

وَلِكُلِّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ
اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"For every nation there is a direction to which they face (in their prayers). So hasten towards all that is good. Wherever you may be, Allah will bring you together (on the Day of Resurrection). Truly, Allah is Able to do all things."

Μετάφραση εξωφύλλου: "Για κάθε έθνος υπάρχει μια κατεύθυνση προς την οποία κοιτούν (κατά την προσευχή). Επομένως σπεύστε σε αυτά που είναι καλά. Όπου και αν είστε ο Αλλάχ θα σας συγκεντρώσει (κατά την ημέρα της Ανάστασης). Ο Αλλάχ είναι ικανός να το πραγματοποιήσει"

Ισλαμικό Κέντρο στην Αθήνα: Κριτήρια Χωροθέτησης

Σπουδαστές: Σιγάλα Αλίκη (04109027)
Χιώτης Άγγελος (04109615)

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Κλαμπατσέα Ειρήνη

Ιούλιος 2014

περιεχόμενα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περιεχόμενα	5
Ακρωνύμια	9
1.Εισαγωγή	11
<u>1.1 Θέμα μελέτης</u>	11
1.1.1 Έλλειψη γενικών άρχων ζητήματος	11
1.1.2 Μεθοδολογία και προβλήματα μελέτης	12
<u>1.2 Μετανάστευση</u>	13
1.2.1 Θεωρητική προσέγγιση της μετανάστευσης	14
1.2.2 Είδη μετανάστευσης	17
1.2.3 Παράγοντες που προκαλούν την μεταναστευτική κίνηση	19
<u>1.3 Ισλάμ</u>	20
1.3.1 Γενικά στοιχεία	20
1.3.2 Αρχιτεκτονική	22
1.3.2.1 Η αρχιτεκτονική του μεσαίωνα: χώροι προσευχής	22
1.3.2.2 Η αρχιτεκτονική του σήμερα: σύγχρονη αντιμετώπιση των χώρων προσευχής	26
2.Ευρώπη	31
<u>2.1 Εισαγωγή</u>	31
<u>2.2 Συγκέντρωση πληθυσμού</u>	31
<u>2.3 Χαρακτηριστικά πληθυσμού</u>	34
<u>2.4 Πολιτική ένταξης του μεταναστευτικού πληθυσμού στην κοινωνία</u>	35
<u>2.5 Αγγλία</u>	37
2.5.1 Γενικά στοιχεία	37
2.5.2 Τεμένη και Ισλαμικά κέντρα - οργανισμοί στο Λονδίνο	38
2.5.3 East London Mosque & London Muslim Centre	40
2.5.4 The Islamic Cultural Centre and The London Central Mosque	41
<u>2.6 Γαλλία</u>	42
2.6.1. Γενικά στοιχεία	42

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

2.6.2 Τεμένη και Ισλαμικά κέντρα - οργανισμοί στο Παρίσι	44
2.6.3 Grande Mosquée de Paris	46
<u>2.7 Γερμανία</u>	47
2.7.1 Γενικά στοιχεία	47
2.7.2 Τεμένη και Ισλαμικά κέντρα - οργανισμοί στο Βερολίνο	49
2.7.3 Khadija Mosque	51
2.7.4 Berlin Mosque	52
<u>2.8 Ολλανδία</u>	53
2.8.1 Γενικά στοιχεία	53
2.8.2 Τεμένη και Ισλαμικά κέντρα - οργανισμοί στο Άμστερνταμ	54
2.8.3 El Tawheed Mosque	56
<u>2.9 Δανία</u>	56
2.9.1 Γενικά στοιχεία	56
2.9.2 Τεμένη και Ισλαμικά κέντρα - οργανισμοί στην Κοπεγχάγη	58
2.9.3 Islamic Cultural Center	60
2.9.4 Grand Mosque	60
<u>2.10 Ιταλία</u>	61
2.10.1 Γενικά στοιχεία	61
2.10.2 Τεμένη και Ισλαμικά κέντρα- οργανισμοί στην Ρώμη	62
2.10.3 Islamic Cultural Centre and Mosque of Italy	64
<u>2.11 Συμπεράσματα</u>	65
3. Ελλάδα	69
<u>3.1 Εισαγωγή</u>	69
<u>3.2 Η Ελλάδα: άνθρωποι και πολιτικές</u>	69
3.2.1 Οι μουσουλμάνοι της Ελλάδας	69
3.2.2 Μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας	70
3.2.3 Οι μουσουλμάνοι μετανάστες	75
<u>3.3 Αθήνα</u>	76

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

3.3.1 Ιστορική ανάδρομη: το προφίλ της πόλης	76
3.3.2 Η κοινωνία: οι μουσουλμάνοι της Αθήνας	78
3.3.2.1 Το προφίλ του μουσουλμάνου	79
3.3.2.2 Ο τοπικός πληθυσμός - κοινωνική αποδοχή των μουσουλμάνων	80
3.3.3 Ανάγκες – Διεκδικήσεις – Αιτήματα: Κεντρικό αίτημα το τέμενος στην Αθήνα	81
3.3.4 Διοίκηση	82
3.3.4.1 Εγχειρήματα κατασκευής στην Αθήνα	83
3.3.4.2 Τέμενος στον Ελαιώνα: Περιγραφή του έργου	87
3.3.5 Ο χώρος: οι χώροι υποδοχής μεταναστών στην Αθήνα	91
3.3.6 Άτυποι χώροι προσευχής	103
3.3.7 Προβλήματα	105
3.3.8 Συμπέρασμα	106
<u>3.4 Κριτήρια χωροθέτησης</u>	106
3.4.1 Προσπελασιμότητα	107
3.4.2 Συμβατότητα με το υφιστάμενο θεσμοθετημένο πλαίσιο χρήσεων γης	111
3.4.3 Κοινωνική δραστηριοποίηση μουσουλμανικής κοινότητας	114
3.4.4 Κοινωνική ένταξη	118
4. Συμπεράσματα	123
5. Βιβλιογραφία και πηγές εικόνων	129
6. Παράρτημα	142
<u>6.1 Αναλυτικοί πίνακες τεμενών και οργανισμών</u>	142
6.1.1 Λονδίνο	142
6.1.2 Παρίσι	156
6.1.3 Βερολίνο	162
6.1.4 Άμστερνταμ	166
6.1.5 Κοπεγχάγη	168

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

6.1.6 Ρώμη

6.2 Θεματολόγιο Συνεντεύξεων

6.3 Συνεντεύξεις

8

169

171

171

Χρησιμοποιούμενα ακρωνύμια

ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΕΛΑΣ	Ελληνική Αστυνομία
ΕΜΠ	Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
ΕΥΔΕΚ	Ειδική Υπηρεσία Δημοσίων Έργων Κτιριακών
ΓΓΔΕ	Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΚΣΑΝ	Κεντρικό Συνεργείο Αυτοκινήτων Ναυτικού
ΜΕΕ	Μουσουλμανική Ένωση Ελλάδος
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΜΜΜ	Μέσα Μαζικής Μεταφοράς
ΟΑΚΑ	Ολυμπιακό Αθλητικό Κέντρο Αθηνών
ΠΔΕ	Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΥΜΕΔΙ	Υπουργείο Υποδομών Μεταφορών και Δικτύων
ΥΠΑΙΘ	Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων
ΥΠΕΞ	Υπουργείο Εξωτερικών
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
ΥΠΠΟ	Υπουργείο Πολιτισμού

ενότητα 01

1.Εισαγωγή

1.1 Θέμα μελέτης:

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να ερευνηθεί, στα πλαίσια μιας σπουδαστικής διάλεξης, τα χαρακτηριστικά του χώρου στον οποίο εγκαθίσταται ένα ισλαμικό κέντρο, το οποίο περιλαμβάνει και χώρο προσευχής, σε μη μουσουλμανικό περιβάλλον, συγκεκριμένα αυτό της Αθήνας. Ένα κτίριο τέτοιας φύσης, έχει μια αμφίδρομη σχέση με τον χώρο γύρω του: προσελκύει και έλκεται, αποκλείει και αποκλείεται από χρήσεις και χρήστες ιδιαίτερης φύσης. Αυτό συμβαίνει διότι, απευθύνεται σε συγκεκριμένη ομάδα πληθυσμού, η οποία αποτελεί μειονότητα στην συγκεκριμένη περιοχή, οπότε αφενός δημιουργεί σχέσεις δεσμού και μνήμες από την πατρίδα και αφετέρου αγγίζει ένα πολύ ευαίσθητο και προσωπικό για τον καθένα θέμα: αυτό της θρησκείας. Έτσι λοιπόν ο χώρος που επιλέγεται για να χωροθετηθεί ένα τέτοιο κέντρο, αποτελεί βασική επιλογή, καθώς πρέπει να βοηθά τους χρήστες του να αισθάνονται άνετα. Επιπλέον ένα τέτοιο κτίριο τείνει να δημιουργήσει γύρω του έναν πυρήνα λειτουργιών που σχετίζονται με την μειονότητα αλλάζοντας τον μέχρι τότε χαρακτήρα της περιοχής και αποκλείοντας συγκεκριμένους χρήστες, δίνοντας ακόμη μια πλευρά η οποία πρέπει να εξεταστεί και να ληφθεί υπ όψιν κατά την διαδικασία επιλογής: αυτή του μη μουσουλμανικού πληθυσμού – οι γηγενείς κάτοικοι της περιοχής και ο βαθμός δεκτικότητας τους προς το διαφορετικό.

Οι λόγοι που μας ώθησαν να ασχοληθούμε με το θέμα αυτό είναι αφενός μία προσωπική ευαισθησία σε θέματα θρησκευτικών μειονοτήτων και πώς αυτές αντιμετωπίζονται σε μία ξένη χώρα και αφετέρου η έλλειψη έρευνας ως προς το συγκεκριμένο θέμα στην περίπτωση της Ελλάδας, καθώς η Αθήνα είναι η μοναδική ευρωπαϊκή πρωτεύουσα που δεν διαθέτει επίσημο χώρο προσευχής για τους μουσουλμάνους κατοίκους της. Θεωρούμε πολύ βασικό δικαίωμα αυτό της ανεξιθρησκείας και της ελεύθερης προσευχής σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, και πιστεύουμε ότι η πολιτεία θα πρέπει να μεριμνεί για την ικανοποίηση των κτιριακών απαιτήσεων που συνοδεύουν τα δικαιώματα αυτά.

1.1.1 Έλλειψη γενικών αρχών ζητήματος

Ένας επίσημος χώρος προσευχής αποτελεί πολύ σημαντικό κτίριο για την μουσουλμανική μειονότητα, ωστόσο δεν φαίνεται να υπάρχει κάποια γενική κατεύθυνση σε διεθνές επίπεδο, ως προς την επιλογή τοποθεσίας που αυτό πρόκειται να κατασκευαστεί (αν δεν υπάρχει ήδη). Σαφές είναι ότι εμπλέκονται πολλοί παράγοντες που πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη ώστε να επιτευχθεί η αρμονική συνύπαρξη λοιπής κοινωνίας και μειονότητας στην πόλη. Αυτοί αφορούν τον αστικό σχεδιασμό (ζητήματα προσβασιμότητας και κυκλοφορίας, θέσεων στάθμευσης, εξοπλισμού και εγκαταστάσεων περιοχής, ιδιωτικής και δημόσιας σχέσης, αντικειμενικών αξιών γης και αξιοποίησής της, χρηματοδότησης του έργου), την αρχιτεκτονική του τεμένους (ύπαρξη συμβολικών στοιχείων ισλαμικής παράδοσης, ποιότητα σχεδιασμού) και την γενική

ενότητα 01

αντίληψη της κοινωνίας (ισλαμοποίηση της περιοχής, ασφάλεια σε τοπικό και γενικό επίπεδο).¹

Αξιοσημείωτο είναι ότι η τοποθέτηση ενός σύγχρονου ισλαμικού κέντρου στον αστικό ιστό είναι ένα πολύ σημαντικό ζήτημα το οποίο αποτελεί μέρος μιας γενικότερης πολιτικοκοινωνικής πολιτικής. Ως εκ τούτου, η δημιουργία ενός τέτοιου κέντρου δεν φαίνεται να εξετάζεται μέχρι τώρα συνολικά, αλλά κατά περίπτωση.

Για αυτό τον λόγο η μελέτη αυτή, με γνώμονα την ευαισθητοποίησή της προς την μέχρι τώρα δράση της μειονότητας στον χώρο, επιχειρεί να εισάγει ένα νέο σύστημα κριτηρίων το οποίο προσδοκά να ανταποκριθεί στο ιδιαίτερο υπόβαθρο της Αθήνας. Στόχος είναι τεθούν οι βάσεις για την δημιουργία ενός ισλαμικού κέντρου, το οποίο θα είναι κάτι παραπάνω από ένα απλό κτίριο με την δράση εντός των τειχών του, αλλά ένα ενεργό, εξωστρεφές αστικό στοιχείο που θα συνάδει στην παγκόσμια και τοπική ενσωμάτωση των μουσουλμάνων στον Δυτικό κόσμο.²

1.1.2 Μεθοδολογία και προβλήματα μελέτης:

Προκειμένου να προσεγγίσουμε τον τρόπο επιλογής του κατάλληλου χώρου στην περίπτωση της Αθήνας, ακολουθούμε μια αναλυτική διαδικασία. Αρχικά εντοπίζουμε βασικές έννοιες όπως η πίστη στο Ισλάμ, προκειμένου να καταλάβουμε την κοσμοθεωρία μίας άλλης θρησκείας, η οποία παίζει εξαιρετικά σημαντικό ρόλο στην καθημερινότητα των πιστών της: Το Ισλάμ δεν είναι απλά μία θρησκεία, αποτελεί τρόπο ζωής και αντίληψης των πραγμάτων. Καθώς οι περισσότεροι μουσουλμάνοι που ζουν σε ευρωπαϊκό περιβάλλον είναι μετανάστες, θεωρούμε σκόπιμη μια σύντομη μελέτη θεμάτων που αφορούν την μετανάστευση. Στην συνέχεια εξετάζουμε τι συμβαίνει στην Ευρώπη γενικότερα και ιδιαίτερα σε μεγάλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες οι οποίες διαθέτουν ήδη τεμένη και μουσουλμανικά κέντρα. Μέσω της διερεύνησης αυτής επιχειρούμε να εξάγουμε συμπεράσματα για τους παράγοντες που παίζουν ρόλο στην χωροθέτηση ενός μουσουλμανικού κέντρου. Έπειτα περνώντας στην μελέτη περίπτωσης της Ελλάδας και ειδικά της Αθήνας, προσπαθούμε να διατυπώσουμε ένα σύστημα κριτηρίων χωροθέτησης για τις περιοχές του δήμου της Αθήνας, αφού εξετάσουμε πρώτα τα χαρακτηριστικά του χώρου αλλά και των ανθρώπων που αφορά το σύστημα (χαρακτηριστικά των μουσουλμάνων και ανοχή των αλλόθρησκων κατοίκων στο διαφορετικό, εξέταση ζητήματος εθνικής ταυτότητας κλπ). Τέλος μετά την διατύπωση του συστήματος κριτηρίων που προαναφέρθηκε και την χαρτογραφική απόδοσή τους, αξιολογήσουμε βάσει της σημαντικότητας με στόχο τη δυνατότητα επιλογής μιας ευρύτερης περιοχής του δήμου Αθηναίων που θα μπορούσε να φιλοξενήσει ένα ισλαμικό κέντρο.

Ένα από τα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίσαμε κατά την διάρκεια της μελέτης μας, ήταν η έλλειψη

1 Morbidoni, M. (2012). The Mosque in the European City: Testing the Cohabitation. Φλωρεντία: Planum: The Journal of Urbanism.
2 Aazam, Z. (2007), The Social Logic of the Mosque: a study in the relationships between building typology and urban morphology, Κωνσταντινούπολη

στοιχείων σε ότι αφορά το μέγεθος των μουσουλμανικών μειονοτήτων τόσο στην Αθήνα όσο και στις άλλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες. Δεδομένου ότι στις περισσότερες χώρες απαγορεύεται να πραγματοποιηθεί απογραφή με βάση το θρήσκευμα, τα στοιχεία που έχουμε αφορούν στις περισσότερες περιπτώσεις εθνικές μειονότητες με προέλευση από μουσουλμανικές χώρες και επομένως οι αριθμοί δεν είναι απόλυτα ακριβείς. Επίσης στις παραπάνω καταμετρήσεις δεν συμπεριλαμβάνονται γηγενείς οι οποίοι πίστεψαν στο Ισλάμ καθώς και ένα μεγάλο τμήμα των μεταναστών, οι οποίοι έχουν εισέλθει παράνομα στην κάθε χώρα.

Μέσω της έρευνας μας θέλουμε να αναδείξουμε όλες τις διαστάσεις του θέματος και τους λόγους για τους οποίους η χωροθέτηση ενός ισλαμικού κέντρου είναι σημαντικό. Παράλληλα πραγματοποιήσαμε συνεντεύξεις με μουσουλμάνους οι οποίοι ζουν στην Αθήνα, ώστε να αποκτήσουμε μια πιο σαφή εικόνα για το πόσο η θρησκεία επηρεάζει την καθημερινή τους ζωή και τι χαρακτηριστικά κρίνουν αυτοί ότι θα πρέπει να διαθέτει η περιοχή χωροθέτησης του Ισλαμικού κέντρου.

1.3 Μετανάστευση

Η μετανάστευση είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο το οποίο τυγχάνει διαφορετικής αντιμετώπισης σε διαφορετικές κοινωνίες και διαφορετικές χρονικές περιόδους και κατ'επέκταση διαφοροποιείται παράλληλα και η αντιμετώπιση του τοπικού πληθυσμού απέναντι στους μετανάστες. Σύμφωνα με τον ορισμό του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.) ως μετανάστευση ορίζεται «*Η διαδικασία της μετακίνησης είτε διαμέσου των διεθνών συνόρων, είτε εντός ενός Κράτους. Πρόκειται για την μετακίνηση πληθυσμού, περικλείοντας κάθε είδος μετακίνησης ανθρώπων. Αφορά την μετανάστευση προσφύγων, εκτοπισμένων προσώπων και οικονομικών μεταναστών*».³

Αρχικά στις δυτικές κοινωνίες η μετανάστευση αντιμετωπίστηκε ως φυσιολογική μετακίνηση του πληθυσμού από ένα τμήμα της χώρας ή του κόσμου σε κάποιο άλλο, συνήθως με σκοπό την αναζήτηση καλύτερης τύχης και νέων ευκαιριών και αντιμετωπίστηκε ως μια ευκαιρία για την εξυπηρέτηση των ευρύτερων οικονομικών, κοινωνικών και ιδεολογικών αναγκών των πρώτων βιομηχανικών κοινωνιών, βοηθώντας στην αύξηση του κέρδους μέσω της μείωσης του κόστους παραγωγής. Στις σημερινές δυτικές κοινωνίες ωστόσο, που η μηχανή αντικαθιστά προοδευτικά την θέση του ανθρώπου στην παραγωγή και επομένως δεν χρειάζονται πια τόσο εργάτες, η μετανάστευση αποτελεί μείζων κοινωνικό πρόβλημα.

Στην συνέχεια δίνονται οι ορισμοί του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.) των βασικών εννοιών που σχετίζονται με την μετανάστευση:

³ Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.), (2009), «Διεθνής μεταναστευτική νομοθεσία: Γλωσσάριο για την μετανάστευση», έκδοση: Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.)

ενότητα 01

Αλλοδαπός: «Το πρόσωπο που δεν έχει την εθνικότητα ενός Κράτους»⁴ Στην ουσία αυτό που προσδιορίζει τους αλλοδαπούς σε ένα κράτος είναι η δυνατότητα ή μη του ατόμου να συμμετέχει σε πολιτικές διαδικασίες. Οι βασικές κατηγορίες αλλοδαπών, είναι οι μετανάστες και οι πρόσφυγες.

Μετανάστης: «Σε διεθνές επίπεδο, δεν υπάρχει ένας οικουμενικά αποδεκτός προσδιορισμός της έννοιας του «μετανάστη». Ο όρος συνήθως γίνεται κατανοητός, προκειμένου να καλύψει τις περιπτώσεις όπου η απόφαση για μετανάστευση λαμβάνεται ελεύθερα από το άτομο, δίχως την μεσολάβηση εξωγενών παραγόντων. Συνεπώς, αυτός ο όρος αναφέρεται στα άτομα και τα μέλη της οικογένειας που μετακινούνται σε μια άλλη χώρα ή περιοχή για να αναζητήσουν καλύτερες υλικές και κοινωνικές συνθήκες καθώς και για να βελτιώσουν το προσδόκιμο των ιδίων και των μελών των οικογενειών τους».⁵

Πρόσφυγας: «Το άτομο, το οποίο δικαιούται την προστασία των Ηνωμένων Εθνών – Ύπατη Αρμοστεία -, καθώς πληροί τις προϋποθέσεις του ψηφίσματος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ανεξάρτητα από το αν ή δεν βρίσκεται σε μια χώρα που είναι μέλος της Σύμβασης ή του Πρωτόκολλου περί του Καθεστώτος του Πρόσφυγα, 1951 και 1967 αντίστοιχα, ή από το αν ή δεν έχει αναγνωριστεί ως πρόσφυγας, από τη χώρα φιλοξενίας του».⁶ Οι πρόσφυγες είναι άτομα που βρίσκονται εκτός της χώρας υπηκοότητάς τους, λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης, εξαιτίας της φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεών τους και οι οποίοι, για τους λόγους αυτούς, αδυνατούν ή δεν επιθυμούν να επιστρέψουν στη χώρα προέλευσης τους.⁷

1.3.1. Θεωρητική προσέγγιση της μετανάστευσης

Η μετανάστευση προσεγγίστηκε θεωρητικά για πρώτη φορά από τον γεωγράφο E.G. Ravenstein, ο οποίος εξετάζοντας κυρίως δημογραφικά δεδομένα του Λονδίνου διατύπωσε το 1885 τους νόμους που διέπουν την μετανάστευση.⁸ Από τότε πολλές και διαφορετικές προσεγγίσεις έχουν επιχειρηθεί με διαφορετικό στόχο και σε διάφορα επιστημονικά πεδία. Με βάση το αν η προσέγγιση επιχειρεί να ερμηνεύσει τα αίτια της μετανάστευσης ή την διαιώνιση του φαινομένου στον χρόνο, διακρίνουμε 8 βασικές θεωρίες που κατέχουν σημαντική θέση στην ερμηνεία του φαινομένου:⁹

4 Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.), (2009), «Διεθνής μεταναστευτική νομοθεσία: Γλωσσάριο για την μετανάστευση», έκδοση: Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.)

5 Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.), (2009), «Διεθνής μεταναστευτική νομοθεσία: Γλωσσάριο για την μετανάστευση», έκδοση: Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.)

6 Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.), (2009), «Διεθνής μεταναστευτική νομοθεσία: Γλωσσάριο για την μετανάστευση», έκδοση: Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.)

7 Παραδεισιάνος Α., «Το φαινόμενο της μετανάστευσης», άρθρο, www.astynomia.gr

8 Βασιακώστα Ε. από Τζατζάνης Κούβελας Μ., (2013), «Ένταξη και εγκατάσταση των μεταναστών στην Ελλάδα: μελέτη περίπτωσης των Πολωνών», πτυχιακή εργασία Τμήματος Γεωγραφίας Χαροκοπείου πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα

9 Massey, Arango, Hugo, Kouaouci, Pellegrino και Taylor, (1993), «Theories of International Migration: A Review and Appraisal», *Population and Development Review* από Φρατσέα Μ., (2012), «Απασχόληση και ένταξη μεταναστών στις τοπικές κοινωνίες»,

A) Με βάση τα αίτια της μετανάστευσης διακρίνονται τέσσερις προσεγγίσεις:

1. Η νεοκλασική θεωρία: Προέρχεται από την οικονομική επιστήμη και εξετάζει τα δεδομένα σε μακροοικονομικό και μικροοικονομικό επίπεδο. Συνοπτικά, σε μακροοικονομικό επίπεδο αποδίδει τα αίτια της εξωτερικής μετανάστευσης στην γεωγραφική διαφορά προσφοράς και ζήτησης εργασίας μεταξύ διαφορετικών χωρών (βασικά την ύπαρξη ή όχι ισχυρού κεφαλαίου), ενώ σε μικροοικονομικό επίπεδο αποδίδει την επιλογή συγκεκριμένου προορισμού με βάση τις δεξιότητες και τις προτιμήσεις του ατόμου που μεταναστεύει.¹⁰
2. Η θεωρία του δυϊσμού ή κατάτμησης της αγοράς εργασίας: Η θεωρία διατυπώθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και εισάγει την έννοια της ζήτησης για εργατικό δυναμικό από τις αναπτυσσόμενες χώρες προέλευσης, ως κριτήριο για μετανάστευση. Η αγορά εργασίας κατατέμενεται σε υποκατηγορίες και οι μετανάστες καλύπτουν θέσεις που κατά βάση ανήκουν σε πιο υποβαθμισμένα ή ασταθή εισοδηματικά στρώματα και οι οποίες συχνά περιφρονούνται από τον γηγενή πληθυσμό.¹¹
3. Η θεωρία των παγκόσμιων συστημάτων: Η θεωρία αναπτύχθηκε κατά την δεκαετία του 1970 με μια πιο ιστορική προσέγγιση. Σύμφωνα με την θεωρία αυτή η μετανάστευση νοείται ως μια πηγή φτηνού εργατικού δυναμικού που υποτάσσεται στις ανάγκες του κεφαλαίου. Η μετανάστευση δεν διαμορφώνεται από τους κανόνες της εθνικής οικονομίας των επιμέρους χωρών, αλλά από μια παγκόσμια οικονομική πραγματικότητα.¹²
4. Τα νέα οικονομικά της μετανάστευσης: Η θεωρία διαμορφώθηκε στα μέσα της δεκαετίας του

μεταπτυχιακή εργασία προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών «Ολοκληρωμένη ανάπτυξη και διαχείριση του αγροτικού χώρου» τμήματος αγροτικής οικονομίας και ανάπτυξης Γεωπονικού πανεπιστημίου Αθηνών, επιβλέπων καθηγητής: Κασίμης Χ., Αθήνα

10 Arango (2000), «Explaining migration: A critical view», *International Social Science Journal* από Φρατσέα Μ., (2012), «Απασχόληση και ένταξη μεταναστών στις τοπικές κοινωνίες», μεταπτυχιακή εργασία προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών «Ολοκληρωμένη ανάπτυξη και διαχείριση του αγροτικού χώρου» τμήματος αγροτικής οικονομίας και ανάπτυξης Γεωπονικού πανεπιστημίου Αθηνών, επιβλέπων καθηγητής: Κασίμης Χ., Αθήνα

11 Piore (1979) «Birds of Passage», Cambridge University Press, Cambridge, Reich, Gordon Edwards, (1973) «Dual Labour Markets: A Labour Market Segmentation» *American Economic Review* και Arango (2000) «Explaining migration: A critical view», *International Social Science Journal* από Φρατσέα Μ., (2012), «Απασχόληση και ένταξη μεταναστών στις τοπικές κοινωνίες», μεταπτυχιακή εργασία προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών «Ολοκληρωμένη ανάπτυξη και διαχείριση του αγροτικού χώρου» τμήματος αγροτικής οικονομίας και ανάπτυξης Γεωπονικού πανεπιστημίου Αθηνών, επιβλέπων καθηγητής: Κασίμης Χ., Αθήνα

12 Zolberg (1989), «The next waves: Migration Theory for a changing world» *International Migration Review*, Massey, Arango, Hugo, Kouaouci, Pellegrino και Taylor, (1993), «Theories of International Migration: A Review and Appraisal», *Population and Development Review* και Castles and Miller (2009), «The age of Migration: International Population movement in the modern World» Fourth Edition Palgrave Macmillan: Basingstoke από Φρατσέα Μ., (2012), «Απασχόληση και ένταξη μεταναστών στις τοπικές κοινωνίες», μεταπτυχιακή εργασία προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών «Ολοκληρωμένη ανάπτυξη και διαχείριση του αγροτικού χώρου» τμήματος αγροτικής οικονομίας και ανάπτυξης Γεωπονικού πανεπιστημίου Αθηνών, επιβλέπων καθηγητής: Κασίμης Χ., Αθήνα

ενότητα 01

1980 με βάση την κριτική που ασκήθηκε στην νεοκλασική θεωρία. Επισημαίνεται ότι το άτομο δεν είναι ο μοναδικός παράγοντας που καθορίζει τον τόπο προορισμού, ο οποίος αποτελεί κομμάτι μιας οικογενειακής στρατηγικής για την μεγιστοποίηση του εισοδήματος. Επίσης θεωρείται δεδομένο ότι έχει προηγηθεί μετανάστευση από άλλα άτομα του κύκλου του ενδιαφερόμενου κι επομένως υπάρχει σχετική πληροφόρηση για τον τόπο προορισμού, μειώνοντας την αβεβαιότητα που συνοδεύει την αλλαγή του τόπου διαμονής. Τέλος επισημαίνεται ο σημαντικός ρόλος που παίζουν οι κυβερνητικές αποφάσεις στην αντιμετώπιση του φαινομένου της μετανάστευσης.¹³

B) Με βάση την διαιώνιση του φαινομένου στον χώρο και τον χρόνο διακρίνονται τέσσερις ακόμη προσεγγίσεις:

1. Η θεωρία των μεταναστευτικών συστημάτων: Η θεωρία διατυπώνεται από τον γεωγράφο Akin Mabogunje. Ως μεταναστευτικό σύστημα ορίζεται «ένα σύνολο περιοχών/χωρών, οι οποίες συνδέονται με ροές μεταναστών, αγαθών, υπηρεσιών και πληροφοριών και οι οποίες με την σειρά τους, διευκολύνουν περαιτέρω την μετανάστευση μεταξύ των περιοχών».¹⁴ Η θεωρία εστιάζει στις σχέσεις μεταξύ των περιοχών που πραγματοποιούνται οι μεταναστευτικές κινήσεις.

2. Η θεσμική θεωρία: Η θεωρία επικεντρώνεται στην αλληλεπίδραση μεταξύ της μετανάστευσης και των θεσμών και φορέων που διαμορφώνονται στις χώρες υποδοχής μεταναστών.¹⁵

3. Η θεωρία των δικτύων: Η θεωρία αρχικά επικεντρώθηκε στην εσωτερική μετανάστευση από την επαρχία στην πόλη και στην συνέχεια επεκτάθηκε σε φαινόμενα διεθνούς μετανάστευσης. Σύμφωνα με την θεωρία αυτή ως μεταναστευτικό σύστημα ορίζεται ένα «σύνολο διαπροσωπικών δεσμών που συνδέει μετανάστες, πρώην μετανάστες και άτομα που ζουν στις χώρες προέλευσης ή υποδοχής μέσα από σχέσεις συγγένειας, φιλίας και κοινού τόπου καταγωγής».¹⁶ Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στον

13 Stark and Bloom (1985) «The new economics of labour migration» American Economic Review και Massey, Arango, Hugo, Kouaouci, Pellegrino και Taylor, (1993), «Theories of International Migration: A Review and Appraisal», Population and Development Review από Φρατσέα Μ., (2012), «Απασχόληση και ένταξη μεταναστών στις τοπικές κοινωνίες», μεταπτυχιακή εργασία προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών «Ολοκληρωμένη ανάπτυξη και διαχείριση του αγροτικού χώρου» τμήματος αγροτικής οικονομίας και ανάπτυξης Γεωπονικού πανεπιστημίου Αθηνών, επιβλέπων καθηγητής: Κασίμης Χ., Αθήνα
 14 De Haas (2009) «Migration System Formation and Decline: a theoretical inquiry into the self-perpetuating and self-undermining dynamics of migration processes» International migration Institute University of Oxford working paper n. 19 από Φρατσέα Μ., (2012), «Απασχόληση και ένταξη μεταναστών στις τοπικές κοινωνίες», μεταπτυχιακή εργασία προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών «Ολοκληρωμένη ανάπτυξη και διαχείριση του αγροτικού χώρου» τμήματος αγροτικής οικονομίας και ανάπτυξης Γεωπονικού πανεπιστημίου Αθηνών, επιβλέπων καθηγητής: Κασίμης Χ., Αθήνα
 15 Massey, Arango, Hugo, Kouaouci, Pellegrino και Taylor, (1993), «Theories of International Migration: A Review and Appraisal», Population and Development Review από Φρατσέα Μ., (2012), «Απασχόληση και ένταξη μεταναστών στις τοπικές κοινωνίες», μεταπτυχιακή εργασία προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών «Ολοκληρωμένη ανάπτυξη και διαχείριση του αγροτικού χώρου» τμήματος αγροτικής οικονομίας και ανάπτυξης Γεωπονικού πανεπιστημίου Αθηνών, επιβλέπων καθηγητής: Κασίμης Χ., Αθήνα
 16 Massey Arango, Hugo, Kouaouci, Pellegrino και Taylor, (1993), «Theories of International Migration: A Review and Appraisal»,

ενότητα 01

ρόλο που παίζουν τα ήδη διαμορφωμένα δίκτυα μεταναστών στον τόπο προορισμού, καθώς και οι φορείς που δραστηριοποιούνται σε ζητήματα μετανάστευσης, που βοηθούν στην ομαλή ένταξη των νέων μεταναστών στις τοπικές κοινωνίες. Τα διαμορφωμένα δίκτυα μεταναστών μπορούν να επηρεάσουν την απόφαση για μετανάστευση, όταν συμμετέχουν σε αυτά άτομα του άμεσου κύκλου του ενδιαφερόμενου.

4. Η θεωρία της σωρευτικής αιτιότητας: Σύμφωνα με την θεωρία αυτή κάθε πράξη μετανάστευσης μεταβάλλει το κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα ληφθούν μελλοντικές αποφάσεις μετανάστευσης.¹⁷

Όπως παρατηρούμε από τα όσα αναλύθηκαν παραπάνω, η μετανάστευση αποτελεί ένα πολυσύνθετο κοινωνικοοικονομικό φαινόμενο του σύγχρονου κόσμου με πολλές πτυχές. Μπορεί να αναλυθεί από πολλές οπτικές γωνίες που καλύπτουν μεγάλο φάσμα επιστημονικών πεδίων. Οι μετανάστες αποτελούν μια ευάλωτη κοινωνική ομάδα που χρήζει ιδιαίτερης μεταχείρισης προκειμένου να επιτευχθεί ομαλά η ένταξη τους στην κοινωνία, κάτι που ορίζεται ως το αποτέλεσμα των προσπαθειών τους να διεκδικήσουν μία θέση στην κοινωνία υποδοχής, θέσεις εργασίας στην αγορά εργασίας και να διαχειρισθούν προς όφελός τους το υπάρχον θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο και τις πολιτικές.¹⁸

1.3.2 Είδη μετανάστευσης

Η μετανάστευση μπορεί να καταταγεί σε 7 διαφορετικές κατηγορίες, ανάλογα με τα κριτήρια κατηγοριοποίησης που χρησιμοποιούμε κάθε φορά. Οι σημαντικότερες κατηγορίες είναι οι εξής:

α) Με κριτήριο την γεωγραφική περιοχή μετακίνησης σε σχέση με την αρχική κατοικία του μετανάστη, διακρίνονται δύο είδη:

- Διεθνής μετανάστευση δηλαδή «*μετακίνηση προσώπων από την χώρα καταγωγής τους ή τη χώρα της συνήθους διαμονής τους με σκοπό την μόνιμη ή προσωρινή εγκατάστασή τους σε κάποια άλλη χώρα. Εμφανίζεται το στοιχείο της διέλευσης των εθνικών συνόρων*».¹⁹

Population and Development Review από Φρατσέα Μ., (2012), «Απασχόληση και ένταξη μεταναστών στις τοπικές κοινωνίες», μεταπτυχιακή εργασία προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών «Ολοκληρωμένη ανάπτυξη και διαχείριση του αγροτικού χώρου» τμήματος αγροτικής οικονομίας και ανάπτυξης Γεωπονικού πανεπιστημίου Αθηνών, επιβλέπων καθηγητής: Κασίμης Χ., Αθήνα
 17 Massey Arango, Hugo, Kouaouci, Pellegrino και Taylor, (1993), «Theories of International Migration: A Review and Appraisal», Population and Development Review από Φρατσέα Μ., (2012), «Απασχόληση και ένταξη μεταναστών στις τοπικές κοινωνίες», μεταπτυχιακή εργασία προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών «Ολοκληρωμένη ανάπτυξη και διαχείριση του αγροτικού χώρου» τμήματος αγροτικής οικονομίας και ανάπτυξης Γεωπονικού πανεπιστημίου Αθηνών, επιβλέπων καθηγητής: Κασίμης Χ., Αθήνα
 18 Βαΐου Ν. και Στρατηγάκη Μ., (2009), «Το φύλο της μετανάστευσης», εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα
 19 Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.), (2009), «Διεθνής μεταναστευτική νομοθεσία: Γλωσσάριο για την μετανάστευση», έκδοση: Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.)

ενότητα 01

- Εσωτερική μετανάστευση δηλαδή «μετακίνηση ανθρώπων από μια περιοχή μιας χώρας σε μια άλλη με σκοπό τη δημιουργία μιας νέας κατοικίας. Αυτή η μετανάστευση μπορεί να έχει προσωρινό ή μόνιμο χαρακτήρα. Οι εγχώριοι μετανάστες μετακινούνται αλλά παραμένουν εντός της χώρας καταγωγής τους».²⁰

β) Με κριτήριο την προβλεπόμενη διάρκεια παραμονής η μετανάστευση διακρίνεται σε:

- Μόνιμη
- Προσωρινή

γ) Με κριτήριο την μεταβολή ή μη του τρόπου ζωής σε σχέση με τον τρόπο ζωής πριν από την αλλαγή κατοικίας, η μετανάστευση διακρίνεται σε:

- Καινοτόμο: μεταβάλλεται ο τρόπος ζωής του μετανάστη (π.χ. αγρότης που γίνεται βιομηχανικός εργάτης)
- Συντηρητική: δε μεταβάλλεται ο τρόπος ζωής (π.χ. μετανάστευση νομάδων)

δ) Με κριτήριο τον κύριο παράγοντα που οδήγησε στην απόφαση μετανάστευσης, αυτή διακρίνεται σε:

- Αρχαϊκή: λόγω εξάντλησης (εποχιακής ή μόνιμης) των φυσικών πόρων
- Σύγχρονη: κυρίως οικονομικοί λόγοι

ε) Σε περίπτωση που υπάρχει εξάρτηση από τη χώρα προέλευσης, σε τι βαθμό είναι αυτή αισθητή, η μετανάστευση διακρίνεται σε:

- Παροικία
- Αποικία

στ) Με κριτήριο το μέγεθος του μετακινούμενου πληθυσμού, η μετανάστευση διακρίνεται σε:

- Ανεξάρτητη, όταν πρόκειται για μεμονωμένα άτομα ή ομάδες
- Μαζική, όταν πραγματοποιείται μετακίνηση κατά μάζες (π.χ. ανταλλαγή πληθυσμών, μετακινήσεις φυλών κ.λπ.)

²⁰ Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.), (2009), «Διεθνής μεταναστευτική νομοθεσία: Γλωσσάριο για την μετανάστευση», έκδοση: Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.)

ζ) Με κριτήριο την ύπαρξη ή μη πρόθεσης μετανάστευσης από το άτομο που μεταναστεύει διακρίνονται τρεις 3 τύποι αυτής:

- Εκούσια: η μετανάστευση πραγματοποιείται μετά από ελεύθερη απόφαση του μετακινούμενου ατόμου ή συνόλου
- Αναγκαστική: η μετανάστευση που προκαλείται από την ηθελημένη δημιουργία δυσμενών συνθηκών διαβίωσης σε βάρος ορισμένων κατηγοριών ατόμων ή μερίδας πληθυσμού
- Βίαιη: η μετακίνηση που επιβάλλεται συνήθως από τις αρμόδιες αρχές ενός κράτους και λαμβάνει υπ όψιν τις επιθυμίες των μετακινούμενων (π.χ. μετατοπίσεις πληθυσμών, αναγκαστικοί εποικισμοί, απελάσεις και ξενηλασίες, αναγκαστικές ανταλλαγές πληθυσμών κ.λπ.).²¹

η) Με κριτήριο την ύπαρξη ή μη επίσημων εγγράφων, η μετανάστευση διακρίνεται σε:²²

- Νόμιμη δηλαδή «*Η μετανάστευση, που λαμβάνει χώρα μέσω αναγνωρισμένης και νόμιμης οδού*»²³, επομένως νόμιμοι μετανάστες είναι τα άτομα τα οποία έχουν μεταβεί και διαμένουν νόμιμα στη χώρα, είναι καταγεγραμμένοι στα αρχεία των αρμόδιων αρχών και διαθέτουν την απαιτούμενη άδεια παραμονής και εργασίας.
- Παράνομη ή λαθραία δηλαδή η μετανάστευση που πραγματοποιείται με «*Παραβίαση των προϋποθέσεων για νόμιμη μετανάστευση. Παρατηρείται όταν ένας αλλοδαπός παραβιάζει τους νόμους εισόδου σε μια χώρα, ή έχοντας ήδη εισέλθει στη χώρα παραμένει παράνομα, παραβιάζοντας τους νόμους για την μετανάστευση*». ²⁴

1.3.3 Παράγοντες που συμβάλλουν στην μεταναστευτική κίνηση

Οι λόγοι που μπορούν να οδηγήσουν στην μετανάστευση είναι ποικίλοι. Οι περισσότερες περιπτώσεις του 19ου αιώνα προκλήθηκαν λόγω δημογραφικών πιέσεων, ενώ οι νέες περιπτώσεις μετανάστευσης του 20ου αιώνα προκλήθηκαν κυρίως από την ανάγκη για εργατικά χέρια κατά την περίοδο της εκβιομηχάνισης (σύστημα push-pull). Οι βασικές κατηγορίες παραγόντων εξώθησης σε μετανάστευση είναι οι εξής:

21 Παραδεισιάνος Α., «Το φαινόμενο της μετανάστευσης», άρθρο, www.astynomia.gr

22 Κασιμάτη Κ. (2003) «Πολιτικές μετανάστευσης και στρατηγικές ένταξης-Η

περίπτωση των Αλβανών και Πολωνών μεταναστών», εκδ. Gutenberg, Αθήνα από Τζατζάνης Κούβελας Μ., (2013), «Ένταξη και εγκατάσταση των μεταναστών στην Ελλάδα: μελέτη περίπτωσης των Πολωνών», πτυχιακή εργασία Τμήματος Γεωγραφίας Χαροκοπείου πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα

23 Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.), (2009), «Διεθνής μεταναστευτική νομοθεσία: Γλωσσάριο για την μετανάστευση», έκδοση: Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.)

24 Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.), (2009), «Διεθνής μεταναστευτική νομοθεσία: Γλωσσάριο για την μετανάστευση», έκδοση: Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.)

ενότητα 01

- Φυσικοί παράγοντες: δηλαδή μεταβολές στο φυσικό περιβάλλον που απειλούν την ζωή των κατοίκων μιας περιοχής (πχ ξηρασία, πλημμύρες, σεισμοί κ.α.). Η σπουδαιότητα των παραγόντων αυτών είναι αντιστρόφως ανάλογη με το επίπεδο της τεχνολογίας που διαθέτει η τοπική κοινωνία, ανάλογη δηλαδή με τον βαθμό εξάρτησης της από την φύση.
- Οικονομικοί παράγοντες: δηλαδή «η έλλειψη επαρκών δυνατοτήτων απασχόλησης, η υποαπασχόληση, το χαμηλό εισόδημα σε συνδυασμό πολλές φορές με την υπέρμετρη χρονικά εργασιακή απασχόληση, η αναγκαστική μετακίνηση σαν αναπόσπαστο στοιχείο για την άσκηση συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας κ.λπ.»²⁵
- Πολιτικοί παράγοντες: δηλαδή διώξεις που οφείλονται στην διαφορετικότητα (φυλής, εθνικότητας, θρησκευτικών πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, κοινωνικής τάξης κ.α.). Σε κάποιες περιπτώσεις στην μετανάστευση συμβάλλουν τόσο πολιτικοί όσο και οικονομικοί παράγοντες.
- Κοινωνικοί παράγοντες: δηλαδή μετανάστευση η οποία αποσκοπεί στην κοινωνική άνοδο, την ανάπτυξη του κοινωνικού στάτους του μετανάστη στα μάτια της κοινωνίας από την οποία προέρχεται.
- Ψυχολογικοί παράγοντες: δηλαδή μετανάστευση η οποία οφείλεται σε τάσεις τυχολιδωκτισμού ή φιλαποδημίας ή ακόμη και μιμητικά ακολουθώντας την τάση για φυγή ατόμων του κύκλου τους που μετανάστευσαν σε άλλη χώρα. Σημαντικός παράγοντας στην συγκεκριμένη περίπτωση αποτελούν οι προσδοκίες για τον τόπο προορισμού, οι οποίες αποκτώνται κυρίως μέσα από διηγήσεις και φήμες, όχι πάντοτε ακριβείς.²⁶

1.2 Ισλάμ

1.2.1 Γενικά

Η θεωρία του Ισλάμ φαίνεται να έχει τρεις βασικές ρίζες: την προϊσλαμική αραβική θρησκεία, τον Ιουδαϊσμό και τον Χριστιανισμό. Από φιλοσοφικής πλευράς επηρεάστηκε τόσο από την Πλατωνική όσο και από την Αριστοτελική σκέψη, ενώ σε νομικά θέματα, εκτός από την αραβική κληρονομιά, δέχθηκε επιδράσεις και από την ρωμαϊκή και βυζαντινή παράδοση. Το Ισλάμ γεωγραφικά, έχει επικρατήσει σε ολόκληρη τη ζώνη που εκτείνεται από τον Βόλγα προς βορά, μέχρι τη Μαδαγασκάρη προς νότο, και από το Καραάτι του Πακιστάν ανατολικά, μέχρι το Ντακάρ της Σενεγάλης δυτικά. Ανατολικότερα, αποτελεί κύρια θρησκεία στο Μπανγκλαντές, στη Μαλαισία και την Ινδονησία. Σήμερα, το Ισλάμ έχει περισσότερους από ένα δισεκατομμύριο πιστούς και είναι η πιο γρήγορα διαδιδόμενη πίστη στον κόσμο.²⁷

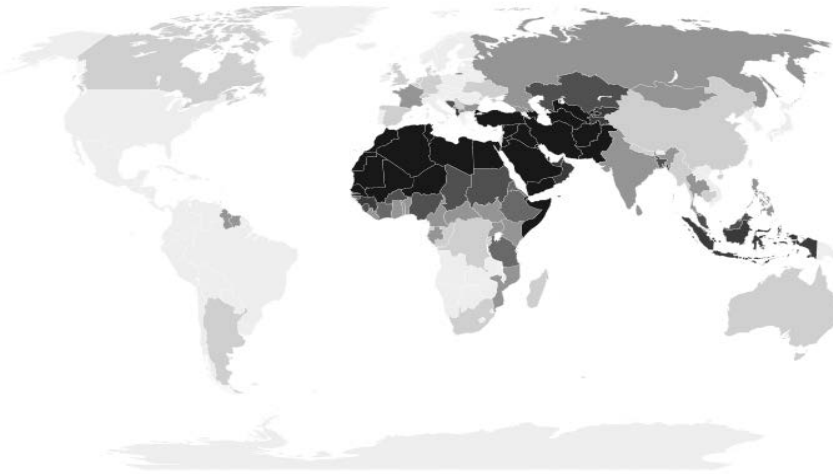
25 Παραδεισιάνος Α., «Το φαινόμενο της μετανάστευσης», άρθρο, www.astynomia.gr

26 Τσαούση Δ. Γ. (1996), «Η Κοινωνία του Ανθρώπου» εκδ. GUTEBERG, Αθήνα από Παραδεισιάνος Α., «Το φαινόμενο της μετανάστευσης», άρθρο, www.astynomia.gr

27 www.uoa.gr

ενότητα 01

ποσοστό μουσουλμανικού πληθυσμού

100% 0%

Εικ. 1.1 Παγκόσμιος μουσουλμανικός πληθυσμός Πηγή: Cooperman A. και ομάδα ερευνητών, (Οκτώβριος 2009), «Mapping the Global Muslim Population – A report on the size and distribution of the world’s Muslim population», Αναφορά, Pew Forum on Religion & Public Life, Washingtonwashington.edu

Η αραβική λέξη «Ισλάμ» σημαίνει «υποταγή» και χρησιμοποιείται από τους μουσουλμάνους με την έννοια της «υποταγής στον Θεό». Εκείνοι που πιστεύουν στο Ισλάμ (που περιλαμβάνει τη στάση υπακοής, εξάρτησης και αφοσίωσης στον Θεό) ονομάζονται μουσουλμάνοι (muslim), που σημαίνει «υποταγμένος» δηλαδή «υποταγμένος στον Ύψιστο». Πρόκειται για μονοθεϊστική θρησκεία με ιδρυτή της τον Μωάμεθ (570 μΧ – 632 μΧ) ο οποίος σε ελάχιστο χρόνο κατάφερε να ενώσει τις αραβικές φυλές, να δώσει νέα θρησκεία και νόμους και να τις στρέψει στην κατάκτηση νέων χωρών. Η διδασκαλία του περιέχεται στο Κοράνιο το οποίο, όπως υποστηρίζεται, αποκαλύφθηκε σε αυτόν από τον αρχάγγελο Γαβριήλ, κι έτσι θεωρείται θείο και αλάθητο. Η βασικότερη διδασκαλία του Κορανίου είναι ότι Θεός είναι ο Αλλάχ, κι ότι ο Μωάμεθ είναι ο τελευταίος και μεγαλύτερος προφήτης, ενώ είχαν προηγηθεί κι άλλοι μικρότεροι. Στην κοσμοθεωρία του υπάρχουν οι άγγελοι και ο διάβολος (Ιμπλίς), όπως επίσης και το κισμέτ το οποίο καθορίζει τη ζωή και τις πράξεις του ανθρώπου. Ακόμη, υπάρχει η τελική κρίση και ανταπόδοση (παράδεισος ή κόλαση ανάλογα) κάτι που όμως έρχεται σε αντίφαση με την έννοια του κισμέτ. Σημαντικό είναι να αναφερθούν τα καθήκοντα του μουσουλμάνου ή αλλιώς οι πέντε στύλοι του Ισλάμ. Πρώτα από όλα, αναγκαία είναι η ομολογία πίστης κι η επανάληψη της φράσης «δεν υπάρχει άλλος Θεός παρά μόνο ο Αλλάχ και ο Μωάμεθ είναι ο προφήτης του». Δεύτερον, η προσευχή πρέπει να γίνεται πέντε φορές τη μέρα με κατεύθυνση τη Μέκκα και η Παρασκευή είναι η μέρα αφιερωμένη στην προσευχή η οποία γίνεται στο τζαμί. Τέλος, βασικές υποχρεώσεις στην ζωή ενός μουσουλμάνου είναι η ελεημοσύνη, η νηστεία κατά το μήνα Ραμαντάν και η ιεραποδημία στην ιερότερη πόλη των μουσουλμάνων, την Μέκκα.

Αξιοσημείωτο είναι ότι η ισλαμική κοινωνία είναι ανδροκρατική αφού η θέση της γυναίκας είναι κατώτερη από αυτήν του άνδρα. Οι μουσουλμάνοι χωρίζονται σε Σηίτες και Σουνίτες: οι Σουνίτες δεν θεωρούν ότι ο θρησκευτικός τους ηγέτης πρέπει να κατάγεται από το Μωάμεθ και παράλληλα δίνουν έμφαση στο Κοράνι

ενότητα 01

και στην ομοφωνία της κοινότητας, ενώ από την άλλη, οι Σηίτες πιστεύουν στην κληρονομική διαδοχή του θρησκευτικού ηγέτη (ιμάμη), ο οποίος θεωρείται αλάθητος, πηγή αποφάσεων και αυθεντικός ερμηνευτής του Κορανίου που μεταβιβάζει στους διαδόχους του τα μυστικά.²⁸

1.2.2 Αρχιτεκτονική

1.2.2.1 Η αρχιτεκτονική του μεσαίωνα: χώροι προσευχής

Στην διαμόρφωση μιας σφαιρικής άποψης για τον πολιτισμό του Ισλάμ, απαραίτητο είναι να εξεταστούν εν συντομία οι αρχιτεκτονικοί τύποι της μουσουλμανικής παράδοσης και το πώς εξελίχθηκαν αυτοί στο πέρασμα των χρόνων. Η ανάγνωση της αρχιτεκτονικής του Ισλάμ θα μπορούσε να διακριθεί σε τρεις χρονικές και γεωγραφικές περιόδους: το διάστημα μεταξύ του 7ου – 10ου αιώνα στον μεγάλο αραβικό κόσμο, του 10ου - 17ου αιώνα στις μουσουλμανικές χώρες και του 11ου - 19ου αιώνα στην περιοχή των Σελτζουκιδών και Οθωμανών Τούρκων.

Στο πρώτο διάστημα έχουμε δύο βασικές δυναστείες. Η πρώτη είναι των Ομμευάδων (750 – 661 μΧ, Δαμασκός) και η δεύτερη των Αββασίδων (900 – 750 μΧ, Βαγδάτη). Σε αυτήν την περίοδο διακρίνονται οι τοπικές ενότητες της Συρίας και της Αιγύπτου, του Μάγρεβ (Τύνιδος, Αλγερίου, Μαρόκου, Ισπανίας), της Περσικής, της Ινδικής και της Τούρκικης. Γενικά, η δυναστεία των Ομμευάδων φαίνεται να χρησιμοποιεί λαξευτές τοιχοποιίες, τόξα από λαξευτούς θολίτες, ενώ κατεργάζεται το αυτοφυές υλικό δομής στις όψεις και χρησιμοποιεί τα ψηφιδωτά στους τοίχους, τα μαρμαροθετήματα και τις ορθομαρμαρώσεις. Από την άλλη πλευρά, οι Αββασίδες χρησιμοποιούν ωμά τούβλα με επίχρισμα, ψημένα τούβλα, εφυαλωμένα πλακίδια και εφαρμόζουν ισόδομο σύστημα δομής με διακοσμητική πρόθεση. Επίσης, επαναλαμβάνονται οι ψηλές κιονοστοιχίες με ελαφρά υπερυψωμένα τόξα και δίλοβα παράθυρα. Τέλος, παραμερίζεται η ανθρωπομορφική παράσταση του θείου (Κοράνι), ενώ προτιμάται η διακοσμητική και η χρησιμοποίηση πολύπλοκων κοσμημάτων (γεωμετρικά και φυτικά μοτίβα: αραβουργήματα).

Κατά τον 10ο – 17ο αιώνα, επήλθε η αποσύνθεση του αραβικού κόσμου κυρίως λόγω των νομάδων Τούρκων (11ος αιώνας), των Μογγόλων (13ος αιώνας), των Σταυροφόρων και των Βερβέρων (Αφρική). Στις μουσουλμανικές χώρες, υπήρχε μεσαιωνικό καθεστώς με έντονη θρησκευτικότητα, απολυταρχική διοίκηση, μυστικιστική σκέψη και συνεχή απομάκρυνση από πολιτιστική κληρονομιά ενώ σημαντικό ρόλο είχε ο χαλίφης, θρησκευτικός ηγέτης που θεωρούταν απόγονος του προφήτη.

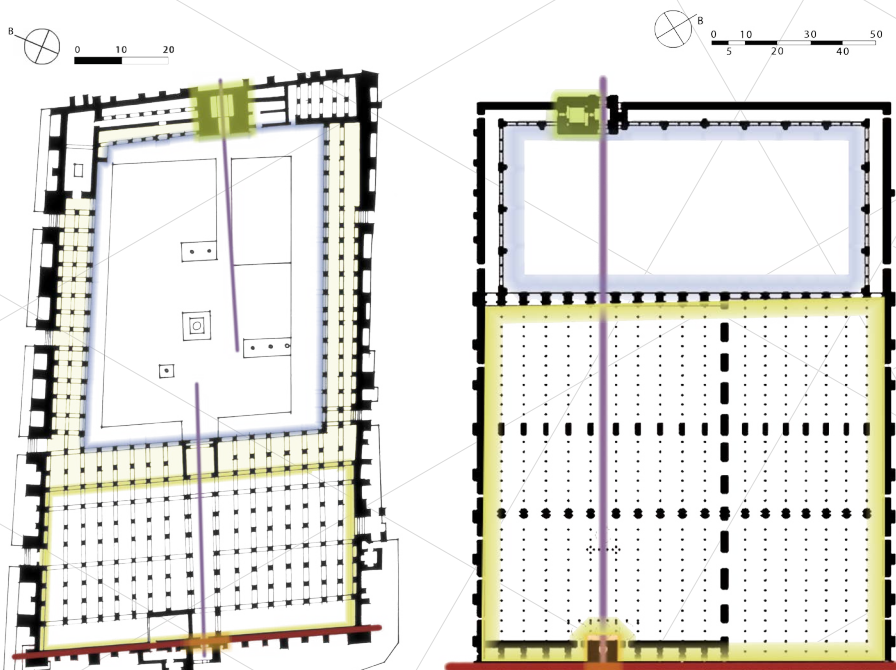
Όσον αφορά τον τόπο προσευχής των μουσουλμάνων, τα τεμένη της εποχής έχουν απλή κάτοψη λόγω και της απλής λειτουργίας τους. Ιδιαίτερη σημασία έχει ο τοίχος προσευχής (qibla wall) ο οποίος είναι στραμμένος προς την Μέκκα όπου ανοίγεται ημικυκλική κόγχη, το μιχράμπ (mihrab), στην οποία στρέφεται ο ιμάμης και απαγγέλλει προσευχές. Σημαντικότερο στοιχείο είναι και το sahn, η μεγάλη υπαίθρια αυλή

ενότητα 01

με κρήνη ή δεξαμενή νερού γύρω από την οποία υπάρχουν στοές (rivak). Ακόμη ένα στοιχείο είναι οι μιναρέδες: πρόκειται για πύργους που χρησιμοποιούνται για την πρόσκληση των πιστών σε προσευχή, ενώ το μινμπάρ (minbar) είναι ο άμβωνας για την ανάγνωση του Κορανίου το οποίο συνήθως τοποθετείται στον τοίχο που στρέφεται προς την Μέκκα στα δεξιά του μιχράμπ. Τέλος, τα περισσότερα τεμένη στεγάζονται με θόλους που συμβολίζουν την άνοδο προς τον παράδεισο και είναι διακοσμημένοι με γεωμετρικά και φυτικά μοτίβα.²⁹

Στην πρώιμη περίοδο, μεταξύ 900 – 640 μΧ, συναντάται η τυπολογία του υπόστυλου τεμένους το οποίο είναι εμπνευσμένο από το σπίτι του προφήτη Μωάμεθ. Αρχετυπικό παράδειγμα είναι το Τέμενος του Καϊρουάν της δυναστείας των Αββασιδών (σχέδιο 1.1). Πρόκειται για έναν μεγάλο, ορθογώνιο πέτρινο τέμενος με υπόστυλη αίθουσα η οποία αποτελεί τον κύριο χώρο προσευχής. Η κεντρική είσοδος βρίσκεται κάτω από τον μιναρέ του τεμένους και η πορεία προς τον χώρο προσευχής περνάει από μεγάλη υπαίθρια αυλή. Γύρω από αυτήν, διατάσσονται τα ριβάκ. Το μιχράμπ ανοίγεται στον τοίχο προσευχής που «κοιτάει» προς την Μέκκα και βρίσκεται ελαφρά αποκολλημένο από τον άξονα της εισόδου. Τέλος, για την κατασκευή του έχουν χρησιμοποιηθεί βυζαντινά σπόλια.

Σχέδιο 1.1 (αριστερά) Το Τέμενος του Καΐρουάν με τα βασικά τυπολογικά στοιχεία, Πηγή: dome.mit.edu, ιδία επεξεργασία

Σχέδιο 1.2 (δεξιά) Το Μεγάλο Τέμενος της Κόρδοβας με τα βασικά τυπολογικά στοιχεία, Πηγή: islamicartandarchitecture.blogspot.gr, ιδία επεξεργασία

- mihrab
- μιναρές
- κύριος χώρος προσευχής
- rivak
- qibla
- βασικός άξονας κίνησης
- υπαίθρια αυλή

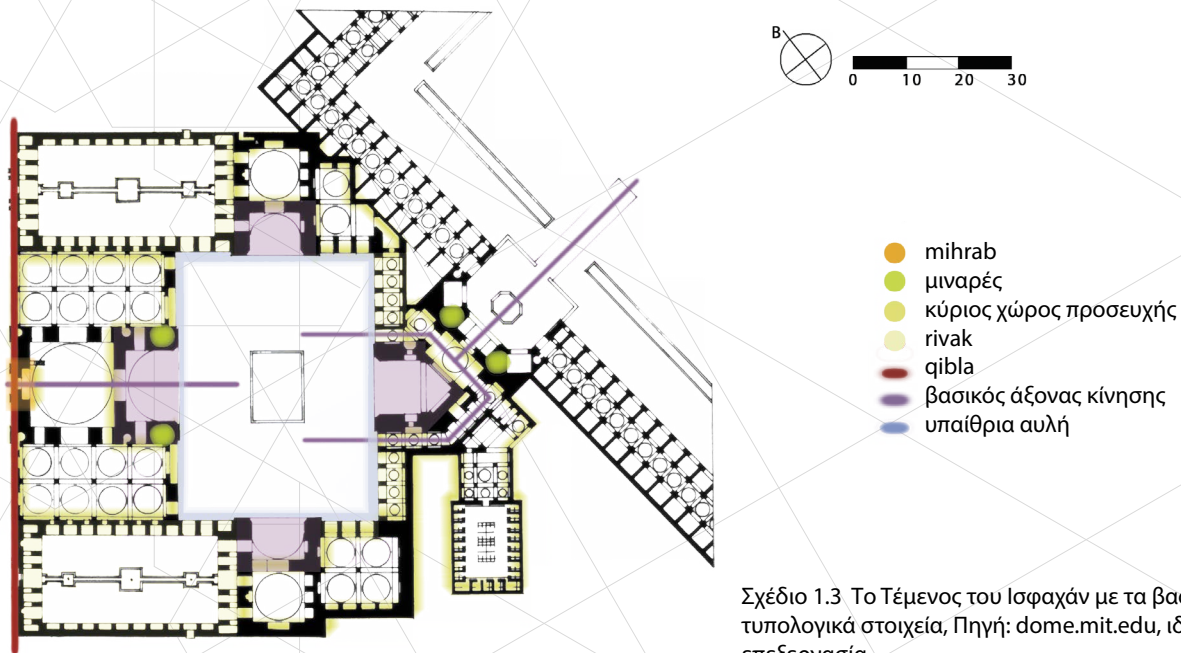
²⁹ Μπούρας Χ. Θ. (2001), «Ιστορία της αρχιτεκτονικής», εκδόσεις Μέλισσα γ' έκδοση, Αθήνα

ενότητα 01

Στην συνέχεια, χαρακτηριστικό παράδειγμα της δυναστείας των Ομμεϊάδων είναι το Τέμενος της Κόρδοβας (σχέδιο 1.2). Όπως το Τέμενος του Καιρουάν, αποτελείται από ένα μεγάλο υπόστυλο χώρο προσευχής στηριζόμενο από δάσος υποστυλμάτων στο οποίο εντύπωση προκαλούν τα τόξα δύο χρωμάτων από πέτρα και τούβλο δημιουργώντας ένα ανεπανάληπτο σύνολο. Η είσοδος στο τέμενος γίνεται από την βορειοανατολική μεριά, πλευρικά του μιναρέ ορθογώνιας κάτοψης. Οδηγεί κατευθείαν σε sahn στο οποίο υπάρχει ένα σιντριβάνι στην μέση και μια σειρά από πορτοκαλιές. Ο οριζόντιος, σε κάτοψη, άξονας κίνησης προς τον χώρο προσευχής είναι αυστηρός και καταλήγει στον κάθετο προς αυτόν ιερό τοίχο στρέφοντας το σύνολο προς την Μέκκα. Εκεί ανοίγεται το μιχράμπ.

Στην μέση περίοδο, μεταξύ 1517 – 900 μΧ, το υπόστυλο τέμενος αντικαθιστάται από το τέμενος με τέσσερα ιβάν (αίθουσα στεγασμένη με θόλο που από την μία πλευρά ανοίγεται σε αίθριο). Χαρακτηριστικό παράδειγμα που μετασχηματίστηκε σε αυτόν τον τύπο είναι το Τέμενος του Ισφαχάν (σχέδιο 1.3). Τα τέσσερα ιβάν πλαισιώνουν την υπαίθρια αυλή με το ιβάν που βλέπει προς την Μέκκα να είναι περισσότερο διακοσμημένο και να οδηγεί στο μιχράμπ και τον ιερό τοίχο. Σε αυτό εφάπτονται δύο μιναρέδες που προσδίδουν έντονη μνημειακότητα, ενώ άλλοι δύο υψώνονται κατά την είσοδο στον ναό. Αυτή γίνεται υπό κλίση πίσω από το ένα ιβάν και ο πιστός μπορεί να ακολουθήσει δύο κατευθύνσεις για να βρεθεί στην υπαίθρια εσωτερική αυλή που προσφέρει έναν ήρεμο χώρο για προσευχή ενώ το τέμενος βρίσκεται μέσα στην πόλη.

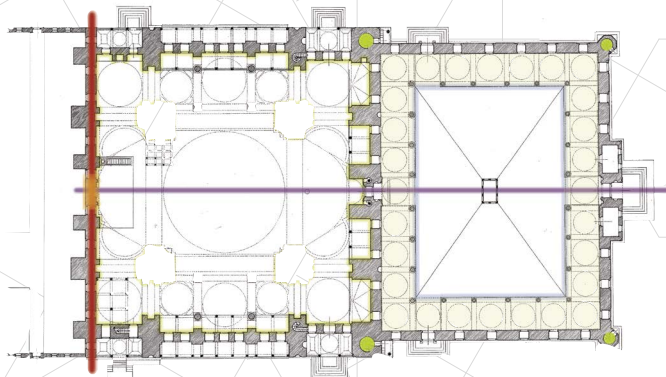
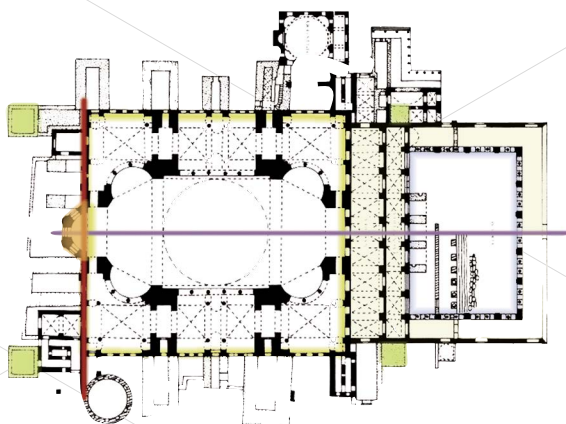
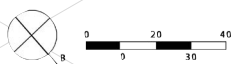
Σχέδιο 1.3 Το Τέμενος του Ισφαχάν με τα βασικά τυπολογικά στοιχεία, Πηγή: dome.mit.edu, ίδια επεξεργασία

ενότητα 01

Στην ύστερη περίοδο, 1224 – 1517 μΧ, η ακμή της Οθωμανικής αυτοκρατορίας δεν συνδυάστηκε με κάποιον νέο τύπο ναού αλλά ούτε και εφαρμόστηκε ο τύπος με τα τέσσερα ιβάν. Αντίθετα ήταν εντονότερη η επιρροή των βυζαντινών ναών και ιδιαίτερα της Αγίας Σοφίας Κωνσταντινούπολης (σχέδιο 1.4). Στην περίπτωση αυτή, ο βυζαντινός ναός μετασηματίστηκε σε τέμενος με την προσθήκη τεσσάρων μιναρέδων, οι δύο στις πλευρές του εξωνάρθηκα και οι άλλοι δύο πίσω από το τοίχο του ιερού. Την θέση του ιερού πήρε το μιχράμπ.

Έτσι, προέκυψε ο τύπος του κεντρικά σχεδιασμένου τεμένους με χαρακτηριστικό παράδειγμα το Τέμενος Σουλεϊμανιγιέ (σχέδιο 1.5) όπου έγινε κάτι αντίστοιχο.³⁰ Εδώ, οι τέσσερις μιναρέδες που προστέθηκαν τοποθετήθηκαν γωνιακά της υπαίθριας αυλής στις γωνίες των στοών ή αλλιώς ριβάκ.

- mihrab
- μιναρές
- κύριος χώρος προσευχής
- ριβάκ
- qibla
- βασικός άξονας κίνησης
- υπαίθρια αυλή

Σχέδιο 1.4 (αριστερά) Το Τέμενος της Αγίας Σοφίας στην Κων/πολη με τα βασικά τυπολογικά στοιχεία, Πηγή: atheism.about.com, ίδια επεξεργασία

Σχέδιο 1.5 (δεξιά) Το Τέμενος Süleymaniye στην Κων/πολη με τα βασικά τυπολογικά χαρακτηριστικά, Πηγή: www.designcoding.net, ίδια επεξεργασία

ενότητα 01

1.2.2.2 Η αρχιτεκτονική του σήμερα: σύγχρονη αντιμετώπιση των χώρων προσευχής

Όσον αφορά την αρχιτεκτονική των τεμενών στον ευρωπαϊκό χώρο παρατηρούνται δύο βασικές κατευθύνσεις στην δόμησή τους. Ο πρώτος είναι ο οθωμανικός ή βορειοαφρικανικός τύπος ο οποίος συναντάται στα πρώτα χρόνια διάδοσης του Ισλάμ με *suigeneris* χαρακτηριστικά όπως ο μιναρές, ο θόλος και η αραβική – οθωμανική διακόσμηση. Αυτό συμβαίνει διότι τα τεμένη αυτά κτίζονταν υπό την καθοδήγηση μουσουλμάνων μεταναστών πρώτης γενιάς οι οποίοι αναζητούσαν την αποδοχή και την αναγνωρισιμότητα, ενώ ταυτόχρονα ήθελαν να αποβάλλουν το αίσθημα της αποξένωσης. Αποτέλεσμα ήταν το τέμενος να αποτελεί κάτι ξένο προς την παραδοσιακή ή σύγχρονη κατασκευαστική λογική του τόπου όπου κατασκευαζόταν, με εξαιρέσεις φυσικά χώρες όπως η Ισπανία και η Πορτογαλία όπου η ισλαμική παράδοση αποτελούσε ήδη κομμάτι του παρελθόντος της χώρας. Ο δεύτερος τύπος, είναι το εξευρωπαϊσμένο τέμενος: πρόκειται για μια προσπάθεια για προσαρμογή στον τοπικό χαρακτήρα κι όχι για μια άκριτη αναπαραγωγή ιστορικών μορφών. Δηλαδή, για τον ανασχεδιασμό και την ανακάλυψη νέων μορφών με στόχο την έκφραση νέων αναγκών των μουσουλμάνων μεταναστών δεύτερης ή τρίτης γενιάς. Ως εκ τούτου, προκύπτει μια πρόταση με λιγότερο συμβολικό περιεχόμενο στο περιβάλλον όπου τοποθετείται. Την ανάληψη τέτοιων καθηκόντων αναλαμβάνουν συνήθως νέοι αρχιτέκτονες ή διάσημα αρχιτεκτονικά γραφεία σε συμφωνία με την μουσουλμανική κοινότητα για την οποία γίνεται το έργο.³¹

Στις μέρες μας, η αρχιτεκτονική των τεμενών φαίνεται να εμπίπτει στον δεύτερο τύπο με την εξέλιξη αυτή να αποκαλύπτεται μέσα από παραδείγματα χώρων λατρείας σε μουσουλμανικές και μη μουσουλμανικές χώρες με διαφορετικές χρήσεις κάθε φορά, εκτός του χώρου προσευχής, ανάλογα με τις ανάγκες της κοινωνίας ή της κοινότητας όπως επίσης και της χώρας στην οποία κατασκευάζεται.³²

Συγκεκριμένα, σε μη μουσουλμανικό περιβάλλον, το τέμενος αποτελεί το πιο σημαντικό κτίριο της μουσουλμανικής κοινότητας καθώς αποτελεί το σημείο αναφοράς της ενώ παράλληλα την αντιπροσωπεύει. Αρχικά αποτελούσαν κτίρια τα οποία στέκονταν ως μια ήσυχη, παθητική όαση προσευχής όπου κατέφευγαν οι πιστοί. Όμως, από την στιγμή που αυξήθηκε ο πληθυσμός και οι ανάγκες εξελίχθηκαν, σε συνδυασμό με το άνοιγμα των εθνικών συνόρων και τον οικονομικό, γλωσσικό και εκπαιδευτικό κοσμοπολιτισμό γεννήθηκε ένας διαφορετικός τύπος, το Ισλαμικό Κέντρο. Πλέον, το κτίριο αυτό περιέχει και άλλες χρήσεις πέραν του χώρου λατρείας, όπως είναι χώροι υπηρεσιών και αναψυχής, εκπαίδευσης, αθλητισμού και άλλων (βιβλιοπωλείο, καφετέρια, διδασκαλείο ξένων γλωσσών και αγωγής του πολίτη, γήπεδο μπάσκετ, κέντρο ημερήσιας φύλαξης, σύμβουλο γάμου και λογιστικών θεμάτων, ακόμα και νεκροτομείο). Έτσι, έγινε ένα κάλεσμα σε όλη την κοινωνία και όχι μόνο στους μουσουλμάνους ώστε να αποκλειστούν φαινόμενα περιθωριοποίησης και να επιτευχθεί η ένταξη της μειονότητας στο κοινωνικό σύνολο.³³

31 Morbidoni M. (7/2012), «The Mosque in the European City: Testing the Cohabitation», The Journal of Urbanism, Φλωρεντία

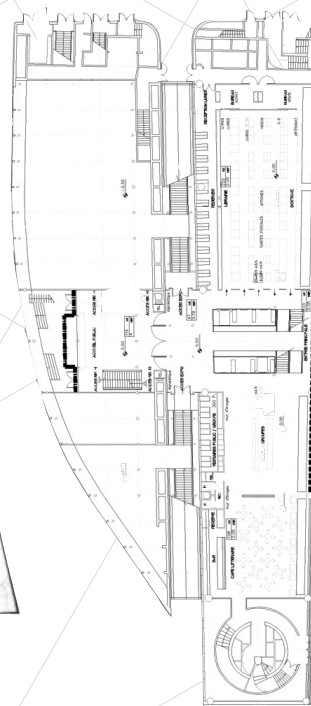
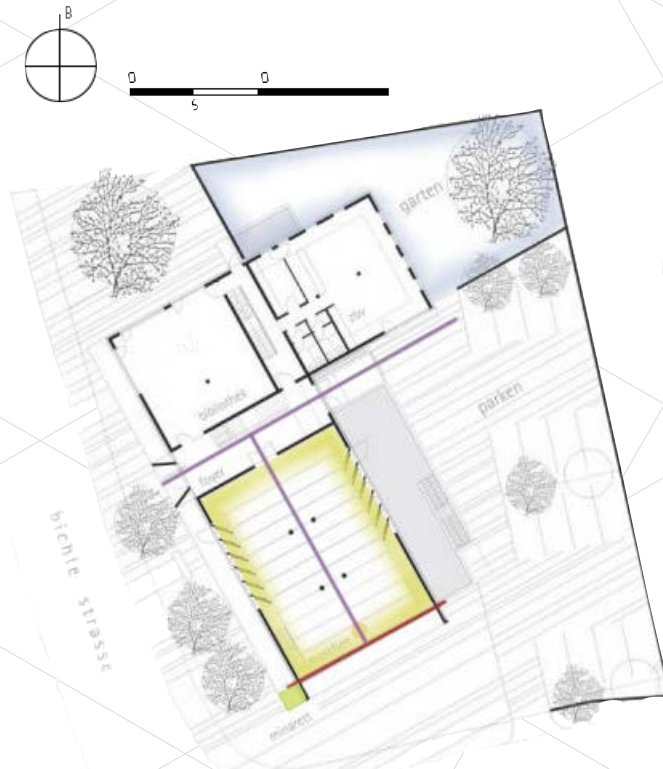
32 Ardhathi Y. (9/2003), «The new architecture of mosque design to express the modernity of Moslems», Global Advanced Research Journals

33 Biondo V. F., (16/04/2007), «The Architecture of Mosques in the US and Britain», άρθρο, Journal of Muslim Minority Affairs

ενότητα 01

Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα τοπικού τεμένους στον ευρωπαϊκό χώρο αποτελεί το Ισλαμικό Κέντρο του Penzberg που κατασκευάστηκε το 2005 (σχέδιο 1.6). Πρόκειται για το κοινοτικό κέντρο της μικρής μουσουλμανικής κοινότητας στην Βαυαρία με χώρο προσευχής, μια ενδιαφέρουσα έκφραση της σύγχρονης αρχιτεκτονικής όπου φαίνεται η επιθυμία των χρηστών να ενταχθούν στο περιβάλλον της Γερμανίας. Δεν διακρίνεται κάποιο προκλητικό στοιχείο στην μορφολογία του κτιρίου ενώ η έκφραση του μιναρέ φαίνεται να εντάσσεται αρμονικά στο κτισμένο περιβάλλον. Οι αρχιτέκτονες Jasarevic, βοσνιακής καταγωγής, συνένωσαν τον χώρο προσευχής, τους γραφειακούς χώρους, το κοινοτικό κέντρο και ένα διαμέρισμα σε ένα μονώροφο κτίριο σχήματος Γ. Οι χρήσεις των χώρων διαβάζονται από το εξωτερικό, ενώ εντύπωση προκαλεί η ελαφριά εσοχή από μπλε, διακοσμημένο (καλλιγραφικά, γεωμετρικά και φυτομορφικά μοτίβα) γυαλί. Η είσοδος ορίζεται από δύο κατακόρυφες μπετονένιες πλάκες που εξέχουν από την όψη και προσκαλούν τους επισκέπτες στο εσωτερικό. Τέλος, αξιοσημείωτο είναι ότι στον χώρο μπορούν να εισέλθουν όλοι, ενώ δεν απαιτείται από τις γυναίκες να φοράνε μαντίλα.³⁴

Σχέδιο 1.6 (αριστερά) Islamic Forum of Penzberg με τα βασικά τυπολογικά στοιχεία, Πηγή: en.urbarama.com, ίδια επεξεργασία

Σχέδιο 1.7 (δεξιά) Το Institut du Monde Arabe στο Παρίσι που δεν διαθέτει χώρο λατρείας, Πηγή: www.lerendezvousdumathurin.com

- mihrab
- μιναρές
- κύριος χώρος προσευχής
- rivak
- qibla
- βασικός άξονας κίνησης
- υπαίθρια αυλή

ενότητα 01

Στον αντίποδα βρίσκεται το Αραβικό Ινστιτούτο Πολιτισμού (IMA: σχέδιο 1.7). Αποτέλεσε πρωτοβουλία της Γαλλικής κυβέρνησης κατά την διάρκεια ενός γενικότερου πλάνου ανάπτυξης (Grands Projets) σε συνεργασία με τις αραβικές χώρες (Arab League). Στόχος ήταν να δημιουργηθεί ένα κέντρο το οποίο θα διαδώσει την αραβική κουλτούρα μέσω της ανταλλαγής γνώσεων στις επιστήμες και την τεχνολογία, και θα προκαλέσει την ώσμωση μεταξύ της Γαλλίας και του Αραβικού κόσμου, καθώς η χώρα έχει υψηλό ποσοστό αραβικού πληθυσμού. Ολοκληρώθηκε το 1987, είναι έργο του γραφείου J. Nouvel σε συνεργασία με το Architecture-Studio και εντάσσεται ομαλά στην ιστορική περιφέρεια του Παρισιού κατά μήκος του Σηκουάνα. Επίσης, εντύπωση προκαλεί η διαμόρφωση της όψης με την χρήση συστημάτων ηλιοπροστασίας για την επιθυμητή διαχείριση του φωτισμού του κτιρίου στο εσωτερικό. Το σύστημα αυτό σχεδιάστηκε με πλήρη και κενά στοιχεία εμπνευσμένα από στοιχείο της αραβικής παράδοσης, το mashrabiyya. Το κτίριο διαθέτει μουσείο, βιβλιοθήκη, αίθουσα διαλέξεων, εστιατόριο και γραφεία. Τέλος, σε περιόδους κρίσης μεταξύ των δύο λαών, μεταλλάσσεται σε κέντρο πολιτικών διαμαχών και έτσι εντείνεται η λειτουργία του ως κοινωνικό σύμβολο.³⁵³⁶

Στον μουσουλμανικό χώρο, ενδιαφέρον έχει η εξέταση του τεμένους Bin Madiya (σχέδιο 1.8) το οποίο σχεδιάστηκε από μη μουσουλμάνο αρχιτέκτονα, τον Α. Τομπάζη. Τοποθετημένο στο κέντρο του πολυδιάστατου αστικού ιστού του Dubai, το κτίριο στέκεται ελαφρά μετατοπισμένο από τις οικοδομικές γραμμές που ακολουθούν τα γειτονικά υψηλά κτίρια. Πρόκειται για μια ευθύγραμμη μπετονένια μορφή επενδυμένη με καφετί πλινθοδομή που αναπτύσσεται σε τρία βασικά επίπεδα (υψομέτρου 16, 13,2 και 18,8 μέτρων), από την ανατολή προς την δύση, έτσι ώστε να τονίζεται η δυτική πλευρά του κτιρίου που βλέπει προς την Μέκκα. Το μιχράμπ διαβάζεται από την βάση της όψης με την μορφή ενός λευκού μαρμάρινου κουτιού, το οποίο τονίζεται από μια λεπτή κατακόρυφη λωρίδα που συνεχίζει μέχρι την οροφή. Στη γωνία του οικοπέδου υψώνεται ο μιναρές (45,3 μέτρα) με τις πλευρές του να εξέχουν πάνω από το μπαλκόνι του μιάμη.³⁷

Ακόμα ένα τέμενος με ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι το YesilVadi (σχέδιο 1.9) στην Κωνσταντινούπολη σε σχέδια του A.Kazmaoglu. Η κυκλική του κάτοψη αντιπροσωπεύει την ενότητα της μουσουλμανικής κοινωνίας ενώ παράλληλα δίνεται η δυνατότητα στο τέμενος να στραφεί προς πολλαπλές κατευθύνσεις. Ο υπαίθριος χώρος έχει σχεδιαστεί με την δυνατότητα να λειτουργεί ως αστική πλατεία κάτι το οποίο δεν συναντάται στον αστικό ιστό της πόλης, μιμούμενο κατά κάποιον τρόπο τις ευρωπαϊκές πόλεις. Ο κεντρικός χώρος διαμορφώνεται με αφαιρέσεις σφαιρικών τμημάτων από ένα ημισφαίριο διαμέτρου 25 μέτρων. Ένα σφαιρικό κομμάτι πάχους 2,5 μέτρων αφαιρείται στο μισό της μορφής διαμορφώνοντας τον χώρο προσευχής και επιτυγχάνοντας παράλληλα τον φωτισμό του χώρου. Στην συνέχεια, η αφαίρεση ενός άλλου κατακόρυφου κομματιού σχηματίζει την πέτρινη πύλη και την είσοδο, ενώ αντίστοιχα σχηματίζονται το μιχράμπ και οι φωταγωγοί του τεμένους. Ο μιναρές είναι αποκολλημένος από την κύρια κατασκευή αλλά

35 Mimoa, «Arab World Institute», άρθρο, www.mimoa.eu

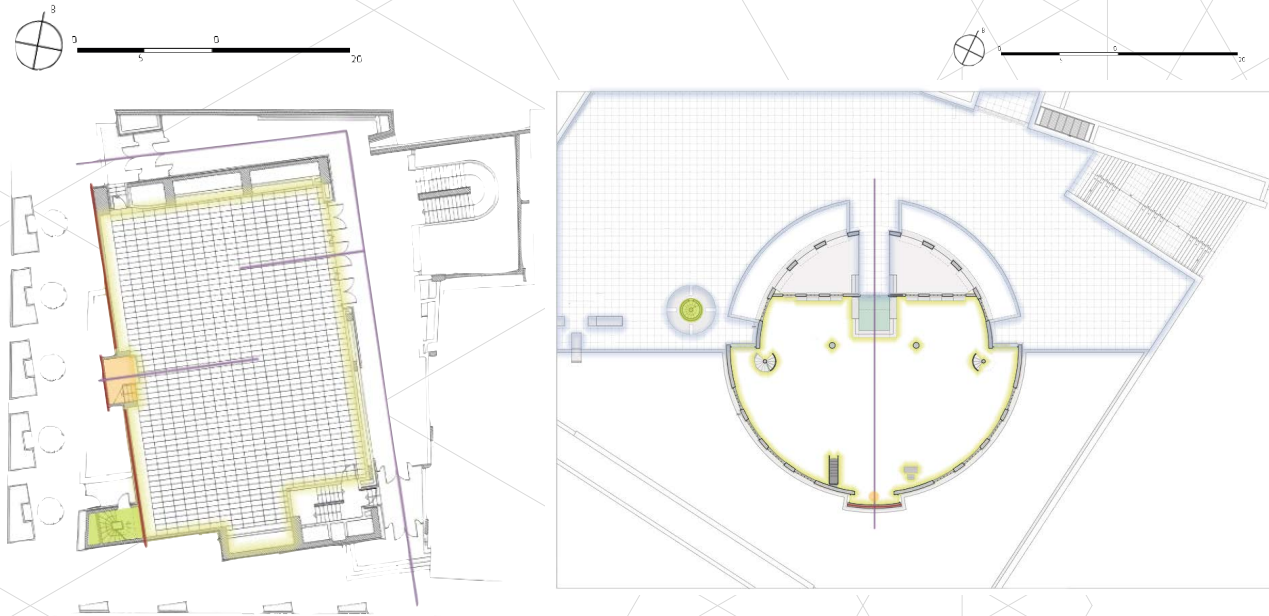
36 Archdaily, «AD Classics: Institut du Monde Arabe / Jean Nouvel», άρθρο, www.archdaily.com

37 Stegers R. (2008), «A Design Manual: Sacred Buildings», Medialis, Βασιλεία, Βοστόνη και Βερολίνο

ενότητα 01

λαμβάνει υπόψη την κλίμακα της και την λογική της χρυσής τομής η οποία διέπει όλο το έργο. Το κτίριο λειτουργεί ως χώρος προσευχής, κέντρο ενημέρωσης, εκπαίδευσης και επίλυσης διαφορών, ενώ διαθέτει και βιβλιοθήκη. Τέλος, αποτελεί μέρος μιας γενικότερης πολεοδομικής επέμβασης, του Yesil Vadi Housing Settlement, το οποίο περιέχει κατοικίες, καταστήματα, εγκαταστάσεις κοινής ωφέλειας, αθλητικό κέντρο και σχολείο.³⁸

- mihrab
- μιναρές
- κύριος χώρος προσευχής
- rīvak
- qibla
- βασικός άξονας κίνησης
- υπαίθρια αυλή

Σχέδιο 1.8 (αριστερά) Το τέμενος Bin Madiya στο Dubai με τα βασικά τυπολογικά στοιχεία,
Πηγή: design manual, ίδια επεξεργασία

Σχέδιο 1.9 (δεξιά) Το τέμενος Yesil Vadi στην Κων/πολη με τα βασικά τυπολογικά στοιχεία,
Πηγή: openbuildings.com, ίδια επεξεργασία

38 «Yesil Vadi Mosque», άρθρο, <http://www.worldbuildingsdirectory.com>

ενότητα 02

2. Η Ευρώπη

2.1 Εισαγωγή:

Πριν εξετάσουμε την περίπτωση της Αθήνας θεωρούμε σκόπιμο να μελετήσουμε την κατάσταση που επικρατεί σε άλλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες οι οποίες διαθέτουν ήδη τεμένη και ισλαμικά κέντρα. Αρχικά θα μελετήσουμε την συγκέντρωση και τα χαρακτηριστικά του μουσουλμανικού πληθυσμού σε ολόκληρη την Ευρώπη και στην συνέχεια θα επικεντρωθούμε σε 6 συγκεκριμένες πόλεις στις οποίες διερευνούμε την γενικότερη κατάσταση που επικρατεί καθώς και την τοποθεσία των μουσουλμανικών κέντρων και χώρων προσευχής στον χάρτη (Λονδίνο, Παρίσι, Βερολίνο, Άμστερνταμ, Κοπεγχάγη και Ρώμη).

2.2 Συγκέντρωση πληθυσμού

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη³⁹, υπάρχουν περίπου 1,57 δισεκατομμύρια μουσουλμάνοι στον κόσμο (23% του πληθυσμού της γης) οι οποίοι ζουν διασκορπισμένοι σε όλες τις ηπείρους. Το 60% από αυτούς ζει στην Ασία, ένα 20% ζει στην Μέση Ανατολή και την Βόρεια Αφρική, περιοχές στις οποίες εντοπίζονται με μεγαλύτερη συγκέντρωση κράτη με επίσημη θρησκεία το Ισλάμ, ενώ το υπόλοιπο 20% των μουσουλμάνων της γης, (317 εκατομμύρια, δηλαδή το ένα πέμπτο του συνολικού μουσουλμανικού πληθυσμού) κατοικεί σε μη μουσουλμανικές χώρες.⁴⁰ Όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, στην Ευρώπη ζούσαν, το 2009, 38.112.000 μουσουλμάνοι, αριθμός που αποτελεί το 5,2% των κατοίκων της Ευρώπης και το 2,4% του συνολικού πληθυσμού της γης.

	Μουσουλμανικός πληθυσμός το 2009	Μουσουλμανικός πληθυσμός - ποσοστό (%)	Παγκόσμιος μουσουλμανικός πληθυσμός - ποσοστό (%)
Ασία - Ωκεανία	972.537.000	24,1	61,9
Μέση Ανατολή - Βόρειος Αφρική	315.322.000	91,2	20,1
Μεσοσαχάρια Αφρική	240.632.000	30,1	15,3
Ευρώπη	38.112.000	5,2	2,4
Αμερική	4.596.000	0,5	0,3
Σύνολο	1.571.198.000	22,9	100

Πίνακας 2.1 Μουσουλμανικός πληθυσμός ανά ήπειρο, Πηγή πίνακα: Cooperman A. και ομάδα ερευνητών, (Οκτώβριος 2009), «Mapping the Global Muslim Population – A report on the size and distribution of the world's Muslim population», Αναφορά, Pew Forum on Religion & Public Life, Washington: ίδια επεξεργασία

39 Cooperman A. και ομάδα ερευνητών, (Οκτώβριος 2009), «Mapping the Global Muslim Population – A report on the size and distribution of the world's Muslim population», Αναφορά, Pew Forum on Religion & Public Life, Washington

40 Cooperman A. και ομάδα ερευνητών, (Οκτώβριος 2009), «Mapping the Global Muslim Population – A report on the size and distribution of the world's Muslim population», Αναφορά, Pew Forum on Religion & Public Life, Washington

ενότητα 02

Σύμφωνα με τον χάρτη 2.1 οι περισσότεροι μουσουλμάνοι της Ευρώπης ζουν σε χώρες κοντά στα Βαλκάνια και στις δυτικές περιοχές της ηπείρου. Συγκεκριμένα, μεγαλύτερη συγκέντρωση εμφανίζεται στις εξής χώρες: Ρωσία, Γερμανία, Γαλλία, Αλβανία, Κόσοβο, Μεγάλη Βρετανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Ολλανδία, Βουλγαρία, Πρώην Δημοκρατία της Μακεδονίας και Ισπανία. Αξίζει ωστόσο να αναφέρουμε ότι στην Αλβανία και το Κόσοβο κυρίαρχη θρησκεία είναι το Ισλάμ.⁴¹

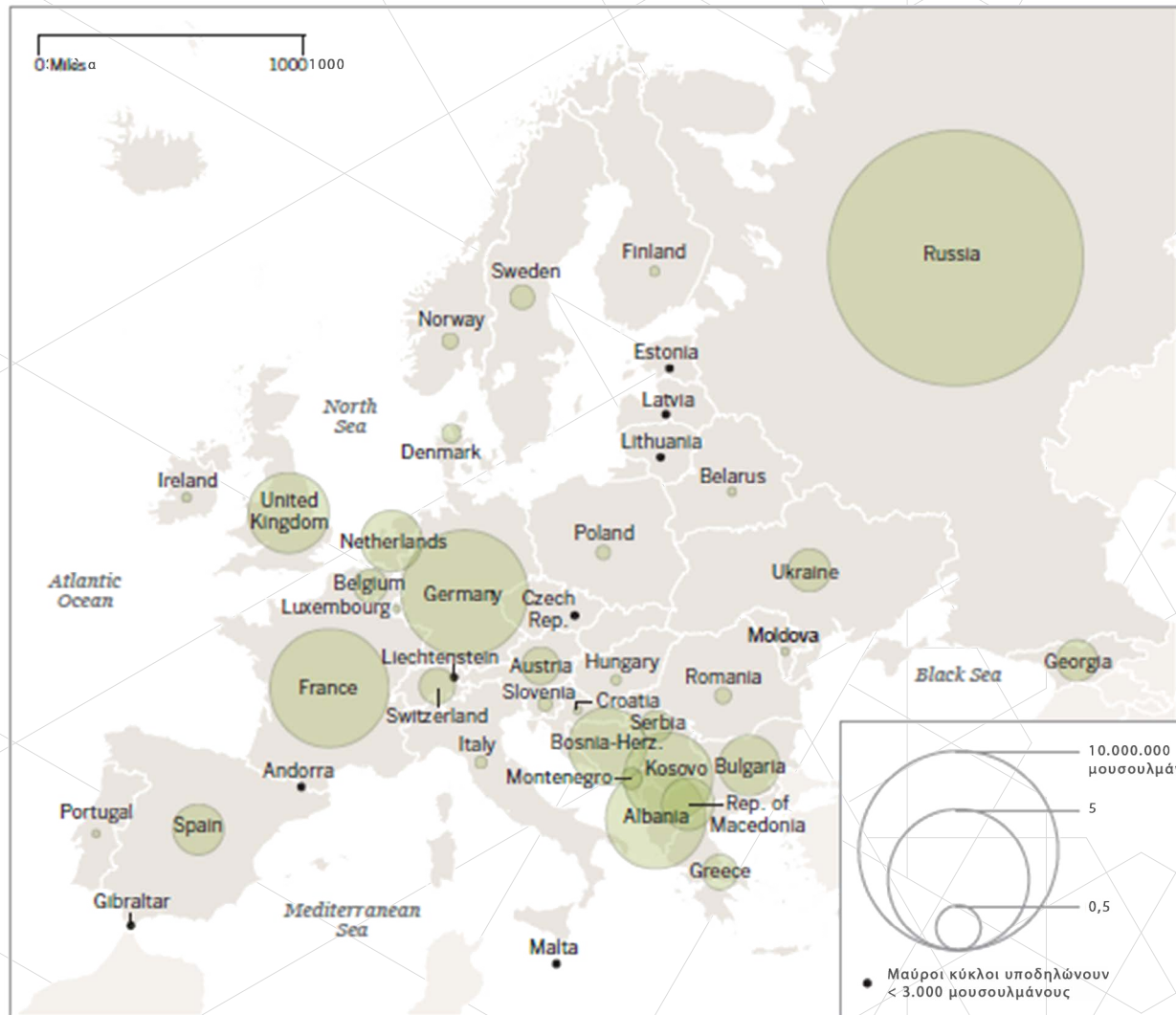
	Μουσουλμανικός πληθυσμός το 2009	Μουσουλμανικός πληθυσμός - ποσοστό (%)	Παγκόσμιος μουσουλμανικός πληθυσμός - ποσοστό (%)
Ευρώπη	38.112.000	5,2	2,4
Δανία	88.000	~2	<1
Γαλλία	3.554.000	~6	<1
Γερμανία	4.026.000	~5	<1
Ελλάδα	310.000	~3	<1
Ιταλία	36.000	<1	<1
Ολλανδία	946.000	5,7	0,1
Ηνωμένο Βασίλειο	1.647.000	2,7	0,1

Πίνακας 2.2 Μουσουλμανικός πληθυσμός στις χώρες της Ευρώπης, Πηγή πίνακα: Coorperman A. και ομάδα ερευνητών, (Οκτώβριος 2009), «Mapping the Global Muslim Population – A report on the size and distribution of the world's Muslim population», Αναφορά, Pew Forum on Religion & Public Life, Washington: ίδια επεξεργασία

41 Hackett C., Grim B. και ομάδα ερευνητών, (18/12/2012), «The Global Religious Landscape- A Report on the Size and Distribution of the World's Major Religious Groups as of 2010», δημογραφική έρευνα, Pew Forum on Religion & Public Life, Washington

ενότητα 02

Χάρτης 2.1 Διανομή μουσουλμανικού πληθυσμού στην Ευρώπη, Πηγή χάρτη: Cooperman A. και ομάδα ερευνητών, (Οκτώβριος 2009), «Mapping the Global Muslim Population – A report on the size and distribution of the world's Muslim population», Αναφορά, Pew Forum on Religion & Public Life, Washington

ενότητα 02

2.3 Χαρακτηριστικά πληθυσμού

Οι μουσουλμάνοι της Ευρώπης μπορούν να χωριστούν σε τέσσερις βασικές κατηγορίες:

1. Απόγονοι μελών της αυτοκρατορίας των Μογγόλων, οι οποίοι παρέμειναν σε ευρωπαϊκό έδαφος
2. Απόγονοι μελών της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, οι οποίοι έμειναν σε ευρωπαϊκό έδαφος (πιο συγκεκριμένα σε περιοχές της Πρώην Δημοκρατίας της Μακεδονίας, της Αλβανίας και της Βουλγαρίας οι περισσότεροι αλλά και σε περιοχές της Ελλάδας, της Ρουμανίας, της Αυστρίας, της Ουγγαρίας και της Φινλανδίας).
3. Μεταναστευτικό ρεύμα εργατών και των οικογενειών τους, του 1960-1950, οι οποίοι κατοίκησαν κυρίως σε περιοχές της Μεγάλης Βρετανίας, της Γερμανίας και της Γαλλίας (σήμερα ζει στις χώρες αυτές η δεύτερη γενιά μεταναστών).
4. Πρόσφυγες είτε από αραβικές χώρες είτε από χώρες του Πρώην ανατολικού μπλοκ (κυρίως από την Πρώην Δημοκρατία της Μακεδονίας).

Οι περισσότεροι μουσουλμάνοι που ζουν σήμερα στην Ευρώπη ανήκουν στην τρίτη και τέταρτη κατηγορία, πρόκειται δηλαδή για μετανάστες και πρόσφυγες που έρχονται σε μη μουσουλμανικό περιβάλλον αναζητώντας καλύτερες συνθήκες ζωής. Η περίοδος μεταξύ 1973 και 1979 υπήρξε καθοριστική για τον ρόλο του Ισλάμ στην Ευρώπη για τρεις λόγους:

- από το 1970 και μετά έρχονται στην ήπειρο και οι οικογένειες των εργατών αλλάζοντας την μέχρι τότε δημογραφική σύσταση των μειονοτήτων (αρχικά η κοινότητα αποτελούνταν κατά πλειονότητα από άνδρες ενώ αργότερα υπήρξε ισορροπία στα ποσοστά ανδρών - γυναικών) και επομένως δημιουργήθηκε η ανάγκη για κατασκευή θρησκευτικών ιδρυμάτων και σχολείων στην χώρα άφιξης
- η επανάσταση Ayattollah's στο Ιράν έχει ως αποτέλεσμα την αντιμετώπιση του Ισλάμ από τις ξένες κυβερνήσεις ως ένα ζήτημα διεθνούς πολιτικής σημασίας
- η εύρεση πετρελαίων και ο νέος πλούτος στις χώρες της Μέσης Ανατολής αναδεικνύουν το Ισλάμ σε ισχυρή δύναμη και δημιουργούν διαμάχες μεταξύ των χωρών του Αραβικού κόσμου για το ποια θα ηγηθεί πολιτικά ολόκληρου του μουσουλμανικού κόσμου. Έτσι χώρες όπως η Σαουδική Αραβία και το Ιράν σπεύδουν να χρηματοδοτήσουν έργα κατασκευής θρησκευτικών ιδρυμάτων σε χώρες της Ευρώπης.⁴²

42 Peach C. Glebe G., (1995, published online: 13/09/2010), «Muslim Minorities in western Europe», Άρθρο, Magazine of Ethinc and Racial Studies

Έτσι την περίοδο που οι μειονότητες προσπαθούν να ενσωματωθούν στο νέο περιβάλλον ενισχύοντας την σημασία της θρησκείας ως κάτι που τους κρατά ενωμένους σε μη μουσουλμανικό περιβάλλον, οι χώρες υποδοχής συνειδητοποιούν την σημασία των θρησκευτικών δεσμών των μεταναστών τους με τις πατρίδες τους.⁴³ Οι μουσουλμανικές μειονότητες αντιμετωπίζουν συχνά κοινωνικές και οικονομικές διακρίσεις και καχυποψία από τις τοπικές κοινωνίες.⁴⁴ Η αντίδραση των μουσουλμάνων στην στάση των Ευρωπαίων εκφράζεται με δύο τρόπους: αφενός τάση για συγκέντρωση σε ένα τμήμα της πόλης και δημιουργία γκέτο, και αφετέρου, πολιτική οργάνωση για την προστασία των δικαιωμάτων της κοινότητας. Οι αντιδράσεις βέβαια σε κάθε περίπτωση εξαρτώνται και από την πολιτική της εκάστοτε χώρας σε θέματα μειονοτήτων.⁴⁵

Δεδομένου ότι η πλειονότητα της μουσουλμανικής κοινότητας της Ευρώπης δημιουργήθηκε από μετανάστες και πρόσφυγες, η εγκατάστασή τους στην κάθε χώρα εξαρτήθηκε από τον ήδη υπάρχοντα διαχωρισμό των χρήσεων γης στην χώρα υποδοχής. Έτσι στο πρώτο στάδιο κατά το οποίο έρχονται στην Ευρώπη κυρίως άνδρες εργάτες, οι κοινότητες δημιουργούνται κοντά στις βιομηχανικές περιοχές της χώρας υποδοχής. Στην συνέχεια, με την άφιξη των οικογενειών τους δημιουργείται η ανάγκη πρόσβασης σε λειτουργίες που ανήκουν περισσότερο στην κατηγορία της γενικής κατοικίας. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση που τα μέλη της κοινότητας ανήκουν στην κατηγορία των ερχόμενων ως προσφύγων στην χώρα: η εγκατάσταση εξαρτάται από το πρόγραμμα προστασίας προσφύγων στο οποίο ανήκουν, κατά πλειονότητα ωστόσο κατοικούν σε μεγάλα αστικά κέντρα.⁴⁶

2.4 Πολιτική ένταξης του μεταναστευτικού πληθυσμού στην κοινωνία

Ευρωπαϊκή Ένωση

Η συνθήκη της Λισαβόνας, που υπογράφηκε το 2007, καθορίζει ως ένα από τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα το να ανήκει κανείς σε μειονότητα. Η πολιτική ομαλής ένταξης στην ΕΕ αφορά όλους τους μετανάστες και δεν κάνει ειδική μνεία για συγκεκριμένες θρησκευτικές ομάδες. Επομένως η ένταξη των μουσουλμάνων υπόκειται στο γενικό πλαίσιο ομαλής ένταξης των εθνικών μειονοτήτων στην Ε.Ε.. Έτσι θέματα κοινωνικής αποδοχής και εργασίας ρυθμίζονται από το περιεχόμενο της Γενικής Ατζέντας για κοινωνικά θέματα και ίσες ευκαιρίες, θέματα εκπαίδευσης και διαπολιτισμικού διαλόγου από την Γενική Ατζέντα εκπαίδευσης και πολιτισμού, θέματα ιατρικής φροντίδας από την Γενική Ατζέντα υγείας και προστασίας του καταναλωτή και θέματα ευρύτερης αστικής ανάπτυξης από την Γενική Ατζέντα περιφερειακής πολιτικής.

43 Peach C. Glebe G., (1995, published online: 13/09/2010), «Muslim Minorities in western Europe», Άρθρο, Magazine of Ethinc and Racial Studies

44 Choudhury T. και ομάδα ερευνητών, (2009), «Muslims in Europe: A report on 11 EU cities», At Home in Europe Project, Open Society Institute, Budapest

45 Peach C. Glebe G., (1995, published online: 13/09/2010), «Muslim Minorities in western Europe», Άρθρο, Magazine of Ethinc and Racial Studies

46 Choudhury T. και ομάδα ερευνητών, (2009), «Muslims in Europe: A report on 11 EU cities», At Home in Europe Project, Open Society Institute, Budapest

ενότητα 02

Οι κοινές βασικές αρχές για ενιαία πολιτική ομαλής ένταξης στις χώρες της ΕΕ όπως αυτές διατυπώθηκαν στο «The Hague Programme» τον Νοέμβριο του 2004 είναι οι εξής:

- Η ομαλή ένταξη είναι μια αμφίδρομη διαδικασία μεταξύ των μεταναστών και των πολιτών της χώρας υποδοχής
- Απαιτείται σεβασμός στις βασικές αξίες της ΕΕ
- Βασικός παράγοντας στην διαδικασία της ομαλής κοινωνικής ένταξης αποτελεί η εργασία ώστε να είναι εμφανής η συνεισφορά του μετανάστη στην τοπική κοινωνία
- Κρίνεται απαραίτητη η βασική γνώση της τοπικής γλώσσας και ιστορίας της χώρα υποδοχής των μεταναστών
- Θεωρείται σημαντική η εκπαίδευση των μεταναστών και κυρίως των απογόνων τους ώστε να γίνουν ενεργά μέλη της νέας κοινωνίας
- Πρέπει να υπάρχει πρόσβαση σε ιδρύματα, δημόσια και ιδιωτικά αγαθά και υπηρεσίες κατά τον ίδιο τρόπο που υπάρχει για τους πολίτες της κάθε χώρας και χωρίς διακρίσεις
- Κρίνεται ωφέλιμη η συχνή επαφή με τον τοπικό πληθυσμό μέσα από διάλογο και εκπαίδευση σχετικά με τον πολιτισμό των μεταναστών
- Διασφαλίζεται η άσκηση δραστηριοτήτων διαφορετικής κουλτούρας και θρησκείας από τον καταστατικό χάρτη ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εκτός αν αυτές έρχονται σε σύγκρουση με κάποιο απαράβατο ανθρώπινο δικαίωμα ή με την διεθνή νομοθεσία
- Τέλος κρίνεται επιθυμητή η συμμετοχή των μεταναστών στην δημιουργία πολιτικών ένταξης σε τοπικό επίπεδο

Δεδομένου ότι πολλοί Μουσουλμάνοι δεν είναι επίσημα πολίτες της Ε.Ε. τα ζητήματα που τους αφορούν ρυθμίζονται από την Γενική Ατζέντα για δικαιοσύνη, ελευθερία και προστασία. Σύμφωνα με την συνθήκη του Άμστερνταμ, οι μετανάστες που δεν είναι πολίτες της Ε.Ε. πρέπει να αντιμετωπίζονται δίκαια και να έχουν παρόμοια δικαιώματα με αυτά των πολιτών της ΕΕ, δηλαδή το δικαίωμα να κατοικούν, να εκπαιδεύονται και να δουλεύουν σαν υπάλληλοι ή σαν αυτοαπασχολούμενοι. Για τους μόνιμους κατοίκους που δεν είναι πολίτες της Ε.Ε. δίνεται επίσης το δικαίωμα να διεκδικήσουν την υπηκοότητα της χώρας στην οποία κατοικούν.⁴⁷

47 Choudhury T. και ομάδα ερευνητών, (2009), «Muslims in Europe: A report on 11 EU cities», At Home in Europe Project, Open Society Institute, Budapest

Στην συνέχεια θα εξετάσουμε την γενική κατάσταση αλλά και τα υπάρχοντα κτίρια στις εξής χώρες: Αγγλία (Λονδίνο), Γαλλία (Παρίσι), Γερμανία (Βερολίνο), Ολλανδία (Άμστερνταμ), Δανία (Κοπεγχάγη) και Ιταλία (Ρώμη).

2.5 Αγγλία

2.5.1 Γενικά στοιχεία

Έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2001 υποδείκνυε ότι η Αγγλία αποτελούσε τον μεγαλύτερο χώρο υποδοχής μουσουλμάνων μεταναστών στην Ευρώπη (1,6 εκατομμύρια) μετά την Γαλλία και την Γερμανία. Η σημαντικότερη αιτία αυτού του γεγονότος εντοπίζεται κατά το 1945 με την ίδρυση της Κοινοπολιτείας των Εθνών (παλαιότερα Βρετανική Κοινοπολιτεία) η οποία επέτρεπε σε όλους τους υπηκόους της ένωσης να έχουν το δικαίωμα ελεύθερης εισόδου στην Μεγάλη Βρετανία.⁴⁸

Αρχικά, η πρώτη σημαντική εισροή μεταναστών στην χώρα (1960-1950) προκλήθηκε από τις Βρετανικές εταιρείες οι οποίες αναζητούσαν φθινό εργατικό δυναμικό για να στελεχώσουν τις επιχειρήσεις τους. Η κυβέρνηση ωστόσο δεν ανέπτυξε κάποια πολιτική ένταξης τότε κι έτσι μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο εμφανίστηκαν τα πρώτα προβλήματα όπως ήταν η αύξηση της ανεργίας, τα προβλήματα στο εκπαιδευτικό σύστημα και η πόλωση της κοινωνίας λόγω των φυλετικών διακρίσεων. Στην συνέχεια, η αποαποικιοποίηση της Ανατολικής Αφρικής και η περαιτέρω αύξηση της μετανάστευσης οδήγησε την κυβέρνηση στην θέσπιση επαναλαμβανόμενων νομοσχεδίων για την εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων (1968, 1965) ενώ ιδρύθηκε και η Επιτροπή Φυλετικής Ισότητας (1976) για την διερεύνηση τέτοιων θεμάτων.⁴⁹ Ωστόσο, οι νόμοι αυτοί προστάτευαν την εθνικότητα του ατόμου και όχι την θρησκευτική του ελευθερία. Ως εκ τούτου, η μουσουλμανική μειονότητα είχε βρεθεί μετέωρη χωρίς ατομικά δικαιώματα, και μέχρι το 1990 ήταν η φτωχότερη μειονότητα στην Αγγλία. Έτσι, την εγκαθίδρυση της μουσουλμανικής μειονότητας στον χώρο ανέλαβαν κυρίως οι Πακιστανοί και οι Άραβες οι οποίοι ήταν οι πρώτοι που επιχειρήσαν να αντιστρέψουν το κοινωνικοπολιτικό κλίμα με το να συμμετέχουν στην πολιτική του ακτιβισμού. Αποτέλεσμα ήταν, το 1999 με την συνθήκη του Άμστερνταμ να προστατευτεί η άσκηση των θρησκευτικών δικαιωμάτων της μειονότητας και να ιδρυθεί το Φόρουμ ενάντια της ισλαμοφοβίας και του ρατσισμού (2000) το οποίο επίλυε θέματα όπως αυτό της ενδυμασίας, της προσευχής και άλλων χαρακτηριστικών στοιχείων για τους μουσουλμάνους. Από το σημείο αυτό και έπειτα, το Λονδίνο λειτούργησε ως ο σημαντικότερος πόλος έλξης των μουσουλμάνων μεταναστών όπως επίσης και των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων από την Μέση Ανατολή κάτι που φαίνεται και από τις μεγάλες επενδύσεις στην πόλη. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η σχέση μεταξύ της μουσουλμανικής μειονότητας και του κράτους εντάθηκε μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Πιο συγκεκριμένα, μουσουλμάνοι συγκρούστηκαν με ακροδεξιούς Βρετανούς. Από την μία

48 Ομάδα ερευνητών Temporary Scientific Commission for Minorities Policy, (Μάιος 1997), «Immigrant Policy for a Multicultural Society: A comparative study of integration, language and religious policy in five Western European countries», Αναφορά, έκδοση: Migration Policy Group, Βρυξέλλες

49 Ομάδα ερευνητών Open Society Institute (2011), «Muslims in Europe», έκθεση, έκδοση: Open Society Foundation, Νέα Υόρκη

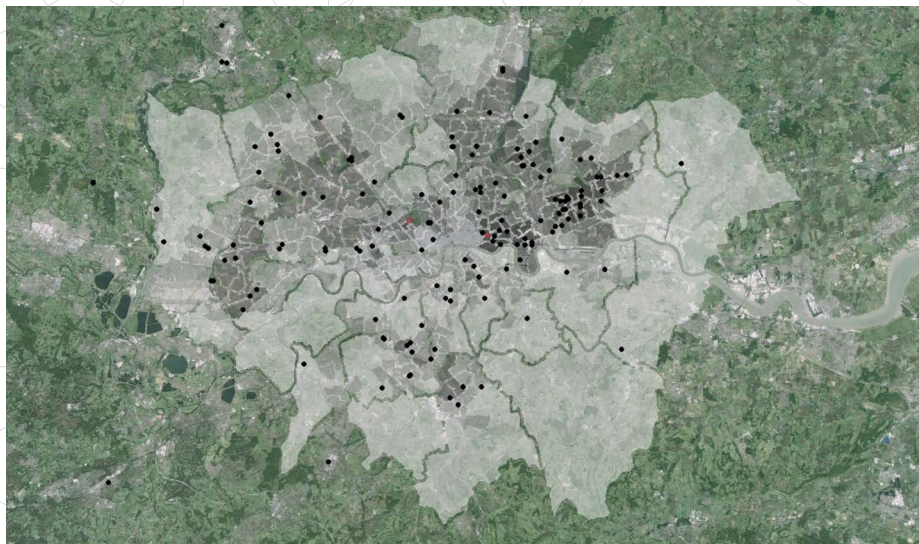
ενότητα 02

πλευρά, μερίδα μουσουλμάνων τάχθηκε υπέρ της βομβιστικής επίθεσης και από την άλλη έγινε λόγος για ισλαμοποίηση της περιοχής του Λονδίνου. Τέλος, οι βομβιστικές επιθέσεις ισλαμιστών στο μετρό του Λονδίνου το 2005 πυροδότησαν μια συζήτηση για το κατά πόσο η ισλαμοφοβία πρόκειται για μια μορφή ρατσισμού και για το πώς μπορεί μουσουλμανική μειονότητα να ενταχθεί ομαλά στην κοινωνία.⁵⁰

2.5.2 Τεμένη και Ισλαμικά κέντρα - οργανισμοί στο Λονδίνο

Το Λονδίνο ανήκει τις ευρωπαϊκές πόλεις με τα μεγαλύτερα ποσοστά μουσουλμάνων πιστών, καθώς ο μουσουλμανισμός είναι η δεύτερη σε σειρά κυρίαρχη θρησκεία. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 607.000 άτομα δήλωσαν πίστη στο Ισλάμ.⁵¹ Στον παρακάτω χάρτη (2.2) φαίνονται οι θέσεις των χώρων λατρείας και των πολιτιστικών κέντρων που αφορούν τους μουσουλμάνους κατοίκους ή επισκέπτες του Λονδίνου, καθώς και οι πυκνότητες συγκέντρωσης μουσουλμάνων ανά περιοχή. Όπως παρατηρούμε στον χάρτη φαίνεται ότι η πυκνότερη συγκέντρωση χώρων προσευχής και μουσουλμανικών κέντρων υπάρχει στις περιοχές που εμφανίζεται μεγαλύτερη πυκνότητα κατοίκησης μουσουλμάνων.

- Τεμένη-πολιτιστικά κέντρα
- East London Mosque & London Muslim Centre
- the Islamic Cultural Centre and The London Central Mosque

Ποσοστό μουσουλμάνων

0,3% 61,9%

Χάρτης 2.2 Χάρτης μουσουλμανικών τεμενών, οργανισμών και πυκνότητας κατοίκησης μουσουλμάνων του Λονδίνου, Πηγές: Google earth, Google maps, www.city-data.com, ίδια επεξεργασία

⁵⁰ Modood T., Τριανταφυλλίδου Α., Zapata-Barrero R. (2006), «Multiculturalism, Muslims and Citizenship, a European approach», έκθεση, έκδοση: Routledge, Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και Καναδάς

⁵¹ Euro-Islam, (05/10/2008), «Islam in London», άρθρο, www.euro-islam.info

ενότητα 02

Πυκνότητα συγκέντρωσης τεμενών-ισλαμικών κέντρων και μειονότητας

● Κέντρο πόλης

Χάρτης 2.3 Πυκνότητες συγκέντρωσης τεμενών, οργανισμών και κατοίκησης σε ακτίνες 5, 10, 15, 20 χμ, Πηγές: Google maps, ίδια επεξεργασία

Απόσταση από κέντρο	Αριθμός τεμενών – πολιτιστικών κέντρων	Ποσοστό επί του συνολικού αριθμού	Πρόσβαση με MMM σταθερής τροχιάς	Συνήθεις χρήσεις γης ευρύτερης περιοχής
Έως 5 χμ	21	13%	16/21	Συνεχής αστικός ιστός, βιομηχανική-εμπορική περιοχή, αστικό πράσινο
Από 5 έως 10 χμ	43	26,7%	39/43	Ασυνεχής αστικός ιστός, βιομηχανική-εμπορική περιοχή, αστικό πράσινο
Από 10 έως 15 χμ	51	31,7%	37/51	Ασυνεχής αστικός ιστός, βιομηχανική-εμπορική περιοχή, αστικό πράσινο
Από 15 έως 20 χμ	26	16,1%	18/26	Ασυνεχής αστικός ιστός, βιομηχανική-εμπορική περιοχή, ημι-αγροτική περιοχή
Από 20 χμ και πάνω	20	12,4%	9/20	Ασυνεχής αστικός ιστός, βιομηχανική-εμπορική περιοχή και περιοχή ασυνεχούς αστικού ιστού, αγροτική και ημι-αγροτική, δασική περιοχή

Πίνακας 2.3 Πίνακας Πολεοδομικών χαρακτηριστικών τεμενών και οργανισμών του Λονδίνου, Πηγές: google earth, google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS): ίδια επεξεργασία, βλ. Παράρτημα

ενότητα 02

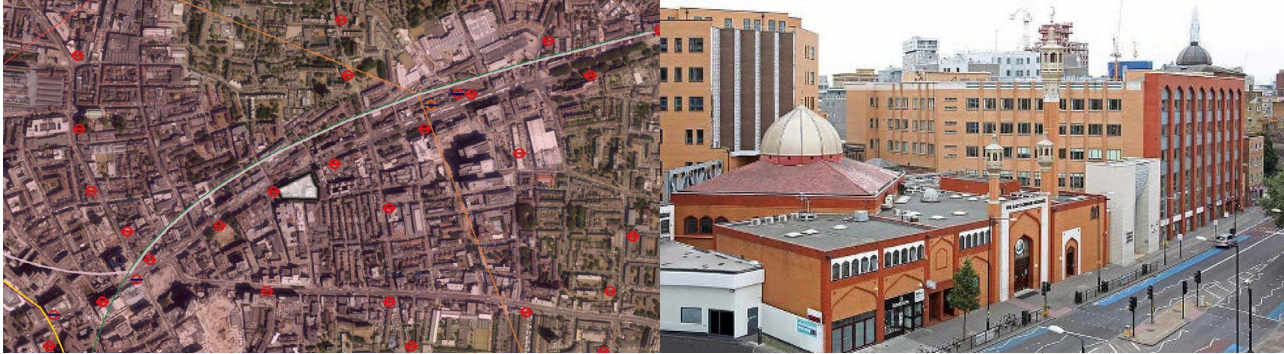

Όπως παρατηρούμε στον χάρτη 2.3 οι περιοχές όπου είναι εντονότερη η παρουσία του μουσουλμανικού στοιχείου στο Λονδίνο βρίσκονται στο βόρειο τμήμα της πόλης με όριο τον ποταμό Τάμεση και ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε ένα μικρότερο κομμάτι στα βορειοανατολικά. Σύμφωνα με τον πίνακα 2.1 το μεγαλύτερο μέρος των τεμενών και οργανισμών βρίσκεται σε απόσταση 15-10 χμ από το κέντρο σε περιοχές βιομηχανικού χαρακτήρα με ασυνεχή αστικό ιστό και μεγάλες εκτάσεις πρασίνου και τα περισσότερα κτίρια εξυπηρετούνται με MMM σταθερής τροχιάς. Αντίθετα πολύ λίγα είναι τα τεμένη τα οποία εμφανίζουν πολύ άμεση σχέση με το κέντρο (εντός 5 χιλιομέτρων), ενώ αυξημένος είναι ο αριθμός αυτών που βρίσκονται σε απόσταση μέχρι 10 χμ από το κέντρο. Στην συνέχεια θα εξετάσουμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά 2 τεμενών του Λονδίνου: του East London Mosque & London Muslim Centre και του The Islamic Cultural Centre and The London Central Mosque.

2.5.3 East London Mosque & London Muslim Centre

Βρίσκεται στην καρδιά του Tower Hamlets όπου κατοικεί με μεγαλύτερη συγκέντρωση ο μουσουλμανικός πληθυσμός του Ηνωμένου Βασιλείου. Το 1910, με πρωτοβουλία εξεχουσών μουσουλμάνων προσωπικοτήτων ιδρύθηκε το London Mosque Fund με σκοπό την ανέγερση του East London Mosque. Το 1982 ξεκίνησαν οι εργασίες για την ανέγερσή του, ενώ το 1985 είχε ολοκληρωθεί με σχέδια του αρχιτεκτονικού γραφείου John Gill Associates. Επρόκειτο για ένα μεγάλο τέμενος με τρούλο και μιναρέδες το οποίο σύντομα έγινε ένα από τα τοπία του London East End. Ωστόσο, η έλλειψη χώρου για θέματα που αφορούσαν το τέμενος οδήγησε το 1999 στην συνένωση του χώρου αυτού με το δίπλα οικόπεδο. Έτσι, οι πρίγκιπες Charles και Mohamedal-Faisal ανέλαβαν την ανέγερσή του νέου κτιρίου, με τις εργασίες ανοικοδόμησης να ξεκινούν το 2002. Το London Muslim Centre εγκαινιάστηκε το 2004 προσθέτοντας 8.300 επιπλέον τετραγωνικά μέτρα. Υπεύθυνοι για τον σχεδιασμό του ήταν οι Studio Klaschka Ltd (2002-2010) και W. Grayand Partners Ltd (2011-2013). Οι χρήσεις που συγκεντρώνονται στο σύμπλεγμα είναι χώρος λατρείας, αίθουσες πολλαπλών χρήσεων, αίθουσες διδασκαλίας, αίθουσες για παιδιά και γυναίκες, γυμναστήριο και χώρος διαμονής επισκεπτών. Χωροθετείται μέσα στον συνεχή αστικό ιστό της πόλης και σε απόσταση 4,24 χιλιομέτρων από το κέντρο του Λονδίνου, ενώ εξυπηρετείται από τον σταθμό Whitechapel. Αυτός είναι προσβάσιμος από τρεις γραμμές του μετρό, μία τρένου και πέντε γραμμές λεωφορείων. Στόχος του είναι να καθοδηγήσει πνευματικά την μουσουλμανική κοινότητα και να φροντίσει για τις κοινωνικές, πολιτισμικές, εκπαιδευτικές και ψυχαγωγικές ανάγκες των μελών της κοινότητας – ειδικά των γυναικών και της νέας γενιάς, με την προοπτική να βελτιώσει την ποιότητα ζωής και να ενδυναμώσει την συνοχή της κοινωνίας.⁵²

52 «History of LMC», archive.eastlondonmosque.org.uk

- East London Mosque and London Muslim Center
- Συνεχής αστικό ιστός
- Ασυνεχής αστικός ιστός
- ⊖ Μετρό
- ⊖ Τρένο
- ⊖ Λεωφορείο

Χάρτης 2.4 East London Mosque & London Muslim Centre
θέση στον αστικό ιστό, πρόσβαση και χρήσεις γης, Πηγές:
Google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS), ίδια
επεξεργασία

Εικ. 2.1 East London Mosque & London Muslim Centre, Πηγή
φωτογραφίας: archive.eastlondonmosque.org.uk

2.5.4 The Islamic Cultural Centre and The London Central Mosque

Η ιστορία του ξεκινάει το 1940, με την αγγλική κυβέρνηση να παρέχει οικόπεδο για την ανέγερση τεμένους και ισλαμικού κέντρου ώστε να επιτρέψει την διευθέτηση θεμάτων των μουσουλμάνων της Αγγλίας που έχουν να κάνουν με την πίστη τους. Ωστόσο, μόνο το Islamic Cultural Centre εγκαινιάζεται το 1944. Το 1967, επιλέγεται το σχέδιο του F. Gibberd για την κατασκευή του London Central Mosque με την χρηματοδότηση του βασιλιά Faisal της Σαουδικής Αραβίας και του σείχη του Αμπου Ντάμπι και πρόεδρο των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, Zayed. Έτσι, το 1977 το τέμενος κατασκευάζεται περιλαμβάνοντας χώρο λατρείας, βιβλιοθήκη, αναγνωστήριο, βιβλιοπωλείο, αίθουσες πολλαπλών χρήσεων, αίθουσες διδασκαλίας και τμήμα παροχής κοινωνικών υπηρεσιών. Χωροθετείται εντός του αστικού ιστού σε απόσταση 3,53 χιλιομέτρων από το κέντρο του Λονδίνου και παρουσιάζει άμεση γειτνίαση με περιοχή αστικού πρασίνου (Regent's Park). Τέλος, ο χώρος είναι προσβάσιμος από πέντε γραμμές του μετρό και 6 λεωφορειακές γραμμές.⁵³

ενότητα 02

○ The Islamic Cultural Centre and The London Central Mosque

- Συνεχής αστικός ιστός
- Ασυνεχής αστικός ιστός
- Περιοχή αστικού ιστού
- ⊖ Λεωφορείο

Χάρτης 2.5 The Islamic Cultural Centre and The London Central Mosque θέση στον αστικό ιστό, πρόσβαση και χρήσεις γης, Πηγές: Google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS), ίδια επεξεργασία

Εικ 2.2 The Islamic Cultural Centre and The London Central Mosque, Πηγή εικόνας: www.beautifulmosque.com

2.6 Γαλλία

2.6.1 Γενικά στοιχεία

Η πολιτική ομαλής ένταξης μεταναστών στην Γαλλία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αφομοιωτική, καθώς οι μετανάστες αναμένεται να αφομοιωθούν στην γαλλική κοινωνία: υπάρχει ανοχή σε κάποιο βαθμό κοινωνικής πολιτιστικής και ηθικής διαφορετικότητας, με έμφαση όμως στην ισότητα. Οι μετανάστες παρακινούνται να λάβουν γαλλική ιθαγένεια και εκπαίδευση, να υπηρετήσουν στον στρατό και γενικότερα να ενταχθούν στους κοινωνικούς θεσμούς της χώρας.

Από το 1981 περίπου η γαλλική κυβέρνηση συνειδητοποιεί ότι οι μετανάστες δεν πρόκειται να εγκαταλείψουν την χώρα μετά από περιορισμένο χρονικό διάστημα, όπως ήταν οι αρχικές εκτιμήσεις κι έτσι αρχίζουν οι πρώτες προσπάθειες για ενσωμάτωση στην γαλλική κοινωνία. Δίνονται 5 κατευθύνσεις μείζονος σημασίας για την διαμόρφωση της πολιτικής της χώρας: 1) τα δικαιώματα κατοίκησης των μεταναστών 2) η εύρεση εργασίας και η εκμάθηση της γλώσσας 3) η στέγαση των μεταναστών 4) η πολιτιστική ενσωμάτωση τους στην γαλλική κοινωνία και 5) η ενεργή συμμετοχή στην κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας.

ενότητα 02

Η λογική της γαλλικής πολιτικής είναι ότι οι μετανάστες πρέπει να λάβουν γαλλική ιθαγένεια προκειμένου να ενταχθούν ομαλά στην κοινωνία. Έτσι έχουν ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις με τους άλλους πολίτες και επομένως μπορούν να συμμετέχουν ενεργά και σε κοινωνικά ή πολιτικά σώματα (δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι). Η αντιμετώπιση των ζητημάτων που προκύπτουν γίνεται κυρίως με την λήψη ειδικών μέτρων και το όλο σύστημα μπορούμε να πούμε ότι βασίζεται στην λογική της γαλλικής επανάστασης: το σύνταγμα του κράτους διαμορφώνεται από την θέληση ελεύθερων πολιτών και άρα όχι απαραίτητα από πολίτες ίδιας εθνικότητας. Τα βασικά δικαιώματα του κάθε πολίτη διατυπώνονται στην γαλλική διακήρυξη δικαιωμάτων του ανθρώπου.⁵⁴

Έτσι τα θέματα που αφορούν προβλήματα των μεταναστών ρυθμίζονται κυρίως με την βοήθεια Μ.Κ.Ο. μέχρι το 2004, όταν με βάση σχετική οδηγία της Ε.Ε. ιδρύονται μια σειρά από οργανισμοί με στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων (συγκεκριμένα 2004: HALDE, 2005: ANAEM και 2006 ACSE). Το 2009 η κυβέρνηση αποφασίζει να συνενώσει όλους τους οργανισμούς που ασχολούνται με θέματα ανισοτήτων σε ένα ίδρυμα κι έτσι το 2011 δημιουργείται το Defender of Rights, το οποίο αντιμετωπίζει θέματα που έχουν να κάνουν με μετανάστες.⁵⁵

Σύμφωνα με τα παραπάνω και δεδομένου ότι το γαλλικό σύνταγμα προβλέπει απόλυτο διαχωρισμό μεταξύ κράτους και εκκλησίας, το γαλλικό κράτος δεν αναγνωρίζει και άρα δεν χρηματοδοτεί καμία θρησκεία (εκτός από τις περιοχές της Αλσατίας και της Λορένης λόγω ιστορική σημασίας). Ειδικότερα για το Ισλάμ αξίζει να αναφέρουμε ότι ιδρύθηκε το Study Council on Islam in France (CORIF) ένα όργανο για να συμβουλευεί την γαλλική κυβέρνηση σε θέματα που αφορούν στο Ισλάμ, το οποίο το 1995 αλλάζει όνομα σε Representative Council of French Muslims (CRMF) και αναγνωρίζεται ως σύνδεσμος με την κυβέρνηση. Παρόλο τον ισχυρό διαχωρισμό κράτους εκκλησίας που προβλέπεται από το σύνταγμα, υπάρχει δυνατότητα για χρηματοδότηση έργων που έχουν να κάνουν με διάφορες θρησκείες: δήμοι μπορούν να σταθούν εγγυητές δανείων για την κατασκευή πολιτιστικών και θρησκευτικών κτιρίων συγκέντρωσης αντίστοιχων οργανισμών αλλά και να μισθώνουν συμβολικά γη, σε πλαίσια αστικού ή κοινωνικού προγράμματος ανάπτυξης, με στόχο την βοήθεια στην διατήρηση της ταυτότητας των μουσουλμάνων και των μεταναστών γενικότερα.⁵⁶ Τα τελευταία χρόνια (2001 και μετά) έχουν πραγματοποιηθεί προσπάθειες για ανάδειξη του ισλαμικού στοιχείου και την καλύτερη ένταξη του στο αστικό περιβάλλον.⁵⁷

54 Ομάδα ερευνητών Temporary Scientific Commission for Minorities Policy, (Μάιος 1997), « Immigrant Policy for a Multicultural Society: A comparative study of integration, language and religious policy in five Western European countries», Αναφορά, έκδοση: Migration Policy Group, Βρυξέλλες

55 Ομάδα ερευνητών Open Society Foundations, (2012), «Muslims in Paris», αναφορά, έκδοση: Open Society Foundations, Λονδίνο

56 Ομάδα ερευνητών Temporary Scientific Commission for Minorities Policy, (Μάιος 1997), « Immigrant Policy for a Multicultural Society: A comparative study of integration, language and religious policy in five Western European countries», Αναφορά, έκδοση: Migration Policy Group, Βρυξέλλες

57 Ομάδα ερευνητών Open Society Foundations, (2012), «Muslims in Paris», αναφορά, έκδοση: Open Society Foundations, Λονδίνο

ενότητα 02

2.6.2 Τεμένη και Ισλαμικά κέντρα- οργανισμοί στο Παρίσι:

Στα προάστια του Παρισιού εμφανίζεται μεγάλος αριθμός μουσουλμάνων μεταναστών, σύμφωνα με την απογραφή του 1999, όπου στα προάστια της Ile de France καταγράφηκαν 1.611.008 μετανάστες από τους οποίους το %50 περίπου υπολογίζεται ότι πιστεύει στο Ισλάμ.⁵⁸ Στον χάρτη 2.6 φαίνονται οι θέσεις των χώρων προσευχής, καθώς και των πολιτιστικών κέντρων-οργανισμών που αφορούν το Ισλάμ στο Παρίσι, όπως και οι πυκνότητες συγκέντρωσης μεταναστών σε κάθε περιοχή. Όπως παρατηρούμε στον χάρτη φαίνεται ότι η πυκνότερη συγκέντρωση χώρων λατρείας και μουσουλμανικών κέντρων υπάρχει και σε αυτήν την περίπτωση, στις περιοχές που εμφανίζεται μεγαλύτερη πυκνότητα κατοίκησης μεταναστών αν και δεν παρατηρείται η ίδια πυκνή συγκέντρωση με αυτήν που εμφανίζεται στο Λονδίνο. Στην περίπτωση του Παρισιού οι χώροι είναι πιο διάσπαρτοι στον αστικό ιστό και οι πυκνώσεις που εμφανίζονται αφορούν άμεση γειτνίαση 3 ή 4 χώρων.

- Τεμένη-πολιτιστικά κέντρα
- Grande Mosque de Paris

Ποσοστό μεταναστών

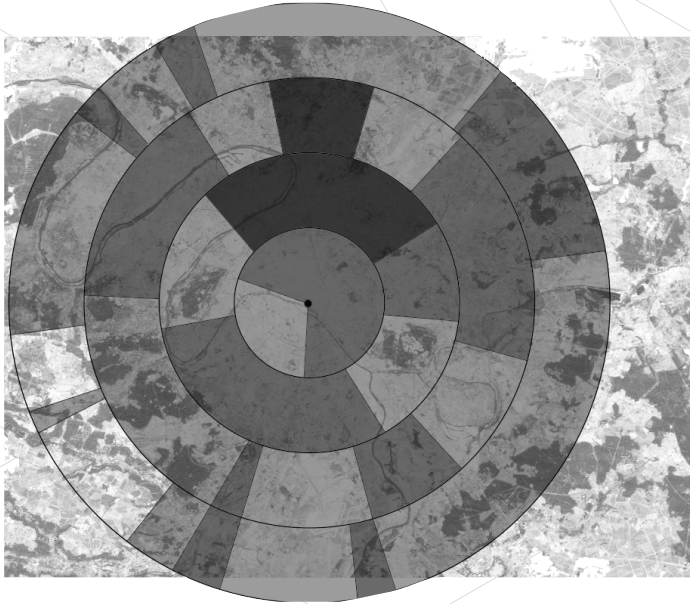

Χάρτης 2.6 Χάρτης μουσουλμανικών τεμενών, οργανισμών και πυκνότητας κατοίκησης μεταναστών του Παρισιού, Πηγές: Google earth, Google maps, www.iau-idf.fr, ιδία επεξεργασία

58 Euro-Islam, (05/10/2008), «Islam in Paris», άρθρο, www.euro-islam.info

ενότητα 02

Πυκνότητα συγκέντρωσης
τεμενών-ισλαμικών κέντρων και
μειονότητας

● Κέντρο πόλης

Χάρτης 2.7 Πυκνότητες
συγκέντρωσης τεμενών,
οργανισμών και κατοίκησης σε
ακτίνες 5, 10, 15, 20 χμ. Πηγές:
Google maps, ιδία επεξεργασία

Απόσταση από κέντρο	Αριθμός τεμενών – πολιτιστικών κέντρων	Ποσοστό επί του συνολικού αριθμού	Πρόσβαση με ΜΜΜ σταθερής τροχιάς	Συνήθεις χρήσεις γης ευρύτερης περιοχής
Έως 5 χμ	10	14,1%	10/10	Συνεχής αστικός ιστός, αστικό πράσινο
Από 5 έως 10 χμ	29	40,8%	18/29	Συνεχής αστικός ιστός, βιομηχανική-εμπορική περιοχή, αστικό πράσινο
Από 10 έως 15 χμ	21	29,6%	9/21	Ασυνεχής αστικός ιστός, βιομηχανική-εμπορική περιοχή
Από 15 έως 20 χμ	10	14,1%	5/10	Ασυνεχής αστικός ιστός, βιομηχανική-εμπορική περιοχή
Από 20 χμ και πάνω	1	1,4%	0/1	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή και περιοχή ασυνεχούς αστικού ιστού

Πίνακας 2.4 Πίνακας Πολεοδομικών χαρακτηριστικών τεμενών και οργανισμών του Παρισιού, Πηγές: google earth, google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS): ιδία επεξεργασία, βλ. Παράρτημα

ενότητα 02

Όπως φαίνεται στον χάρτη 2.7 οι περιοχές με την εντονότερη παρουσία μουσουλμάνων στο Παρίσι βρίσκονται, διάσπαρτες σχεδόν σε όλο το εύρος της πόλης, ωστόσο διακρίνουμε μία μεγαλύτερη συγκέντρωση σε ένα μικρότερο κομμάτι στα βόρεια. Σύμφωνα με τον πίνακα 2.2 το μεγαλύτερο μέρος των τεμενών και οργανισμών βρίσκεται σε απόσταση 10-5 χμ από το κέντρο, σε μικρή δηλαδή απόσταση από αυτό, κυρίως σε περιοχές με χαρακτήρα συνεχούς αστικού ιστού, βιομηχανίας και μεγάλες εκτάσεις πρασίνου. Τα περισσότερα από αυτά εξυπηρετούνται με MMM σταθερής τροχιάς. Παρατηρούμε επίσης, ότι σε άμεση σχέση με το κέντρο της πόλης βρίσκεται σχετικά μικρός αριθμός τέτοιων χώρων, ενώ όσο απομακρύνεται κανείς από το κέντρο, σε ακτίνα μετά τα 15 χμ, ο αριθμός τους φθίνει προοδευτικά. Στην συνέχεια θα εξετάσουμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά 1 τεμένους στο Παρίσι: του Grande Mosquée de Paris.

2.6.3 Grande Mosquée de Paris

Τα θεμέλια για την κατασκευή του Grande Mosquée de Paris, τέθηκαν με την διατύπωση της ιδέας για την δημιουργία του Muslim Institute of the Paris Mosque το 1849. Η κατασκευή του τεμένους ολοκληρώθηκε και εγκαινιάστηκε το 1926. Το Grande Mosquée de Paris βρίσκεται στο κέντρο της πόλης και απέχει λίγο περισσότερο από 1,6 χιλιόμετρα από την Notre Dame του Παρισιού. Αποτελεί το πρώτο τέμενος που κατασκευάστηκε στην Γαλλία, είναι το μεγαλύτερο που διαθέτει η χώρα και τρίτο σε μέγεθος στην Ευρώπη. Κατασκευάστηκε προς τιμήν της γαλλικής-αραβικής κοινότητας που πολέμησε στον Πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο και ειδικότερα προς τιμήν των πεσόντων στην μάχη της Verdun το 1916, ενώ κατά την διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου χρησιμοποιήθηκε ως καταφύγιο από τους διωκόμενους των δυνάμεων του Άξονα (χορήγηση πλαστών πιστοποιητικών σε Εβραίους και κρυψώνα).⁵⁹

Το κτίριο, που ανακαινίστηκε το 1992, είναι σχεδιασμένο σε στυλ μουδέχαρ, αποτελείται από οπλισμένο σκυρόδεμα και φέρει διακόσμηση στους τοίχους με μωσαϊκά και ξυλόγλυπτα. Διαθέτει μεγάλο αίθριο στρωμένο με μαρμάρινες πλάκες, το οποίο διακοσμείται από δεξαμενές νερού και πολλά λουλούδια. Το κτίριο διαθέτει επίσης μιναρέ ύψους 33 μέτρων και μαρμάρινα λουτρά.^{60,61}

Η πρόσβαση στο τέμενος είναι εύκολη καθώς βρίσκεται στο κέντρο της πόλης και κοντά σε 2 σταθμούς μετρό: Place Monge (1 γραμμή) και Censier – Daubenton (1 γραμμή). Βρίσκεται σε άμεση σχέση με το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας (το οποίο διαθέτει μεγάλο χώρο πρασίνου), δημιουργώντας έτσι ένα πολιτιστικό πόλο μέσα στον ιστό της πόλης. Δεν έχει ωστόσο γειτονική σχέση με τα περισσότερα τεμένη του Παρισιού, καθώς αυτά βρίσκονται κυρίως στα προάστια.⁶²

Σύμφωνα με την καταγραφή του Ινστιτούτου Αραβικού κόσμου υπάρχουν μόνο 121 τεμένη στην Γαλλία,

59 (10/13/2010), «The Great Mosque of Paris», Άρθρο, www.islamicity.com

60 (10/13/2010), «The Great Mosque of Paris», Άρθρο, www.islamicity.com

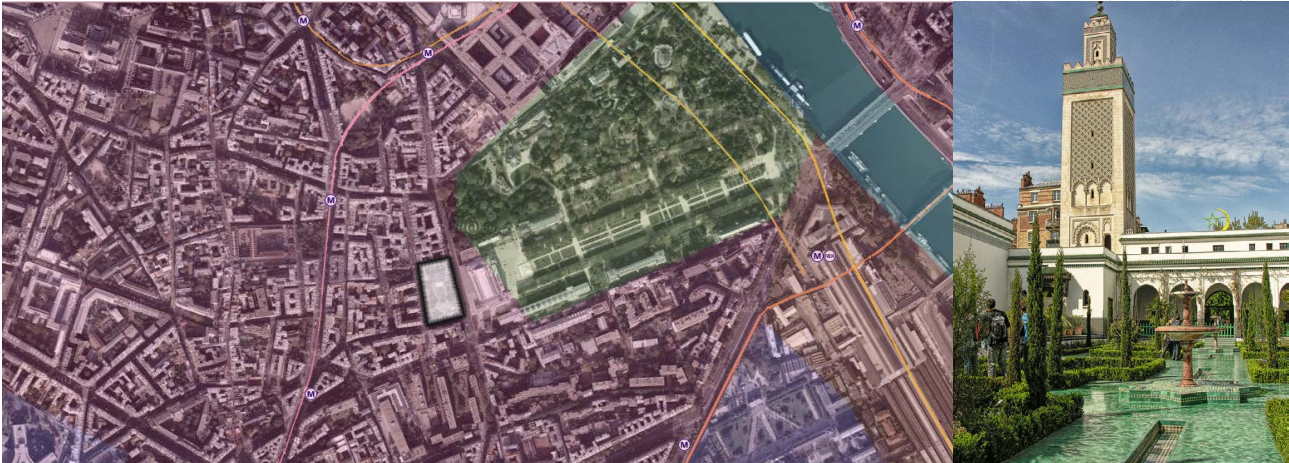
61 islamic-arts.org Team, (05/09/2012), «Great Mosque of Paris», Άρθρο, islamic-arts.org

62 Google maps

ενότητα 02

αριθμός μικρός, για να εξυπηρετήσει τα περίπου 4 εκατομμύρια μουσουλμάνους που ζουν στην χώρα. Παράλληλα η μεγάλη ιστορική σημασία του κτιρίου, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι αποτελεί ένα από τα λίγα κτίρια που έχουν κτιστεί με σκοπό να λειτουργήσει ως χώρος λατρείας, το καθιστούν εξαιρετικά σημαντικό στην συνείδηση του μουσουλμάνου κατοίκου του Παρισιού.

- Grande Mosquée de Paris
- Συνεχής αστικός ιστός
- Ασυνεχής αστικός ιστός
- Βιομηχανική και εμπορική περιοχή
- Περιοχή αστικού πρασίνου
- Υδάτινη περιοχή
- Ⓜ Μετρό
- Ⓣ Τρένο

Χάρτης 2.8 Grande Mosquée de Paris θέση στον αστικό ιστό, πρόσβαση και χρήσεις γης, Πηγές: Google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS), ίδια επεξεργασία

Εικ. 2.3 GrandeMosquée de Paris, Πηγή: Φωτογραφία του E.Parker, (05/09/2012), islamic-arts.org

2.7 Γερμανία:

2.7.1 Γενικά στοιχεία

Η κυβέρνηση της χώρας άργησε να αποδεχτεί ότι η Γερμανία συγκαταλέγεται στις χώρες υποδοχής μεταναστών παρόλο που έχει δεχτεί σημαντικά μεταναστευτικά κύματα από τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο και μετά (υπολογίζεται γύρω στα 25-20 εκατ. άτομα, το 1991 το %8,6 του πληθυσμού της Γερμανίας ήταν μετανάστες και από αυτούς το %60 ζούσε στη χώρα πάνω από 10 χρόνια).

Η συζήτηση για ομαλή ένταξη ξεκινά το 1976 και η πολιτική της χώρας εστιάζει σε δύο βασικές ομάδες μεταναστών: α) πολίτες β΄ ή γ΄ γενιάς που επαναπατρίζονται (μετανάστες δηλαδή που έχουν κάποιον

ενότητα 02

Γερμανό πρόγονο, ακόμη κι αν ούτε οι ίδιοι ούτε οι γονείς τους έχουν ζήσει ποτέ στην Γερμανία ή μιλούν την γερμανική γλώσσα) και β) μετανάστες που έχουν έρθει κυρίως ως εργάτες και οι οικογένειες τους. Για το γερμανικό κράτος ομαλή ένταξη είναι η αφομοίωση των μεταναστών. Το υπουργείο εσωτερικών καθορίζει την ένταξη ως μια διαδικασία αφομοίωσης στις γερμανικές καταστάσεις, υιοθέτησης αξιών τρόπου ζωής και προτύπων της γερμανικής κοινωνίας.⁶³

Σήμερα η Γερμανία έχει εισάγει ένα εθνικό σχέδιο ομαλής ένταξης μεταναστών (τέθηκε σε λειτουργία το 2007), σύμφωνα με τα πρότυπα που θέτει η Ε.Ε., οι συζητήσεις για το οποίο ξεκινούν το 2005. Το σχέδιο αυτό προβλέπει μαθήματα γερμανικής γλώσσας για όσους έχουν δυσκολία να γράψουν και να διαβάσουν, προσαρμοσμένα στις ανάγκες της κάθε ομάδας μεταναστών. Δίνεται σημασία στην εκπαίδευση των νέων μεταναστών με στόχο να έχουν πρόσβαση σε ανώτατη εκπαίδευση και καλύτερες επαγγελματικές ευκαιρίες.⁶⁴ Από το 2000 και μετά η απόκτηση γερμανικής ιθαγένειας έχει γίνει πιο εύκολη, καθώς η δεύτερη γενιά μεταναστών που γεννιέται και μεγαλώνει στην Γερμανία μπορεί να την διεκδικήσει.⁶⁵ Το 2006 δημιουργήθηκε το Islamkonferenz μια επιτροπή που αποτελείται από 15 μουσουλμάνους με διαφορετική προέλευση και σχέσεις με το Ισλάμ, ώστε να συμβουλευούν την κυβέρνηση σε θέματα σχετικά με την μουσουλμανική μειονότητα.⁶⁶

Οι τελευταίες μελέτες που αφορούν το Ισλάμ, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν από το German Allensbach Institute το 2004 και 2006 στην Γερμανία, δείχνουν ότι οι Γερμανοί συνδέουν τον μουσουλμανισμό κυρίως με διακρίσεις εις βάρος των γυναικών, φανατισμό και εξτρεμισμό με τάση άσκησης βίας. Παρόμοια είναι και η αντίδραση του τύπου, ο οποίος αναφέρεται κυρίως σε τρομοκρατικές επιθέσεις ισλαμιστών. Ωστόσο η καθημερινή ζωή και επαφή μουσουλμάνων και μη μουσουλμάνων στις γειτονίες του Βερολίνου, δείχνει να είναι αρμονική χωρίς ιδιαίτερες εξάρσεις συγκρούσεων. Μελέτες του OpenSocietyFoundations υποδεικνύουν ότι οι μουσουλμάνοι κάτοικοι του Βερολίνου τείνουν να νιώθουν ασφαλέστεροι στις «εσωτερικές» περιοχές της πόλης όπως το Kreuzberg, το Neukölln και το Wedding, οι οποίες είναι γενικά περιοχές όπου κατοικούν πολλοί μετανάστες.⁶⁷ Γενικότερα σύμφωνα με το γερμανικό σύνταγμα οι σχέσεις κράτους-θρησκείας διέπονται από 2 βασικές αρχές: 1) το κράτος πρέπει να τηρεί ουδέτερη στάση προς όλες τις θρησκείες, να μην επεμβαίνει σε θρησκευτικές διαμάχες και να μην εκφράζει άποψη σε θρησκευτικές ιδέες και αρχές εκτός αν αυτές είναι παράνομες και 2) το κράτος πρέπει να αντιμετωπίζει όλες οι θρησκείες

63 Ομάδα ερευνητών Temporary Scientific Commission for Minorities Policy, (Μάιος 1997), «Immigrant Policy for a Multicultural Society: A comparative study of integration, language and religious policy in five Western European countries», Αναφορά, έκδοση: Migration Policy Group, Βρυξέλλες

64 Leise E., (09/07/2007), «Germany Strives to Integrate Immigrants with New Policies», άρθρο, www.migrationpolicy.org

65 Ομάδα ερευνητών Open Society Foundations, (2010), «Muslims in Berlin», αναφορά, έκδοση: Open Society Foundations, Λονδίνο

66 Leise E., (09/07/2007), «Germany Strives to Integrate Immigrants with New Policies», άρθρο, www.migrationpolicy.org

67 Ομάδα ερευνητών Open Society Foundations, (2010), «Muslims in Berlin», αναφορά, έκδοση: Open Society Foundations, Λονδίνο

ισότιμα να μην υπάρχουν δηλαδή ευνοημένοι.⁶⁸

2.7.2 Τεμένη και Ισλαμικά κέντρα- οργανισμοί στο Βερολίνο

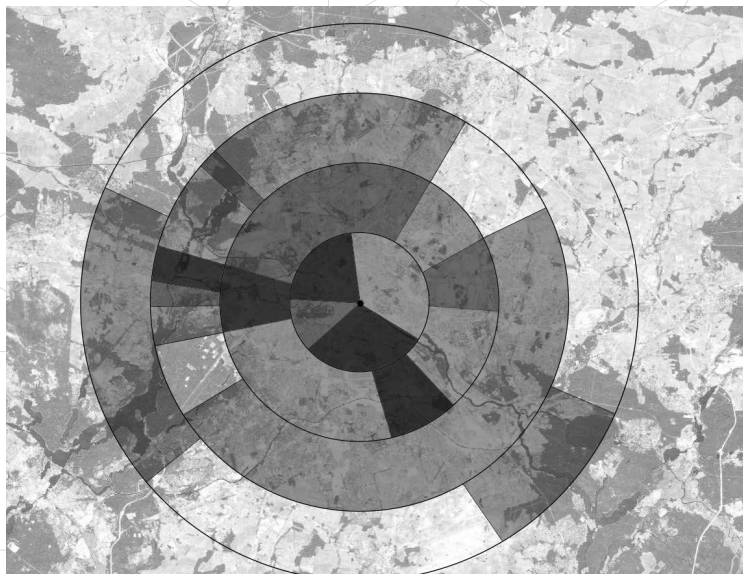
Στο Βερολίνο υπολογίζεται ότι ζουν σήμερα 466,518 μετανάστες από τους οποίους 160,000 περίπου είναι μουσουλμάνοι. ⁶⁹Στον χάρτη 2.9 φαίνονται οι θέσεις των τεμενών και των μουσουλμανικών πολιτιστικών κέντρων-οργανισμών του Βερολίνου, όπως επίσης και οι πυκνότητες συγκέντρωσης μεταναστών στις γειτονιές της πόλης. Φαίνεται ότι η πυκνότερη συγκέντρωση χώρων λατρείας και μουσουλμανικών κέντρων υπάρχει και σε αυτήν την περίπτωση, στις περιοχές που εμφανίζεται μεγαλύτερη πυκνότητα κατοίκησης μεταναστών. Στην περίπτωση του Βερολίνου διακρίνονται ουσιαστικά 2 πυρήνες συγκέντρωσης.

68 Ομάδα ερευνητών Temporary Scientific Commission for Minorities Policy, (Μάιος 1997), « Immigrant Policy for a Multicultural Society: A comparative study of integration, language and religious policy in five Western European countries», Αναφορά, έκδοση: Migration Policy Group, Βρυξέλλες

69 Euro-Islam, (05/10/2008), «Islam in Berlin», άρθρο, www.euro-islam.info

ενότητα 02

Πυκνότητα συγκέντρωσης
τεμενών-ισλαμικών κέντρων και
μειονότητας

● Κέντρο πόλης

Χάρτης 2.10 Πυκνότητες
συγκέντρωσης τεμενών,
οργανισμών και κατοίκησης σε
ακτίνες 5, 10, 15, 20 χμ, Πηγές:
Google maps, ίδια επεξεργασία

Απόσταση από κέντρο	Αριθμός τεμενών – πολιτιστικών κέντρων	Ποσοστό επί του συνολικού αριθμού	Πρόσβαση με MMM σταθερής τροχιάς	Συνήθεις χρήσεις γης ευρύτερης περιοχής
Έως 5 χμ	20	60,6%	15/20	Συνεχής αστικός ιστός, αστικό πράσινο
Από 5 έως 10 χμ	10	30,3%	7/10	Ασυνεχής αστικός ιστός, βιομηχανική-εμπορική περιοχή
Από 10 έως 15 χμ	3	9,1%	1/3	Ασυνεχής αστικός ιστός

Πίνακας 2.5 Πίνακας Πολεοδομικών χαρακτηριστικών τεμενών και οργανισμών του Βερολίνου, Πηγές: google earth, google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS): ίδια επεξεργασία, βλ. Παράρτημα

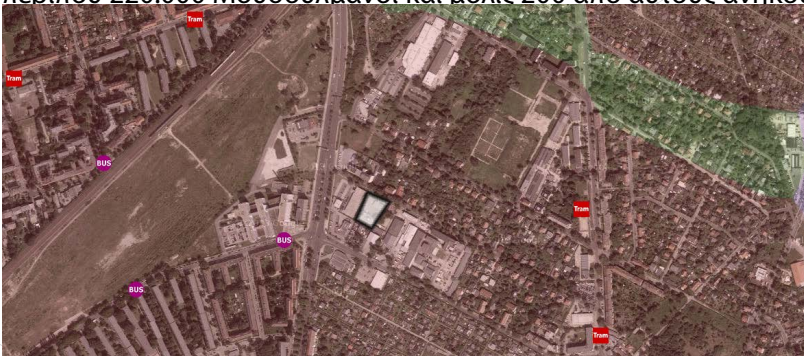
Σύμφωνα με τον χάρτη 2.10 οι περιοχές με την εντονότερη ισλαμική παρουσία στο Βερολίνο, συγκεντρώνονται κοντά στο κέντρο της πόλης. Είναι εμφανείς 2 διακριτοί πυρήνες αυξημένης συγκέντρωσης: ο ένας βρίσκεται νοτιοανατολικά του κέντρου και ο άλλος στο βορειοδυτικό τμήμα της πόλης. Σύμφωνα με τον πίνακα 2.3 το μεγαλύτερο μέρος των τεμενών και οργανισμών βρίσκεται σε άμεση σχέση με το κέντρο (έως 5 χμ) και τα περισσότερα εξυπηρετούνται από MMM σταθερής τροχιάς. Τα περισσότερα από αυτά βρίσκονται σε περιοχή συνεχούς αστικού ιστού και αστικού πρασίνου. Καθώς απομακρύνεται κανείς από το κέντρο η πυκνότητα συγκέντρωσης μειώνεται. Στην συνέχεια θα εξετάζονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά δύο

τέμενων στο Βερολίνο: του Khadija Mosque και του Berlin Mosque.

2.7.3 Khadija Mosque

Είναι το πρώτο τέμενος που κατασκευάστηκε στο ανατολικό Βερολίνο, συγκεκριμένα στην περιοχή Pankow και ανήκει στην κοινότητα Ahmadiyya Muslim community.⁷⁰ Το κτίριο ολοκληρώθηκε και εγκαινιάστηκε το 2008, ενώ αρχιτέκτονας του έργου είναι η M. Ilyas και το κόστος της κατασκευής ανέρχεται στα 1,6 εκατ. ευρώ.⁷¹ Πρόκειται για ένα διώροφο κτίριο με ασημένιο τρούλο (12,8 μέτρα)⁷², με μιναρέ ύψους 12 μέτρων και χωρητικότητα 500 ατόμων.⁷³ Είναι εύκολα προσβάσιμο με τα ΜΜΜ καθώς γειτονεύει με τον σταθμό τραμ: Rothenbachstraße (1 γραμμή). Πρόσβαση υπάρχει επίσης στην περιοχή μέσω ακόμη ενός σταθμού τραμ (Heinersdorf-1 γραμμή) και της γραμμής του λεωφορείου X54 S+UPankow-UHellersdorf (στάση: Prenzlauer Promenade/Granitzstrasse). Το τέμενος δεν έχει άμεση χωρική σχέση με άλλους χώρους προσευχής ή συλλόγους του Βερολίνου.⁷⁴ Η κατασκευή του Khadija Mosque έφερε πολλές αντιδράσεις μεταξύ των κατοίκων της περιοχής, οι συγκρούσεις είχαν ήδη αρχίσει από το 2006 στο εργοτάξιο. Στο Βερολίνο ζουν περίπου 220.000 Μουσουλμάνοι και μόλις 200 από αυτούς ανήκουν στην Ahmadiyya Muslim community.

- Khadija Mosque
- Ασυνεχής αστικός ιστός
- Βιομηχανική και εμπορική περιοχή
- Περιοχή αστικού πρασίνου
- Tram
- Λεωφορείο

Χάρτης 2.11 Khadija Mosque θέση στον αστικό ιστό, πρόσβαση και χρήσεις γης, Πηγές: Google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS), ιδία επεξεργασία

Εικ. 2.4 Khadija Mosque, Πηγή: www.panoramio.com

70 (20/10/2008), «First Mosque in East Berlin Opens», Άρθρο, www.cbn.com

71 Ulrike Knöfel, (15/10/2008), «Confrontational Architecture: Europe's Mosques Move from Back Alleys to Boulevards», Άρθρο, www.spiegel.de

72 (20/10/2008), «First Mosque in East Berlin Opens», Άρθρο, www.cbn.com

73 (17/10/2008), «Eastern Germany's First Mosque Opens Amid Protests», Άρθρο, www.dw.de

74 Google maps

75 Nasir Ahmad B.A., LL.B, «A Brief History of The Berlin Muslim Mission (Germany) (1922-1988)», Άρθρο, www.aaiil.org

ενότητα 02

Berlin Mosque

Τα σχέδια του τεμένους πραγματοποιήθηκαν το 1923 και το έργο ολοκληρώθηκε το 1925.⁷⁶ Έργο του αρχιτέκτονα Κ.Α. Kermann,⁷⁷ είναι τα πρώτο τέμενος που κατασκευάστηκε στο Βερολίνο και ανήκει στην κοινότητα Ahmadiyya Muslim community.⁷⁸

Πρόκειται για επιβλητικό κτίριο με μεγάλη κεντρική είσοδο (ύψος 9 μέτρα), τρούλο (23 μέτρα) και 2 μιναρέδες ύψους 27,5 μέτρων. Το Berlin Mosque δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς. Η πρόσβαση στο τέμενος γίνεται μέσω των λεωφορειακών γραμμών 115 Dürpel-Süd, Neuruppiner Straße - U Fehrbellener Platz, N3 U Wittenbergplatz - S Mexikoplatz (στάση Hoffmann-von-Fallersleben-Platz), 101 U Turmstraße - Zehlendorf, Sachtlebenstrasse, 104 Neu-Westend, Brixplatz - Stralau, Tunnelstraße και N7 U Rudow -Flughafen Schönefeld (στάση Mansfelder Str./Barstrasse). Δεν έχει άμεση σχέση με άλλους χώρους προσευχής του Βερολίνου.⁷⁹ Το Berlin Mosque καταστράφηκε κατά την διάρκεια του Δεύτερου Παγκοσμίου πολέμου, ωστόσο οι ζημιές επιδιορθώθηκαν.⁸⁰

- Berlin Mosque
- Συνεχής αστικός ιστός
- Ασυνεχής αστικός ιστός
- Μετρό
- Τρένο
- Λεωφορείο

Χάρτης 2.12 Berlin Mosque θέση στον αστικό ιστό, πρόσβαση και χρήσεις γης, Πηγές: Google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS), ιδία επεξεργασία

Εικ. 2.5 Berlin Mosque, Πηγή φωτογραφίας: aaiil.org

76 Nasir Ahmad B.A., LL.B, «A Brief History of The Berlin Muslim Mission (Germany) (1922-1988)», Άρθρο, www.aaiil.org

77 Riccardo Valsecchi, 12/08/2010, σχόλιο εικόνας, www.demotix.com

78 Nasir Ahmad B.A., LL.B, «A Brief History of The Berlin Muslim Mission (Germany) (1922-1988)», Άρθρο, www.aaiil.org

79 Google maps

80 Nasir Ahmad B.A., LL.B, «A Brief History of The Berlin Muslim Mission (Germany) (1922-1988)», Άρθρο, www.aaiil.org

2.8 Ολλανδία:

2.8.1 Γενικά στοιχεία

Η μετανάστευση προς την Ολλανδία ξεκίνησε κατά τα μέσα της δεκαετίας του 1960, όπου οι περισσότεροι μετανάστες φτάνουν στο Άμστερνταμ και εγκαθίστανται εκεί και κατά την δεκαετία του '70 ακολουθούν οι οικογένειές τους. Οι μετανάστες εκείνης της εποχής εγκαταστάθηκαν κυρίως στις παλιές περιοχές γύρω από το κέντρο και προοδευτικά κατά το '80 μεταφέρονται προς τα δυτικά προάστια της πόλης.⁸¹ Οι ολλανδικές αρχές ήδη από την δεκαετία του '80 συνειδητοποιούν ότι οι μετανάστες δεν θα επιστρέψουν στην πατρίδα τους μετά από παροδική παραμονή στην χώρα, παρόλο που δεν θεωρούν ότι η Ολλανδία ανήκει στις χώρες υποδοχής μεταναστών.⁸²

Η πολιτική για ομαλή ένταξη των μεταναστών στην ολλανδική κοινωνία προβλέπει διατήρηση της ταυτότητας των μειονοτήτων και στοχεύει κυρίως σε εθνικές μειονότητες. Στόχοι της πολιτικής είναι ουσιαστικά η αφομοίωση των μεταναστών και ιδιαίτερα των μουσουλμάνων στην κοινωνία, παίρνοντας ως τόσο ως δεδομένο ότι η ολλανδική κουλτούρα και η πίστη στο Ισλάμ δεν συμβαδίζουν.⁸³

Από το 2003 και μετά πραγματοποιούνται προσπάθειες για βελτίωση των πολιτικών ομαλής ένταξης στην Ολλανδία, με έμφαση στις ακόλουθες παραμέτρους: α) διεκδίκηση ιθαγένειας: η σχετική πολιτική διαμορφώνεται το 2007 και προβλέπει επιτυχία σε ένα εισαγωγικό πρόγραμμα το οποίο είναι υποχρεωμένοι να παρακολουθήσουν όλοι οι μετανάστες για να αποκτήσουν άδεια μόνιμης παραμονής στην χώρα. Εφόσον υπάρχει επιτυχία στο παραπάνω πρόγραμμα και πληρούνται τα απαραίτητα κριτήρια, οι ενδιαφερόμενοι συμμετέχουν σε τελετή απονομής ιθαγένειας, β) πρωτοβουλία για την κοινωνική συνοχή: συζήτηση για τους τρόπους που η νεολαίες των μειονοτήτων μπορούν να συμμετέχουν ενεργά στην ολλανδική κοινωνία και γ) πρόληψη εξτρεμισμού: φόβοι υπάρχουν κυρίως για το Ισλάμ και η πολιτική περιλαμβάνει σχέδιο για την πρόληψη της τρομοκρατίας μέσω της ενίσχυσης της συμμετοχής στην κοινωνική ζωή και την γνώση γύρω από το Ισλάμ.⁸⁴

Στην Ολλανδία η σχέση κράτους-θρησκείας διέπεται από 3 βασικές αρχές: 1) την ανεξιθρησκία 2) την ισότιμη αντιμετώπιση όλων των θρησκευτικών ομάδων και 3) τον διαχωρισμό του κράτους από την

81 Ομάδα ερευνητών Open Society Foundations, (2010), «Muslims in Amsterdam», αναφορά, έκδοση: Open Society Foundations, Λονδίνο

82 Ομάδα ερευνητών Temporary Scientific Commission for Minorities Policy, (Μάιος 1997), « Immigrant Policy for a Multicultural Society: A comparative study of integration, language and religious policy in five Western European countries», Αναφορά, έκδοση: Migration Policy Group, Βρυξέλλες

83 Ομάδα ερευνητών Open Society Foundations, (2010), «Muslims in Amsterdam», αναφορά, έκδοση: Open Society Foundations, Λονδίνο

84 Nana C., (19/04/2007), «With Strict Policies in Place, Dutch Discourse on Integration Becomes More Inclusive», άρθρο, www.migrationpolicy.org

ενότητα 02

θρησκεία. Ο διαχωρισμός αυτός ωστόσο δεν είναι απόλυτος, υπάρχουν κάποιοι δεσμοί μεταξύ κράτους και θρησκείας, κυρίως οικονομικοί, κι έτσι θρησκευτικά ιδρύματα και οργανισμοί μπορούν να λάβουν επίσημη χρηματοδότηση από το κράτος. Ειδικότερα για το Ισλάμ, σημειώνεται ότι έχουν γίνει περισσότερες προσπάθειες για κατασκευή χώρων λατρείας, σε σχέση με άλλες χώρες που εξετάζονται, καθώς στα πλαίσια της ισότιμης αντιμετώπισης όλων των θρησκειών, η κατασκευή χρηματοδοτείται από το General Grants to Places of Worship Scheme (1976-1981) και συγκεκριμένα από το Temporary Scheme for Grants to Muslim Places of Worship (1981-1983). Ωστόσο, μεγαλύτερη δραστηριότητα σε τέτοια θέματα παρατηρείται σε τοπικό επίπεδο, καθώς οι τοπικές κοινωνίες θεωρούνται υπεύθυνες για την υλοποίηση και χρηματοδότηση των πρωτευουσών αναγκών των μεταναστών. Δεν μπορούν να απαγορεύσουν την δημιουργία τεμενών, κι έτσι περιορίζονται στο να ελέγχουν την τοποθεσία στην οποία αυτά θα κατασκευαστούν, μέσω κανονισμών χρήσεων γης.⁸⁵

2.8.2 Τεμένη και Ισλαμικά κέντρα- οργανισμοί στο Άμστερνταμ

Στο Άμστερνταμ ζουν οι περισσότεροι μουσουλμάνοι της Ολλανδίας, υπολογίζεται ότι αποτελούν περίπου το 13% του πληθυσμού της πόλης. Οι 2 ισχυρότερες μειονότητες μουσουλμάνων στο Άμστερνταμ είναι από το Μαρόκο και την Τουρκία, ενώ υπολογίζεται ότι ο συνολικός αριθμός τους ξεπερνά τα 111.000 άτομα.⁸⁶ Στον χάρτη 2.13 φαίνονται οι χώροι λατρείας και τα μουσουλμανικά πολιτιστικά κέντρα-οργανισμοί που βρίσκονται στο Άμστερνταμ, όπως επίσης και οι πυκνότητες συγκέντρωσης μεταναστών που δεν προέρχονται από χώρες της δύσης, στις γειτονιές της πόλης. Όπως φαίνεται στον χάρτη, η πυκνότερη συγκέντρωση χώρων λατρείας και μουσουλμανικών κέντρων υπάρχει κοντά στις περιοχές με μεγαλύτερη πυκνότητα κατοίκησης μεταναστών. Στην περίπτωση του Άμστερνταμ, όπως και στο Βερολίνο, διακρίνουμε ουσιαστικά 2 πυρήνες συγκέντρωσης.

● Τεμένη-πολιτιστικά κέντρα

● El Taweed Mosque

Ποσοστό μεταναστών

0% <80%

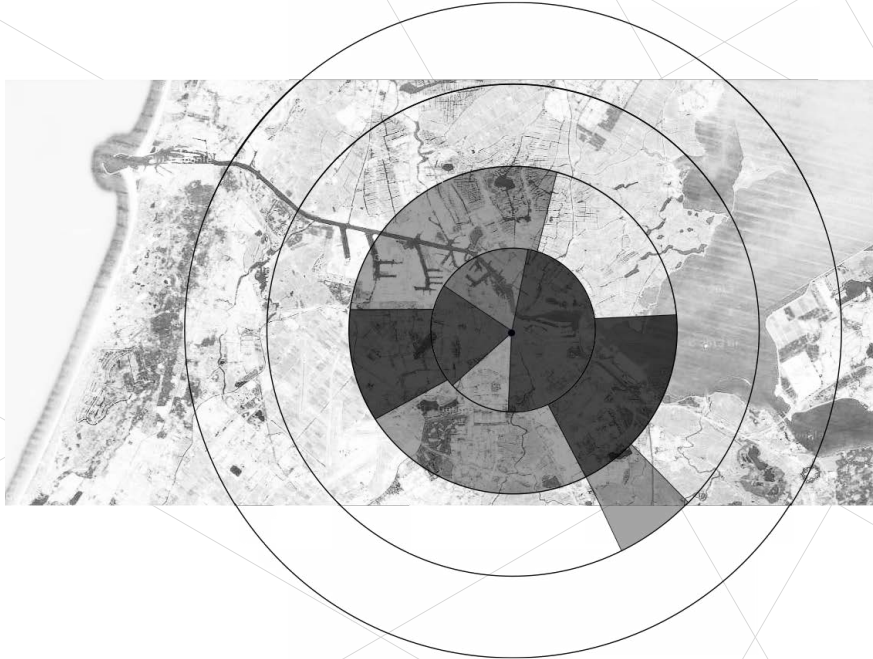
Χάρτης 2.13 Χάρτης μουσουλμανικών τεμενών, οργανισμών και πυκνότητας κατοίκησης μεταναστών με προέλευση από χώρες της ανατολής του Άμστερνταμ, Πηγές: Google earth, Google maps, BooilH., VanBoven J., MichonL. Και SlotJ., (2013), «Scorekaart Burgerschappen Diversiteit 2009-2011», Bureau Onderzoeken Statistiek, Άμστερνταμ, ιδία επεξεργασία

⁸⁵ Ομάδα ερευνητών Temporary Scientific Commission for Minorities Policy, (Μάιος 1997), « Immigrant Policy for a Multicultural Society: A comparative study of integration, language and religious policy in five Western European countries», Αναφορά, έκδοση: Migration Policy Group, Βρυξέλλες

⁸⁶ Euro-Islam, (05/10/2008), «Islam in Amsterdam», άρθρο, www.euro-islam.info

ενότητα 02

Πυκνότητα συγκέντρωσης τεμενών-ισλαμικών κέντρων και μειονότητας

● Κέντρο πόλης

Χάρτης 2.14 Πυκνότητες συγκέντρωσης τεμενών, οργανισμών και κατοίκησης σε ακτίνες 5, 10, 15, 20 χμ, Πηγές: Google maps, ίδια επεξεργασία

Απόσταση από κέντρο	Αριθμός τεμενών – πολιτιστικών κέντρων	Ποσοστό επί του συνολικού αριθμού	Πρόσβαση με MMM σταθερής τροχιάς	Συνήθεις χρήσεις γης ευρύτερης περιοχής
Έως 5 χμ	19	76%	16/19	Ασυνεχής αστικός ιστός
Από 5 έως 10 χμ	6	24%	4/6	Ασυνεχής αστικός ιστός

Πίνακας 2.6 Πίνακας Πολεοδομικών χαρακτηριστικών τεμενών και οργανισμών του Άμστερνταμ, Πηγές: google earth, google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS): ίδια επεξεργασία, βλ. Παράρτημα

Σύμφωνα με τον χάρτη 2.14, οι περιοχές που η παρουσία του Ισλάμ είναι εμφανής στο Άμστερνταμ, βρίσκονται εκατέρωθεν του κέντρου της πόλης σχηματίζοντας και σε αυτήν την περίπτωση 2 ισχυρούς πυρήνες: ανατολικά και δυτικά σε άμεση σχέση με το κέντρο. Αξίζει να σημειωθεί, ότι σε αντίθεση με τις άλλες πόλεις που εξετάστηκαν μέχρι τώρα, η διάχυση της πυκνότητας δεν είναι τόσο εμφανής: δεν υπάρχει δηλαδή μεγάλο εύρος «ενδιάμεσης κατάστασης». Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα (2.4) το μεγαλύτερο μέρος των τεμενών και οργανισμών βρίσκεται σε άμεση σχέση με το κέντρο (έως 5 χμ), τα περισσότερα εξυπηρετούνται από MMM σταθερής τροχιάς και περιβάλλονται από περιοχές με χακκήτρα ασυνεχούς δόμησης. Στην συνέχεια θα εξετάσουμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός χώρου προσευχής

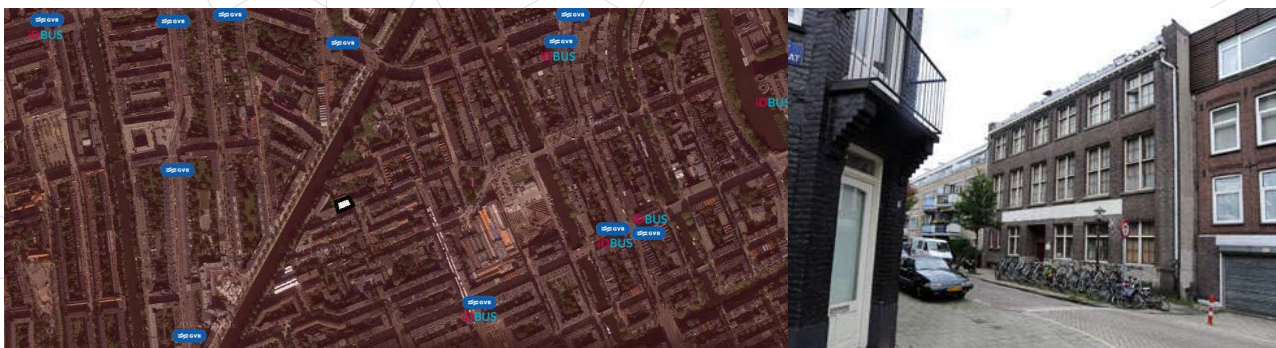
ενότητα 02

στο Άμστερνταμ: του El Tawheed Mosque.

2.8.3 El Tawheed Mosque

Ο οργανισμός που διαχειρίζεται το τέμενος ιδρύθηκε το 1986. Το El Tawheed Mosque βρίσκεται στην δυτική πλευρά της πόλης και εκτός από χώρο λατρείας λειτουργεί ως κοινοτικό κέντρο για τους μουσουλμάνους πιστούς. Εκεί παραδίδονται μαθήματα αραβικής γλώσσας, λειτουργεί βιβλιοπωλείο και εκδοτικός οίκος για θρησκευτικά βιβλία.⁸⁷ Το τέμενος έχει χωρητικότητα 500 ατόμων και ειδικό χώρο προσευχής για τις γυναίκες.⁸⁸

Το κτίριο δεν σχεδιάστηκε για να λειτουργήσει ως χώρος λατρείας. Είναι προσβάσιμο μέσω τραμ από τον σταθμό Ten Katestraat (2 γραμμές: 7 και 17) και με την λεωφορειακή γραμμή 353 Osdorpde Aker (σταθμός Ten Katestraat). Το El Tawheed Mosque έχει άμεση χωρική σχέση με 2 ακόμη χώρους προσευχής του Άμστερνταμ: το Stichting «De Moskee Nour» (0,35 χλμ) και το Westermoskee (0,28 χλμ).^{89,90}

- El Tawheed Mosque
- Ασυνεχής αστικός ιστός
- Τραμ
- Λεωφορείο

Χάρτης 2.15 El Tawheed Mosque θέση στον αστικό ιστό, πρόσβαση και χρήσεις γης, Πηγές: Google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS), ίδια επεξεργασία

Εικ. 2.6 El Tawheed mosque, Πηγή: www.parool.nl

2.9 Δανία:

2.9.1 Γενικά στοιχεία

Η μεγάλη εισροή μουσουλμάνων μεταναστών στην Δανία εντοπίζεται στα τέλη της δεκαετίας του '80

87 Mobile Reference, «Travel Amsterdam: Illustrated City Guide, Phrasebook, and Maps», έκδοση: MobileReference.com, 2007

88 «El Tawheed Masjid, Amsterdam», www.halaltrip.com

89 Google maps

90 Google earth

λόγω των εξεγέρσεων στην Μέση Ανατολή και την Ισλαμική Επανάσταση του Ιράν. Από τα πρώτα χρόνια, οι μουσουλμάνοι μετανάστες βρήκαν απέναντι τους την τοπική κοινωνία με αφορμή τα υψηλά ποσοστά ανεργίας της χώρας εκείνη την εποχή, ενώ την ίδια στιγμή, οι δήμαρχοι προειδοποιούσαν για πιθανή δημιουργία γκέτο και ισλαμοποίηση (khomeinisation) των περιοχών τους. Στο ίδιο κλίμα, ιδρύθηκε ο δυναμικός Δανέζικος Σύνδεσμος από συντηρητικούς ακαδημαϊκούς και κληρικούς με σκοπό την διαμαρτυρία ενάντια στον Νόμο περί Αλλοδαπών. Παράλληλα, κατηγόρησε την κυβέρνηση η οποία, όπως τονίζεται, μετέτρεψε την Δανία σε “ανοιχτή πύλη”. Την ίδια περίοδο, προτείνεται ανοιχτό κάλεσμα για διάλογο ώστε να διευθετηθούν ανάλογα ζητήματα. Ακόμα, την δεκαετία 1990-2000 υπάρχει μια γενικότερη αποστροφή απέναντι σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία και έχουμε την εφαρμογή αυστηρότερων νόμων προς τους μετανάστες. Τα αποτελέσματα εθνικής έρευνας που έγινε το 1995 δίνει το κλίμα που επικρατεί καθώς έδειξε ότι παραπάνω από το ένα τρίτο των Δανών (37%) δεν θα ήθελαν έναν μουσουλμάνο για γείτονα. Στην συνέχεια, μεταξύ 1997 και 2003, το Parliamentary Power Inquiry της Δανίας διερευνά θέματα όπως η κατάσταση των εθνικών μειονοτήτων στο εσωτερικό της χώρας και συμπεραίνει ότι δεν υπάρχει σημαντική αλλαγή στον τρόπο αντιμετώπισης των μεταναστών στο πέρασμα του χρόνου, στοιχείο στο οποίο συμφωνεί το δανέζικο υπουργείο μεταναστών που αποδίδει το γεγονός στο ότι οι Δανοί γενικά δεν είναι θρησκευόμενοι. Σε συμφωνία με τα παραπάνω, ο τύπος υποστηρίζει ότι οι σχέσεις τοπικής κοινωνίας και μεταναστών όχι μόνο δεν βελτιώθηκαν, αλλά επιδεινώθηκαν σε σχέση με τα τέλη του `80 κάτι που φανερώνεται στην καθημερινή ζωή και προβάλλεται στις ταινίες. Από την άλλη μεριά, το 2000 παρουσιάζεται η δεύτερη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας ενάντια στις διακρίσεις σε δημόσιους χώρους και υπηρεσίες, στον χώρο εργασίας, και στους ιδιωτικούς χώρους. Παρόλα αυτά, μετά την επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου υπάρχει δραματική αύξηση των περιστατικών άσκησης σωματικής και λεκτικής βίας ενάντια στους μουσουλμάνους της Δανίας και στοιχεία (2003,2007,2009)σηματοδοτούν ότι η χώρα πρόκειται για μια από τις πιο κλειστές κοινωνίες σε όλο τον κόσμο. Στα χρόνια αυτά, το 2002 τίθεται σε ισχύ το νομοσχέδιο Starthelp με σκοπό τον περιορισμό των μεταναστών από μη δυτικές χώρες, την μείωση του αριθμού των άνεργων μεταναστών, ενώ τέλος προσφέρεται το “βοηθητικό πακέτο” για τους μετανάστες με μαθήματα δανέζικης γλώσσας με στόχο την ένταξη. Κατά το 2007-2010 δημοσιοποιείται η πολιτική ένταξης για να δώσει ίσες ευκαιρίες σε όλους στους τομείς της εργασίας, της εκπαίδευσης, της στέγασης, της ασφάλειας, του πολιτισμού, του ελεύθερου χρόνου και της κοινωνικής προστασίας. Απώτερος σκοπός είναι να καταπολεμηθούν οι διακρίσεις κι οι αρνητικές προκαταλήψεις όσον αφορά την εθνικότητα ώστε να αποτραπεί ο διαχωρισμός της κοινωνίας βάσει των εθνικοτήτων των ατόμων προωθώντας παράλληλα τον ενεργό ρόλο του πολίτη. Τέλος, στην ίδια βάση εφαρμόστηκε και η δεύτερη πολιτική ένταξης μεταναστών στα έτη 2011-2014.⁹¹

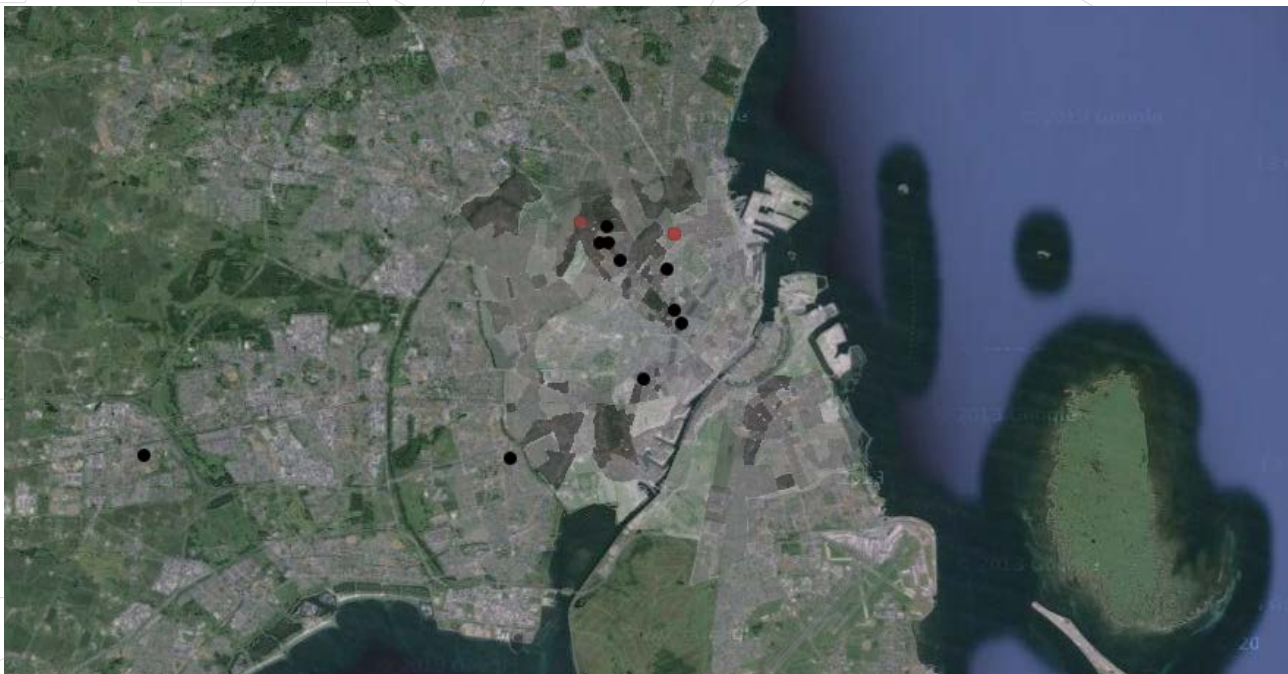
91 Ομάδα ερευνητών Open Society Institute (2011), «Muslims in Copenhagen», έκθεση, έκδοση: Open Society Foundation, Νέα Υόρκη

ενότητα 02

2.9.2 Τεμένη και Ισλαμικά κέντρα- οργανισμοί στην Κοπεγχάγη

Το μεγαλύτερο τμήμα της μουσουλμανικής μειονότητας της Δανίας αποτελείται από μετανάστες α΄ και β΄ γενιάς. Τον Ιανουάριο του 2009 καταμετρήθηκαν 526.036 μετανάστες στην Δανία από τους οποίους υπολογίζεται ότι 000.200-175.000 περίπου πιστεύουν στο Ισλάμ.⁹² Στον χάρτη 2.16 φαίνονται οι τοποθεσίες των χώρων προσευχής και των πολιτιστικών κέντρων-οργανισμών που αφορούν τους μουσουλμάνους της Κοπεγχάγης, όπως επίσης και οι πυκνότερες συγκέντρωσης μεταναστών στην πόλη. Όπως φαίνεται στον χάρτη, η πυκνότερη συγκέντρωση χώρων λατρείας και μουσουλμανικών κέντρων υπάρχει και πάλι κοντά στις περιοχές με μεγαλύτερη πυκνότητα κατοίκησης μεταναστών. Στην περίπτωση της Κοπεγχάγης, είναι εμφανής θύλακας μεγάλης συγκέντρωσης.

- Τεμένη-πολιτιστικά κέντρα
- Grande Mosque
- Islamic Cultural Centre

Ποσοστό μεταναστών

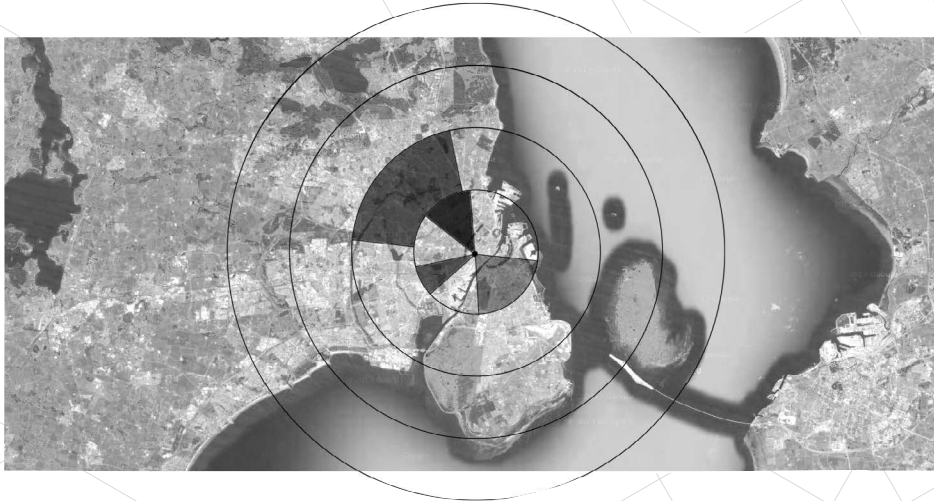
κάτω 20% άνω 60%

Χάρτης 2.16 Χάρτης μουσουλμανικών τεμενών, οργανισμών και πυκνότητας κατοίκησης μεταναστών της Κοπεγχάγης, Πηγές: Google earth, Google maps, kbhkort.kk.dk, ιδία επεξεργασία

92 Euro-Islam, (05/10/2008), «Islam in Denmark», άρθρο, www.euro-islam.info

ενότητα 02

Πυκνότητα συγκέντρωσης
τεμενών-ισλαμικών κέντρων και
μειονότητας

● Κέντρο πόλης

Χάρτης 2.17 Πυκνότητες
συγκέντρωσης τεμενών,
οργανισμών και κατοίκησης σε
ακτίνες 5, 10, 15, 20 χμ, Πηγές:
Google maps, ίδια επεξεργασία

Απόσταση από κέντρο	Αριθμός τεμενών – πολιτιστικών κέντρων	Ποσοστό επί του συνολικού αριθμού	Πρόσβαση με MMM σταθερής τροχιάς	Συνήθεις χρήσεις γης ευρύτερης περιοχής
Έως 5 χμ	9	75%	5/9	Συνεχής, ασυνεχής αστικός ιστός, βιομηχανική-εμπορική περιοχή, αστικό πράσινο
Από 5 έως 10 χμ	2	16,7%	0/2	Ασυνεχής αστικός ιστός, αστικό πράσινο
Από 10 έως 15 χμ	Δεν υπάρχει σε τέτοια ακτίνα	-	-	-
Από 15 έως 20 χμ	1	8,3%	1/1	Ασυνεχής αστικός ιστός

Πίνακας 2.7 Πίνακας Πολεοδομικών χαρακτηριστικών τεμενών και οργανισμών της Κοπεγχάγης, Πηγές: google earth, google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS): ίδια επεξεργασία, βλ. Παράρτημα

Σύμφωνα με τον χάρτη 2.17, οι περιοχές που η παρουσία του Ισλάμ είναι εμφανής στην Κοπεγχάγη, βρίσκονται στο βορειοδυτικό τμήμα της πόλης σε άμεση σχέση με το κέντρο σχηματίζοντας ισχυρό πυρήνα. Οι συγκεκριμένες περιοχές φαίνεται να είναι οι μοναδικές που εμφανίζουν υψηλή συγκέντρωση. Σύμφωνα με τον πίνακα 2.5 το μεγαλύτερο μέρος των τεμενών και οργανισμών βρίσκεται σε άμεση σχέση με το κέντρο (έως 5 χμ), τα περισσότερα εξυπηρετούνται από MMM σταθερής τροχιάς και περιβάλλονται από περιοχές με χαρακτήρα συνεχούς και ασυνεχούς δόμησης, βιομηχανίας-εμπορίου και αστικού πρασίνου.

ενότητα 02

Ακολουθεί η εξέταση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών δύο χώρων προσευχής στην Κοπεγχάγη: του Islamic Cultural Center και του Grand Mosque.

2.9.3 Islamic Cultural Center

Το Islamic Cultural Center της Κοπεγχάγης ιδρύθηκε το 1976 με στόχο την ενημέρωση της μουσουλμανικής κοινότητας και υποχρέωσή της να εξηγήσει τις αρχές και την ηθική του Ισλάμ. Τοποθετείται σε απόσταση 4,52 χιλιομέτρων από το κέντρο της Κοπεγχάγης σε γειτνίαση με χώρο αστικού πρασίνου. Εξυπηρετείται από μία λεωφορειακή γραμμή.⁹³

- Islamic Cultural Centre
- Συνεχής αστικός ιστός
- Ασυνεχής αστικός ιστός
- Βιομηχανική και εμπορική περιοχή
- Περιοχή αστικού πρασίνου
- Αγροτική περιοχή
- Υδάτινη περιοχή
- 🚌 Λεωφορείο

Χάρτης 2.18 Islamic Cultural Center θέση στον αστικό ιστό, πρόσβαση και χρήσεις γης, Πηγές: Google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS), ίδια επεξεργασία

2.9.4 Grand Mosque

Το Grand Mosque της Κοπεγχάγης αποτελεί το μεγαλύτερο τέμενος στην Σκανδιναβία. Τοποθετείται στο Nørrebro, μια περιοχή στο βορειοδυτικό τμήμα της Κοπεγχάγης όπου συναντώνται υψηλά ποσοστά μουσουλμάνων κατοίκων. Την χρηματοδότησή του ανέλαβε ο εμίρης του Κατάρ, Hamad. Ως αποτέλεσμα αυτού, εκφράζονται ανησυχίες ότι το τέμενος θα αποτελέσει ένα τρόπο έκφρασης του ακραίου Ισλάμ. Πρόκειται για ένα τέμενος 6.800 τετραγωνικών μέτρων με μιναρέ 20 μέτρων που έρχεται σε αντίθεση με την χαμηλή οριζόντια κορυφογραμμή της Κοπεγχάγης. Το κτίριο θα φιλοξενεί χώρο λατρείας, εστιατόριο, σινεμά, χώρους διδασκαλίας, γραφεία, κοινοτικό κέντρο για ηλικιωμένους, χώρο φύλαξης παιδιών, παιδική χαρά κ.ά.^{94,95}

93 islamiccc.com

94 Kern S., (9/10/2013), «Islamophobia Dictionaries New Mega-Mosques and Other Recent Events Muslims in Copenhagen», άρθρο, counterjihadreport.com

95 Kern S., (9/9/2013), «The Biggest Mega-Mosque in Scandinavia», άρθρο, www.gatestoneinstitute.org

- Grand Mosque
- Συνεχής αστικός ιστός
- Ασυνεχής αστικός ιστός
- Βιομηχανική και εμπορική περιοχή
- Περιοχή αστικού πρασίνου
- Αγροτική περιοχή
- Ⓢ Τρένο
- 🚏 Λεωφορείο

Χάρτης 2.19 Grand Mosque θέση στον αστικό ιστό, πρόσβαση και χρήσεις γης, Πηγές: Google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS), ίδια επεξεργασία

Εικ. 2.7 GrandMosque, Πηγή: cphnews.mediajungle.dk

2.10 Ιταλία:

2.10.1 Γενικά στοιχεία

Η Ιταλία αποτελεί μια νέα χώρα υποδοχής μεταναστών καθώς η πρώτη σημαντική εισροή πραγματοποιήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του '90. Η μεταναστευτική κοινότητα είναι πολυεθνική και πολυπολιτισμική με άτομα από περισσότερες από τριάντα χώρες.⁹⁶ Πιο συγκεκριμένα, προς το τέλος της δεκαετίας του '80 και της δεκαετίας του '90 οι μετανάστες προήρθαν από χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης με αποτέλεσμα η μουσουλμανική κοινότητα να αντιπροσωπεύει την μόνη θρησκευτική μειονότητα μεταξύ των μεταναστών και να υπολογίζεται στους %36,5 του συνολικού μεταναστευτικού πληθυσμού στα τέλη του 1999. Δεδομένων των συνθηκών, το κράτος θέσπισε μια ολοκληρωμένη πολιτική ένταξης το 1998 (Νομοσχέδιο Μετανάστευσης 1998/40) όπου αναγνώρισε την συμβολή των οικονομικών μεταναστών στην Ιταλική οικονομία από το 1999, ενώ το 2002 αποδέχθηκε περίπου 700.000 μετανάστες με την προϋπόθεση ότι έχουν συμβόλαιο εργασίας. Αντίθετα, όσοι μετανάστες δεν είχαν συμβόλαιο δεν ήταν αποδεκτοί σε Ιταλικό έδαφος και απορροφήθηκαν στην παράνομη και άτυπη εργασία που οδήγησε τέλος, στην περαιτέρω εκμετάλλευση και περιθωριοποίηση των «παράνομων μεταναστών». Παράλληλα, η κυβέρνηση του 2000 φαίνεται να έδωσε προτεραιότητα στον έλεγχο του μεταναστευτικού θέματος και

96 Zincone G. και Caponio T., «Immigrant and immigration policy-making: The case of Italy», έκθεση IMISCOE

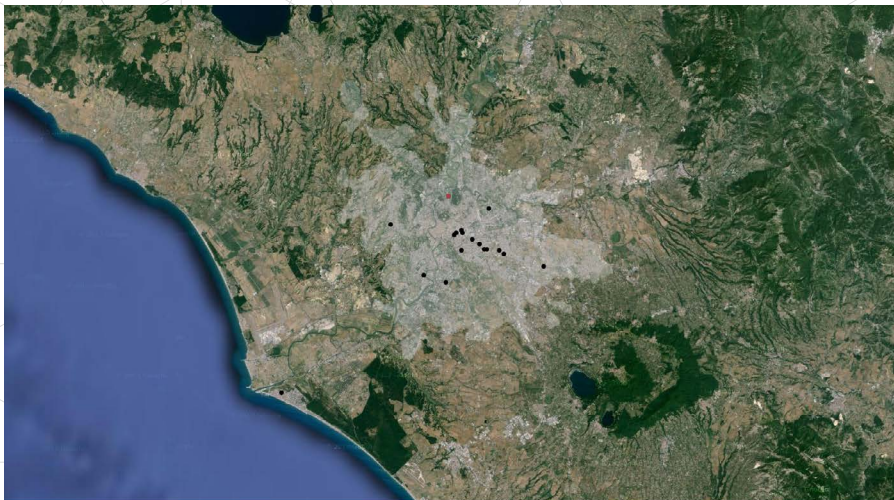
ενότητα 02

όχι στην ένταξη των μεταναστών στην κοινωνία. Επίσης, τάχθηκε εναντίον της μουσουλμανικής κοινότητας και αναπαρήγαγε την ισλαμοφοβία μετά και το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Αυτό έγινε έκδηλο κατά την διάρκεια κατασκευής τεμένους στο Μιλάνο και το Λόντι και αποτέλεσε το σημαντικότερο παράδειγμα της πολυπολιτισμικής κρίσης που έλαβε τόπο στην Ιταλία. Ως εκ τούτου, το ερώτημα που προέκυψε είναι κατά πόσον μπορούν οι μετανάστες να ενταχθούν ομαλά στην κοινωνία και σε ποιο βαθμό οι θρησκευτικές και πολιτισμικές ανάγκες, κυρίως των μουσουλμάνων, μπορούν να φιλοξενηθούν στην χώρα υποδοχής. Οι σημαντικότεροι παράγοντες στην λήψη αποφάσεων στην χώρα είναι η έντονη Ιταλική εθνική ταυτότητα, η Ιταλική Δημοκρατία και η ισχυρή Καθολική Εκκλησία. Ωστόσο, ένας ακόμη, εξωγενής αυτή τη φορά, παράγοντας είναι αυτός της ΕΕ. Το ερώτημα που προκύπτει είναι εάν η Ιταλία ακολουθήσει ένα πολυπολιτισμικό μονοπάτι με στόχο την ένταξη των μεταναστών σε εναρμόνιση με την ευρωπαϊκή πολιτική, ή θα ορίσει ένα σύνορο μεταξύ Ιταλών και μεταναστών.⁹⁷

2.10.2 Τεμένη και Ισλαμικά κέντρα- οργανισμοί στην Ρώμη

Στον χάρτη 2.20 φαίνονται οι θέσεις των χώρων προσευχής και των μουσουλμανικών πολιτιστικών κέντρων-οργανισμών της Ρώμης. Λόγω έλλειψης στοιχείων δεν ήταν δυνατή η απεικόνιση των πυκνοτήτων συγκέντρωσης μουσουλμάνων ή μεταναστών στις διάφορες περιοχές της πόλης. Όπως φαίνεται στον χάρτη, η πυκνότερη συγκέντρωση χώρων λατρείας και μουσουλμανικών κέντρων παρατηρείται στο κέντρο της πόλης, όπου σχηματίζεται ένας γραμμικός θύλακας.

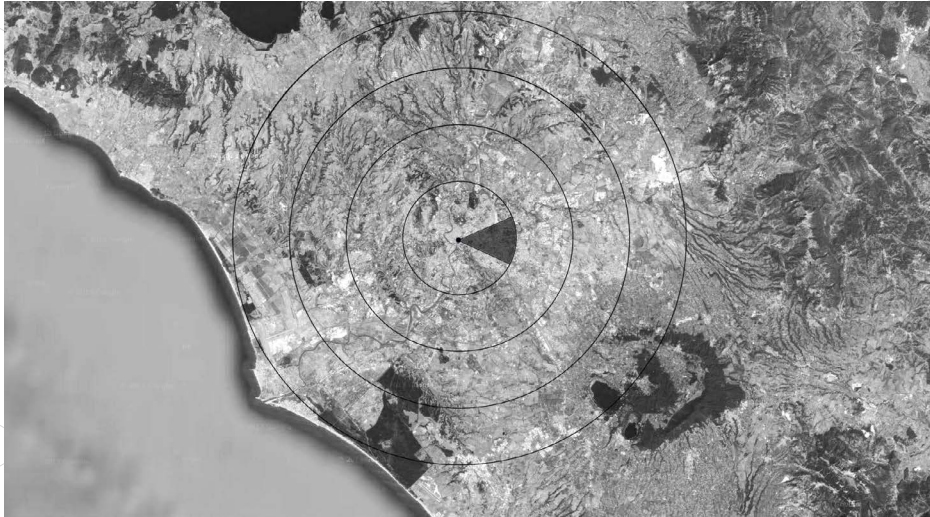
- Τεμένη-πολιτιστικά κέντρα
- Islamic Cultural centre and Mosque of Italy

Χάρτης 2.20 Χάρτης μουσουλμανικών τεμενών, οργανισμών και ορίων κέντρου πόλης της Ρώμης, Πηγές: Google earth, Google maps, ιδία επεξεργασία

97 Modood T., Τριανταφυλλίδου Α., Zapata-Barrero R. (2006), «Multiculturalism, Muslims and Citizenship, a European approach», έκθεση, έκδοση: Routledge, Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και Καναδάς

ενότητα 02

Πυκνότητα συγκέντρωσης
τεμενών-ισλαμικών κέντρων και
μειονότητας

● Κέντρο πόλης

Χάρτης 2.21 Πυκνότητες
συγκέντρωσης τεμενών,
οργανισμών και κατοίκησης σε
ακτίνες 5, 10, 15, 20 χμ. Πηγές:
Google maps, ίδια επεξεργασία

Απόσταση από κέντρο	Αριθμός τεμενών – πολιτιστικών κέντρων	Πρόσβαση με MMM σταθερής τροχιάς	Συνήθεις χρήσεις γης ευρύτερης περιοχής
Έως 5 χμ	9	8/9	Συνεχής αστικός ιστός, αστικό πράσινο
Από 5 έως 10 χμ	7	6/7	Συνεχής αστικός ιστός, ασυνεχής αστικός ιστός, αγροτική περιοχή
Από 10 έως 15 χμ	1	0/1	Συνεχής και ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με αγροτική περιοχή
Από 15 έως 20 χμ	Δεν υπάρχει σε τέτοια ακτίνα	-	-
Από 20 χμ και άνω	1	1/1	Ασυνεχής αστικός ιστός

Πίνακας 2.8 Πίνακας Πολεοδομικών χαρακτηριστικών τεμενών και οργανισμών της Ρώμης, Πηγές: google earth, google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS): ίδια επεξεργασία, βλ. Παράρτημα

Όπως φαίνεται στον χάρτη 2.21, οι περιοχές με έντονη μουσουλμανική δραστηριότητα στην Ρώμη, βρίσκονται βορειοδυτικά στο κέντρο της πόλης και σχηματίζουν έναν γραμμικό θύλακα που εκτείνεται προς τα ανατολικά. Πέρα από αυτήν την περιοχή δεν φαίνεται να υπάρχει αλλού σχετική συγκέντρωση. Σύμφωνα με τον πίνακα 2.6 το μεγαλύτερο μέρος των τεμενών και οργανισμών βρίσκεται σε άμεση σχέση με το κέντρο (έως 5 χμ), αλλά και λίγο πιο μακριά από αυτό, τα περισσότερα κτίρια εξυπηρετούνται από

ενότητα 02

MMM σταθερής τροχιάς και περιβάλλονται από περιοχές με συνεχή και ασυνεχή αστικό ιστό και πράσινο. Στην συνέχεια δίνονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά χώρου προσευχής της Ρώμης: του Islamic Cultural Centre and Mosque of Italy.

2.10.3 Islamic Cultural Centre and Mosque of Italy

Το Islamic Cultural Centre and Mosque of Italy είναι το μεγαλύτερο σε μέγεθος τέμενος στην Ευρώπη.⁹⁸ Οι εργασίες για το έργο διήρκησαν πάνω από 10 χρόνια. Συγκεκριμένα ξεκίνησαν το 1984 και ολοκληρώθηκαν το 1995. Αρχιτέκτονες του έργου είναι οι P.Portoghesi, V. Gigliotti και S.Mousawi,⁹⁹ ενώ το κόστος ανέρχεται στα 40 εκατ. δολάρια, χρήματα τα οποία δόθηκαν από Αραβικές χώρες. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το κτίριο βρίσκεται μόλις 5,6 χιλιόμετρα βορειοανατολικά του Βατικανού. Διαθέτει μιναρέ ύψους 24,7 μέτρων¹⁰⁰, έχει χωρητικότητα 12.000 πιστών και συνδυάζει ρωμαϊκά και παραδοσιακά ισλαμικά στοιχεία.¹⁰¹

Το Islamic Cultural Centre and Mosque of Italy είναι προσβάσιμο μέσω του σιδηροδρομικού σταθμού Campi Sportivi, από όπου διέρχεται το τρένο Flaminio-Montebello που συνδέει το κέντρο της πόλης με τα περίχωρα. Πρόσβαση στην περιοχή υπάρχει επίσης και μέσω των λεωφορειακών γραμμών 230 Moschea/ Forte Antenne-Sacro Cuore Di Maria/Euclide (στάση: Moschea- Forte Antenne) και 231 Sergio Leone (στάση: Sergio Leone). Το τέμενος βρίσκεται σε περιοχή συνεχούς αστικού ιστού με έντονη παρουσία πρασίνου, ενώ το ίδιο το κτίριο περιβάλλεται από έναν χώρο πρασίνου που το διαχωρίζει από τον υπόλοιπο αστικό ιστό. Το Islamic Cultural Centre and Mosque of Italy δεν έχει άμεση σχέση με άλλους χώρους λατρείας της Ρώμης.¹⁰²

Κατά την κατασκευή του τεμένους υπήρξαν έντονες αντιδράσεις που συνοδεύτηκαν από επιθέσεις στο εργοτάξιο. Ωστόσο η δημιουργία ενός τόσο μεγάλου τεμένους στην Ρώμη, μία διαχρονικά καθολική πόλη, αποτελεί ,κατά τον αρχιτέκτονα του έργου P.Portoghesi, βάση για διάλογο μεταξύ των διαφορετικών θρησκειών («This is an expression of the opening of a dialogue among the different religions.»).¹⁰³

98 Clyde Haberman, 31/07/1989, «Rome Journal: A Mosque Is Built, Finally, in the City of St. Peter», άρθρο, www.nytimes.com

99 20/10/2010 , «The Mosque of Rome», άρθρο, www.islamicity.com

100 Clyde Haberman, 31/07/1989, «Rome Journal: A Mosque Is Built, Finally, in the City of St. Peter», άρθρο, www.nytimes.com

101 (20/10/2010) , «The Mosque of Rome», άρθρο, www.islamicity.com

102 Google maps

103 Clyde Haberman, 31/07/1989, «Rome Journal: A Mosque Is Built, Finally, in the City of St. Peter», άρθρο, www.nytimes.com

- Islamic Cultural Centre and Mosque of Italy
Εγκαταστάσεις αθλητισμού και αναψυχής
- Περιοχή αστικού πρασίνου
- Υδάτινη περιοχή
- ▬ Τρένο
- ▬ Λεωφορείο

Χάρτης 2.22 Islamic Cultural Centre and Mosque of Italy θέση στον αστικό ιστό, πρόσβαση και χρήσεις γης, Πηγές: Google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS), ίδια επεξεργασία

Εικ. 2.8 Islamic Cultural Centre and Mosque of Italy, Πηγή: www.mimoo.eu

2.11 Συμπεράσματα

Σύμφωνα με τα όσα αναλύθηκαν στις προηγούμενες ενότητες παρατηρούμε αρκετά κοινά σημεία όσον αφορά την χωροθέτηση των χώρων προσευχής και πολιτιστικών κέντρων σε σχέση με την σχετική πολιτική κάθε χώρας αλλά και το μέγεθος της μουσουλμανικής κοινότητας σε κάθε περίπτωση. Σε όλες τις περιπτώσεις,

- Η μεγαλύτερη πυκνότητα σχετικών χώρων εμφανίζεται στις περιοχές που υπάρχουν μεγαλύτερες πυκνότητες κατοίκησης μεταναστών, είτε αυτές εντοπίζονται σε άμεση σχέση με το κέντρο της πόλης, είτε εκτείνονται περιφερειακά στα προάστια.
- Η πλειονότητα των χώρων αυτών έχει χωροθετηθεί σε περιοχές που είναι προσβάσιμες τουλάχιστον από 1 μέσο σταθερής τροχιάς, καθιστώντας την πρόσβαση σε αυτούς εύκολη και από όσους δεν διαθέτουν οχήματα Ι.Χ.
- Οι χρήσεις γης της ευρύτερης περιοχής ποικίλουν ανάλογα με την απόσταση από το κέντρο, ωστόσο συνήθως πρόκειται για περιοχές συνεχούς ή ασυνεχούς αστικού ιστού, βιομηχανικού-εμπορικού χαρακτήρα αλλά και περιοχές με έντονη παρουσία πρασίνου.
- Γενικότερα ο αριθμός των τεμενών και πολιτιστικών κέντρων σε κάθε μια περίπτωση είναι ενδεικτικός του μεγέθους της μειονότητας, αφού παρατηρούμε ότι το Λονδίνο λ.χ. που διαθέτει τον μεγαλύτερο αριθμό τέτοιων χώρων έχει και την μεγαλύτερη μουσουλμανική μειονότητα και καθώς ο αριθμός αυτός φθίνει στις επόμενες περιπτώσεις οι αριθμοί των μουσουλμάνων κατοίκων μειώνονται παράλληλα.

ενότητα 02

Όπως φαίνεται από τα παραδείγματα τα οποία εξετάστηκαν προηγουμένως, όλες σχεδόν οι πρωτεύουσες διαθέτουν τεμένη τα οποία σχεδιάστηκαν εξ αρχής για να λειτουργήσουν ως τέτοια. Κάποια από αυτά συμπληρώνουν πάνω από 80 χρόνια λειτουργίας, κάτι το οποίο δείχνει ότι η παρουσία του μουσουλμανικού στοιχείου στην Ευρώπη δεν είναι νέο φαινόμενο και ότι χριστιανοί και μουσουλμάνοι μπορούν να συμβιώσουν αρμονικά μόλις αποδεχτούν την ιδέα της διαφορετικότητας. Στο πέρασμα των χρόνων παρατηρήθηκαν φαινόμενα βίας και συγκρούσεων μεταξύ μουσουλμάνων και ευρωπαίων (διαδηλώσεις σχετικές με τα δικαιώματα των μειονοτήτων, αντιδράσεις στην κατασκευή χώρων προσευχής κ.α.), τα οποία ωστόσο δεν αποτελούν τον κανόνα. Γενικά η επικρατούσα κατάσταση στην Ευρώπη όσον αφορά τα δικαιώματα των μουσουλμανικών μειονοτήτων αλλά και την αναγνώριση τους από την κοινωνία, όπως και το δικαίωμα στην προσευχή φαίνεται να είναι αρκετά ικανοποιητική και δεν μπορούμε να πούμε ότι βιώνουν ισχυρότερες διακρίσεις από οποιαδήποτε άλλη μειονότητα. Ένα σημείο που θα μπορούσαμε να πούμε ότι χρήζει βελτίωσης, είναι η κρατική χρηματοδότηση κτιριακών έργων (χώροι προσευχής και πολιτιστικά κέντρα) που αφορούν τα μέλη της μειονότητας και η συμπερίληψη τους στον αστικό σχεδιασμό, καθώς τα περισσότερα από αυτά πραγματοποιούνται είτε με χρηματοδότηση από το εξωτερικό είτε με χρήματα της κοινότητας και δεν λαμβάνονται υπ όψιν στα σχέδια αναπλάσεων για την βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος.

Στα κεφάλαια που ακολουθούν θα εξετάσουμε την κατάσταση στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στην Αθήνα, χρησιμοποιώντας στοιχεία που αποκομίσαμε από την μελέτη των ευρωπαϊκών περιπτώσεων και θεωρούμε σημαντικά. Θα μελετήσουμε πως αυτά τα στοιχεία μπορούν να εφαρμοστούν στην ελληνική πραγματικότητα και θα επιχειρήσουμε να διαμορφώσουμε ένα σύστημα παραγόντων-κριτηρίων που θεωρούμε ότι θα πρέπει να παίξουν πρωτεύοντα ρόλο για την επιλογή της κατάλληλης τοποθεσίας για την κατασκευή ενός ισλαμικού κέντρου στην ελληνική πρωτεύουσα.

ενότητα 03

ενότητα 03

3.3 Ελλάδα

3.1 Εισαγωγή:

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί δίνονται στοιχεία αναφορικά με την Ελλάδα και την περίπτωση της Αθήνας. Αναλύονται δύο συνιστώσες: ο χώρος και η κοινωνία και επιχειρείται η διαμόρφωση κριτηρίων χωροθέτησης ισλαμικού κέντρου στην αθηναϊκή πρωτεύουσα.

3.2 Η Ελλάδα: άνθρωποι και πολιτικές

3.2.1 Οι μουσουλμάνοι της Ελλάδας

Η παρουσία του Ισλάμ στον Ελλαδικό χώρο δεν είναι κάτι νέο για την χώρα. Το οθωμανικό παρελθόν της χώρας έχει αφήσει κυρίως στην επαρχία αρκετά τεμένη, τα οποία προστατεύονται ως μνημεία και πολλά από αυτά αποκαταστάθηκαν τα τελευταία 20 χρόνια και χρησιμοποιούνται ως μουσεία ή πολιτιστικά κέντρα.¹⁰⁴ Σήμερα οι μουσουλμάνοι της Ελλάδας μπορούν να διακριθούν σε δύο βασικές κατηγορίες: α) οι μουσουλμάνοι που ανήκουν στην μειονότητα της Δυτικής Θράκης και β) οι μουσουλμάνοι που έχουν έρθει ως μετανάστες και ζουν κυρίως στην Αθήνα.

Με την σύναψη της συνθήκης της Λωζάνης το 1923 ο πόλεμος μεταξύ Τουρκίας και ευρωπαϊκών δυνάμεων τελειώνει και μεγάλα τμήματα του πληθυσμού των δύο χωρών μετακινούνται στα ελληνοτουρκικά σύνορα: 670.000 μουσουλμάνοι Έλληνες περνούν στην Τουρκία, ενώ περίπου 110.000 μουσουλμάνοι ακόμη παραμένουν στην Θράκη.¹⁰⁵ Έτσι σχηματίστηκε η μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης, η οποία σήμερα απαριθμεί περίπου 112.000 μέλη και συγκεκριμένα 56.000 Τούρκους, 38.000 Πομάκους και 18.000 Ρομά.¹⁰⁶ Η μειονότητα της Δυτικής Θράκης είναι η μόνη μουσουλμανική μειονότητα αναγνωρισμένη από την συνθήκη της Λοζάνης: τα ζητήματα δικαιωμάτων και θρησκείας των μελών της μειονότητας καθορίζονται από την προαναφερθείσα συνθήκη.¹⁰⁷ Τα μέλη της μειονότητας θεωρούνται Έλληνες πολίτες και μπορούν να συμμετέχουν στην τοπική αυτοδιοίκηση αλλά και σε εθνικές εκλογές ως βουλευτές των περιοχών που κατοικούν. Ειδικά για τους νομούς Ροδόπης, Ξάνθης και Έβρου οι βουλευτές που εκλέγονται είναι κατά παράδοση μουσουλμάνοι.¹⁰⁸

104 Allievi S. «Mosques in Europe: Why a solution has become a problem», Alliance Publishing Trust, Λονδίνο

105 Cerulus L. (Σεπτέμβριος 2012), «Under Greece's radar: the Pomak minority in Thrace », youropa.org

106 ΑντωνίουΔ. (2003), «Muslim Immigrants in Greece: Religious Organization and Local Responses», άρθρο, Immigrants & Minorities: Historical Studies in Ethnicity, Migration and Diaspora, τόμος 22, τεύχος 2-3

107 Σκουλαρίκη Α. (2010), «Old and new mosques in Greece: a new debate haunted by history» από Allievi S. «Mosques in Europe: Why a solution has become a problem», Alliance Publishing Trust, Λονδίνο

108 ΑντωνίουΔ. (2003), «Muslim Immigrants in Greece: Religious Organization and Local Responses», άρθρο, Immigrants & Minorities: Historical Studies in Ethnicity, Migration and Diaspora, τόμος 22, τεύχος 2-3

ενότητα 03

Οι μουσουλμάνοι που ζουν στην Αθήνα είναι κυρίως μετανάστες. Προκειμένου να γίνουν αντιληπτές οι ανάγκες και οι διεκδικήσεις τους θεωρήθηκε σκόπιμη η εξέταση της μεταναστευτικής πολιτικής της Ελλάδας.

3.2.2 Μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας

Η Ελλάδα, όπως και οι υπόλοιπες περιοχές της νότιας Ευρώπης, αποτέλεσε μεταπολεμικά, χώρα κυρίως προέλευσης μεταναστών μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '70, που η κατάσταση αρχίζει να αντιστρέφεται και ο αριθμός των μεταναστών στην χώρα είναι μεγαλύτερος από αυτών που φεύγουν αναζητώντας καλύτερη τύχη στο εξωτερικό. Έτσι από την δεκαετία του '80 και μετά, η Ελλάδα δέχεται μεγάλα κύματα μεταναστών που ανήκουν σε δύο κατηγορίες: α) μετανάστες ελληνικής καταγωγής (λ.χ. Πόντιοι και Βορειοηπειρώτες) και β) μετανάστες χωρίς ελληνικές ρίζες.

Παρόλο που η μετανάστευση στην χώρα ξεκίνησε νωρίς, η διαμόρφωση μεταναστευτικής πολιτικής άργησε να πραγματοποιηθεί, καθώς αρχικά η Ελλάδα θεωρείτο χώρα προσωρινής παραμονής μεταναστών. Η μεταναστευτική πολιτική που ακολούθησε υπέστη μεταβολές σύμφωνα με τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις εντός και εκτός συνόρων και μπορούν να διακριθούν τρεις εμφανείς χρονικές περίοδοι:¹⁰⁹

- 1) Έως το 1998: αυστηρά μέτρα που έχουν ως κύριο μέλημα την εκδίωξη και την νομιμοποίηση των μεταναστών
- 2) 1998-2004: η χώρα δέχεται πιέσεις από την Ε.Ε. για διαμόρφωση πολιτικής ομαλής ένταξης των μεταναστών (ένταξη της Ελλάδας σε ζώνη Schengen και συνθήκη Δουβλίνο II)
- 3) 2004-σήμερα: επιλεκτική μετανάστευση, όπου το κράτος αποδέχεται τους νόμιμους μετανάστες και στόχος της πολιτικής αποτελεί η αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης¹¹⁰

Η πολιτική της Ελλάδας για τους μετανάστες διέπεται από τρεις βασικές παραμέτρους: α) περιέχει πολιτικές που προωθήθηκαν από την Ε.Ε. β) περιέχει ειδικά μέτρα για ομάδες με ελληνική καταγωγή όπως είναι οι Πόντιοι και γ) λαμβάνει υπ όψιν τις σχέσεις της Ελλάδας με τις γειτονικές της χώρες.

109 Βεικού Μ. και Τριανταφυλλίδου Α., (Ιούνιος 2002), «The hierarchy of Greekness: Ethnic and national identity considerations in Greek immigration policy», Άρθρο, «Ethnicities» vol. 2 no. 2 189-208, έκδοση: Sage

110 ΕΚΚΕ, Ένταξη των μεταναστών. Αντιλήψεις, Πολιτικές, Πρακτικές, Αθήνα, 2012 από Λαμπροπούλου Λ. και Σπαθή Θ. (2013), «Μετανάστες στην Αθήνα-Κοινωνικοί και πολεοδομικοί μετασχηματισμοί», Σπουδαστική Διάλεξη, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π., Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας, επιβλέπων καθηγητής: Καρύδης Δ., Αθήνα

Οι Πολιτικές της Ε.Ε:

Η Συνθήκη Schengen

Με την εφαρμογή της συνθήκης το 1985 θεσμοθετείται η χάραξη κοινής πολιτικής, μεταξύ των κρατών που συμπεριλαμβάνονται στην ζώνη, για την περιφρούρηση των εξωτερικών συνόρων του χώρου Schengen, ενώ παράλληλα προβλέπεται η σταδιακή κατάργηση ελέγχου στα κοινά σύνορα και η ελεύθερη κυκλοφορία όλων των πολιτών των κρατών που υπέγραψαν την συνθήκη, καθώς και αστυνομική και δικαστική συνεργασία τους. Οι ρυθμίσεις της συνθήκης που σχετίζονται με την μετανάστευση είναι οι εξής:

- Η υιοθέτηση κοινής πολιτικής σε θέματα που αφορούν άδειες παραμονής, προστασίας προσφύγων και παροχής ασύλου
- Το δικαίωμα της αστυνομίας για καταδίωξη έξω από τα σύνορα της κάθε χώρας
- Η δημιουργία κοινού αρχείου καταζητούμενων, ανεπιθύμητων προσώπων και κλεμμένων αντικειμένων μέσω του μηχανογραφημένου συστήματος Schengen (SIS), βάσει του οποίου δίνονται ποινικά σε ολόκληρη την ζώνη μετανάστες χωρίς βίζα
- Η υιοθέτηση κοινής πολιτικής σε θέματα αγοράς εργασίας και επιχειρήσεων με στόχο την φιλελευθεροποίηση της οικονομίας
- Με την προσθήκη νέων χωρών μελών στην ζώνη Schengen δημιουργείται ένα περιφερειακό φίλτρο στην Ε.Ε. από χώρες στις οποίες πραγματοποιούνται απελάσεις των μεταναστών που συλλήφθηκαν εντός των συνόρων της Ε.Ε.¹¹¹

Η Συνθήκη Δουβλίνου II

Το 2002 υπογράφεται από τις χώρες της Ε.Ε. η συνθήκη του Δουβλίνου II η οποία καθορίζει ποια χώρα υποχρεούται να δώσει πολιτικό άσυλο σε πρόσφυγες. Σύμφωνα με την παραπάνω συνθήκη οι πρόσφυγες δικαιούνται να ζητήσουν άσυλο από την χώρα που εισήλθαν για πρώτη φορά στην Ε.Ε., κάτι το οποίο πρακτικά σημαίνει ότι πρέπει να επιστρέψουν στην χώρα εισαγωγής προκειμένου να τους δοθεί άσυλο. Δεδομένου ότι η παράνομη μετανάστευση προς τις χώρες της Ε.Ε. πραγματοποιείται κυρίως μέσω των χωρών του ευρωπαϊκού νότου, δηλαδή μέσω Ιταλίας, Ισπανίας και Ελλάδας και ότι η Ισπανία και η Ιταλία έχουν λάβει ακραία μέτρα τα οποία ωστόσο έχουν σχεδόν μηδενίσει τα ποσοστά της παράνομης μετανάστευσης, η κύρια είσοδος των μεταναστών προς την Ε.Ε. είναι η Ελλάδα, κάτι οποίο σημαίνει ότι η πλειοψηφία των προσφύγων της Ευρώπης πρέπει να επιστρέψει στην Ελλάδα προκειμένου να πάρει πολιτικό άσυλο.

ενότητα 03

Οι Εθνικές Πολιτικές – Νομοθεσία:

Ο νόμος 1975/1991

Τα πρώτα βήματα για διαμόρφωση μεταναστευτικής πολιτικής στην χώρα πραγματοποιούνται κατά την δεκαετία του '90 και συγκεκριμένα τον Ιούνιο του 1992, όπου τίθεται σε εφαρμογή ο ν. 1991/1975 με τίτλο «Είσοδος-Έξοδος, Παραμονή, Απασχόληση, Απόλαση Αλλοδαπών, Διαδικασία Αναγνώρισης Αλλοδαπών Προσφύγων και άλλες διατάξεις». Ο νόμος αυτός έχει ως βασικούς στόχους την πρόληψη της εισόδου μεταναστών χωρίς χαρτιά και τη διευκόλυνση της απέλασης όσων ήδη βρίσκονται παράνομα στην χώρα, απλοποιώντας τις διαδικασίες απέλασης. Συγκεκριμένα, καθορίστηκε μέγιστος χρόνος παραμονής και εργασίας στην χώρα, ανάλογα με την εργασία, δημιουργήθηκε ειδική δύναμη της αστυνομίας για έλεγχο των συνόρων και κανονισμό των απελάσεων, έγινε πιο αυστηρός ο ορισμός του πολιτικού ασύλου και θεσπίστηκαν κυρώσεις για όσους προσλαμβάνουν αλλοδαπούς χωρίς άδεια ή τους βοηθούν να περάσουν τα σύνορα. Η είσοδος αλλοδαπών στην χώρα χωρίς άδεια παραμονής χαρακτηρίστηκε ως παράνομη πράξη, ενώ νομιμοποιήθηκαν οι απελάσεις και σε γκρίζες ζώνες. Τα αυστηρά αυτά μέτρα αποσκοπούσαν στην διαμόρφωση κατάλληλων συνθηκών για την είσοδο της Ελλάδας στην ζώνη Schengen.¹¹²

Τα Προεδρικά διατάγματα 358 και 359 του 1997

Το 1997 εκδίδονται τα προεδρικά διατάγματα 358 και 359 που προβλέπουν την πραγματοποίηση προγράμματος νομιμοποίησης για όλους τους μετανάστες που βρίσκονται παράνομα στην χώρα. Στόχος των διαταγμάτων είναι η καταγραφή όλων των παράνομων αλλοδαπών, είτε αυτοί εργάζονται είτε όχι και η θέσπιση των προϋποθέσεων για την νομιμοποίηση τους με την παροχή λευκής κάρτας παραμονής (διάρκεια: 6 μήνες) που τους δίνει στην ουσία άδεια εργασίας. Ταυτόχρονα θέτει τις προϋποθέσεις και τις απαιτήσεις για την απόκτηση πράσινης κάρτας, η οποία λειτουργεί επίσης και ως άδεια εργασίας, έχει διάρκεια από 1 μέχρι 3 χρόνια και ανανεώνεται. Αν ο μετανάστης αποδείξει ότι έχει μείνει 5 χρόνια στην Ελλάδα και μπορεί να συντηρήσει τον εαυτό του, μπορεί να κάνει αίτηση για πράσινη κάρτα διάρκειας 5 ετών η οποία αφορά και τα προστατευόμενα μέλη της οικογένειάς του.¹¹³

Ο νόμος 2910/2001

Το 2001 ψηφίζεται νέος νόμος περί της μεταναστευτικής πολιτικής της Ελλάδας με τίτλο: «Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια. Κτήση της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις». Ο στόχος του νέου νόμου είναι διπλός: αφενός η πραγματοποίηση ενός δεύτερου προγράμματος νομιμοποίησης, αφού μετά το πέρας του πρώτου προγράμματος εξακολουθούσε να υπάρχει

112 Βεικού Μ. και Τριανταφυλλίδου Α., (Ιούνιος 2002), «The hierarchy of Greekness: Ethnic and national identity considerations in Greek immigration policy», Άρθρο, «Ethnicities» vol. 2 no. 2 189-208, έκδοση: Sage

113 Βεικού Μ. και Τριανταφυλλίδου Α., (Ιούνιος 2002), «The hierarchy of Greekness: Ethnic and national identity considerations in Greek immigration policy», Άρθρο, «Ethnicities» vol. 2 no. 2 189-208, έκδοση: Sage

ενότητα 03

στην χώρα μεγάλος αριθμός παράνομων μεταναστών και αφετέρου η δημιουργία προϋποθέσεων για την ρύθμιση του φαινομένου γενικότερα. Περιλαμβάνει ρυθμίσεις σχετικά με θέματα ελέγχου των συνόρων, προϋποθέσεις εισόδου των αλλοδαπών στην Ελλάδα για εργασία και σπουδές και θέματα πολιτογράφησης αλλοδαπών. Παράλληλα με τον νόμο του 2001 η κυβέρνηση εκπονεί ένα τριετές σχέδιο δράσης (-2002 2005) για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών που περιλαμβάνει μέτρα για την ένταξη τους στην αγορά εργασίας, την παροχή περίθαλψης και υγείας και γενικά την εφαρμογή μέτρων για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας στην ελληνική κοινωνία. Δυστυχώς, ωστόσο τα περισσότερα από αυτά τα μέτρα παραμένουν μόνο στα χαρτιά.¹¹⁴

Ο νόμος 3386/2005

Το 2005 ψηφίζεται για πρώτη φορά νόμος, ο οποίος προβλέπει την λήψη μέτρων για την ομαλή κοινωνική ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία. Ο νόμος με τίτλο «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια» προβλέπει την διεξαγωγή νέου προγράμματος νομιμοποίησης των παράνομα διαμενόντων αλλοδαπών, ρυθμίζει θέματα μετανάστευσης και ενσωματώνει στην εθνική έννομη τάξη οδηγίες της Ε.Ε. σχετικά με το δικαίωμα της οικογενειακής επανένωσης και με το καθεστώς των επί μακρά διαμενόντων στην χώρα. Ρυθμίζονται θέματα εισόδου, διαμονής και κοινωνικής ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών ενώ εξαιρούνται πολίτες της Ε.Ε., πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο. Με τον νέο νόμο εισάγεται καλύτερη οργάνωση των αδειών διαμονής: απαιτείται πλέον η προσκόμιση ενός μόνο εγγράφου και δίνεται άδεια διαμονής για συγκεκριμένο λόγο (εργασία, επενδυτική δραστηριότητα, σπουδές, οικογενειακή επανένωση). Το πρόγραμμα κοινωνικής ένταξης που προβλέπεται, βασίζεται στο σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων του μετανάστη και έχει ως στόχο την επιτυχή ένταξη του στην ελληνική κοινωνία με έμφαση στους εξής τομείς: πιστοποιημένη γνώση της ελληνικής γλώσσας, παρακολούθηση εισαγωγικών μαθημάτων ιστορίας, πολιτισμού και τρόπου ζωής της ελληνικής κοινωνίας, ένταξη στην ελληνική αγορά εργασίας και ενεργή συμμετοχή στην κοινωνία.¹¹⁵

Ο νόμος 3536/2007

Το 2007 ψηφίζεται ο νόμος «Ειδικές ρυθμίσεις θεμάτων μεταναστευτικής πολιτικής και λοιπών ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών, Δημοσίας διοίκησης και αποκέντρωσης» ο οποίος εστιάζει στα εξής βασικά σημεία: α) εισάγει την απλοποίηση των γραφειοκρατικών διαδικασιών και την διευκόλυνση της νομιμοποίησης των μεταναστών, β) επιχειρεί την επίλυση των προβλημάτων για τα οποία δεν ευθύνονται οι μετανάστες και γ) προσπαθεί να επιτύχει την διευκόλυνση της κοινωνικής ένταξης με την λήψη μέτρων.¹¹⁶

114 Τριανταφυλλίδου Α., (Δεκέμβριος 2005), «Ελληνική Μεταναστευτική Πολιτική: Προβλήματα και Κατευθύνσεις», ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ), Αθήνα

115 Τριανταφυλλίδου Α., (Δεκέμβριος 2005), «Ελληνική Μεταναστευτική Πολιτική: Προβλήματα και Κατευθύνσεις», ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ), Αθήνα

116 Ρομπόλης Σ., (2009), «Immigration in Greece: Overview and Perspectives», άρθρο, εξαμηνιαία επιστημονική επιθεώρηση «Κοινωνική συνοχή και ανάπτυξη, Θέμα: μετανάστευση εργασίας και κοινωνική πρόνοια» τόμος 4 τεύχος 1, εκδόσεις Διόνικος,

ενότητα 03

Ο νόμος 3838 του 2010

Με τον νόμο του 2010 «Σύγχρονες διατάξεις για την Ελληνική Ιθαγένεια και την πολιτική συμμετοχή ομογενών και νομίμως διαμενόντων μεταναστών και άλλες ρυθμίσεις» εισάγονται 2 νέα στοιχεία με αρκετά σημαντικό ρόλο στην γενικότερη πολιτική της Ελλάδας περί της μετανάστευσης:

- Δίνεται για πρώτη φορά το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι σε τοπικό επίπεδο σε ορισμένες κατηγορίες νομίμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, καθώς και στους ομογενείς
- Καθιερώνονται ειδικές διαδικασίες κτήσης της Ελληνικής ιθαγένειας για τα παιδιά των μεταναστών (τη λεγόμενη «δεύτερη γενιά»), είτε από τη γέννησή τους και εφόσον οι γονείς τους διαμένουν μόνιμα και νόμιμα στην χώρα επί πέντε τουλάχιστον συνεχή έτη, είτε κατόπιν επιτυχούς ολοκλήρωσης της παρακολούθησης έξι τουλάχιστον τάξεων ελληνικού σχολείου στην Ελλάδα¹¹⁷

Όλο και περισσότεροι μετανάστες και πρόσφυγες επιλέγουν την είσοδο στην Ε.Ε. μέσω της Ελλάδας τα τελευταία χρόνια, κάνοντας την μια από τις κύριες χώρες εισόδου στην Ευρώπη. Σε γενική θεώρηση οι πολιτικές της Ελλάδας είναι κοντά στον Μ.Ο. των περισσότερων χωρών της Ε.Ε., οι τομείς που υστερεί είναι κυρίως η οικογενειακή επανένωση, το καθεστώς των επί μακρά διαμενόντων και η αποφυγή των διακρίσεων. Η Ελλάδα κατέχει την 16^η θέση στον πίνακα αξιολόγησης των μεταναστευτικών πολιτικών των χωρών της Ε.Ε., ενώ έχει κάνει την μεγαλύτερη πρόοδο ανάμεσα στις χώρες αυτές τα τελευταία χρόνια, κυρίως με την αναβάθμιση της συμμετοχής των μεταναστών στην πολιτική ζωή της χώρας με τον νόμο 3838/2010. Συγκεκριμένα πέραν της συμμετοχής στην πολιτική ζωή της χώρας η Ελλάδα έδειξε σημεία προόδου και στον τομέα της πρόσβασης σε ελληνική ιθαγένεια. Αντίθετα στους τομείς της αγοράς εργασίας, των διαδικασιών επανένωσης οικογένειας, των επί μακρά διαμενόντων και της αποφυγής των διακρίσεων η χώρα βρίσκεται κάτω από τον Μ.Ο. των χωρών της Ε.Ε., ενώ στον τομέα της εκπαίδευσης αντιμετωπίζει τις ίδιες δυσκολίες με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες.¹¹⁸

Αθήνα

117 Έκθεση του Υπουργείου Εσωτερικών για την εφαρμογή του νόμου 3838/2010, www.tovima.gr

118 Migrant Integration Policy Index, www.mipex.eu

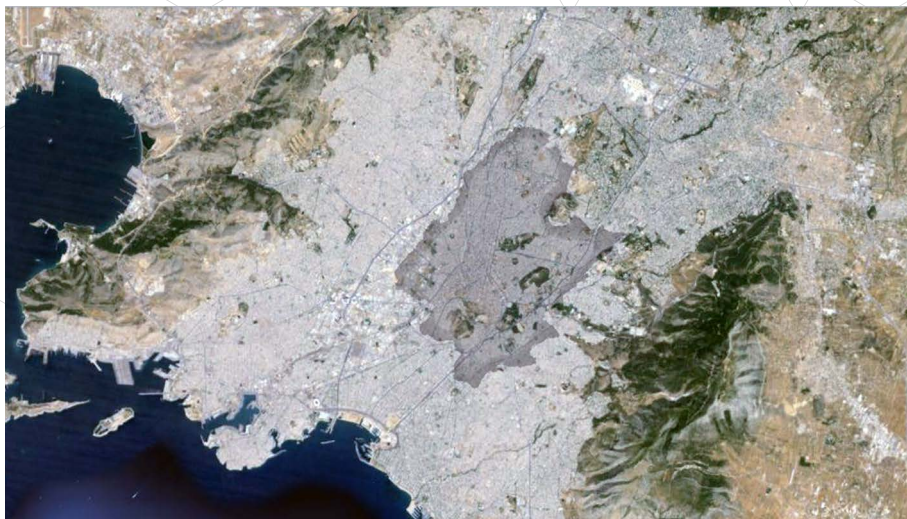

3.2.3 Οι μουσουλμάνοι μετανάστες

Πληθυσμός	7.566.002	8.333.499	8.793.002	9.642.504	10.160.501	10.942.311	11.183.393	11.429.787
Μουσουλμάνοι %	1,48	1,37	1,25	1,66	1,66	0,90	2,86	2,86
Μουσουλμάνοι	111.977	114.169	109.913	160.066	168.664	98.481	319.845	326.892
Ποσοσό αύξησης %		0,971	0,538	0,927	0,525	0,744	0,218	

Πίνακας 3.1: Εκτίμηση στατιστικών μουσουλμανικού πληθυσμού στην Βαλκανική χερσόνησο από το 1950 έως το 2020 Πηγή: Muslim Population in Europe: 1950 – 2020

Η μετανάστευση των μουσουλμάνων στην Ελλάδα ξεκινάει κατά το 1950 με τον πληθυσμό στους 112.000 (περίπου 1,48% του συνολικού), ενώ το 1960 αυξάνεται σε 114.000 (περίπου 1,37%). Το 1970 μειώνεται πάλι στους 110.000 (περίπου 1,25%), για να αυξηθεί το 1980 σε 160.000 (περίπου 1,66%). Τελευταία στατιστικά κάνουν λόγο για αύξηση του πληθυσμού από 98.500 (περίπου 0,90%) το 2000, σε 320.000 (περίπου 2,86%) το 2009. Τέλος, εκτιμήσεις κάνουν λόγο για μικρή αύξηση του πληθυσμού σε 327.000 κατά το 2020.

Χάρτης 3.1: Χάρτης δήμου Αθηνών, Πηγή: Google maps: ίδια επεξεργασία

ενότητα 03

Η μουσουλμανική μειονότητα Ελλάδος απαριθμεί επισήμως γύρω στα 500.000 άτομα, από τους οποίους έχουμε δύο βασικές κατευθύνσεις, τους Σουνίτες και τους Σίιτες. Οι περισσότεροι από αυτούς είναι Τούρκικης εθνικότητας. Σημαντικοί παράγοντες στην διαμόρφωση της θέσης του Ισλάμ στην Ελλάδα αποτέλεσαν το Οθωμανικό παρελθόν της χώρας, η σχέση εκκλησίας και πολιτείας, οι μουσουλμάνοι της Θράκης και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και οι χώρες της ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής υπερασπιζόμενοι τα δικαιώματα των ανθρώπων τους. Η σχέση αυτή φαίνεται να εντάθηκε μετά τα τρομοκρατικά γεγονότα των τελευταίων ετών (επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 στις ΗΠΑ, στην Μαδρίτη και στο Λονδίνο), αλλά δεν φαίνεται να αναπτύχθηκε η ισλαμοφοβία «δυτικού τύπου».

3.3 Αθήνα

3.3.1 Ιστορική ανάδρομη: το προφίλ της πόλης

Το προφίλ της πρωτεύουσας αρχίζει να αλλάζει στα τέλη του 20^{ου} αιώνα όταν η Ελλάδα και κατά επέκταση η Αθήνα παύει να είναι πλέον τόπος προέλευσης μεταναστών και μετατρέπεται σε χώρα-υποδοχέα πληθυσμού από γειτονικές χώρες. Το μεταναστευτικό κύμα που φτάνει στην Ελλάδα κατά την δεκαετία του '90 οφείλεται κατά έναν μεγάλο βαθμό στην κατάρρευση των πρώην σοσιαλιστικών καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης και στις οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι χώρες της Αφρικής και της Ασίας αυτήν την περίοδο.¹¹⁹ Βασικό ρόλο στην μετατροπή της χώρας σε τόπο προορισμού μεταναστών από διάφορες ξένες χώρες παίζει η θέση της, καθώς βρίσκεται στο σημείο «τομής» της Ευρώπης με τον ανατολικό κόσμο, το γεγονός ότι υπάρχουν ευκαιρίες απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα αλλά και δυνατότητα απορρόφησης εργασίας των μεταναστών σε κλάδους της παραοικονομίας και του παραεμπορίου, η διαμόρφωση ενός εν γένει χαλαρού θεσμικού πλαισίου για την αντιμετώπιση του φαινομένου της μετανάστευσης, καθώς και το γεγονός ότι οι δίοδοι προς την δυτική Ευρώπη από άλλες χώρες έχουν φραγεί, όπως για παράδειγμα στην Ιταλία και την Ισπανία. Παράλληλα, η εγκατάλειψη του κέντρου της πόλης που προκλήθηκε από την έξοδο της «εύπορης» ελληνικής οικογένειας στα προάστια δημιούργησε το λανθάνον δυναμικό στον αστικό ιστό το οποίο γρήγορα θα αξιοποιούνταν από την νέα χαμηλή κοινωνική τάξη που έφτασε στην πρωτεύουσα. Μεγάλος αριθμός μεταναστών εισέρχεται στην Ελλάδα (συγκεκριμένα κατά την απογραφή του 1991-2001 καταγράφηκαν: 500.000 Αλβανοί, 150.000 άτομα από χώρες της Πρώην Σοβιετικής Ένωσης, 50.000 Πακιστανοί, 20.000 Κινέζοι και Φιλιππινέζοι, 15.000 Μπαγκλαντεσιανοί και Ινδοί, 47.000 άτομα από χώρες της ΕΕ, 50.000 Πολωνοί και Βούλγαροι, 20.000 Γεωργιανοί, 17.000 Ρώσοι και 10.000 Ουκρανοί, ενώ οι αριθμοί αυτοί θεωρείται ότι έχουν αυξηθεί σήμερα¹²⁰), είτε νόμιμα είτε παράνομα, και εγκαθίσταται στις γειτονιές του κέντρου όπου πιο εύκολα βρίσκει κανείς παλιά, σχετικά υποβαθμισμένα κτίσματα με χαμηλά ενοίκια. Βάσει του ερευνητικού προγράμματος του ΕΜΠ «Διαπλεκόμενες καθημερινότητες και χωροκοινωνικές με-

119 Αντωνίου Δ. (2003), «Muslim Immigrants in Greece: Religious Organization and Local Responses», άρθρο, *Immigrants & Minorities: Historical Studies in Ethnicity, Migration and Diaspora*, τόμος 22, τεύχος 2-3

120 Τριανταφυλλίδου Α. και Gropas R. (11/06/2009), «Constructing the difference: The mosque debates in Greece», άρθρο, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, τόμος 35, τεύχος 6

ενότητα 03

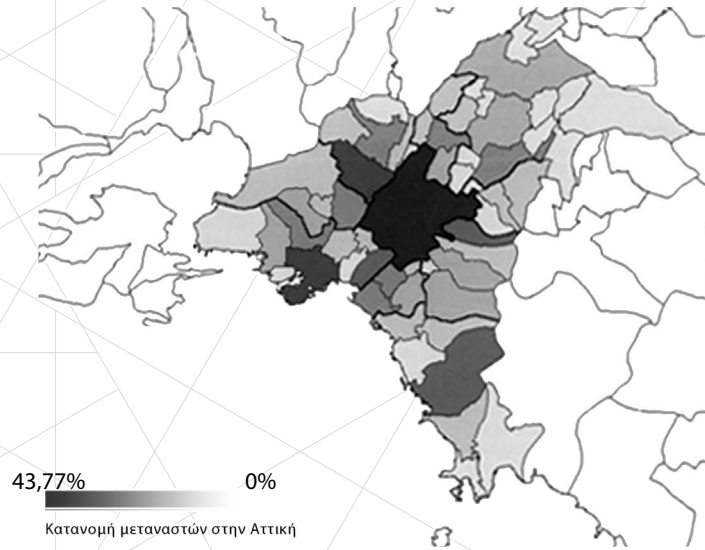
ταβολές στην πόλη: μετανάστριες και ντόπιες στις γειτονίες της Αθήνας» που πραγματοποιήθηκε το 2007, οι μεγαλύτερες πυκνότητες κατοίκησης μεταναστών κατά την συγκεκριμένη χρονική περίοδο εντοπίζονται στο κέντρο της πόλης και συγκεκριμένα στον Δήμο Αθηναίων όπου βρίσκεται του 38% του συνολικού μεταναστευτικού πληθυσμού. Οι μεγαλύτερες πυκνότητες κατοίκησης συναντώνται σε περιοχές οι οποίες διαχρονικά αποτέλεσαν χώρο εισόδου στην πόλη (περίπτωση εσωτερικών μεταναστών: παράδειγμα οι δυτικές συνοικίες του δήμου Αθηναίων, ο Πειραιάς, οι δυτικοί δήμοι Νίκαιας, Δραπετσώνας, Κορυδαλλού, Κερατσινίου, Αιγάλεω, Περιστερί, νότια οι δήμοι Καλλιθέας και Νέας Σμύρνης και βόρεια οι περιοχές Νέας Ιωνίας, Αγίων Αναργύρων, Λιοσίων και Καματερού) όπου υπάρχουν συχνά φτηνά ξενοδοχεία στα οποία επιλέγουν πολλοί μετανάστες να μείνουν για κάποιο διάστημα κατά την έλευση τους στην πρωτεύουσα. Από την χαρτογράφηση της εγκατάστασης των μεταναστευτικών ομάδων που πραγματοποιείται στο προαναφερθέν ερευνητικό πρόγραμμα παρατηρούμε ότι οι πυκνότερες συγκεντρώσεις μεταναστών συναντώνται «...στις κεντρικές γειτονίες, γύρω από τις κεντρικές πλατείες και τους σιδηροδρομικούς σταθμούς, τα Πατήσια και την Κυψέλη» και ότι «θα μπορούσαμε να πούμε ότι διαμορφώνεται ένας μεγάλος πυρήνας εγκατάστασης μεταναστών (με συγκεντρώσεις τουλάχιστον δύομισι φορές πάνω από το μέσο όρο ή και περισσότερο) που περιλαμβάνει τις πλατείες Ομόνοιας, Αγίου Κωνσταντίνου, Καραϊσκάκη, Κουμουνδούρου, Βάθη και Αγ. Παύλου και απλώνεται δυτικά της Ομόνοιας, μεταξύ της οδού Γ' Σεπτεμβρίου και των γραμμών του τρένου, και βόρεια της οδού Ευριπίδου μέχρι το ύψος της Ιουλιανού».¹²¹

Παρόλο που οι συγκεντρώσεις μεταναστευτικού πληθυσμού στις περιοχές αυτές είναι πολύ υψηλές, δεν μπορούμε να μιλήσουμε για φαινόμενα γκετοποίησης στο κέντρο της Αθήνας όπως αυτά διατυπώνονται στην ξένη βιβλιογραφία και βιώνονται στον αστικό χώρο των Ευρωπαϊκών πόλεων. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι συγκεκριμένες περιοχές εξυπηρετούνται πολύ ικανοποιητικά από ΜΜΜ καθώς και στο φαινόμενο της κατακόρυφης κοινωνικής διαφοροποίησης που διακρίνει τον αθηναϊκό αστικό ιστό, δηλαδή, την σταδιακή αναβάθμιση της κοινωνικής τάξης των ατόμων που κατοικούν ψηλότερα σε μία πολυκατοικία (υπόγεια και χαμηλοί όροφοι: μετανάστες, μεσαίοι όροφοι: φοιτητές και επαγγελματικές χρήσεις και ανώτεροι όροφοι-ρετιρέ: εύπορα ελληνικά νοικοκυριά).¹²² Σύμφωνα με τα παραπάνω, συμπεραίνουμε ότι ο αθηναϊκός αστικός χώρος έχει πολυπολιτισμικό και πολυεθνικό χαρακτήρα, όπως και κάθε Ευρωπαϊκή πρωτεύουσα. Η μίξη αυτή πολιτισμών και θρησκειών, άλλοτε βοηθά στην ευκολότερη κοινωνική αποδοχή του διαφορετικού και την αποφυγή έντονων κοινωνικών διαιρέσεων και συγκρούσεων και άλλοτε λειτουργεί περισσότερο σαν «κόκκινο πανί» προκαλώντας θυελλώδεις αντιδράσεις και αναταραχές ανάμεσα σε κοινωνικές ομάδες έντονης διαφορετικότητας.

121 Βαΐου Ν. (επιστημονική υπεύθυνη) και ομάδα ερευνητών, (2007), «Διαπλεκόμενες καθημερινότητες και χωροκοινωνικές μεταβολές στην πόλη: μετανάστριες και ντόπιες στις γειτονίες της Αθήνας», τελική έκθεση ερευνητικού προγράμματος, Ε.Μ.Π. Σχολή αρχιτεκτόνων, Τομέας πολεοδομίας και χωροταξίας, πρόγραμμα Πυθαγόρας 2, Αθήνα

122 Βαΐου Ν. (επιστημονική υπεύθυνη) και ομάδα ερευνητών, (2007), «Διαπλεκόμενες καθημερινότητες και χωροκοινωνικές μεταβολές στην πόλη: μετανάστριες και ντόπιες στις γειτονίες της Αθήνας», τελική έκθεση ερευνητικού προγράμματος, Ε.Μ.Π. Σχολή αρχιτεκτόνων, Τομέας πολεοδομίας και χωροταξίας, πρόγραμμα Πυθαγόρας 2, Αθήνα

ενότητα 03

Χάρτης 3.2: Κατανομή μεταναστών στην Αττική, Πηγή: «Διαπλεκόμενες καθημερινότητες και χωροκοινωνικές μεταβολές στην πόλη: μετανάστριες και ντόπιες στις γειτονιές της Αθήνας»: ίδια επεξεργασία

3.3.2 Η κοινωνία: οι μουσουλμάνοι της Αθήνας

Στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας που προαναφέρθηκε θα πρέπει να επισημάνουμε το γεγονός ότι πολλοί από τους μετανάστες που αποτελούν πλέον σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού της Αθήνας, είναι μουσουλμάνοι. Σύμφωνα με το προαναφερθέν ερευνητικό πρόγραμμα και θέτοντας ως υπόθεση εργασίας ότι η μουσουλμανική κοινότητα της Αθήνας συνίσταται κυρίως από μετανάστες με χώρες προέλευσης την Αλβανία, τις χώρες της Εγγύς Ανατολής και λοιπές χώρες της Ασίας (χώρες δηλαδή που η πλειονότητα των κατοίκων πιστεύει στο Ισλάμ), από σχετικό διάγραμμα προκύπτει ότι το 68,64 % του συνολικού μεταναστευτικού πληθυσμού του δήμου Αθηναίων πιστεύει στο Ισλάμ. Σε αυτούς θα πρέπει να προστεθούν και περίπου 15-20.000 μουσουλμάνοι από την ανατολική Θράκη (κυρίως Πομάκοι) οι οποίοι κατοικούν πλέον στην πρωτεύουσα.¹²³ Σύμφωνα με την ίδια πηγή αναφέρεται ότι η μεγαλύτερη συγκέντρωση μεταναστών στην Αττική εμφανίζεται στον Δήμο Αθηναίων όπου εστιάζει η μελέτη περίπτωσης.

123 Τριανταφυλλίδου Α. και Gropas R. (11/06/2009), «Constructing the difference: The mosque debates in Greece», άρθρο, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, τόμος 35, τεύχος 6

3.3.2.1 Το προφίλ του μουσουλμάνου

Οι μουσουλμάνοι της Αθήνας προέρχονται κυρίως από το Πακιστάν, την Αίγυπτο, το Ιράκ, την Συρία, το Μπαγκλαντές και περίπου 200.000 από αυτούς είναι παράνομοι. Δεδομένου ότι υπάρχει έλλειψη στοιχείων αναφορικά με το προφίλ του μουσουλμάνου στην Αθήνα, από σχετικές συνεντεύξεις που πραγματοποιήσαμε συμπεραίνουμε ότι πρόκειται κατά κύριο λόγο για άνδρες, 50-30 ετών, αρκετοί από τους οποίους είναι παντρεμένοι με παιδιά και σε μικρό ποσοστό με Ελληνίδα σύζυγο. Με την άφιξή τους στην χώρα, αποτέλεσαν φθηνό ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό (οικοδόμοι, τεχνίτες) της ευρύτερης μητροπολιτικής περιοχής όπου και κατοικούν.¹²⁴ Η μειοψηφία των μουσουλμάνων είναι υπάλληλοι ξένων εταιρειών, διπλωμάτες, επιχειρηματίες, μικροί έμποροι, ελεύθεροι επαγγελματίες και φοιτητές οι οποίοι δεν μένουν για μεγάλο χρονικό διάστημα στην χώρα.¹²⁵

Χώρα προέλευσης	Αριθμός μουσουλμάνων	Συνολικό ποσοστό στην νομαρχία (%)
Αλβανία	73.610	50,3
Πακιστάν	9.110	6,2
Φιλιππίνες	4.947	3,4
Αίγυπτος	4.587	3,1
Μπαγκλαντές	2.881	2,3
Ιράκ	2.771	1,9
Συρία	2.576	1,8

Πίνακας 3.2: Κατανομή μουσουλμάνων πολιτών στην ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή, Πηγή: Muslim Immigrants in Greece: Religious Organization and Local Responses

Η μουσουλμανική κοινότητα της Αθήνας μέχρι πριν δέκα χρόνια περίπου, φαίνεται να είχε περιορισμένη

124 Αντωνίου Δ. (2003), «Muslim Immigrants in Greece: Religious Organization and Local Responses», άρθρο, Immigrants & Minorities: Historical Studies in Ethnicity, Migration and Diaspora, τόμος 22, τεύχος 2-3

125 Δουρίδα Ε. (Ιούνιος 2011), «Το Ισλάμ στην Ελλάδα: Θρησκευτική Ταυτότητα και Πρακτική μεταξύ Αυτοχθόνων και Μουσουλμάνων μεταναστών», Ημερίδα, συνοπτική παρουσίαση του σχεδίου δράσης «Αναζητώντας τόπους συνύπαρξης», Αθήνα

ενότητα 03

δραστηριότητα επειδή η παραμονή στην χώρα θεωρείτο προσωρινή. Κύριο μέλημά τους, ήταν η εξασφάλιση των απαραίτητων εφοδίων για μια αξιοπρεπή ζωή και να γυρίσουν στην πατρίδα τους, στην οικογένειά τους. Σημαντικό ρόλο στο γεγονός αυτό, έπαιξε η αμέλεια υποστήριξης της κοινότητας από μουσουλμάνους πολιτικούς και το γεγονός ότι λίγοι Έλληνες μουσουλμάνοι λειτούργησαν ως δίαυλος επικοινωνίας μεταξύ της κοινότητας και της κοινωνίας. Έτσι, είχαν συμβιβαστεί με τα προς το ζην.¹²⁶

3.3.2.2 Ο τοπικός πληθυσμός-κοινωνική αποδοχή των μουσουλμάνων

Σημαντικό στοιχείο στην έρευνα μας, αποτελεί ο βαθμός στον οποίο οι κάτοικοι της εκάστοτε περιοχής αποδέχονται κοινωνικά την μουσουλμανική κοινότητα, αλλά και την διαφορετικότητα του μετανάστη γενικότερα. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω σύμφωνα με την έρευνα για ομαλή ένταξη μεταναστών στις χώρες της Ευρώπης (MIPEX: Migrant Integration Policy Index) η Ελλάδα έχει μια από τις λιγότερο καλές πολιτικές ένταξης, καθώς είναι τελευταία σε θέματα υπηκοότητας, πολιτικής εκπροσώπησης, εργασίας και οικογενειακής ενότητας.¹²⁷ Ειδικότερα, η στάση της κοινωνίας προς τους μουσουλμάνους μετανάστες είναι μάλλον αρνητική. Η αρνητική αυτή στάση δεν βασίζεται τόσο σε ισλαμοφοβία «δυτικού τύπου», την ταύτιση δηλαδή της ύπαρξης μουσουλμάνων με τρομοκρατική απειλή, αλλά περισσότερο σε μία ταύτιση του Ισλάμ με την Τουρκία.¹²⁸ Η ελληνική ταυτότητα, η εθνική συνείδηση δηλαδή που διέπει τον ελληνικό λαό, συνίσταται από θαυμασμό και ταύτιση με την αρχαία ελληνική κουλτούρα και αφοσίωση στην χριστιανική ορθόδοξη εκκλησία. Τα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας οδήγησαν σε ταύτιση του Ισλάμ με τον τουρκικό ζυγό στην συνείδηση του μέσου Έλληνα πολίτη, αλλά και στην καθιέρωση της ορθόδοξης πίστης ως σύμβολο ελληνισμού, ως κάτι που όριζε δύο διαφορετικά μέτωπα: «εμείς» και «οι άλλοι». Συνεπώς το Οθωμανικό παρελθόν και άρα οι μουσουλμάνοι γενικότερα, θεωρούνται απειλή για την εθνική ταυτότητα και ανεξαρτησία, διαπίστωση η οποία δικαιολογεί και τις τεταμένες σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας μέχρι σήμερα. Η διάκριση αυτή του «εμείς» και «οι άλλοι», είναι φανερή στην αντιμετώπιση του «ξένου», χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι Πόντιοι μετανάστες: ως μετανάστες ελληνικής καταγωγής παίρνουν άμεσα την ελληνική υπηκοότητα παρόλο που μπορεί να μην μιλούν καθόλου ελληνικά και να μην γνωρίζουν τα τοπικά έθιμα, αντίθετα με την δεύτερη γενιά μεταναστών Τούρκων μουσουλμάνων που δεν μπορούν να αποκτήσουν ελληνική υπηκοότητα.¹²⁹ Τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται μεγαλύτερη αποδοχή της κοινωνίας προς την μεταναστευτική κοινότητα γενικότερα: ενώ κατά την δεκαετία του '90 η ύπαρξη μεταναστών ήταν κάτι εξαιρετικά αρνητικό (δεν αποδιδόταν καν ο όρος μετανάστης, αναφέρονταν ως

126 Τριανταφυλλίδου Α. και Gropas R. (11/06/2009), «Constructing the difference: The mosque debates in Greece», άρθρο, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, τόμος 35, τεύχος 6

127 Παύλου Μ. και Χριστοπούλου Ν. (Νοέμβριος 2008), «Living Together Program», ερευνητικό πρόγραμμα British Council Migrant Cities Research, Αθήνα

128 Δουρίδα Ε. (Ιούνιος 2011), «Το Ισλάμ στην Ελλάδα: Θρησκευτική Ταυτότητα και Πρακτική μεταξύ Αυτοχθόνων και Μουσουλμάνων μεταναστών», Ημερίδα, συνοπτική παρουσίαση του σχεδίου δράσης «Αναζητώντας τόπους συνύπαρξης», Αθήνα

129 Τριανταφυλλίδου Α. και Gropas R. (11/06/2009), «Constructing the difference: The mosque debates in Greece», άρθρο, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, τόμος 35, τεύχος 6

ενότητα 03

αλλοδαποί), μετά το 2004 με την συνεισφορά των μεταναστών στην οικονομική άνοδο της χώρας, η κοινή γνώμη εμφανίζεται πιο δεκτική.¹³⁰ «Η εργατική τάξη της χώρας υποδοχής βλέποντάς τους να απασχολούνται σε κατώτερες, βαριές και εντούτοις κακοπληρωμένες δουλειές, να παίρνουν τους χαμηλότερους μισθούς, να ζουν κάτω από άσχημες έως και άθλιες συνθήκες και να έχουν λίγες έως καθόλου δυνατότητες κοινωνικής ή/και οικονομικής ανόδου, αισθάνεται ότι αναβαθμίζεται».¹³¹ Παρόλα αυτά, ο αρνητισμός εξακολουθεί να υπάρχει και να τονίζεται περισσότερο σε καιρούς οικονομικής κρίσης στην Αθήνα, καθώς πάνω από το μισό του πληθυσμού πιστεύει ότι οι μετανάστες καταστρέφουν την Ελλάδα (αλλοίωση εθνικής ταυτότητας, αύξηση εγκληματικότητας, αύξηση ανεργίας), ενώ μόλις το 23% του πληθυσμού θεωρεί την μετανάστευση ωφέλιμη.¹³²

Η δραστηριότητα των μουσουλμάνων στις γειτονιές της Αθήνας δεν φαίνεται να επηρεάζεται αρνητικά, σύμφωνα με συνεντεύξεις των ίδιων, από τους πολίτες της Αθήνας. Ωστόσο, προβλήματα όπως η έλλειψη σεβασμού στην θρησκεία τους και την διαφορετικότητα της κουλτούρας τους φαίνεται να παραμένει. Συχνό φαινόμενο επίσης είναι τα σχόλια περί καταπίεσης των μουσουλμάνων γυναικών από τους συζύγους τους, κάτι με το οποίο δεν συμφωνούν αφού θεωρούν ότι οι γυναίκες τους είναι πιο ελεύθερες σε σχέσεις με τις γυναίκες στην Ευρώπη. Αξιοσημείωτα είναι και τα επικριτικά σχόλια που δέχονται λόγω του ότι ασπάζονται το Ισλάμ, αλλά και για το πόσο βαθιά θρησκευόμενοι είναι και το ότι εκτελούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα με μεγάλη συνέπεια. Φαίνεται να προκύπτει λοιπόν, ένα ζήτημα διατήρησης θρησκευτικής ταυτότητας σε περιβάλλον καθαρά χριστιανικό και της ισότητας της θρησκευτικής και εθνικής ταυτότητας. Αυτό φαίνεται και από τις δημοσκοπήσεις που γίνονται όσον αφορά την κατασκευή του επίσημου τεμένους στον Βοτανικό, όπου περισσότεροι από τους μισούς Έλληνες πιστεύουν ότι δεν πρέπει να χρηματοδοτηθούν θρησκευτικά κτήρια εν μέσω της οικονομικής κρίσης. Αυτό που δεν διευκρινίζεται όμως, είναι αν η «κρίση» είναι η αιτία η μάλλον η αφορμή για την εξωτερίκευση αυτών των απόψεων.¹³³

3.3.3 Ανάγκες – Διεκδικήσεις – Αιτήματα: Το τέμενος στην Αθήνα ως κεντρικό αίτημα

Βασική ανάγκη τους λοιπόν, είναι η νομιμοποίηση των υπαρχόντων χώρων λατρείας ή η εύρεση κάποιας λύσης με τους υπάρχοντες τόπους προσευχής λόγω της εγγύτητάς τους στην κατοικία ή την εργασία τους. Όπως συμπεραίνεται από συνεντεύξεις με μουσουλμάνους της Αθήνας, η κατασκευή ενός κεντρικού τεμένους θα έχει συμβολική αξία καθώς θα συμβάλει στην προβολή του Ισλάμ και στην βελτίωση της σχέσης των αλλόθρησκων με την κοινωνία. Συνολικά, θα γίνει αντιληπτός ο σεβασμός της Ελλάδας προς τον

130 Παύλου Μ. και Χριστοπούλου Ν. (Νοέμβριος 2008), «Living Together Program», ερευνητικό πρόγραμμα British Council Migrant Cities Research, Αθήνα

131 Κοιλιάρη Α. (1997) «Ξένος στην Ελλάδα-Μετανάστες γλώσσα και κοινωνική τάξη: Στάση της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στους μετανάστες ομιλητές», εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη

132 Παύλου Μ. και Χριστοπούλου Ν. (Νοέμβριος 2008), «Living Together Program», ερευνητικό πρόγραμμα British Council Migrant Cities Research, Αθήνα

133 Δουρίδα Ε. (Ιούνιος 2011), «Το Ισλάμ στην Ελλάδα: Θρησκευτική Ταυτότητα και Πρακτική μεταξύ Αυτοχθόνων και Μουσουλμάνων μεταναστών», Ημερίδα, συνοπτική παρουσίαση του σχεδίου δράσης «Αναζητώντας τόπους συνύπαρξης», Αθήνα

ενότητα 03

πολιτισμό του Ισλάμ και θα κατοχυρωθεί το δικαίωμα της ελεύθερης άσκησης της θρησκευτικής λατρείας εμπράκτως. Ωστόσο, δεν θα έχει σημαντική λειτουργική αξία, αφού οι υπάρχοντες χώροι προσευχής δεν θα παύσουν να λειτουργούν διότι βρίσκονται κοντά στην μουσουλμανική μειονότητα και αποτελούν, πλέον, κομμάτι της καθημερινότητάς τους.

Η ανάγκη για την επισημοποίηση της μουσουλμανικής κοινότητας εκφράζεται και στον χώρο μετά τα επαναλαμβανόμενα περιστατικά συλλογικών διεκδικήσεων των τελευταίων χρόνων, οργανωμένα πιο μαζικά από την ΜΕΕ. Για παράδειγμα, τον Μάιο του 2009, περισσότερα από 1.000 άτομα συγκρούστηκαν με την αστυνομία στην Ομόνοια ισχυριζόμενοι ότι ένας αστυνομικός έσκισε το Κοράνι κατά την διάρκεια ελέγχου. Αποτέλεσμα αυτού, ήταν περίπου πενήντα διαδηλωτές να συλληφθούν και δεκάδες να τραυματιστούν, ενώ προκλήθηκαν υλικές ζημιές σε κτίρια. Μια μέρα νωρίτερα, 1.500 μουσουλμάνοι είχαν και πάλι συγκρουστεί με την αστυνομία. Σε λιγότερο από ένα χρόνο, τον Νοέμβριο του 2010, περίπου 1.000 μουσουλμάνοι προσευχήθηκαν στα Προπύλαια του Πανεπιστημίου Αθηνών για να γιορτάσουν την πρώτη μέρα του Eidal-Adha, ενώ τον Αύγουστο του 2011 η Ελληνική κυβέρνηση έδωσε την άδεια για τον εορτασμό της έναρξης του ιερού μήνα Ramadan στο ΟΑΚΑ σε μια προσπάθεια να αποφευχθεί η μαζική συγκέντρωση στις πλατείες της πόλης. Παρόλα αυτά, τον Σεπτέμβριο του 2011 οι μουσουλμάνοι προσευχήθηκαν για το τέλος του Ramadan, Eidal-Fitr, σε υπαίθριες συγκεντρώσεις στις πλατείες του κέντρου, εποπτευόμενοι από την ΕΛΑΣ υπό τις αποδοκιμασίες Ελλήνων και χριστιανών κατοίκων δεχόμενοι τις απειλές φανατικών αντίπαλων στρατοπέδων. Ύστερα από αυτά, τουλάχιστον δεκαπέντε ανεπίσημοι χώροι προσευχής δέχθηκαν επίθεση από εμπρηστές με αποτέλεσμα μερικούς τραυματίες και πολλές ζημιές. Τέλος, η μουσουλμανική κοινότητα θεωρεί ότι η εκτεταμένη βία των τελευταίων χρόνων αποδεικνύει την ανάγκη για ένα επίσημο τέμενος.¹³⁴

Άλλο ένα επίκαιρο ζήτημα είναι αυτό της τοποθέτησης ενός μουσουλμανικού κοιμητηρίου στην Αττική, την στιγμή που το κοντινότερο βρίσκεται στην περιοχή της Θράκης και απαιτούνται μέρες για την ταφή των νεκρών τους. Παρόλα αυτά, δεν φαίνεται να υπάρχει σχετική δραστηριότητα αφού τα μάτια όλων έχουν στραφεί στην περίπτωση του κεντρικού τεμένους.

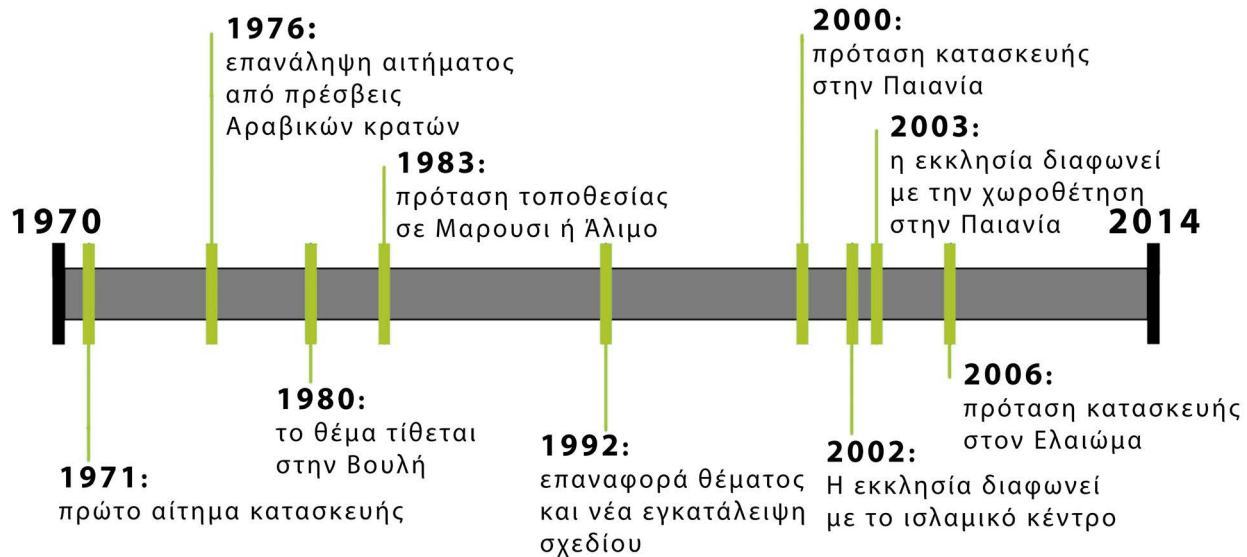
3.3.4 Διοίκηση

Οι ενέργειες της διοίκησης για το θέμα του επίσημου χώρου λατρείας χρονολογούνται ήδη από την δεκαετία του '70. Πολλές διαφορετικές προτάσεις και προσεγγίσεις έχουν επιχειρηθεί για το θέμα αυτό. Θεωρούμε σκόπιμο να εξετάσουμε το χρονικό των προτάσεων, αλλά και την πρόταση για κατασκευή επίσημου τεμένους στον Ελαιώνα που θα είναι έτοιμο το καλοκαίρι του 2014.

134 Kern S. (2011), «Greece to Build First Official Mega-Mosque in Athens», www.examiner.com

3.3.4.1 Εγχειρήματα κατασκευής στην Αθήνα

Εικ. 3.1: Χρονολόγιο χωροθέτησης τεμένους

Το πρώτο αίτημα για την κατασκευή τεμένους στην Αθήνα, κατά την σύγχρονη ιστορία, διατυπώθηκε το 1971 από τις Αραβικές χώρες. Η απάντηση του ΥΠΑΙΘ περιλάμβανε την αποκατάσταση και χρησιμοποίηση του Οθωμανικού Φετιχιέ Τζαμί (Fethiye Mosque) που είχε κτιστεί κατά τον 15^ο αιώνα στην Πλάκα. Ωστόσο, λόγω ένστασης του ΥΠΠΟ που το χαρακτήριζε ως μνημείο μέσα στην Ρωμαϊκή Αγορά (Roman Forum) και γενικότερα στον χώρο γύρω από την Ακρόπολη, οι διαδικασίες δεν προχώρησαν.

Έπειτα από πέντε χρόνια, οι πρέσβεις των Αραβικών κρατών επαναλαμβάνουν το αίτημα τους στο ΥΠΕΞ, ενώ το 1980 τίθεται το θέμα στην Βουλή από τον μουσουλμάνο βουλευτή Z. Celal. Προκειμένου να αποφύγει το τόσο σημαντικό ζήτημα, ο Υπουργός Εξωτερικών αναφέρει ότι η ίδρυση τζαμιού είναι προσωπικό θέμα των πολιτών και η πολιτεία θα δώσει άδεια μόνο όταν ζητηθεί από αυτούς. Παρόλα αυτά, υπόσχεται ότι η κυβέρνηση θα κατασκευάσει τζαμί σε οικόπεδο που θα επιλεγεί από τις κυβερνήσεις των αραβικών χωρών, οι οποίες επιλέγουν την περιοχή της Παιανίας, 20 χιλιόμετρα ανατολικά της Αθήνας¹³⁵, όπου και κατοικούν πολλοί μετανάστες λόγω των χαμηλών αξιών της γης.

Τρία χρόνια αργότερα, το θέμα επανέρχεται στο προσκήνιο από την πολιτεία, η οποία παραχωρεί οικόπεδο

¹³⁵ Σκουλαρίκη Α. (2010), «Old and new mosques in Greece: a new debate haunted by history» από Allievi S. «Mosques in Europe: Why a solution has become a problem», Alliance Publishing Trust, Λονδίνο

ενότητα 03

στο Μαρούσι, που απορρίπτεται λόγω ακαταλληλότητας θέσης και προτείνεται η περιοχή του Αλίμου, πρόταση η οποία επίσης απορρίφθηκε λόγω αντιδράσεων του δήμου και της τοπικής κοινότητας. Το 1992, η κυβέρνηση φέρνει ξανά το ζήτημα στην επιφάνεια, αλλά μόνο ως ένα επικοινωνιακό παιχνίδι για να βρει αντιμετώπιση την αντιπολίτευση. Έτσι, τα σχέδια εγκαταλείπονται και επικρατεί στασιμότητα.

Περίπου μία δεκαετία αργότερα, το 2000, στα πλαίσια της ανάδειξης της πολυπολιτισμικότητας της χώρας και της διευκόλυνσης προσευχής μουσουλμάνων αθλητών και επισκεπτών, καθώς πλησιάζουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες, το ζήτημα αποκτά διαστάσεις. Πιο συγκεκριμένα, με τον ειδικό νόμο 2833/2000 που ψηφίζεται, λαμβάνεται η απόφαση για την κατασκευή Ισλαμικού τεμένους και πολιτιστικού κέντρου 33.500 τετραγωνικών μέτρων στην Παιανία. Ύστερα από δύο χρόνια ισχνών αντιδράσεων και καθυστερήσεων, το 2002, η Ελληνική Εκκλησία συμφωνεί στην κατασκευή τζαμιού αλλά αρνείται την υλοποίηση του πολιτιστικού κέντρου για λόγους θρησκευτικούς, και λόγους ασφαλείας (πιθανή γκετοποίηση του χώρου και συγκέντρωση εξτρεμιστικών στοιχείων της ισλαμικής μειονότητας στην περιοχή), κάτι, που ωστόσο δεν δικαιολογείται. Ένα χρόνο αργότερα, η Εκκλησία διαφωνεί με τον επιλεγμένο χώρο της Παιανίας, καθώς θεωρεί ανεπίτρεπτο ένα τέμενος να αποτελεί την πρώτη εικόνα των ξένων επισκεπτών από το αεροδρόμιο σε μία χριστιανική χώρα. Παράλληλα, ομάδα κατοίκων της Παιανίας εναντιώνεται σχηματίζοντας έναν μεγάλο λευκό σταυρό ως σύμβολο Ελληνικής υπερηφάνειας. Προκειμένου η Ελληνική πολιτεία να κάμψει την σκληρή στάση της Εκκλησίας και της τοπικής κοινότητας, υπόσχεται την κατασκευή μιας μεγάλης χριστιανικής εκκλησίας στο αεροδρόμιο.

Στο μεταξύ, ο Τούρκος πρωθυπουργός προτείνει να χρησιμοποιηθεί το Φετιχέ Τζαμί μέσα στο Ιστορικό Κέντρο της Αθήνας, πρόταση που αντιμετωπίστηκε με διστακτικότητα, ενώ τα ΜΜΕ και η κοινή γνώμη έκαναν λόγο για προκλητική παρέμβαση σε ευαίσθητα ζητήματα όπως αυτό της εθνικής κυριαρχίας. Προκειμένου να αποφευχθεί κάτι τέτοιο, η ελληνική κυβέρνηση έρχεται σε συμφωνία με τον βασιλιά Fahd της Σαουδικής Αραβίας για την χρηματοδότηση του τεμένους και του πολιτιστικού κέντρου στο οποίο θα οριστεί διοικητικό συμβούλιο απαρτιζόμενο από έξι Έλληνες και έξι Άραβες, έτσι ώστε να διαχειρίζονται ζητήματα σχετικά με την λειτουργία του και ειδικά για την ασφάλεια της ελληνικής κοινωνίας. Ωστόσο, ο φόβος για πιθανή ισλαμική κυριαρχία σε ελληνικό έδαφος που παρουσιάστηκε από κόμματα της Δεξιάς και φανερώθηκε στον Τύπο ήταν αρκετός για να προκαλέσει την παύση των διαδικασιών.¹³⁶

Το 2006, ο Υπουργός Εξωτερικών επανεξετάζει το ζήτημα, προτείνοντας για άλλη μια φορά την χρήση του υπάρχοντος τεμένους στο Μοναστηράκι. Η αρνητική στάση του αρχιεπισκόπου έγκειται στο ότι είναι πολύ μικρό, βρίσκεται στο κέντρο της Αθήνας και άρα βρίσκεται πολύ κοντά στην μητρόπολη. Ως εκ τούτου, η Εκκλησία, αυτή τη φορά προτείνει τον χώρο του Ελαιώνα, ως μια περιοχή στην περιφέρεια της πόλης με πολύ

136 Αντωνίου Δ. (2003), «Muslim Immigrants in Greece: Religious Organization and Local Responses», άρθρο, Immigrants & Minorities: Historical Studies in Ethnicity, Migration and Diaspora, τόμος 22, τεύχος 2-3

ενότητα 03

διαθέσιμο χώρο. Ακόμα, την ίδια περίοδο η ΜΕΕ προσπαθεί να συνεργαστεί με την ελληνική πολιτεία και αποστέλλει αίτημα για διάλογο στο ΥΠΕΞ με αντικείμενο την κατασκευή τεμένους. Παράλληλα, τάσσονται υπέρ της πλευράς των ελληνικών αρχών να αναλάβουν το τέμενος εξ ολοκλήρου χωρίς εξωτερική ανάμειξη. Χαρακτηριστικό είναι το ότι οι μουσουλμάνοι μέχρι τότε δεν έχουν κληθεί να συμμετάσχουν στη συζήτηση, παρά εμφανίζονται στον Τύπο μόνο κάποιες μεμονωμένες προσωπικές ιστορίες και μαρτυρίες. Ένα μήνα αργότερα, το αίτημα γίνεται δεκτό. Ως αποτέλεσμα, η κυβέρνηση ανακοινώνει την απόφαση κατασκευής τζαμιού στον Βοτανικό με χρηματοδότηση της πολιτείας σε οικόπεδο της παλιάς ναυτικής βάσης στον Ελαιώνα. Ο προϋπολογισμός ψηφίζεται στα δεκαπέντε εκατομμύρια ευρώ, όμως το ναυτικό εκτίμησε την αξία του οικοπέδου με το κτήριο στα τριάντα έως εξήντα εκατομμύρια ευρώ.

Θέμα	Εφημερίδα	Αριθμός σχετικών άρθρων	Σύνολο
Ίδρυση Ισλαμικού κέντρου με χώρους μελέτης	Ελευθεροτυπία	2	6
	Καθημερινή (αγγλική έκδοση)	1	
	Τα Νέα	1	
	Το Βήμα	2	
Ίδρυση Ισλαμικού κέντρου με χώρους μελέτης	Ελευθεροτυπία	5	7
	Τα Νέα	1	
	Το Βήμα	1	
Γνώμη για την ίδρυση και την χωροθέτηση τεμένους	Ελευθεροτυπία	14	37
	Καθημερινή (αγγλική έκδοση)	4	
	Καθημερινή	3	
	Ριζοσπάστης	2	
	Το Βήμα	4	
	Τα Νέα	10	
Χρηματοδότηση και θέματα διαδικασίας όσον αφορά το κτήριο και την λειτουργία του τεμένους	Ελευθεροτυπία	4	11
	Καθημερινή (αγγλική έκδοση)	2	
	Ριζοσπάστης	1	
	Το Βήμα	1	
	Τα Νέα	3	
Ιστορία ίδρυσης τεμένους στην Αθήνα	Ελευθεροτυπία	1	3
	Καθημερινή	1	
	Το Βήμα	1	
Έλλειψη μουσουλμανικού κοιμητηρίου	Τα Νέα	2	2
Σύνολο			66

Πίνακας 3.3: Θεματική ανάλυση του ελληνικού Τύπου με επίκεντρο την κατασκευή τεμένους στην Αθήνα, Πηγή: Muslim Immigrants in Greece: Religious Organization and Local Responses

Οι συζητήσεις στον Ελλαδικό χώρο δείχνουν να κορυφώνονται την περίοδο εκείνη, με την κυβέρνηση να υποστηρίζει την ανεκτικότητα στο διαφορετικό, τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να θέλει

ενότητα 03

να ανοίξει τον διάλογο μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών και θρησκειών. Στον αντίποδα, η αντιπολίτευση εντοπίζει την αστοχία της κυβέρνησης στην αναγνώριση της διαφορετικότητας της μουσουλμανικής μειονότητας και την αστοχία της να αφουγκραστεί τις ανάγκες των τελευταίων σε σχέση με την τοποθεσία. Παράλληλα, τα κόμματα της Αριστεράς στηρίζουν την υλοποίηση του έργου αλλά επιζητούν τον διαχωρισμό Εκκλησίας – κοινωνίας και την αποφυγή διαχείρισης των ζητημάτων του τεμένους από μουσουλμάνους. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ευγενής εικόνα της Εκκλησίας που αποκρυσταλλώνεται από την άποψη του Γ. Μεταλλινού ο οποίος υποστηρίζει ότι το τέμενος πρέπει να χτιστεί μόνο υπό το κλίμα αμοιβαίας κατανόησης με τα ισλαμικά κράτη, τα οποία με την σειρά τους θα πρέπει να ιδρύσουν εκκλησίες στις πρωτεύουσές τους, διαφορετικά η Ελληνική Ορθόδοξη κουλτούρα θα τεθεί σε κίνδυνο. Την ίδια στιγμή, θέτονται θέματα θρησκευτικής ελευθερίας μειονοτήτων σε σχέση με την εθνική τους ταυτότητα στα πλαίσια της δημοκρατίας, ενώ στον Τύπο αναπαράγεται η γνώμη περί γεφύρωσης του χάσματος μεταξύ Δύσης και Ανατολής μέσω της Αθήνας και της κατασκευής του τεμένους.

Παράλληλα, το 2007 εγκαινιάζεται με ιδιωτική πρωτοβουλία Σαουδάραβα επιχειρηματία το Ελληνο-Αραβικό Επιμορφωτικό Πολιτιστικό Κέντρο (Hellenic-Arabiccenterforcultureandcivilization) νότια της Αθήνας, στο Μοσχάτο, όπου λειτουργεί χώρος λατρείας χωρητικότητας δύο χιλιάδων ατόμων.

Τρία χρόνια μετά, το ΥΠΑΙΘ εκτιμά ότι ο Ελαιώνας αποτελεί μια καλή επιλογή, διότι πρόκειται για μια αναπτυσσόμενη περιοχή, εύκολα προσπελάσιμη με τα ΜΜΜ και καταλήγει ότι όλο το εγχείρημα συνιστά μια δύσκολη κατάσταση, καθώς εμπλέκονται σε αυτό πέντε υπουργεία και η οικονομική κρίση δυσχεραίνει την εξέλιξη της. Έτσι, οι σχετικές συζητήσεις σταματούν με τις Ελληνικές αρχές να μην θεωρούν το ζήτημα υψηλής προτεραιότητας και παραπάνω από το 50% των Ελλήνων να πιστεύει ότι η κυβέρνηση δεν πρέπει να χρηματοδοτήσει αυτήν την κατασκευή την δεδομένη χρονική περίοδο. Πρέπει να αναφερθεί ωστόσο ότι το 77% που έλαβαν μέρος στην έρευνα παραδέχεται ότι δεν γνωρίζει τη μουσουλμανική θρησκεία και τα έθιμά της.¹³⁷

Αντίστοιχες διαδικασίες όσον αφορά την υλοποίηση μουσουλμανικού κοιμητηρίου δεν απέδωσαν καρπούς λόγω διαμαρτυριών και ασυμφωνιών μεταξύ των δημάρχων και της πολιτείας για την περιοχή του Σχιστού, με την πολιτεία να κηρύσσει το 2009 την περιοχή ακατάλληλη λόγω του βραχώδους εδάφους.

137 Ομάδα ερευνητών Public Issue (7/2009), «Οι Έλληνες και το Ισλάμ: Τι γνωρίζει και τι πιστεύει η κοινή γνώμη», Αθήνα

3.3.4.2 Τέμενος στον Ελαιώνα: Περιγραφή του έργου

Μετά από χρόνια άκαρπων προσπαθειών, όπως αυτές που περιγράφηκαν παραπάνω, το 2006, έρχεται η νέα πρόταση χωροθέτησης του τεμένους της Αθήνας από τους υπουργούς των ΥΠΑΙΘ και ΥΠΕΧΩΔΕ.¹³⁸ Βάσει του νόμου 3512/2006 που δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης στις 5/12/2006, προβλέπεται κατασκευή τεμένους στην περιοχή του Ελαιώνα για την «κάλυψη των θρησκευτικών αναγκών των μουσουλμάνων που διαβιούν στην Αττική».¹³⁹ Η νέα πρόταση περιλαμβάνει κατασκευή ισλαμικού τεμένους στον Βοτανικό, με μετασκευή ήδη υπάρχοντος κτιρίου, σε έκταση ιδιοκτησίας του πολεμικού ναυτικού με αξιοποίηση αποκλειστικά εθνικών πόρων για την χρηματοδότηση του έργου. Η αρχιτεκτονική μελέτη ανατέθηκε στο γραφείο Τομπάζη από τον σύμβουλο του έργου.¹⁴⁰

Χάρτης 3.3: Επιλεγμένη τοποθεσία σε σχέση με το ιστορικό τρίγωνο, Πηγή: googlemaps, ίδια επεξεργασία

Εργοδότης/κύριος του έργου είναι το Ελληνικό Δημόσιο και συγκεκριμένα η ΕΥΔΕΚ της ΓΓΔΕ του ΥΜΕΔΙ¹⁴¹. Φορέας της κατασκευής είναι η ΓΓΔΕ του ΥΜΕΔΙ., προϊσταμένη αρχή είναι η ΕΥΔΕΚ και επιβλέπουσα υπηρεσία το Τμήμα Κατασκευής Έργων της ΕΥΔΕΚ. Μετά την υλοποίηση του έργου, αυτό θα παραχωρηθεί δωρεάν στο νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με την επωνυμία «Διοικούσα Επιτροπή Ισλαμικού Τεμένους Αθηνών», που συστάθηκε με τον ίδιο νόμο του 3512) 2006) και θα λειτουργεί υπό την εποπτεία του ΥΠΑΙΘ.

138 (16/11/13) «Κοινοπραξία κατασκευαστικών εταιρειών αναλαμβάνει το τζαμί στον Βοτανικό», Άρθρο, Καθημερινή

139 ΦΕΚ Αρ. Φύλλου 264 5/12/2006

140 Χεκίμογλου Α. (11/11/02), «Την άνοιξη το τέμενος των Αθηνών», άρθρο, Το Βήμα

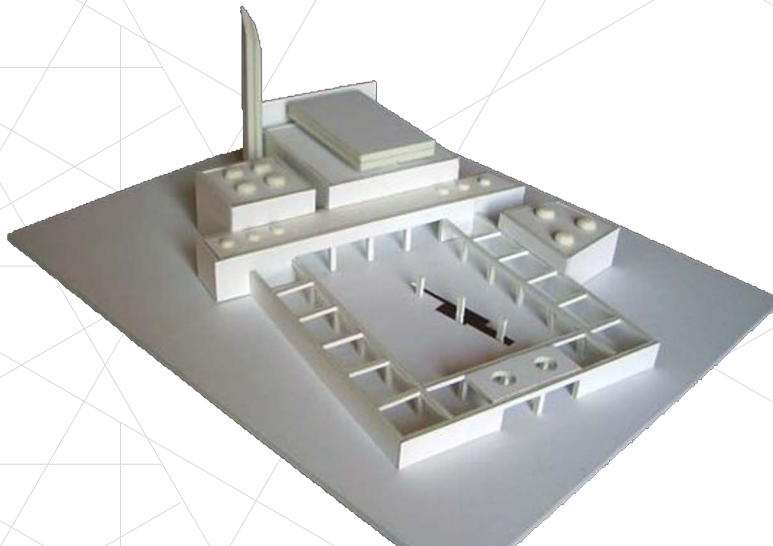
141 ΕΥΔΕΚ: Ειδική Υπηρεσία Δημοσίων Έργων Κτιριακών, ΓΓΔΕ: Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων, ΥΜΕΔΙ: Υπουργείο Υποδομών Μεταφορών και Δικτύων

ενότητα 03

Τέλος, το έργο εντάχθηκε το 2013 στο ΠΔΕ του ΥΠΑΙΘ.¹⁴²

Βάσει του νέου νόμου 4014 του 2011, ορίζεται πιο συγκεκριμένα η περιοχή και οι αρμόδιοι φορείς και έτσι στις 9 Ιουλίου του 2013 πραγματοποιείται η πρώτη δημοπράτηση του έργου με τίτλο «Κατασκευή Τεμένους με μετασκευή υφιστάμενου κτιρίου στην περιοχή Βοτανικού».¹⁴³ Ο προϋπολογισμός του έργου ανέρχεται στα 946.000 ευρώ, χρήματα τα οποία θα δοθούν από πιστώσεις του ΠΔΕ. Μετά από 4 άγονες προσπάθειες δημοπράτησης¹⁴⁴, το έργο ανέλαβαν τελικά με σύμπραξη 4 από τις μεγαλύτερες κατασκευαστικές εταιρείες της Ελλάδας.¹⁴⁵

Εικ. 3.2: Μακέτα τζαμιού, Πηγή: tovima.gr

Ο σχεδιασμός προβλέπει την πραγματοποίηση του έργου σε οικόπεδο, στην εντός σχεδίου περιοχή του Ελαιώνα στον Δήμο Αθηναίων, συνολικής επιφάνειας 26.500 τετραγωνικών μέτρων κοντά στην Ιερά οδό. Όπως προαναφέρθηκε πρόκειται για μετασκευή υφιστάμενου κτιρίου: του παλιού ΚΣΑΝ¹⁴⁶ που αποτελείται από ενιαίο χώρο 1.017 τετραγωνικών μέτρων. Προβλέπεται η δημιουργία κτιριακού συγκροτήματος με

142 Τεύχη δημοπράτησης έργου

143 Μπενέκου Β. (13/06/08), «Αναψε «πράσινο φως» για το τέμενος της Αθήνας», άρθρο, Έθνος

144 Χεκίμογλου Α. (13/09/18), «Δημοπρατείται και πάλι το τέμενος των Αθηνών», άρθρο, Το Βήμα

145 (16/11/13) «Κοινοπραξία κατασκευαστικών εταιρειών αναλαμβάνει το τζαμί στον Βοτανικό», άρθρο, Καθημερινή, την κατασκευή ανέλαβαν οι εταιρείες: ΤΕΡΝΑ, ΑΚΤΩΡ, J&P, ΑΒΑΞ, ΙΝΤΡΑΚΑΤ

146 ΚΣΑΝ: Κεντρικό Συνεργείο Αυτοκινήτων Ναυτικού

ενότητα 03

αυλή, με χώρους προσευχής χωρητικότητας 300 ανδρών και 50 γυναικών και δυνατότητα επέκτασης των χώρων λατρείας προς την αυλή σε περιπτώσεις μεγάλης συγκέντρωσης πιστών, όπως για παράδειγμα στο Ραμαζάνι, καθώς επίσης και βοηθητικούς χώρους γραφείων και υγιεινής. Το νέο κτίριο θα αποτελείται από σκυρόδεμα και μεταλλικό σκελετό, με επένδυση από μεταλλικά πάνελα στα ίχνη του παλιού συνεργείου. Συγκεκριμένα, ο σχεδιασμός προβλέπει την αποξήλωση της παλιάς στέγης και επικάλυψης, διατήρηση και ανακατασκευή τμημάτων της παλιάς τοιχοποιίας του συνεργείου για την δημιουργία της υπαίθριας αυλής. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο σχεδιασμός δεν προβλέπει την κατασκευή του, χαρακτηριστικού για τους χώρους λατρείας των μουσουλμάνων, μιναρέ, καθώς και ότι το κτίριο δεν θα είναι αντιληπτό για τον περιπατητή από την Ιερά οδό. Η προθεσμία πραγματοποίησης του έργου είναι 6 μήνες μετά την υπογραφή της σχετικής σύμβασης.¹⁴⁷

Αντιδράσεις

Η ανακοίνωση της κατασκευής επίσημου τεμένους στην περιοχή του Ελαιώνα έφερε, ένα κύμα ποικίλων αντιδράσεων και δίχασε την ελληνική κοινή γνώμη, όπως άλλωστε και κάθε προηγούμενη προσπάθεια κατασκευής τέτοιου κτιρίου στο παρελθόν. Θεωρούμε σκόπιμο να εξετάσουμε ορισμένες αντιδράσεις σε επίπεδο τοπικής κοινωνίας, θρησκευτικής εξουσίας, ΜΜΕ αλλά και την άποψη της μουσουλμανικής μειονότητας για το θέμα αυτό.

Η τοπική κοινωνία της περιοχής φαίνεται να αντιμετωπίζει το νέο έργο ως κάτι εξαιρετικά ανεπιθύμητο. Η δυσαρέσκεια αυτή εκφράζεται με πορείες διαδηλώσεις και συγκεντρώσεις έξω από την έδρα της ΕΥΔΕΚ κατά την ώρα διεξαγωγής των διαγωνισμών δημοπράτησης του έργου, παράγοντας ο οποίος συνετέλεσε στο άγονο αποτέλεσμα των 4 πρώτων διαγωνισμών.¹⁴⁸ Χαρακτηριστική δήλωση κατοίκων της περιοχής που δημοσιεύτηκε σε σχετικό άρθρο του Τύπου δείχνει αρνητική στάση όχι μόνο για την επιλεγμένη περιοχή αλλά και για οποιαδήποτε περιοχή της Αττικής: «Είμαστε χριστιανική χώρα, δεν θέλουμε να γίνει τζαμί ούτε στον Βοτανικό, ούτε πουθενά».¹⁴⁹ Τέλος θα πρέπει να επισημάνουμε ότι ομάδα επτά κατοίκων της περιοχής μαζί με τον μητροπολίτη Πειραιώς Σεραφείμ, καθώς και δύο αξιωματικούς του πολεμικού Ναυτικού, προσέφυγαν στον Συμβούλιο της Επικρατείας ζητώντας να παγώσει ο διαγωνισμός και να κριθεί αντισυνταγματικός και ανθελληνικός ο νόμος 06/3512,¹⁵⁰ επισημαίνοντας πως η κατασκευή ενός τέτοιου κτιρίου στον Βοτανικό θα διαταράξει τις συνθήκες ζωής και ασφάλειας στην περιοχή και θα την μετατρέψει σε κέντρο διαμάχης και αποσταθεροποίησης.¹⁵¹ Υποστηρίχθηκε επίσης ότι η χωροθέτηση ενός τέτοιου κτιρίου θα ήταν πιο αποτελεσματική σε άλλες, λιγότερο πυκνοκατοικημένες περιοχές με «μικρότερο αριθμό

147 Τεύχη δημοπράτησης έργου

148 Τσέγκα Μ. (05/12/13), «Τζαμί Βοτανικού: Η σύμπραξη: Η σύμπραξη (μεγαλοεργολάβων), ο αρχιτέκτονας (συγγενής του Σαμαρά) και το γουρούνι», άρθρο, www.freepen.gr

149 Ονισένκο Κ. (13/08/04), «Το τζαμί των άγονων διαγωνισμών και το παρασκήνιο», άρθρο, Καθημερινή της Κυριακής

150 Μπενέκου Β. (13/06/08), «Άναψε «πράσινο φως» για το τέμενος της Αθήνας», άρθρο, Έθνος

151 (16/11/13) «Κοινοπραξία κατασκευαστικών εταιρειών αναλαμβάνει το τζαμί στον Βοτανικό», άρθρο, Καθημερινή

ενότητα 03

διερχόμενων Ελλήνων», όπως για παράδειγμα η Κάντζα, ο Μαραθώνας ή τα Σπάτα. Το αίτημα απορρίφθηκε από το Τμήμα Αναστολών με έκδοση προσωρινής διαταγής.¹⁵²

Όπως προαναφέρθηκε, η προσφυγή στο ΣτΕ υποστηρίχθηκε και από τον μητροπολίτη Πειραιώς Σεραφείμ, δηλώνοντας έτσι την αρνητική στάση της εκκλησίας για το έργο στην συγκεκριμένη τοποθεσία. Ο δικηγόρος του μητροπολίτη επισήμανε ότι «*Το θέμα δεν είναι νομικό, αλλά εθνικό και πρέπει να προβληματίσει τους δικαστές, καθώς η ίδρυση τεμένους στο κέντρο της Αθήνας θα πλήξει την δημόσια τάξη και τα χρηστά ήθη και θα αποτελέσει την αρχή για αποδόμηση της συνοχής της κοινωνίας μας και του ελληνικού έθνους ως λαού χριστιανών ορθόδοξων*».¹⁵³ Ο ίδιος ο μητροπολίτης λέει χαρακτηριστικά: «*Η κατασκευή τζαμιού θα αποτελούσε προσβολή για τους μάρτυρες που μας απελευθέρωσαν (...) Η Ελλάδα δεν μισεί κανέναν, οι περισσότεροι μουσουλμάνοι βρίσκονται στην Ελλάδα παρανόμως ώστε να εξισλαμίσουν την Ευρώπη*» και υποστηρίζει ότι η Ελλάδα δεν είναι πολυπολιτισμική χώρα: «*Είμαστε ένα ελληνικό έθνος και όλα τα υπόλοιπα είναι μία εφεύρεση της νέας τάξης και του σιωνισμού. Προσπαθούν να διαβρώσουν τον χαρακτήρα μας*».¹⁵⁴

ΔΡΑΣΗ ανεξαρτήτων Πολιτών

Κατά της κατασκευής ή αδειοδότησης
μουσουλμανικού τεμένους ή τζαμιού

ΟΧΙ σε τεμένη και τζαμιά στην Ελλάδα!
ΟΧΙ στην εξάπλωση του μουσουλμανικού τόξου!
ΟΧΙ στην ισλαμοποίηση της Χώρας του Πολιτισμού!
ΟΧΙ στην «νομιμοποίηση» των παράνομων μεταναστών!
ΟΧΙ στον εποικισμό της Ελλάδας από εντεταλμένους ισλαμιστές!
ΟΧΙ στην αντικατάσταση του Ελληνικού πληθυσμού από μετανάστες!
ΟΧΙ στην αντικατάσταση της εργατικής τάξης από δούλους αλλοδαπούς!

Εικ. 3.2: Αντιδράσεις, Πηγή: ellinorthodoxia.blogspot.gr

Τα ΜΜΕ εμφανίζονται διχασμένα, όπως άλλωστε και η ελληνική κοινωνία. Πληθώρα άρθρων σχετικών με τις εξελίξεις, όσον αφορά στην έκβαση των διαγωνισμών, στις αντιδράσεις της πολιτείας και στην στάση διάφορων δημοσίων προσώπων εμφανίζονται στον ημερήσιο τύπο αλλά και στο διαδίκτυο. Συνήθως

152 Λινάρδου Γ. (13/04/07), «Το κινούμενο τέμενος των Αθηνών», άρθρο, Ελευθεροτυπία

153 Τσέγκα Μ. (05/12/13), «Τζαμί Βοτανικού: Η σύμπραξη: Η σύμπραξη (μεγαλοεργολάβων), ο αρχιτέκτονας (συγγενής του Σαμαρά) και το γουρούνι», άρθρο, www.freepen.gr

154 Γκαβός Θ. (12//12/28), «BBC: Αθήνα, η μόνη πρωτεύουσα στην Ε.Ε. χωρίς τζαμί», άρθρο, www.skai.gr

ενότητα 03

θέτονται οι απόψεις φορέων της εκκλησίας, πολιτικών κομμάτων, κυβερνήσεων ισλαμικών χωρών αλλά και προσωπικοτήτων, οι οποίες χρωματίζονται θετικά ή αρνητικά, ανεξαρτήτως περιεχομένου, ανάλογα από την στάση του αρθρογράφου ή της εφημερίδας γενικότερα, πάνω στο θέμα. Η μουσουλμανική κοινότητα συνήθως δεν καλείται να εκφράσει άποψη ως σύνολο: εμφανίζονται προσωπικές μαρτυρίες που σχολιάζουν την υπάρχουσα κατάσταση και τις καθημερινές δυσκολίες, αλλά και δηλώσεις εκπροσώπων μουσουλμανικών οργανισμών. Στο Τύπο κυκλοφορούν επίσης δημοσιεύματα που συνδέουν την κατασκευή τζαμιού με τις σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας.¹⁵⁵

Η μουσουλμανική κοινότητα αντιμετωπίζει θετικά αλλά με επιφύλαξη το θέμα της κατασκευής τεμένους στον Ελαιώνα, καθώς όλες οι προηγούμενες προσπάθειες κατασκευής στο παρελθόν (σε βάθος αρκετών δεκαετιών) έχουν ναυαγήσει. Ενοχλούνται ιδιαίτερα από επικριτικά σχόλια για το πόσο βαθιά θρησκευόμενοι είναι, την έλλειψη σεβασμού προς την θρησκευτική τους ελευθερία και την διαφορετικότητα της κουλτούρας τους, ενώ τονίζουν ότι η θρησκευτική τους ταυτότητα είναι εξίσου σημαντική με την εθνική. Προβλέπουν ότι παρά την κατασκευή του τεμένους στον Ελαιώνα οι άτυποι και παράνομοι χώροι λατρείας που λειτουργούν αυτήν την στιγμή δεν πρόκειται να κλείσουν, καθώς αποτελούν κάτι παραπάνω από απλούς χώρους προσευχής: είναι χώροι συγκέντρωσης της κοινότητας που τους βοηθούν να διατηρήσουν την εθνική τους ταυτότητα.¹⁵⁶ Νιώθουν ωστόσο την ανάγκη για αναγνώριση, όπως δείχνει και η δήλωση του επικεφαλής της ΜΕΕ, Ν. Ελγαντούρ: «Μας χαροποιούν τα νέα. Τόσα χρόνια οι μουσουλμάνοι στην Αθήνα ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα σε υπόγεια. Επιτέλους θα έχουμε έναν επίσημο νόμιμο ασφαλές χώρο. Έχει περάσει μισό έτος χωρίς να βρεθεί ανάδοχος στον διαγωνισμό, είχαμε αρχίσει να απογοητευόμαστε. Αλλά δόξα τω Θεώ βρέθηκε εταιρεία.»¹⁵⁷

3.3.5 Ο χώρος: οι χώροι υποδοχής μεταναστών στην Αθήνα

Παρατηρείται (χάρτης 3.4) ότι η μουσουλμανική μεταναστευτική κοινότητα εμφανίζεται με μεγαλύτερη πυκνότητα κατοίκησης στις εξής συνοικίες του κέντρου:

Κάτω Πατήσια, Άγιος Νικόλαος, Πλατεία Αμερικής, Θυμαράκια, Αττική, Άγιος Παντελεήμονας, Κυψέλη, Πλατεία Βικτωρίας, Σταθμός Λαρίσης, Μεταξουργείο, Πλατεία Βάθη, Ομόνοια, Κεραμικός - Γκάζι, Πλατεία Κουμουνδούρου, Ψυρρή, Σύνταγμα και Κουκάκι, περιοχές δηλαδή, που κατά πλειονότητα, εκτείνονται παράλληλα στις γραμμές του ηλεκτρικού σιδηρόδρομου, και οι οποίες διαχρονικά αποτέλεσαν χώρους εισόδου στην πόλη.

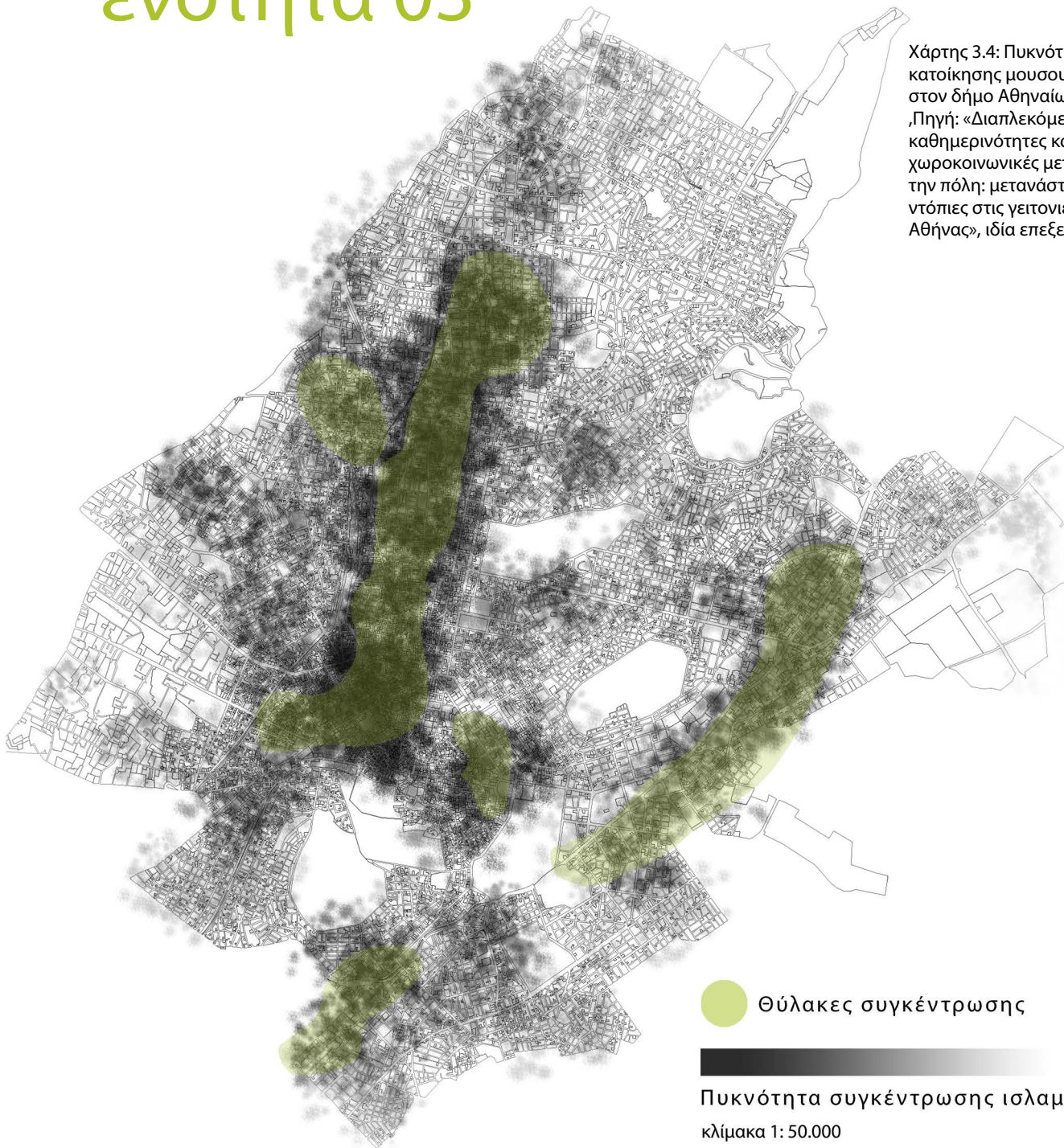
155 Τριανταφυλλίδου Α. και Gropas R. (11/06/2009), «Constructing the difference: The mosque debates in Greece», άρθρο, Journal of Ethnic and Migration Studies, τόμος 35, τεύχος 6

156 Δουρίδα Ε. (Ιούνιος 2011), «Το Ισλάμ στην Ελλάδα: Θρησκευτική Ταυτότητα και Πρακτική μεταξύ Αυτοχθόνων και Μουσουλμάνων μεταναστών», Ημερίδα, συνοπτική παρουσίαση του σχεδίου δράσης «Αναζητώντας τόπους συνύπαρξης», Αθήνα

157 (16/11/13) «Κοινοπραξία κατασκευαστικών εταιρειών αναλαμβάνει το τζαμί στον Βοτανικό», άρθρο, Καθημερινή

ενότητα 03

Χάρτης 3.4: Πυκνότητα κατοίκησης μουσουλμάνων στον δήμο Αθηναίων ,Πηγή: «Διαπλεκόμενες καθημερινότητες και χωροκοινωνικές μεταβολές την πόλη: μετανάστριες και ντόπιες στις γειτονίες της Αθήνας», ιδία επεξεργασία

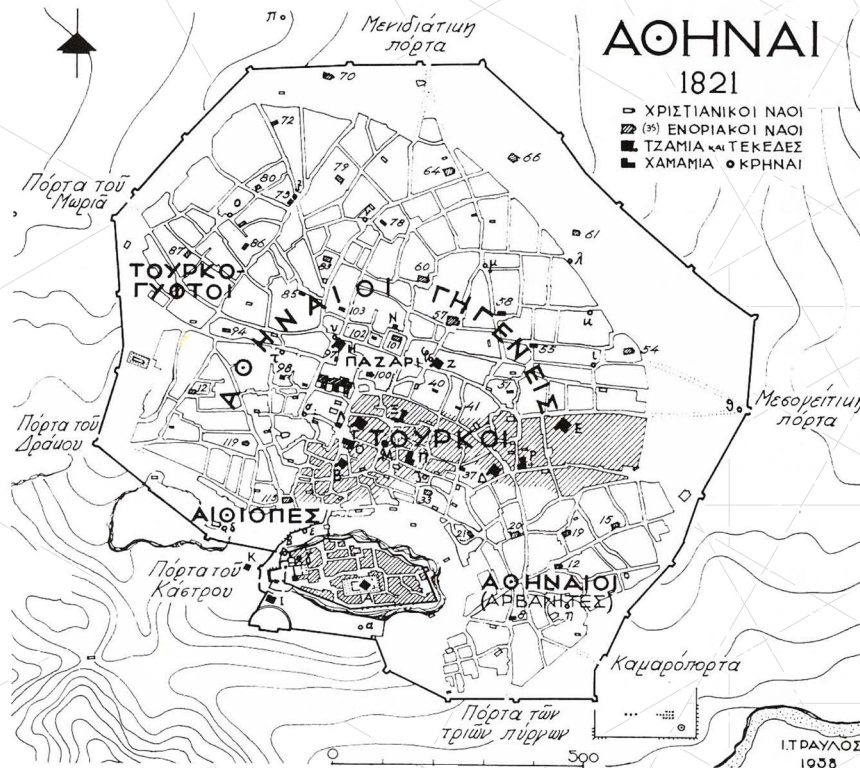

Θύλακες συγκέντρωσης

Πυκνότητα συγκέντρωσης ισλαμιστών
κλίμακα 1: 50.000

ενότητα 03

Χάρτης 3.5: Ο διαχωρισμός της πρωτεύουσας σε ανατολικό και δυτικό τμήμα κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, Πηγή: Τραυλός Ι., (2005), «Πολεοδομική εξέλιξη των Αθηνών», εκδόσεις Καπόν, γ' έκδοση, Αθήνα (σελ.221)

Ο λόγος που οι συγκεκριμένες περιοχές αποτελούν είσοδο είναι κατά ένα μεγάλο ποσοστό η παρουσία των γραμμών του τρένου, αλλά και ο διαχρονικός διαχωρισμός της πόλης σε ανατολικό-εύπορο και δυτικό-λαϊκό μέρος, κοντά στον άξονα του Κηφισού που αποτελεί το φυσικό όριο ανατολικής-δυτικής πλευράς και στεγάζει και τις αντίστοιχες κοινωνικές ομάδες. Ήδη από το 1821 είναι εμφανής η ταξική διαίρεση της πόλης σε ανατολικές και δυτικές συνοικίες με άξονα διαχωρισμού την οδό Αθηνάς:

α) Βορειοανατολικό τμήμα: βρισκόταν σε ύψωμα στο διάσελο Λυκαβηττού-Υμηττού και γι αυτό το λόγο προσφέρει καλύτερες συνθήκες διαβίωσης από άποψη υγιεινής. Αποτελούσε κατοικία για τις παλαιές βυζαντινές οικογένειες αρχόντων, καθώς και για τους εύπορους αρβανίτες και καταλανούς εποίκους.

ενότητα 03

β) Βορειοδυτικό τμήμα: βρισκόταν χαμηλότερα σε υψόμετρο και φιλοξενούσε τις οικονομικά χαμηλότερες τάξεις. Στις περιοχές αυτές είχε αναπτυχθεί η βιοτεχνία ως φυσική συνέχεια του παραδοσιακά βιοτεχνικού-λαϊκού χαρακτήρα της περιοχής του Ψυρρή κατά την τουρκοκρατία. Η χάραξη της σιδηροδρομικής γραμμής Πειραιώς-Αθηνών-Πελοποννήσου και Πειραιώς-Αθηνών-Λαρίσης στην περιοχή ενέτεινε την βιομηχανική συγκέντρωση και σηματοδότησε τον χώρο ως είσοδο στην πόλη, καθιερώνοντας τον χαρακτήρα των γύρω περιοχών.

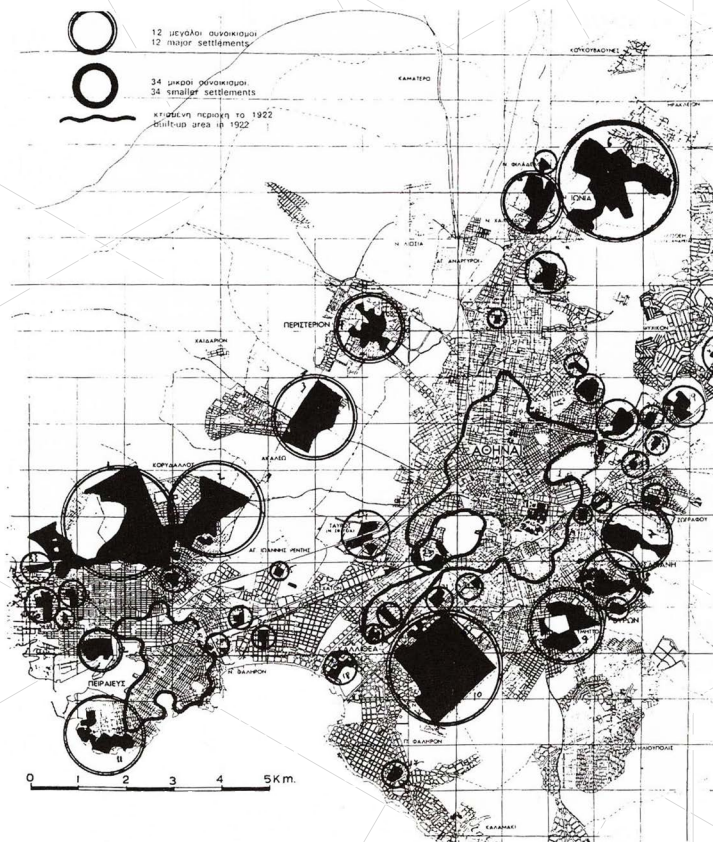
Με την μικρασιατική καταστροφή το 1922, η πόλη δέχεται μεγάλο αριθμό προσφύγων και δημιουργείται επιτακτική ανάγκη για στέγαση των αφιχθέντων. Ο πληθυσμός της πόλης σχεδόν διπλασιάστηκε και δημιουργήθηκαν προσφυγικές συνοικίες, οι περισσότερες από τις οποίες βρίσκονται στο δυτικό τμήμα της πρωτεύουσας, ορίζοντας την νέα εργατική ζώνη της πόλης και ενισχύοντας τον λαϊκό χαρακτήρα της δυτικής Αθήνας. Παράλληλα, η εσωτερική μετανάστευση του μεσοπολέμου, η οποία έχει ήδη αρχίσει να αποκτά χωρικό αντίκτυπο στην Αθήνα, υποδεικνύει την ανάγκη για αύξηση της πυκνότητας κατοίκησης, με αποτέλεσμα την ψήφιση του νόμου 3741 το 1929 «περί οριζοντίου ιδιοκτησίας» που ακολουθήθηκε από τον ΓΟΚτου '30 που προέβλεπε υψηλούς συντελεστές δόμησης στις κεντρικές περιοχές. Ως αποτέλεσμα, παρατηρείται η αλλαγή του πολεοδομικού περιβάλλοντος των περιφερειακών συνοικιών του κέντρου, καθώς κατεδαφίζονται τα περισσότερα νεοκλασικά και κτίζονται στην θέση τους πολυκατοικίες.

Στον χάρτη 3.6 φαίνεται ότι οι προσφυγικές συνοικίες είναι διασκορπισμένες σε όλα τα άκρα της τότε πόλης, ωστόσο παρατηρούμε ότι πέραν της συνοικίας της Νέας Σμύρνης (η οποία είναι γνωστό ότι αποτελούσε συνοικία εύπορων προσφύγων) το μέγεθος των προσφυγικών περιοχών που συναντούμε στα ανατολικά της Αθήνας είναι σχετικά μικρό. Αντίθετα, στο δυτικό τμήμα συγκεντρώνονται οι περισσότεροι από τους μεγαλύτερους οικισμούς.

Μετά τον πόλεμο, κατά την δεκαετία του '50 η εσωτερική μετανάστευση κορυφώνεται και οι νέοι κάτοικοι διασπείρονται στον αστικό χώρο ανάλογα με την οικονομική τους κατάσταση, κατά τον διαχρονικό διαχωρισμό της πόλης: οι εύποροι και μικρομεσαίοι κατοικούν στις περιφερειακές περιοχές του κέντρου και στα προάστια, ενώ οι οικονομικά ασθενέστεροι κατοικούν σε αυθαίρετα στην δυτική πλευρά της πόλης, όπου και βρίσκονται οι βιομηχανικές μονάδες της πρωτεύουσας στις οποίες οι περισσότεροι αναζητούν εργασία. Επιπλέον, ο ηλεκτρικός σιδηρόδρομος, έργο νέο για την εποχή και μοναδικό σύστημα μεταφορών σταθερής τροχιάς, έχει αρχίσει να αποκτά έναν μεγαλύτερο αριθμό επιβατών και να συνδέει μέσω των σιδηροδρομικών σταθμών Λαρίσης και Πελοποννήσου - οι οποίοι δημιουργούνται επίσης στα δυτικά της πόλης - το σημείο άφιξης του μετανάστη της επαρχίας με τις κεντρικές περιοχές κοντά στην Ομόνοια. Η ύπαρξη δύο μεγάλων ξενοδοχείων της εποχής στην πλατεία Ομονοίας ενισχύει την σηματοδότηση της πλατείας και την καθιέρωση της ως χώρου εισόδου, όπου δραστηριοποιούνται οι νέες κοινωνικές ομάδες, όχι μόνο από άποψη κατοίκησης αλλά και από άποψη συλλογικών δραστηριοτήτων, όπως εύρεσης εργασίας αλλά και εμπορίου-αναψυχής.

ενότητα 03

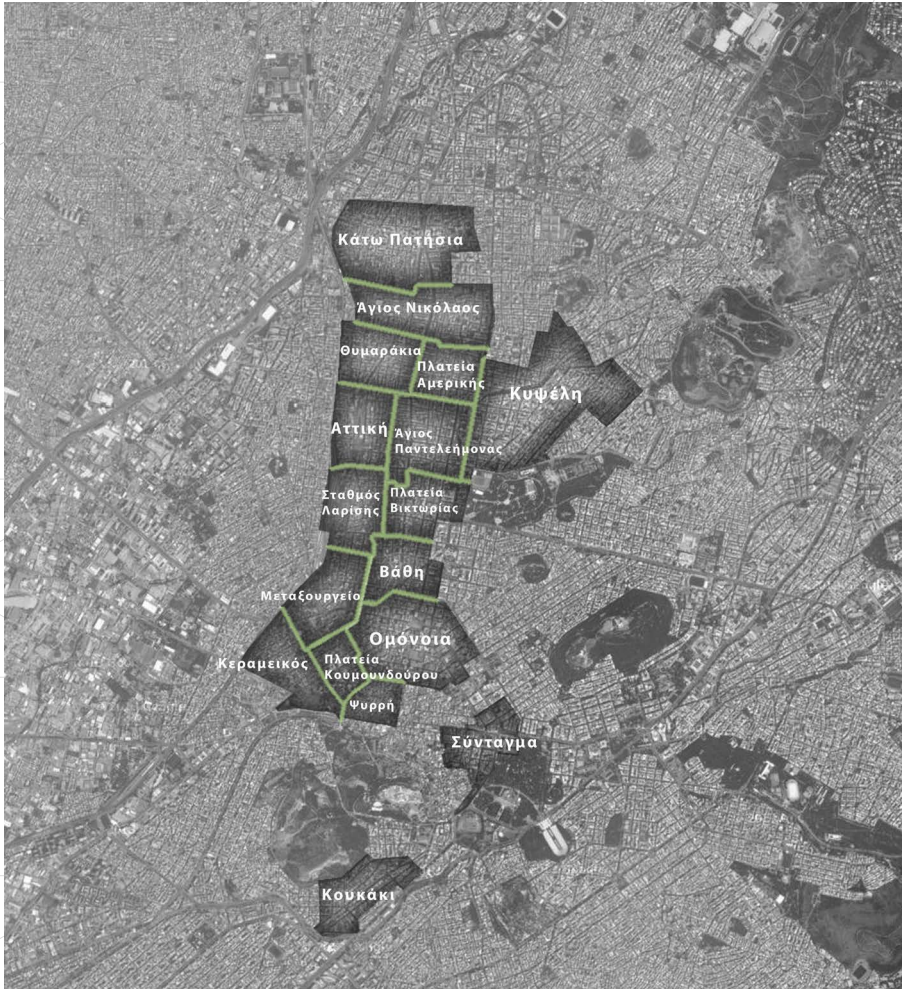
Χάρτης 3.6: Θέσεις και μεγέθη προσφυγικών οικισμών στη πρωτεύουσα: παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία των μεγαλύτερων σε μέγεθος οικισμών συγκεντρώνεται στο δυτικό τμήμα της πόλης, Πηγή: Σαρηγιάννης Γ.Μ. (2000), «Αθήνα 2000-1830 Εξέλιξη-Πολοδομία-Μεταφορές», εκδόσεις Συμμετρία, Αθήνα

Κατά την δεκαετία του '70 παρατηρείται φυγή των αστικών στρωμάτων στην περιφέρεια, λόγω κορεσμού και κακών συνθηκών κατοίκησης στο κέντρο (φαινόμενα που έχουν προκληθεί από την μεγάλη πυκνότητα κατοίκησης: με τον ΓΟΚ του '55 αυξάνονται ακόμη περισσότερο οι συντελεστές δόμησης σε περιοχές περιφερειακά του κέντρου). Έτσι η εξοχική κατοικία μετατρέπεται σε μόνιμη, οι αξίες γης στο κέντρο της πόλης πέφτουν και δημιουργείται κενό φθηνό κτιριακό απόθεμα το οποίο στους χαμηλότερους ορόφους και τα υπόγεια (φαινόμενο κατακόρυφης διαφοροποίησης) παραλαμβάνει την νέα ασταθή και φτωχή εργατική τάξη από την επαρχία, δίνοντας έτσι στις περιοχές αυτές τον χαρακτήρα εισόδου και ομαλής

ενότητα 03

ένταξης στον νέο χώρο κατοίκησης.^{158,159} Μερικά χρόνια αργότερα η ιστορία επαναλαμβάνεται με τους εξωτερικούς μετανάστες να αποτελούν την νέα φτωχή εργατική τάξη η οποία έρχεται να κατοικήσει τις

Χάρτης 3.7: Οι συνοικίες της Αθήνας, Πηγή: googlemaps, ίδια επεξεργασία

Θεωρούμε σκόπιμο να εξετάσουμε την φυσιογνωμία των περιοχών εγκατάστασης της μουσουλμανικής κοινότητας μέσω της χωροκοινωνικής και πολεοδομικής εξέλιξης τους. Οι περισσότερες από αυτές τις

158 Σαρηγιάννης Γ.Μ. (2000), «Αθήνα 2000-1830 Εξέλιξη-Πολεοδομία-Μεταφορές», εκδόσεις Συμμετρία, Αθήνα
 159 Καρύδης Δ.Ν. (2008), «Τα επτά βιβλία της πολεοδομίας», εκδόσεις Παπασωτηρίου β' έκδοση, Αθήνα

ενότητα 03

περιοχές αποτελούν κεντρικές περιοχές κατοικίας στις παρυφές του κέντρου και εμφανίζουν κάποια κοινά πολεοδομικά γνωρίσματα:

- Το κτιριακό απόθεμα δημιουργήθηκε κυρίως μεταπολεμικά και ιδιαίτερα κατά την δεκαετία του '60
- Υπήρχε σταδιακή ένταξη στο σχέδιο της πόλης, η οποία ολοκληρώθηκε πριν το 1940 και έτσι η οικιστική ανάπτυξη πραγματοποιήθηκε βάσει συγκεκριμένου πολεοδομικού σχεδίου
- Το κτιριακό απόθεμα ανανεώθηκε με κανόνες αντιπαροχής και άρα υπάρχουν κυρίως οριζόντιες ιδιοκτησίες συχνά κατακερματισμένες σε μικρότερα διαμερίσματα ανά όροφο
- Ο συντελεστής δόμησης είναι μεγαλύτερος του 3 και η κάλυψη είναι %80-70
- Κυριαρχούν κυρίως 5όροφες και 6όροφες πολυκατοικίες
- Κυριαρχεί το συνεχές σύστημα δόμησης, στις περισσότερες περιπτώσεις χωρίς πρασιά, κάτι το οποίο έχει οδηγήσει στην δημιουργία περικλειστων οικοδομικών τετραγώνων με εσωτερικούς κατακερματισμένους ακάλυπτους (ανάλογα με το μέγεθος και το σχήμα των ιδιοκτησιών), στους οποίους κάποιες φορές συναντώνται μικρά αυθαίρετα βοηθητικά κτίσματα
- Η μέση πυκνότητα κατοίκησης είναι 500-800 άτομα/Ha
- Η κυρίαρχη χρήση στους ορόφους των κτιρίων είναι η κατοικία, ενώ στα ισόγεια συναντώνται πολύ συχνά εμπορικά καταστήματα, προσωπικές υπηρεσίες, ψυχαγωγία και βιοτεχνία. Στις περιοχές αυτές δηλαδή παρατηρείται έντονη μίξη χρήσεων σε επίπεδο ισόγειου.¹⁶⁰

Συγκεκριμένα οι περιοχές αυτές είναι οι εξής:

Η περιοχή Κάτω Πατήσια-Άγιος Νικόλαος και Θυμαράκια στα βορειοδυτικά του Δήμου Αθηναίων. Περιοχή που αρχικά λειτουργούσε ως προάστιο της Αθήνας και γνώρισε ανάπτυξη κατά την περίοδο 1915-1882. Η καταστροφή της Σμύρνης το 1922, που οδήγησε στην κατασκευή προσφυγικών κατοικιών, καθώς και η ανάπτυξη της βιομηχανίας και της βιοτεχνίας σε γειτονικές περιοχές, ενέταξαν κατά κάποιον τρόπο τα Πατήσια στον αστικό ιστό κι έτσι αυτά έπαψαν να είναι πλέον προάστιο και συνδέθηκαν καλύτερα με τις γειτονικές τους περιοχές, αλλά και το κέντρο της πόλης. Η περιοχή εντάσσεται σταδιακά στο σχέδιο πόλης μέχρι το 1930, που η ένταξη ολοκληρώνεται και αναπτύσσεται οικιστικά κυρίως κατά την δεκαετία του '60. Κατά την φάση της οικιστικής της ανάπτυξης η περιοχή κατοικείται από ένα ευρύ φάσμα μικροαστικών και μεσοαστικών στρωμάτων: παλιοί αθηναίοι αλλά και εσωτερικοί μετανάστες. Κατά το 1985 ωστόσο,

¹⁶⁰ Κοσμάκη Π., Λιάπης Γ., Λυκόπουλος Δ., Μαντουβάλλου Μ., Πολύζος Γ. (92-1990), «Ανάπλαση κεντρικών περιοχών κατοικίας: Μελέτη περίπτωσης Κάτω Πατήσια», ερευνητικές δημοσιεύσεις, έκδοση: Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας Ε.Μ.Π.

ενότητα 03

φαίνεται να αρχίζει μία περίοδος ύφεσης για την περιοχή, καθώς παρατηρείται μείωση του πληθυσμού, ανύπαρκτη οικοδομική δραστηριότητα και καθήλωση των τιμών στις ιδιοκτησίες. Η μετακίνηση πληθυσμού προς τα προάστια κατά την δεκαετία του '90 δημιούργησε κενό κτιριακό όγκο, ο οποίος παρέλαβε την χαμηλότερη οικονομική τάξη που εγκαταστάθηκε στην περιοχή. Σήμερα η περιοχή θεωρείται εξαιρετικά υποβαθμισμένη και κατοικείται από χαμηλά οικονομικά στρώματα και πολλούς μετανάστες.¹⁶¹

Ο Άγιος Παντελεήμονας–Αττική: Συνοικία της Αθήνας που κατά τον 19^ο αιώνα αποτελούνταν κυρίως από αγροτικές περιοχές. Βασικότεροι οδικοί άξονες της περιοχής είναι οι οδοί Αχαρνών και Λιοσίων, οι οποίες είχαν ήδη σχηματιστεί πριν την οικιστική ανάπτυξη του χώρου. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα η περιοχή εμφανίζεται στους χάρτες ως περιοχή κατοικίας. Η παρουσία των δύο υπεραστικών σιδηροδρομικών σταθμών (Πελοποννήσου και Λαρίσης) σε συνδυασμό με τους δύο βασικούς δρόμους που αναφέρθηκαν, συνέδεσαν την περιοχή, στην συνείδηση των Αθηναίων, με τις χερσαίες μεταφορικές υποδομές της χώρας. Η παρουσία των σταθμών προσέδρασε στην περιοχή διάφορες χρήσεις πέρα από την κατοικία, όπως ξενοδοχεία, κέντρα διασκέδασης, μεταποιητικές μονάδες και οίκους ανοχής.¹⁶² Σήμερα η περιοχή θεωρείται αρκετά υποβαθμισμένη και αποτελεί κατοικία για πολλούς οικονομικούς μετανάστες. Τα τελευταία χρόνια στην περιοχή του Αγίου Παντελεήμονα παρατηρείται έντονη δραστηριότητα ακροδεξιών στοιχείων, με ρατσιστικές επιθέσεις σε μετανάστες, ενώ τα ποσοστά των υποστηρικτών ακροδεξιών κομμάτων στις δημοτικές εκλογές δείχνουν να ανεβαίνουν.

Η Κυψέλη-Πλατεία Αμερικής: Αθηναϊκή συνοικία ανάμεσα στην οδό Πατησίων, το Πεδίον του Άρεως, τα Τουρκοβούνια και τον δήμο Γαλασίου. Η οικιστική ανάπτυξη της περιοχής ξεκινά κατά την δεκαετία του '30, με την κατασκευή μονοκατοικιών αλλά και σύγχρονων πολυκατοικιών με επιρροές από Bauhaus και ArtDeco. Η περιοχή γρήγορα απέκτησε αριστοκρατικό χαρακτήρα και έγινε χώρος συνάθροισης καλλιτεχνών και σημαντικός πόλος ψυχαγωγίας. Μεταπολεμικά, κυριαρχούν στην περιοχή μοντέρνες πολυκατοικίες, ενώ κατά τις δεκαετίες του '50 και '60 ο ιστός πυκνώνει, σύμφωνα με τον νέο ΓΟΚ. του '55, η περιοχή χάνει τον αριστοκρατικό της χαρακτήρα και μετατρέπεται σε λαϊκή γειτονιά με μεσοαστικές πολυκατοικίες. Η αλλαγή του κτιριακού αποθέματος της περιοχής προσελκύει κατοίκους χαμηλότερων οικονομικών στρωμάτων, ενώ οι ανώτερα οικονομικά κάτοικοι της περιοχής μετακινούνται στα προάστια.¹⁶³ Σήμερα η περιοχή

161 Πολεοδομική Μελέτη «Γειτονιάς Πιλότου». Περιοχή Κολιάτσου- Πατήσια, 1992 και

Ανάπλαση κεντρικών περιοχών κατοικίας. Μελέτη περίπτωσης Κάτω Πατήσια, ΕΜΠ 1992 από Θεοδωροπούλου Α. (Ιούλιος 2012), «Νηπιαγωγείο στα Κάτω Πατήσια», , Διπλωματική εργασία τμήματος Αρχιτεκτόνων μηχανικών Ε.Μ.Π., επιβλέπουσες καθηγήτριες: Μπαμπάλου Μ., Μίχα Ε., σύμβουλος καθηγητής: Βασιλάτος Π., Αθήνα

162 Σιόλας Α. και συνεργάτες, (1995), «Πολεοδομική μελέτη αναβάθμισης των γειτονιών Αγ. Παντελεήμονα και Πλ. Αττικής της συνοικίας Πλ. Αττικής του βου δημοτικού διαμερίσματος του δήμου Αθηναίων, από Ζιούβας Ν.Σ. (2001), «Προοπτικές αναβάθμισης μιας αστικής περιοχής : Άγιος Πεντελεήμονας - Πλατεία Αττικής», Διπλωματική, τμήμα Αγρονόμων Τοπογράφων μηχανικών, επιβλέπων: Σιόλας Α., Αθήνα

163 Φιλιππίδης Δ., Νεοελληνική Αρχιτεκτονική, Εκδοτικός Οίκος:

Μέλισσα, Αθήνα, 1984 και Τουρνικιώτης Π., Σπίτια του '30. Μοντέρνα αρχιτεκτονική στην

προπολεμική Αθήνα, Νηρέας, Αθήνα, 1998 από Λαμπροπούλου Α. και Σπαθή Θ. (2013), «Μετανάστες στην Αθήνα-Κοινωνικοί

ενότητα 03

θεωρείται υποβαθμισμένη και κατοικείται κατά κύριο λόγο από οικονομικούς μετανάστες και χαμηλά κοινωνικά στρώματα.

Η Πλατεία Βικτωρίας: Περιοχή που αναπτύσσεται γύρω από την ομώνυμη πλατεία. Η ευρύτερη περιοχή της πλατείας Κυριακού (αρχικά η περιοχή εμφανίζεται στους χάρτες ως «πλατεία Λαυρίου» και αργότερα ως «πλατεία Κυριακού» μέχρι που τελικά μετά από τον θάνατο της βασίλισσας της Αγγλίας το 1901 μετονομάζεται σε «πλατεία Βικτωρίας» προς τιμήν της), σε όλη την διάρκεια του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20^{ου}, έχει χαρακτήρα αραιοκατοικημένης περιοχής εξοχικής κατοικίας, που σταδιακά η δόμηση πυκνώνει γύρω της. Έτσι γύρω στο 1920 τα μέτωπα γύρω από την πλατεία έχουν ολοκληρωθεί και χρησιμοποιούνται κυρίως ως κατοικίες στους ορόφους, ενώ στα ισόγεια συναντώνται συχνά χρήσεις εμπορίου και κοινωνικών συναθροίσεων. Το 1928 ξεκινούν εργασίες για την προέκταση της γραμμής του ηλεκτρικού σιδηρόδρομου στην περιοχή, η οποία όμως παραμένει ανεκμετάλλευτη μέχρι το 1948, που λειτουργεί τελικά η γραμμή μέχρι την Κηφισιά. Σταδιακά η πλατεία, με την πυκνωση του ιστού γύρω της, μετατρέπεται σε συνοικιακό κέντρο από το οποίο διέρχεται και δραστηριοποιείται καθημερινά μεγάλη ποσότητα επισκεπτών από όλες τις γειτονίες της Αθήνας. Σύνηθες φαινόμενο στην περιοχή ήταν η παρουσία στρατιωτών, παιδιών που έπαιζαν στην πλατεία, αλλά και η φιλοξενία διάφορων εκδηλώσεων, όπως για παράδειγμα θεατρικών παραστάσεων.¹⁶⁴ Σήμερα η περιοχή χαρακτηρίζεται έντονα από την παρουσία μεταναστών, οι οποίοι δραστηριοποιούνται στον χώρο της πλατείας ως μικροπωλητές ή απλοί χρήστες του χώρου. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε την εξής διαπίστωση κλιμακίου του ΚΕΕΛΠΝΟ: «Η περιοχή γύρω από την πλατεία Βικτωρίας είναι σημείο προσωρινής εγκατάστασης ή συνάθροισης ατόμων κατά κύριο λόγο από το Αφγανιστάν και έχει δημιουργηθεί άτυπα μια μικρή δική τους κοινότητα».¹⁶⁵

Ο Σταθμός Λαρίσης: Περιοχή που βρίσκεται στα δυτικά του δήμου Αθηναίων, στην οποία τοποθετείται ο ομώνυμος σταθμός του σιδηροδρόμου. Η αρχική πρόθεση ήταν να τοποθετηθεί ο σταθμός στα όρια του δομημένου χώρου της πόλης, ώστε να μην ενοχλούνται οι κάτοικοι από τα τρένα που περνούν, ωστόσο η περιοχή γύρω από τον σταθμό αναπτύχθηκε πολύ γρήγορα, καθώς η ύπαρξη του σιδηροδρόμου σχετίστηκε με τις μετακινήσεις της εργατικής τάξης από και προς τους χώρους εργασίας λόγω των εργοστασίων στο δυτικό κομμάτι της πρωτεύουσας και την μεταφορά εμπορευμάτων. Η άμεση συσχέτιση του σιδηροδρόμου με τις μετακινήσεις αυτές προσέκλυσε μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού και εμφάνισε αυξημένες ανάγκες για δημιουργία κατοικιών στην περιοχή, οι οποίες ικανοποιήθηκαν με την επέκταση των δομών της πόλης γύρω από τον σταθμό.¹⁶⁶ Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ύπαρξη του σταθμού στην

και πολεοδομικοί μετασχηματισμοί», Σπουδαστική Διάλεξη, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π., Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας, επιβλέπων καθηγητής: Καρύδης Δ., Αθήνα

164 «Πολεοδομική μελέτη χρήσεων γης στις γειτονίες πλατείας Βικτωρίας και Αριστοτέλους του βου δημοτικού διαμερίσματος, σε τμήμα της γειτονιάς Μουσείου και σε τμήμα γειτονιάς Ιουλιανού-Φιλαδέλφειας του 1ου δημοτικού διαμερίσματος» (1992) Άφάση έκθεσης, Δήμος Αθηναίων, διεύθυνση σχεδίου πόλεως

165 Καρλατήρα Π. (2011/05/24), «Η ανθρωπογεωγραφία των λαθρομεταναστών στο κέντρο της Αθήνας», www.protothema.gr

166 Δ. Καρύδης, Τα επτά βιβλία της Πολεοδομίας, Αθήνα 2006 από Χαβδούλα Ε. (Ιούλιος 2013), «Σταθμοί και πόλεις: Σταθμός

ενότητα 03

περιοχή, την σηματοδοτεί ακόμη και σήμερα ως χώρο εισόδου στην Αθήνα, καθώς εκεί φτάνουν τα τρένα από όλη την Ελλάδα.

Η περιοχή του Μεταξουργείου: Εκτός ιστορικού τριγώνου της πόλης σε άμεση όμως γειτνίαση με αυτό, πήρε το όνομα της από το εργοστάσιο «Σηρική Εταιρεία Ελλάδος Αθανάσιος Δουρούτης και Σια», το μεταξουργείο της Αθήνας. Η παρουσία του μεταξουργείου στην περιοχή συνέβαλε στην διαμόρφωση του χαρακτήρα του χώρου: η περιοχή ενσωματώθηκε στην παραγωγική ζώνη της πόλης εντείνοντας την κοινωνική διαίρεση της πρωτεύουσας σε ανατολική-εύπορη και δυτική-λαϊκή πλευρά. Αρχικά το ίδιο το μεταξουργείο λειτούργησε ως ανασταλτικός παράγοντας για την ανάπτυξη της κατοικίας προς τα δυτικά. Στην συνέχεια η εγκατάσταση στην περιοχή του Ορφανοτροφείου Χατζηκώστα, που ακολουθήθηκε από την ίδρυση εργαστηρίων ραπτικής και υποδηματοποιίας, καθώς και σιδηρουργείου (για την κατάρτιση των τροφίμων του ορφανοτροφείου) και επίσης η εγκατάσταση εργοστασίου παραγωγής φωταερίου το -1859 1861, οδήγησαν στην καθιέρωση χωροθέτησης οχλουσών χρήσεων στην γύρω περιοχή. Έτσι η περιοχή μετατράπηκε σε πόλο έλξης των παραγωγικών λειτουργιών που βρίσκονταν στο ιστορικό κέντρο της πόλης (στα ίχνη της παλιάς Ρωμαϊκής Αγοράς). Το 1875 όταν κλείνει το μεταξουργείο, ο χαρακτήρας της περιοχής αλλάζει: η μεγάλη ζήτηση για κατοικία, που οφείλεται στην πληθυσμιακή αύξηση που γνωρίζει εκείνη την περίοδο η Αθήνα, οδηγεί στην εποίκηση της περιοχής και την ενσωμάτωση της στην πόλη. Η περιοχή ωστόσο έχει ήδη υποβαθμισμένο χαρακτήρα και οι νέοι κάτοικοι είναι κατά βάση εσωτερικοί μετανάστες, κάτι το οποίο έδωσε στην περιοχή τον χαρακτήρα λαϊκής συνοικίας με μικρά σπίτια και δεν ανέκοψε την διείσδυση παραγωγικών λειτουργιών (αμαξοποιία) στον χώρο και την μίξη τους με την κατοικία.¹⁶⁷ Σήμερα η περιοχή χαρακτηρίζεται από αυτήν την μίξη χρήσεων: συνύπαρξη κατοικίας με παραγωγή και συνεργεία αυτοκινήτων, ενώ θεωρείται υποβαθμισμένη και φαίνεται να εισέρχεται σε μία διαδικασία αλλαγής της φυσιογνωμίας της παρόμοια με αυτές που συνέβησαν κατά την δεκαετία του '90 στις συνοικίες της Πλάκας και του Ψυρρή.

Η Βάθη ή Βάθεια: Συνοικία της Αθήνας που εκτείνεται αριστερά της λεωφόρου Γ' Σεπτεμβρίου. Το όνομα της περιοχής οφείλεται στα λιμνάζοντα ύδατα του χείμαρρου Κυκλοβόρου, που είχε τη διεύθυνση της σημερινής οδού Μάρνης. Η δόμηση στα πλευρικά μέτωπα ξεκινά κατά την δεκαετία του 1860 και η γρήγορα οικιστική ανάπτυξη της γύρω περιοχής συμβάλλει στην δημιουργία καφενείων και εμπορικών καταστημάτων γύρω από την πλατεία. Η περιοχή κατοικείται από μεσαία και χαμηλά οικονομικά στρώματα και γι αυτό έχει χαρακτήρα γειτονιάς, ο οποίος όμως σταδιακά χάνεται με την συσχέτιση της πλατείας με την υπερτοπική κίνηση της πόλης. Η περιοχή γύρω από την πλατεία θεωρείται μια πυκνοκατοικημένη περιοχή που διατηρεί μικροαστικό και λαϊκό χαρακτήρα, ενώ η ανάδειξη της πλατείας σε συγκοινωνιακό κόμβο της πόλης της έδωσε τον χαρακτήρα περιοχής εισόδου στην Αθήνα.¹⁶⁸

Λαρίσης», , Προπτυχιακή διάλεξη, τμήμα Αρχιτεκτόνων μηχανικών Ε.Μ.Π., επιβλέπων καθηγητής: Μπελαβίλας Νικόλαος, Αθήνα

167 Αγριαντώνη Χ. «Η Αθήνα τον 19ο αιώνα. Συνοικία Μεταξουργείο», www.eie.gr

168 Μελαμπιανάκη Ε. «Οι πλατείες της Αθήνας 1945-1834», διαδικασία διαμόρφωσης Αθήνα από Μπατατούδη Α. (2008),

«Πολεοδομική και κυκλοφοριακή μελέτη της πλατείας Ομονοίας και άλλων κεντρικών πλατειών του κέντρου της Αθήνας-Πρόταση

ενότητα 03

Η συνοικία της Ομόνοιας: Αναπτύσσεται γύρω από την πλατεία Ομοנוίας. Η πλατεία Ομονοίας σχεδιάστηκε στο πρώτο πολεοδομικό σχέδιο της Αθήνας (Σχέδιο Κλεάνθη-Schaubert και διορθώσεις Klenze) και αρχικά είχαν τοποθετηθεί εκεί τα ανάκτορα του Όθωνα, όμως στην συνέχεια η τοποθεσία κρίθηκε ακατάλληλη. Η δόμηση των πλευρικών μετώπων ξεκινά γύρω στο 1870 και τα περισσότερα κτίσματα προορίζονται για κατοικίες στους ορόφους και εμπορικές και κοινωνικές δραστηριότητες στο ισόγειο, αναδεικνύοντας την πλατεία σε κέντρο κοινωνικής ζωής. Η συσχέτιση της πλατείας με το συγκοινωνιακό δίκτυο της Αθήνας, λόγω της κεντρικής της τοποθεσίας, την καθιέρωσαν από νωρίς ως περιοχή άφιξης των ταξιδιωτών στην πόλη και για αυτό συναντώνται πολλά ξενοδοχεία στην ευρύτερη περιοχή της πλατείας. Αποτελεί κέντρο της κοινωνικής ζωής του δυτικού τμήματος της Αθήνας και γι αυτό συγκέντρωνε διαχρονικά χρήστες από χαμηλότερα οικονομικά στρώματα.¹⁶⁹ Σήμερα, η πλατεία αποτελεί τόπο διέλευσης ανθρώπων από όλες τις περιοχές της πόλης. Στην γύρω περιοχή εντοπίζεται έντονη παραβατική δραστηριότητα (πιάτσες ναρκωτικών, πορνείας) ενώ αποτελεί τόπο κατοικίας για πολλούς οικονομικούς μετανάστες.

Ο Κεραμεικός – Γκάζι (Γκαζοχώρι ή και Φωταέριο): Βρίσκεται νοτιοδυτικά της διασταύρωσης της Ιεράς Οδού με την Οδό Πειραιώς και εμφανίζει από την εποχή της τουρκοκρατίας ήδη, χαρακτηριστικά βιομηχανικής περιοχής. Το όνομα της οφείλεται στις γειτονικές εγκαταστάσεις του εργοστασίου παραγωγής φωταερίου που ιδρύθηκε εκεί το 1857 με βασιλικό διάταγμα του Όθωνα. Η ίδρυση του εργοστασίου οδήγησε στην δημιουργία ενός αυθαίρετου συνοικισμού γύρω από αυτό: το Γκαζοχώρι, το οποίο αποτέλεσε ίσως την πρώτη εργατική συνοικία της Αθήνας και είχε την φήμη επικίνδυνης γειτονιάς, εστίας ασθενειών και εγκληματικότητας. Επίσης, στην περιοχή εγκαθίσταται μεγάλος αριθμός οίκων ανοχής, στιγματίζοντάς την στην συνείδηση των κατοίκων της Αθήνας. Παρόλα αυτά αποτελούσε συνοικία ζωντανή αφού την χαρακτήριζαν η αλληλεγγύη και η αλληλοβοήθεια μεταξύ των κατοίκων της. Αργότερα, όταν το εργοστάσιο αεριοφωτός κλείνει, μεγάλο μέρος του πληθυσμού αποχωρεί από την περιοχή και την θέση του παίρνουν ομάδες εσωτερικών μεταναστών κυρίως οικογένειες μουσουλμάνων της δυτικής Θράκης που έρχονται στην Αθήνα και αλλάζουν τον χαρακτήρα του χώρου.¹⁷⁰ Σήμερα η περιοχή μετά από την ανάπτυξη και την παρουσία του σταθμού μετρό «Κεραμεικός» στην κεντρική πλατεία, έχει μετατραπεί σε πόλο αναψυχής και πολιτισμού, οι παλιές κατοικίες ανακαινίζονται και ο χαρακτήρας της έχει αλλάξει εντελώς, καθώς οι παλιοί κάτοικοι αναγκάστηκαν να φύγουν.

ανάπλασης της πλατείας Ομονοίας», Διπλωματική εργασία, Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων μηχανικών, Τομέας Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού, επιβλέπων καθηγητής: Βλαστός Θ., Αθήνα
 169 Μελαμπιανάκη Ε. «Οι πλατείες της Αθήνας 1945-1834», διαδικασία διαμόρφωσης Αθήνα από Μπατατούδη Α. (2008), «Πολεοδομική και κυκλοφοριακή μελέτη της πλατείας Ομονοίας και άλλων κεντρικών πλατειών του κέντρου της Αθήνας-Πρόταση ανάπλασης της πλατείας Ομονοίας», Διπλωματική εργασία, Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων μηχανικών, Τομέας Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού, επιβλέπων καθηγητής: Βλαστός Θ., Αθήνα
 170 «Ανάπλαση Πειραιώς 1995/3/3», kerameikos.blogspot.gr και Αγριαντώνη Χ. «Η Αθήνα τον 19ο αιώνα. Συνοικία Μεταξουργείο», www.eie.gr από Στεφανάτου Ρ. (2010), «Φαινόμενα Gentrification: Διερεύνηση του αστικού εξευγενισμού στο Γκαζοχώρι και σύγκριση με την διεθνή εμπειρία», Μεταπτυχιακή εργασία, Δ.Π.Μ.Σ. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» Ε.Μ.Π., επιβλέπων καθηγητής: Σαγιάς Ι., Αθήνα

ενότητα 03

Μία από τις παλιότερες συνοικίες της Αθήνας μέσα στο ιστορικό τρίγωνο της πόλης είναι αυτή του Ψυρρή - Κουμουνδούρου. Οριοθετείται από τις οδούς Ευριπίδου, Γερανίου, Σοφοκλέους, Αθηνάς, Ερμού, Πειραιώς και Αγίων Ασωμάτων. Ο χώρος χαρακτηρίστηκε αρχικά ως περιοχή κατοικίας αρχοντικών οικογενειών (μετά την απελευθέρωση), όμως γρήγορα (1870) μετατράπηκε σε κακόφημη γειτονιά της πόλης, όπου κατοίκησαν χαμηλά κοινωνικά στρώματα, καθώς εκεί συγκεντρώνονταν οι «κουτσαβάκηδες», δηλαδή ομάδες ατόμων με έντονη παραβατική δραστηριότητα, μέχρι το 1893 περίπου όταν και η περιοχή «καθαρίζεται» από την αστυνομία. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, κτίζονται στην περιοχή νέες κατοικίες και εγκαθίστανται βιοτεχνίες και καταστήματα, ενώ κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου η περιοχή γεμίζει με αποθήκες και εργαστήρια επεξεργασίας δερμάτων, δίνοντας στον χώρο έναν άλλο χαρακτήρα. Κατά την περίοδο της κατοχής οι κάτοικοι αρχίζουν να φεύγουν από την περιοχή, στην οποία πλέον κυριαρχούν έμποροι και βιοτέχνες και τέλος, κατά την δεκαετία του '80 εγκαταλείπεται οριστικά και ρημάζει. Σήμερα μετά από ανάπλαση η περιοχή του Ψυρρή αποτελεί πόλο αναψυχής και πολιτισμού ενώ η Πλατεία Κουμουνδούρου είναι γνωστή ως μία από τις πιο κακόφημες γειτονίες του υποβαθμισμένου κέντρου της πόλης.¹⁷¹

Το Σύνταγμα: Η ευρύτερη περιοχή γύρω από την πλατεία Συντάγματος. Ανέκαθεν η πλατεία Συντάγματος υπήρξε χώρος συγκέντρωσης μεγάλου πλήθους. Στην μία πλευρά της πλατείας υπάρχουν συγκεντρωμένα πολλά μεγάλα ξενοδοχεία, γεγονός που προσδίδει στον χώρο την έννοια της φιλοξενίας. Το 1836 αποφασίστηκε η μεταφορά των βασιλικών ανακτόρων στην περιοχή, απόφαση η οποία έδωσε στον χώρο μια αίγλη και ταυτόχρονα τον συσχέτισε με τα πολιτικά δρώμενα της χώρας. Κατά τα πρώτα χρόνια μετά την Τουρκοκρατία η δόμηση γύρω από την πλατεία είναι σχεδόν ανύπαρκτη και όταν άρχισαν σταδιακά να δημιουργούνται τα πρώτα κτίσματα ο χώρος αμέσως πήρε τον χαρακτήρα του κοινωνικού πολιτιστικού και πολιτικού πόλου έλξης. Παρατηρήθηκε έντονη ανάπτυξη χώρων κοινωνικών συναθροίσεων κατά μήκος των αξόνων Αιόλου, Αθηνάς και Ερμού καθώς και στις ζώνες γύρω από αυτούς, μετατρέποντας όλο το παλιό εμπορικό κέντρο της πόλης σε πολιτιστικό και κοινωνικό κέντρο όπου πολιτικές συζητήσεις είχαν κυρίαρχη θέση. Η πλατεία, όπως και η ευρύτερη περιοχή γύρω από αυτήν, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την έννοια της επανάστασης και της λαϊκής απαίτησης, καθώς αποτελεί χώρο ιστορικών διεκδικήσεων (Δεκεμβριανά, συγκεντρώσεις και ομιλίες πολιτικού περιεχομένου όπως η ομιλία του Α. Παπανδρέου το 1981, διαδηλώσεις, πορείες κ.α.). Θα πρέπει επίσης να αναφέρουμε την μητροπολιτική σημασία της πλατείας για την πόλη της Αθήνας, η οποία τονίστηκε ακόμη περισσότερο με την διεξαγωγή διαγωνισμών ανάπλασης για την πλατεία, στα πλαίσια των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, καθώς και την τοποθέτηση κομβικού σταθμού του μετρό σε αυτήν.¹⁷² Σήμερα η περιοχή αποτελεί σημαντικό μητροπολιτικό κέντρο απ όπου διέρχεται καθημερινά μεγάλος αριθμός ανθρώπων απ όλες τις περιοχές της Αθήνας. Κυριαρχεί πυκνότητα και μίξη

171 Καιροφύλας Γ. (1998) «Η Αθήνα του Μεσοπολέμου» Φιλιππότη, Αθήνα και Καιροφύλας Γ. (1997) «Η Αθήνα στην δεκαετία του '60» Φιλιππότη, Αθήνα από Γκανιάς Κ. (2006), «Η αναβάθμιση της περιοχής του Ψυρρή», Διπλωματική μεταπτυχιακού «Βιώσιμης ανάπτυξης», Τμήμα Οικιακής οικονομίας και οικολογίας Χαροκοπείου, υπεύθυνη καθηγήτρια: Ρόιδω Μ., Αθήνα

172 Αλεξανδροπούλου Σ. (2009), «Πλατεία Συντάγματος: μια ζωντανή πλατεία», Μεταπτυχιακή εργασία στα πλαίσια του μαθήματος "Ανθρωπολογικές προσεγγίσεις της πόλης", ΔΠΜΣ Αρχιτεκτονική και Σχεδιασμός του Χώρου κατεύθυνση Πολεοδομία – Χωροταξία ΕΜΠ, Αθήνα

ποικίλων χρήσεων, κοινωνικών δομών και μορφολογικών επιλογών, ενώ εμφανής είναι ακόμη και σήμερα ο αγωνιστικός και λαϊκός χαρακτήρας της ίδιας της πλατείας.¹⁷³

Τέλος, το Κουκάκι: Συνοικία της Αθήνας που εκτείνεται κάτω από τον ιερό βράχο της Ακρόπολης. Το όνομά της προέκυψε από τον κάτοικο της περιοχής Γ. Κουκάκη, ιδιοκτήτη εργοστασίου κρεβατιών. Τμήμα της περιοχής αποτελεί και η ιδιαίτερη συνοικία «Γαργαρέτα» που οφείλει το όνομα της στην ιταλική ομώνυμη οικογένεια που κατοίκησε στην περιοχή και κατείχε πολλά κτήματα. Η περιοχή αποτέλεσε διαχρονικά τόπο κατοικίας προσωπικοτήτων των γραμμάτων και του πολιτισμού, ενώ είναι συνδεδεμένη με σπουδαία ιστορικά και πολιτισμικά στοιχεία της ταυτότητας της Αθήνας και απέκτησε τον χαρακτήρα της γειτονιάς διανοούμενων και καλλιτεχνών. Κατά τα χρόνια του μεσοπολέμου άνοιξαν στην περιοχή αρκετές ταβέρνες που αποτέλεσαν τόπους συνάθροισης-στέκια για τους ιδιαίτερους κατοίκους της περιοχής κάτι το οποίο ενέτεινε τον ήδη υπάρχοντα χαρακτήρα της συνοικίας.¹⁷⁴ Σήμερα η περιοχή διατηρεί τον παλιό της χαρακτήρα καθώς εξακολουθούν να μένουν εκεί προσωπικότητες του καλλιτεχνικού στερεώματος και συνεχίζουν να λειτουργούν οι μικρές ταβέρνες και καφέ-μπαρ. Σημαντικό στοιχείο στην διατήρηση του χαρακτήρα της περιοχής αποτελεί και η ύπαρξη του Πάντειου Πανεπιστημίου, που καθιστά την περιοχή γειτονιά διανοούμενων. Στο Κουκάκι μένουν επίσης και αρκετοί μετανάστες οι οποίοι ωστόσο, σύμφωνα με μαρτυρίες φαίνεται να είναι – σε ένα μεγάλο ποσοστό - ενταγμένοι την τοπική κοινωνία.¹⁷⁵

3.3.6 Άτυποι χώροι προσευχής

Βασική ιδιαιτερότητα των μουσουλμάνων μεταναστών σε σχέση με τους υπόλοιπους, είναι αυτή του θρησκευματος. Για αυτούς το Ισλάμ δεν είναι απλά μία θρησκεία, είναι τρόπος ζωής. Η έλλειψη επίσημου χώρου λατρείας στην Αθήνα οδήγησε στην διαμόρφωση διαμερισμάτων, αποθηκών, υπογείων, βιομηχανικών κτιρίων, γκαράζ και άλλων τέτοιων χώρων, σε χώρους προσευχής (αυτοσχέδια τζαμιά: musalla), για να εκτελέσουν τις θρησκευτικές τους υποχρεώσεις οι μουσουλμάνοι της πρωτεύουσας. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν εκατό τέτοιοι χώροι σε όλη την περιφέρεια της Αττικής, ενώ εντός του δήμου Αθηναίων λειτουργούσαν, το 2011, 26: δώδεκα αραβικά, τέσσερα πακιστανικά και δέκα μπαγκλαντεσιανά άτυπα τζαμιά, τα οποία ιδρύθηκαν διάσπαρτα στον αστικό ιστό και έτσι δεν διαμορφώθηκε κάποιο είδος μουσουλμανικού γκέτο, κάτι που φαίνεται να ισχύει μέχρι σήμερα.¹⁷⁶

Οι χώροι αυτοί δεν έχουν σχεδιαστεί για αυτήν την χρήση και έτσι εμφανίζουν μια σειρά από προβλήματα:

173 (2001,)«Αρχιτεκτονικός διαγωνισμός των τεσσάρων πλατειών της Αθήνας : Ομόνοια - Σύνταγμα - Μοναστηράκι - Κουμουνδούρου : κατάλογος συμμετοχών», έκδοση: Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας, Αθήνα

174 Αβραμόπουλος Π.Ν. (14/01/03), «Κουκάκι – Γαργαρέτα - Μακρυγιάννη (Ιστορική αναδρομή στην Αθήνα μας)», www.ranosavramatorouλος.blogspot.gr

175 Οντέτ-Κυπριωτάκη Σ. (2010/01/13), «Κουκάκι, το μικρό Παρίσι της Αθήνας», www.athensvoice.gr, τεύχος: 285

176 Δουρίδα Ε. (Ιούνιος 2011), «Το Ισλάμ στην Ελλάδα: Θρησκευτική Ταυτότητα και Πρακτική μεταξύ Αυτοχθόνων και Μουσουλμάνων μεταναστών», Ημερίδα, συνοπτική παρουσίαση του σχεδίου δράσης «Αναζητώντας τόπους συνύπαρξης», Αθήνα

ενότητα 03

- Ελλείψεις σε υποδομές, δεν έχουν άδειες και δεν πληρούν τους κανόνες ασφαλείας.
- Διαθέτουν τον απολύτως απαραίτητο εξοπλισμό για την τήρηση της προσευχής και την μετάδοση των παραδόσεων στην επόμενη γενιά.
- Χαρακτηριστικό των χώρων αυτών είναι ότι είναι καμουφλαρισμένοι στον αστικό ιστό καθώς οι χρήστες τους δεν θέλουν να γίνουν αντιληπτοί από τους «ξένους». Επίσης συνήθης είναι η περίπτωση τοποθέτησης των αυτοσχέδιων τζαμιών στον περίγυρο της πόλης, τα προάστια και σε πρώην βιομηχανικές περιοχές όπου υπάρχουν μεγάλα κτηριακά αποθέματα σε σχετικά χαμηλή τιμή, ώστε να αγορασθεί και να διαμορφωθεί κατάλληλα ο χώρος.
- Η λειτουργία τους γίνεται σε πλαίσια αυτοχρηματοδότησης και αυτοδιαχείρισης, και αυτός είναι ένας λόγος που συγκεντρώνονται σε εγγύτητα με τον αυξημένο πληθυσμό μουσουλμάνων ανά περιοχή. Ενδεχόμενες διαφορές στην ιδεολογία μεταξύ διαφορετικών εθνικοτήτων που επισκέπτονται τους χώρους αυτούς, δεν φαίνεται να στέκονται εμπόδιο στην εξέλιξη του κτιρίου σε κέντρο αλληλεγγύης και ανταλλαγής απόψεων.

Ειδικότερα για τα κτίρια αυτά που βρίσκονται στην Αθήνα, η έκτασή τους είναι 70-350 τετραγωνικά μέτρα, με εξαίρεση το Ελληνο-Αραβικό Πολιτιστικό Κέντρο που είναι 1.800 τετραγωνικά μέτρα, όπου συναντάμε και άλλες χρήσεις πέραν της προσευχής (σχολεία, εργαστήρια καλών τεχνών, εκπαιδευτήρια γλωσσών, πρόβλεψη για χώρους διαλέξεων, εμπορικά καταστήματα, ιατρεία). Ακόμα, η δυναμικότητα αυτών των χώρων περιορίζεται στα 20-70 άτομα καθημερινά, ενώ στην προσευχή της Παρασκευής οι απαιτήσεις χωρητικότητας φθάνουν τους 200 πιστούς. Την περίοδο των μεγάλων εορτών ο αριθμός αυτός κορυφώνεται σε χιλιάδες.

Χάρτης 3.8: Θέσεις των άτυπων χώρων λατρείας στην Αθήνα, Πηγή: www.islam.gr

3.3.7 Προβλήματα

Η ανυπαρξία επίσημου τεμένους ή κάποιων μικρότερων επίσημων τζαμιών πυροδοτεί μια σειρά προβλημάτων σχετικά με την ζωή των μουσουλμάνων στον αστικό χώρο. Σημαντικότερο όλων είναι αυτό του υπεύθυνου καθοδήγησης των προσκυνητών, του ιμάμη. Το πρόσωπο αυτό πρέπει να έχει το πνευματικό υπόβαθρο και τις γνώσεις ώστε να πραγματοποιήσει το «μάθημα της Παρασκευής». Από την στιγμή που δεν υπάρχει επίσημος χώρος λατρείας, δεν μπορεί να υπάρχει και επίσημος ιμάμης ο οποίος, όπως ορίζει η θρησκεία τους πρέπει να προέρχεται από τις Αραβικές χώρες ή χώρες της Ασίας. Το έργο του αναλαμβάνουν αυτοδίδακτοι εθελοντές χωρίς εμπειρία, που δεν έχουν την δυνατότητα να επιλύσουν πολύπλοκα εσωτερικά θέματα της θρησκείας τους.¹⁷⁷

Επιπροσθέτως, τα ανεπίσημα τζαμιά που βρίσκονται σε περιοχές έντονης αστυνομικής επίβλεψης, γίνονται αντικείμενο συχνών ελέγχων με αφορμή την διακίνηση ναρκωτικών και άλλων παράνομων δραστηριοτήτων. Απώτερος σκοπός βέβαια, είναι ο έλεγχος της περιοχής από της Αρχές και η επιβεβαίωση της εξουσίας της στον χώρο. Έτσι, οι μετανάστες πέφτουν θύματα ρατσιστικών επιθέσεων λόγω της «άτυπης» διαφορετικότητάς τους και των μειωμένων ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων. Ωστόσο οι επιθέσεις στα τζαμιά δεν είναι ούτε μεμονωμένες, ούτε μοναδικές περιπτώσεις ρατσιστικής βίας. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ραγδαία αύξηση αυτών των φαινομένων, την ανάληψη των οποίων έχουν συνήθως τα μέλη ακροδεξιών οργανώσεων, φανατικοί χριστιανοί και άλλοι οι οποίοι δρουν υπό την κάλυψη της αστυνομίας και του Τύπου που πολλές φορές αποσιωπά ή δεν καταγράφει τις επιθέσεις ως τέτοιες. Ταυτόχρονα, έχει αρχίσει να αναπαράγεται ένα είδος καθαρά ξενοφοβικού και ρατσιστικού πολιτικού λόγου.¹⁷⁸

Πέρα όμως από αυτούς τους εξωτερικούς παράγοντες, η κοινότητα αντιμετωπίζει κάποια θέματα όσον αφορά τα εσωτερικά ζητήματα διαχείρισης των χώρων αυτών. Μερικές φορές οι χώροι γίνονται αντικείμενο κερδοφορίας επίδοξων μικροεπιχειρηματιών οι οποίοι εκμεταλλεύονται την πρόθυμη συνεισφορά των προσκυνητών με πρόσταγμα την βελτίωση των συνθηκών της προσευχής και των εγκαταστάσεων του χώρου.

Εκτός των παραπάνω προβλημάτων που είναι άμεσα συνδεδεμένα με την ανάγκη ενός επίσημου χώρου, φαίνεται να προκύπτουν και άλλα, σχετικά με την ανάγκη για τακτική προσευχή στον χώρο εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρείται δυσκολία στην τήρηση των θρησκευτικών καθηκόντων τους από τους μουσουλμάνους, αφού οι εργοδότες δεν δείχνουν κατανόηση για την σημαντικότητα των προσευχών τους και δεν παραχωρούν κάποια ευελιξία στο ωράριο απασχόλησής τους.

177 Δουρίδα Ε. (Ιούνιος 2011), «Το Ισλάμ στην Ελλάδα: Θρησκευτική Ταυτότητα και Πρακτική μεταξύ Αυτοχθόνων και Μουσουλμάνων μεταναστών», Ημερίδα, συνοπτική παρουσίαση του σχεδίου δράσης «Αναζητώντας τόπους συνύπαρξης», Αθήνα

178 Τουρνικιώτης Π. (2011), «Μεταλλασσόμενοι χαρακτήρες και πολιτικές στα κέντρα πόλης Αθήνας και Πειραιά», ερευνητικό πρόγραμμα, Αθήνα

ενότητα 03

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι δεν εκλείπει το φαινόμενο των διακρίσεων βάσει της εθνικής καταγωγής από τους Έλληνες εργοδότες ή συνάδελφους εργαζομένους οι οποίοι δεν είναι δεκτικοί στην ετερότητα. Ωστόσο, το θετικό αντιστάθμισμα είναι ότι δεν υφίστανται διακρίσεις λόγω θρησκευτικών πεποιθήσεων και γενικά, παρατηρείται σεβασμός ως προς την λατρεία ενός «διαφορετικού Θεού».¹⁷⁹

Εν κατακλείδι, μια σειρά προβλημάτων ακολουθεί την έννοια της διαφορετικότητας εντός των συνόρων η οποία όμως δεν θα εξεταστεί αφού αφορά γενικά τους μετανάστες και όχι μόνο την ειδική κατηγορία των μουσουλμάνων.

3.3.8 Συμπερασματικά

Όπως φαίνεται, η ανάγκη για δημιουργία ενός επίσημου χώρου λατρείας μεταφράζεται σε ένα ζήτημα εθνικής ταυτότητας της χώρας στην οποία θα τοποθετηθεί. Η κατασκευή του, δεν θα εξαφανίσει τα ανεπίσημα που λειτουργούν στις γειτονιές της Αθήνας, αλλά θα γίνει μια πράξη – σύμβολο σεβασμού προς την ισλαμική θρησκεία.

Ωστόσο, το πραγματικό πρόβλημα από το οποίο προκύπτουν όλες αυτές οι διαφορές είναι η σχέση της Ευρώπης με το Ισλάμ και η σχέση των μουσουλμάνων με τους ανθρώπους του Δυτικού κόσμου. Σημαντικοί παράγοντες στην συζήτηση αυτού του θέματος αποτελούν, από την μία πλευρά, οι γενικές και τοπικές αρχές και οι πολίτες μεμονωμένα, ενώ από την άλλη, οι διαφορετικές θρησκευτικές ομάδες, μουσουλμανικούς συλλόγους και σωματεία.¹⁸⁰

3.4 Κριτήρια Χωροθέτησης

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στόχος της συγκεκριμένης εργασίας είναι να ορίσει μια ευρύτερη περιοχή, η οποία θα είναι κατάλληλη να φιλοξενήσει ένα ισλαμικό κέντρο. Έτσι λαμβάνοντας υπ' όψιν όσα αναλύθηκαν στις προηγούμενες ενότητες, θα επιχειρήσουμε να διαμορφώσουμε ένα σύστημα κριτηρίων που θα πρέπει να πληροί η επιλεγμένη τοποθεσία, ώστε να αποφευχθούν οι συγκρούσεις και να επιτευχθεί ομαλή συνύπαρξη χριστιανών και μουσουλμάνων στο κέντρο της πόλης. Ορίζουμε τους σημαντικότερους παράγοντες που θα βοηθήσουν στην ουσιαστική λειτουργία του ισλαμικού κέντρου και την ομαλή ένταξη των μουσουλμάνων σε ένα κατά βάση χριστιανικό περιβάλλον. Σημαντικά πεδία που θεωρούμε ότι πρέπει να συμπεριληφθούν στην διαμόρφωση του συστήματος αυτού είναι:

179 Δουρίδα Ε. (Ιούνιος 2011), «Το Ισλάμ στην Ελλάδα: Θρησκευτική Ταυτότητα και Πρακτική μεταξύ Αυτοχθόνων και Μουσουλμάνων μεταναστών», Ημερίδα, συνοπτική παρουσίαση του σχεδίου δράσης «Αναζητώντας τόπους συνύπαρξης», Αθήνα
 180 Σκουλαρίκη Α. (2010), «Old and new mosques in Greece: a new debate haunted by history», από Allievi S. «Mosques in Europe: Why a solution has become a problem», Alliance Publishing Trust, Λονδίνο

ενότητα 03

- Η προσπελασιμότητα της τοποθεσίας
- Η συμβατότητα με το υφιστάμενο θεσμοθετημένο πλαίσιο χρήσεων γης (με βάση το ΓΠΣ δήμου Αθηναίων και το ΡΣΑ του '85 με τροποποιήσεις μέχρι το '12 καθώς δεν έχει θεσμοθετηθεί η αναθεώρηση του)
- Ο τόπος κοινωνικής δραστηριοποίησης της μουσουλμανικής κοινότητας (με τον όρο αυτό ορίζουμε περιοχές όπου εντοπίζονται κατά σχετικά μεγάλη πυκνότητα η κατοικία, η εργασία, οι άτυποι χώροι προσευχής, οι σύλλογοι, η αναψυχή και η εμπορική δραστηριότητα ομόθρησκων)
- Η ομαλή κοινωνική ένταξη μουσουλμάνων στην επιλεγμένη περιοχή (με τον όρο αυτό ορίζουμε περιοχές όπου μπορεί να επιτευχθεί αρμονική συνύπαρξη με χριστιανούς, περιοχές με μειωμένο ποσοστό ρατσιστικών επιθέσεων σε μετανάστες, περιοχές με μειωμένα ποσοστά ακροδεξιών κομμάτων στις εκλογές και περιοχές όπου η τοπική κοινωνία εμφανίζει δεκτικότητα στο διαφορετικό: σε μουσουλμάνους και μετανάστες γενικότερα).

Στην συνέχεια εξετάζουμε και αξιολογούμε τις παραπάνω κατηγορίες κριτηρίων και τα επιμέρους κριτήρια. Διαμορφώνονται χάρτες καταλληλότητας των περιοχών του δήμου Αθηναίων με βάση το κάθε κριτήριο αλλά και προτείνεται συντελεστής σπουδαιότητας στα κριτήρια που θεωρούμε πιο σημαντικά. Με τον τρόπο αυτό θα επιχειρούμε να προτείνουμε μια σχετικά μικρή περιοχή, ικανή να φιλοξενήσει το ισλαμικό κέντρο.

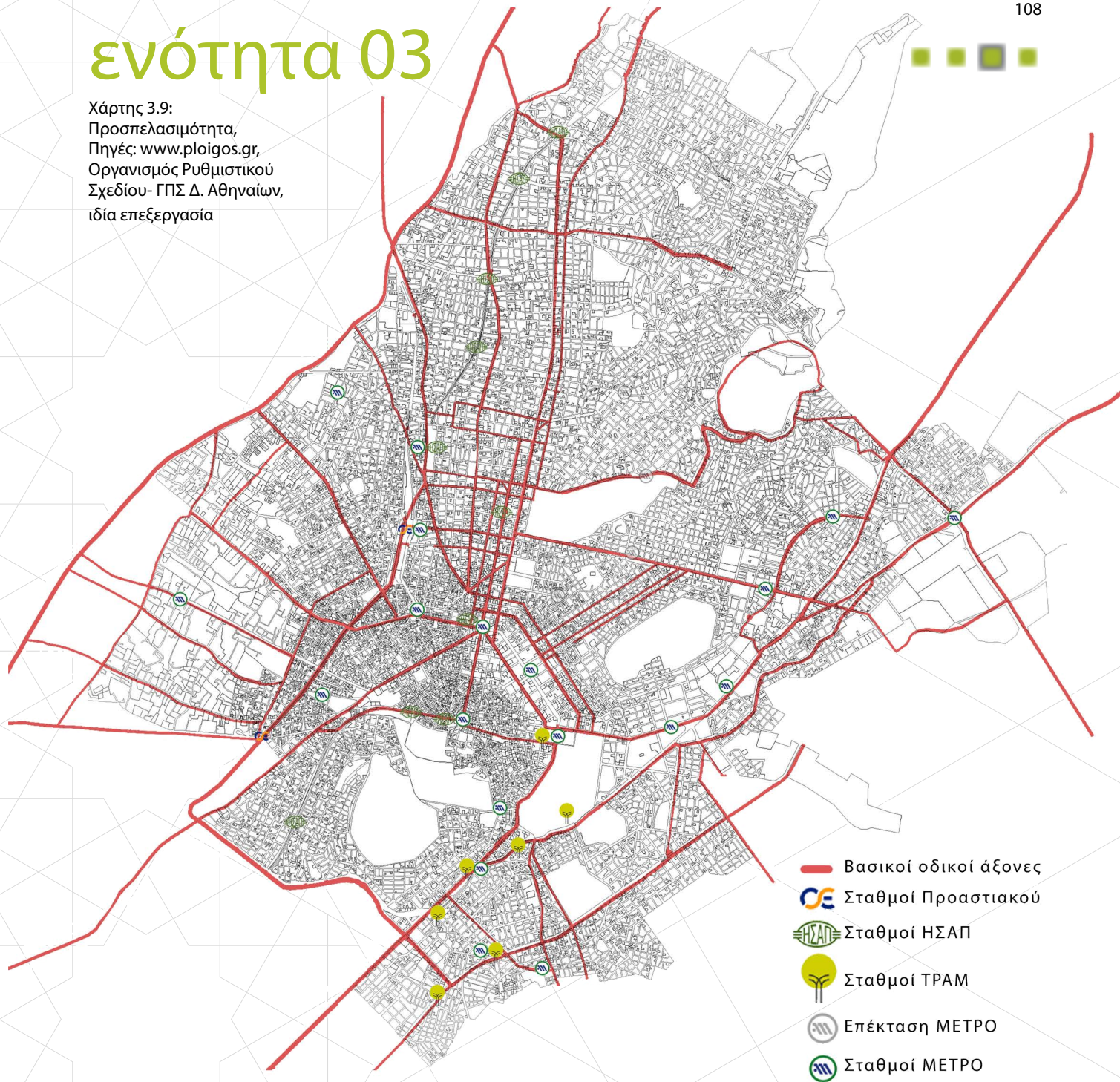
Προσπελασιμότητα

Σημαντικό στοιχείο στην χωροθέτηση Ισλαμικού κέντρου θεωρούμε ότι θα πρέπει να είναι η πρόσβαση σε αυτό, μέσω των βασικών οδικών αξόνων της πόλης και ιδιαίτερα μέσω ΜΜΜ, καθώς πολλοί από τους μουσουλμάνους της Αθήνας ανήκουν στην κατηγορία των οικονομικών μεταναστών και δεν διαθέτουν όχημα ιδιωτικής χρήσης. Θεωρούμε λοιπόν σκόπιμο η επιλεγμένη τοποθεσία να αποτελεί κόμβο του δικτύου συγκοινωνιών της Αθήνας, ώστε το κέντρο να είναι εύκολα προσβάσιμο από πολλές περιοχές. Επίσης, επιθυμητό θα ήταν το κέντρο να είναι προσβάσιμο με τα πόδια για κάποιον που βρίσκεται σε περιοχές όπου εντοπίζεται έντονη κοινωνική δραστηριοποίηση μουσουλμάνων.¹⁸¹

181 Συνεντεύξεις με μουσουλμάνους της Αθήνας

ενότητα 03

Χάρτης 3.9:
Προπελασιμότητα,
Πηγές: www.ploigos.gr,
Οργανισμός Ρυθμιστικού
Σχεδίου- ΓΠΣ Δ. Αθηναίων,
ιδία επεξεργασία

- Βασικοί οδικόι άξονες
- Σταθμοί Προαστιακού
- Σταθμοί ΗΣΑΠ
- Σταθμοί ΤΡΑΜ
- Επέκταση ΜΕΤΡΟ
- Σταθμοί ΜΕΤΡΟ

Χάρτης προπελασιμότητας
κλίμακα 1:50.000

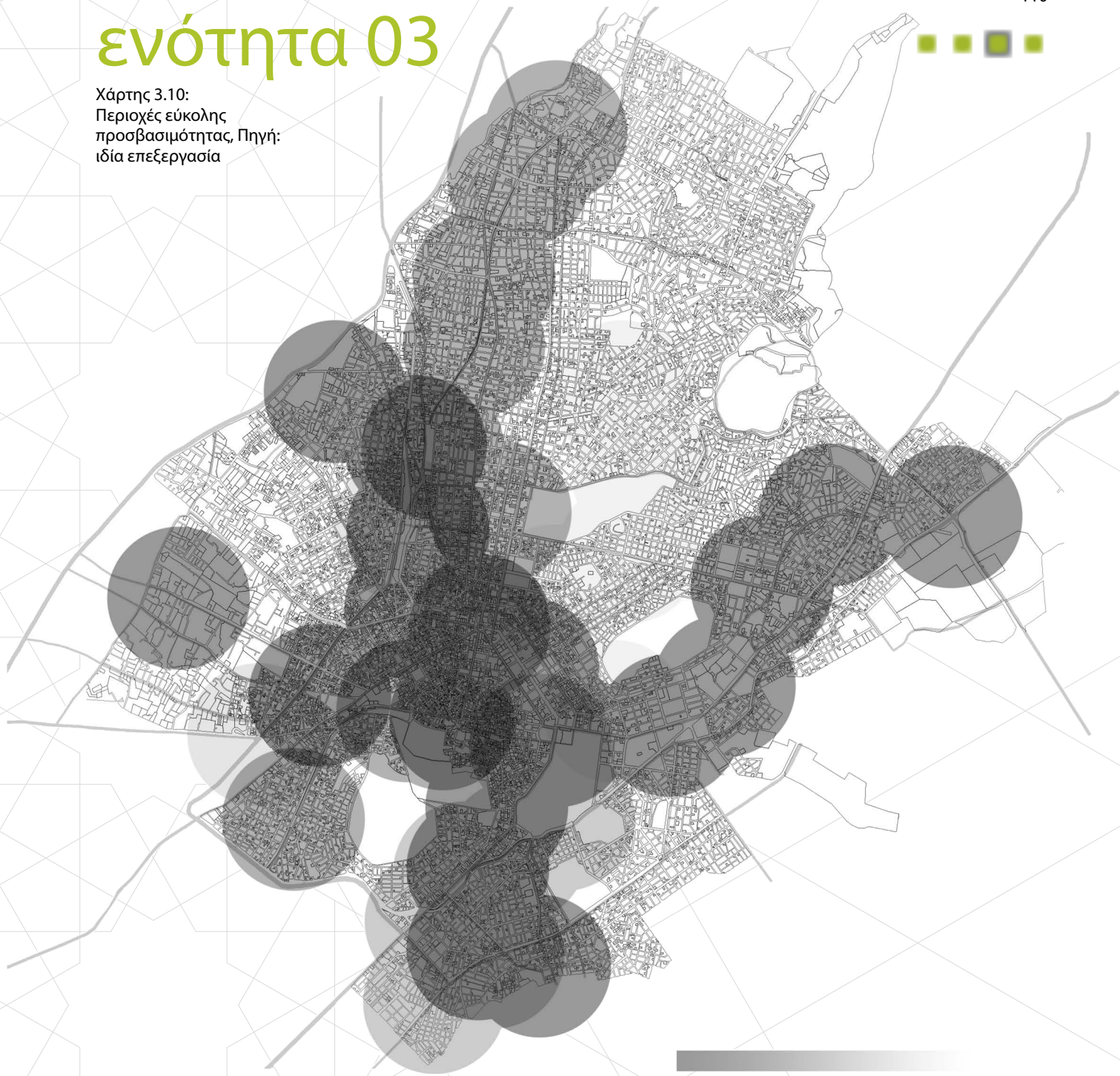

ενότητα 03

Θεωρούμε ότι το κριτήριο της προσπελασιμότητας είναι αρκετά σημαντικό καθώς η πρόσβαση στο κτίριο είναι ο παράγοντας που θα δώσει ζωή σε αυτό, όχι μόνο σε περιόδους γιορτών ή την Παρασκευή, που είναι η επίσημη μέρα της προσευχής, αλλά και κάθε μέρα. Στην μελέτη μας λάβαμε υπ όψιν κυρίως τα ΜΜΜ σταθερής τροχιάς, καθώς αποτελούν ένα πιο αξιόπιστο και ολοκληρωμένο δίκτυο με συνεχείς επεκτάσεις που προσφέρει μεγαλύτερες ταχύτητες μετακίνησης (δεν επηρεάζεται από κίνηση), απ' ό,τι το δίκτυο των λεωφορείων και των τρόλεϊ. Στον χάρτη 3.10 αποδίδονται με εντονότερο χρώμα οι περιοχές που εξυπηρετούνται άμεσα από κάθε σταθμό ΜΜΜ σταθερής τροχιάς (ακτίνα επιρροής: 500μ γύρω από τον κάθε σταθμό) και επομένως είναι πιο εύκολα προσβάσιμες στον δήμο Αθηναίων. Τέλος στον χάρτη αυτόν επιχειρούμε να αξιολογήσουμε την προσβασιμότητα κάθε περιοχής με βάση την ταχύτητα του μέσου που φτάνει σε κάθε σταθμό. Έτσι με διαβαθμίσεις του γκρι αποδίδουμε καλύτερη προσβασιμότητα με φθίνουσα σειρά στα εξής μέσα: μετρό, ΗΣΑΠ, τραμ και οδικό δίκτυο (πρόσβαση με Ι.Χ. δίκτυο λεωφορείων και τρόλεϊ), προαστιακός, μελλοντική επέκταση μετρό.

ενότητα 03

Χάρτης 3.10:
Περιοχές εύκολης
προσβασιμότητας, Πηγή:
ιδία επεξεργασία

Χάρτης διαβαθμίσεων προσπελασιμότητας
κλίμακα 1:50.000

ενότητα 03

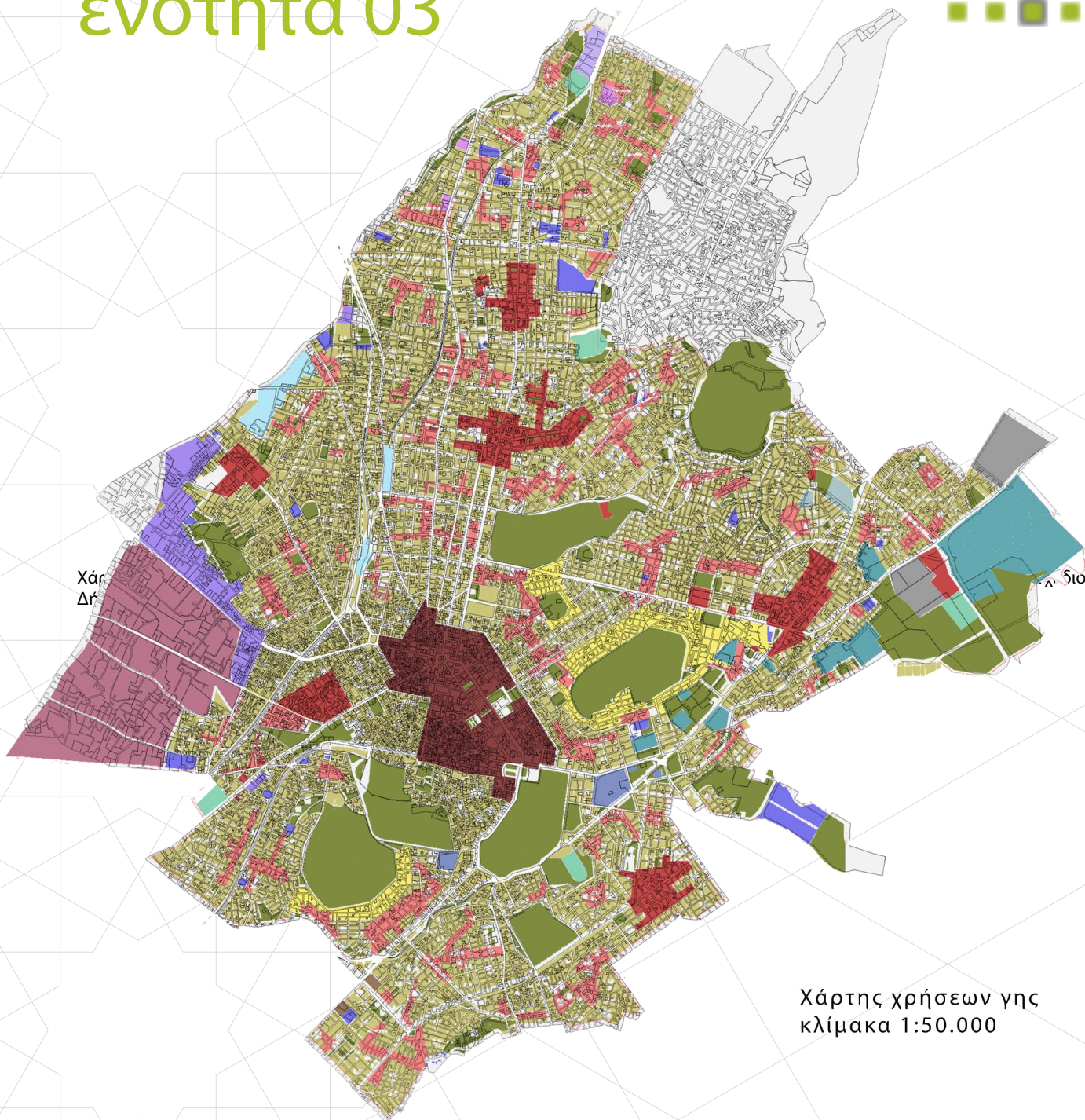
Συμβατότητα με το υφιστάμενο θεσμοθετημένο πλαίσιο χρήσεων γης

Ένας ακόμη παράγοντας που παίζει ρόλο στην διαδικασία χωροθέτησης του Ισλαμικού κέντρου είναι η συμβατότητα με τις θεσμοθετημένες χρήσεις γης της περιοχής. Στην ελληνική νομοθεσία δεν φαίνεται να υπάρχει κάποια ειδική κατηγορία χρήσεων που να περιλαμβάνει τους χώρους λατρείας όλων των υπόλοιπων θρησκειών πέραν της επίσημης θρησκείας της χώρας, επομένως θεωρούμε ότι το Ισλαμικό κέντρο ανήκει στις κατηγορίες «Θρησκευτικοί χώροι» και «Πολιτιστικά κτίρια». Έτσι η χωροθέτησή του μπορεί να πραγματοποιηθεί σε περιοχές με χαρακτήρα αμιγούς κατοικίας, γενικής κατοικίας, πολεοδομικού κέντρου-κεντρικής λειτουργίας πόλης-τοπικού κέντρου συνοικίας-γειτονιάς και τουρισμού-αναψυχής.¹⁸² Σύμφωνα με τον χάρτη 3.11 διαπιστώνεται ότι σχεδόν όλες οι περιοχές εντός του δήμου Αθηναίων μπορούν να φιλοξενήσουν τέτοιου είδους χρήσεις.

	Υπερτοπικό κέντρο δήμου		Περιοχή αμιγούς κατοικίας
	Κέντρο δήμου		Περιοχή γενικής κατοικίας
	Τοπικό κέντρο γειτονιάς		Εγκαταστάσεις μεταφορών
	Πράσινο		Διάταγμα Ελαιώνα
	Βιομηχανικό πάρκο-βιομηχανικές/βιοτεχνικές εγκαταστάσεις μη ιδιαίτερος οχλούσες		Πολιτισμός
	Ιδιαίτερες χρήσεις		Πρόνοια
	Τουρισμός-αναψυχή		Αθλητισμός
	Ζώνη βιομηχανίας: βιομηχανικές-βιοτεχνικές εγκαταστάσεις οχλούσες		Περίθαλψη
	Βιοτεχνικό πάρκο προς εξυγίανση		Εκπαίδευση

¹⁸² Μέλισσας Δ.Κ. (2010) «Οι χρήσεις γης, το γενικό πολεοδομικό σχέδιο & η ζώνη οικιστικού ελέγχου», εκδόσεις Σάκκουλα, β' έκδοση, Αθήνα-Θεσσαλονίκη

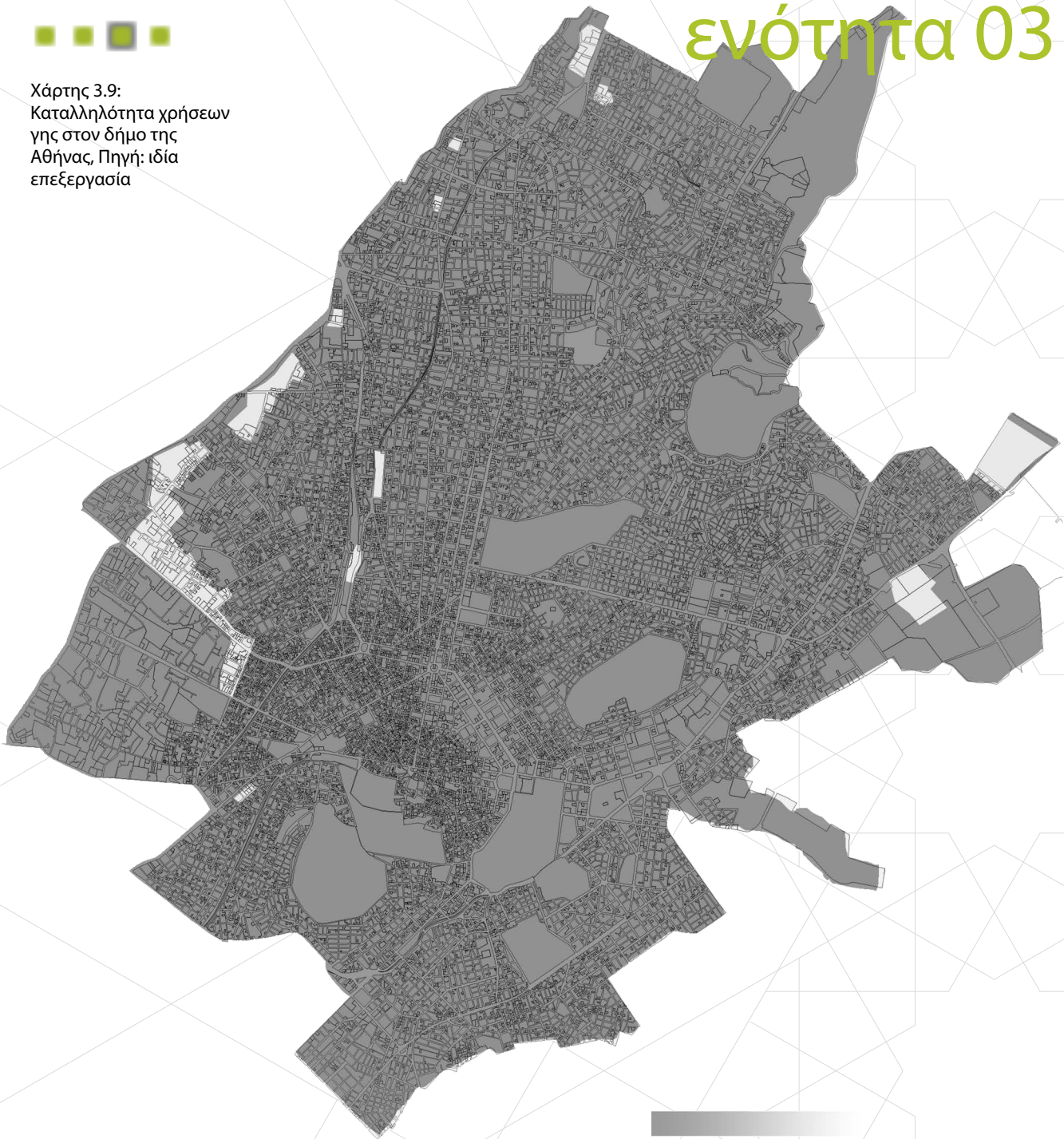
ενότητα 03

Χάρτης 3.9:
Καταλληλότητα χρήσεων
γης στον δήμο της
Αθήνας, Πηγή: ίδια
επεξεργασία

ενότητα 03

Διαβαθμίσεις καταλληλότητας χρήσεων γης
κλίμακα 1:50.000

ενότητα 03

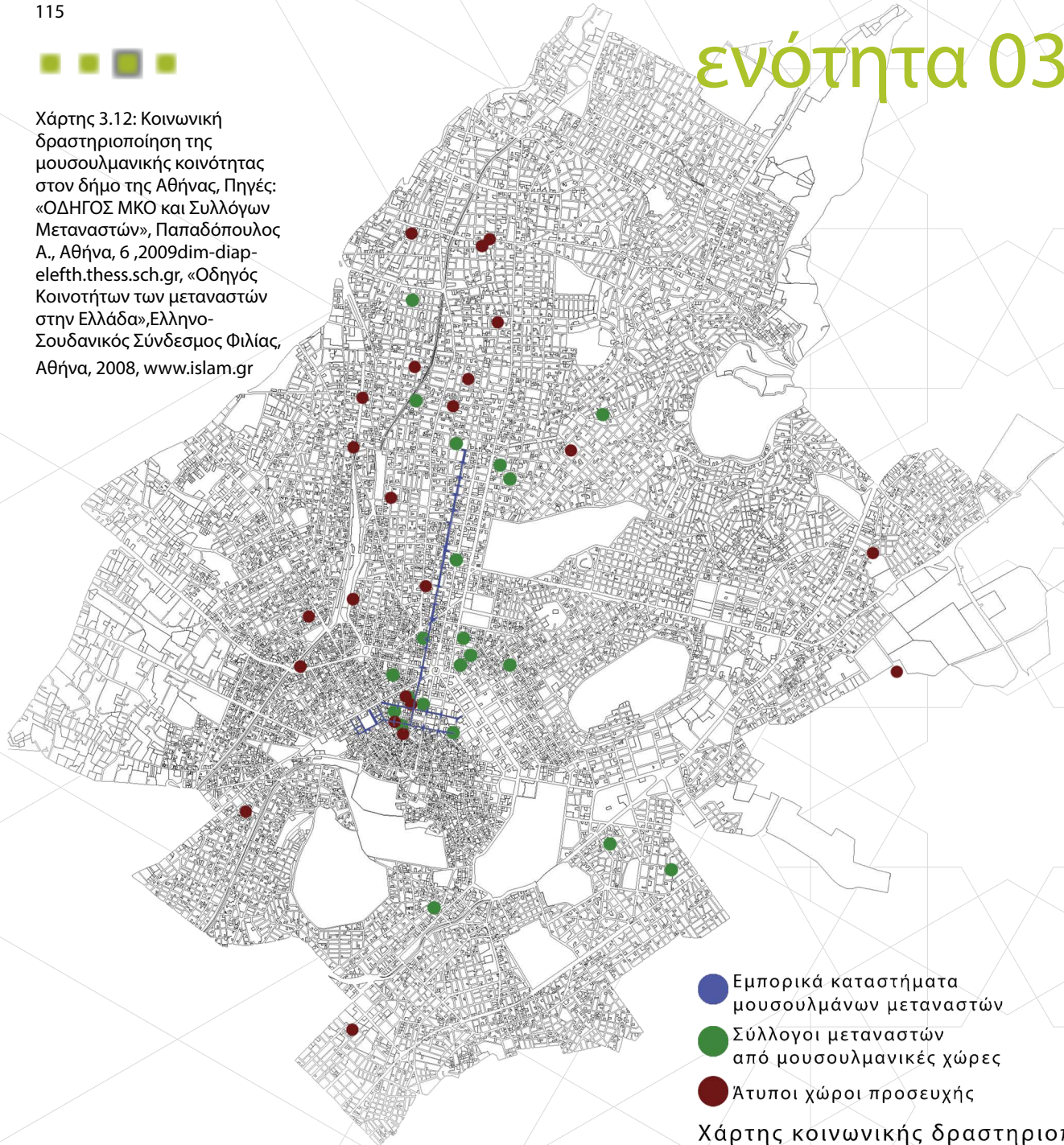
Κοινωνική δράση μουσουλμανικής κοινότητας

Ένα Ισλαμικό κέντρο αποτελεί σημαντικό μέρος της καθημερινότητας του μουσουλμάνου, καθώς η πίστη στο Ισλάμ υποδεικνύει ότι πρέπει να προσεύχεται πέντε φορές την ημέρα σε συγκεκριμένες ώρες. Επομένως θα ήταν φυσικό το κέντρο να βρίσκεται κοντά στις περιοχές που δραστηριοποιείται καθημερινά η μουσουλμανική κοινότητα της Αθήνας. Ο όρος της κοινωνικής δραστηριοποίησης θεωρούμε ότι πρέπει να περιλαμβάνει τις έννοιες της κατοικίας, της εργασίας και των καθημερινών δραστηριοτήτων, ωστόσο θεωρούμε ότι η κατοικία και η εργασία είναι ευμετάβλητες συνθήκες που μπορούν να αλλάξουν και επομένως πιστεύουμε ότι δεν είναι σκόπιμο να τις συμπεριλάβουμε στο σύστημα των κριτηρίων επιλογής. Οι καθημερινές δραστηριότητες τους σχετίζονται με τους άτυπους χώρους λατρείας, τους συλλόγους μεταναστών από μουσουλμανικές χώρες και τα εμπορικά καταστήματα των μουσουλμάνων. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον παρακάτω χάρτη οι παράνομοι χώροι προσευχής συγκεντρώνονται κυρίως στην περιοχή της Ομόνοιας και του Ψυρρή, συνεχίζουν προς την πλατεία Βάθης και την πλατεία Βικτωρίας, για να διασκορπιστούν περαιτέρω γύρω από την Αττική, τον Άγιο Νικόλαο, τα Κάτω Πατήσια και τον Άγιο Ελευθέριο. Τα υπόλοιπα φαίνεται να είναι πιο απομονωμένα στον δήμο Αθηναίων. Οι σύλλογοι των μουσουλμάνων μεταναστών εκτείνονται και αυτοί προς την ίδια κατεύθυνση, από την Ομόνοια προς την βόρεια πλευρά του δήμου. Σημαντικό δείγμα της πύκνωσης σε εκείνες της περιοχές αποτελούν οι χρήσεις εμπορίου και αναψυχής στις οδούς Σοφοκλέους, Ευριπίδους γύρω από την πλατεία Κουμουνδούρου και κατά μήκος της οδού Αριστοτέλους.¹⁸³

ενότητα 03

Χάρτης 3.12: Κοινωνική δραστηριοποίηση της μουσουλμανικής κοινότητας στον δήμο της Αθήνας, Πηγές: «ΟΔΗΓΟΣ ΜΚΟ και Συλλόγων Μεταναστών», Παπαδόπουλος Α., Αθήνα, 6, 2009dim-diar-efleth.thess.sch.gr, «Οδηγός Κοινοτήτων των μεταναστών στην Ελλάδα», Ελληνο-Σουδανικός Σύνδεσμος Φιλίας, Αθήνα, 2008, www.islam.gr

- Εμπορικά καταστήματα μουσουλμάνων μεταναστών
- Σύλλογοι μεταναστών από μουσουλμανικές χώρες
- Ατυποι χώροι προσευχής

Χάρτης κοινωνικής δραστηριοποίησης μουσουλμανικής κοινότητας κλίμακα 1:50.000

ενότητα 03

Θεωρούμε ότι το κριτήριο της κοινωνικής δράσης είναι αρκετά σημαντικό, λιγότερο ωστόσο από αυτό της προσπελασιμότητας, καθώς υπάρχουν μουσουλμάνοι οι οποίοι εξυπηρετούνται από παρόμοιες υποδομές πιο απομακρυσμένες από το κέντρο κοντά στην περιοχή κατοικίας και εργασίας τους. Παρόλα αυτά θεωρούμε αρκετά σημαντικό το κέντρο να είναι προσβάσιμο από τις περιοχές που δραστηριοποιείται η πλειοψηφία των μουσουλμάνων μεταναστών της Αθήνας. Στον χάρτη 3.13 αποδίδονται με εντονότερο χρώμα οι περιοχές άμεσης επιρροής των άτυπων χώρων προσευχής, των συλλόγων και των καταστημάτων των μουσουλμάνων (ακτίνα επιρροής: 500μ γύρω από κάθε τοποθεσία). Τέλος θεωρούμε ότι οι άτυποι χώροι προσευχής αποτελούν χώρους δραστηριοποίησης μεγαλύτερου μέρους της μουσουλμανικής κοινότητας, καθώς η προσευχή αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας του μουσουλμάνου. Έτσι επισημάνουμε με εντονότερο χρώμα την περιοχή επιρροής των χώρων αυτών σε σχέση με τους συλλόγους μεταναστών και τις εμπορικές πιάτσες.

Χάρτης 3.13: Περιοχές
μέγιστης κοινωνικής
δραστηριοποίησης, Πηγή:
ιδία επεξεργασία

ενότητα 03

Διαβαθμίσεις κοινωνικής δραστηριοποίησης
κλίμακα 1:50.000

ενότητα 03

Κοινωνική ένταξη

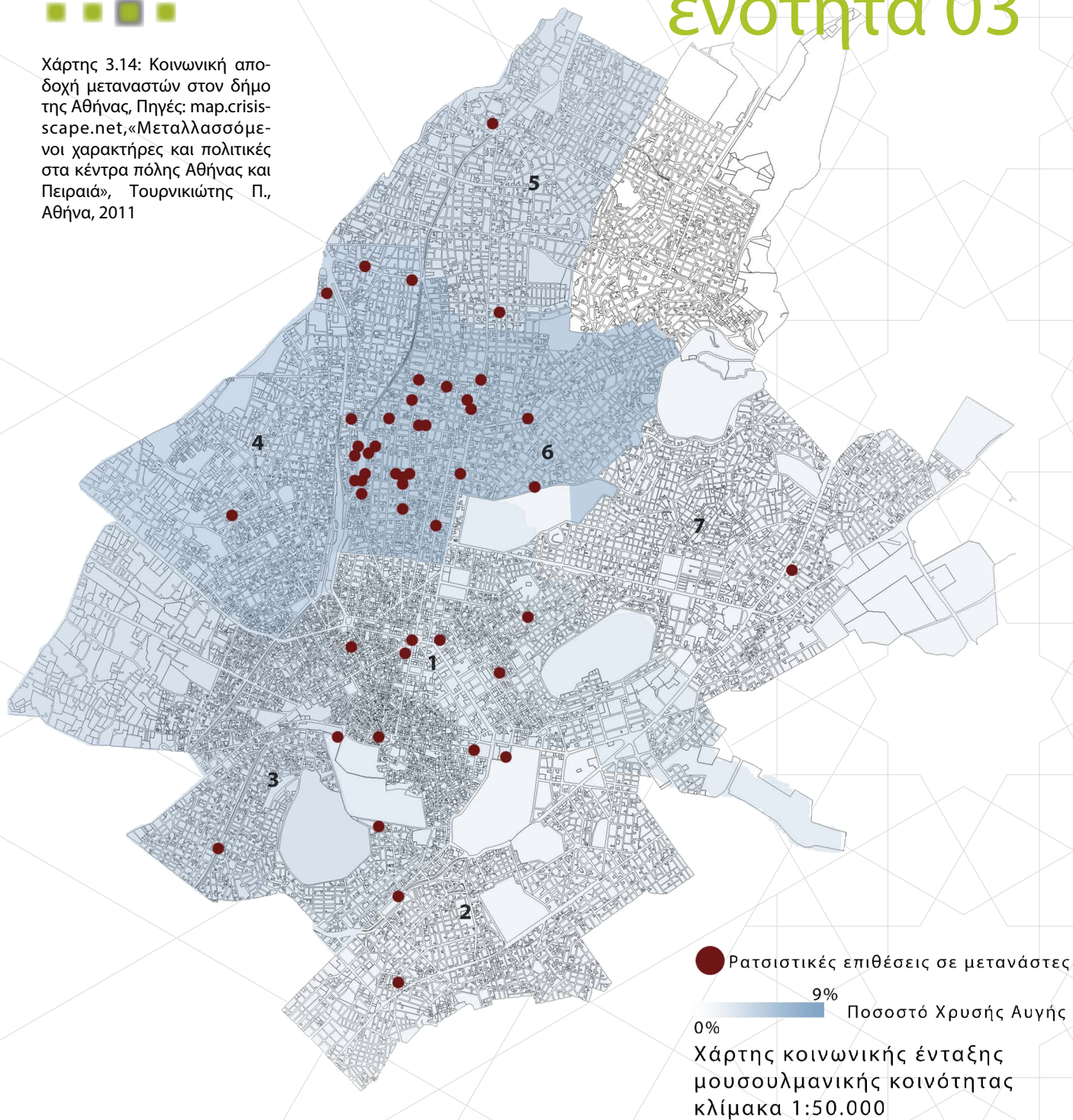
Δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε τον παράγοντα της κοινωνικής ένταξης των μουσουλμάνων μεταναστών εντός του δήμου. Δεδομένου ότι δεν μπορούμε να διεξάγουμε εκτεταμένη έρευνα ως προς το κατά πόσον οι μουσουλμάνοι της Αθήνας συνυπάρχουν αρμονικά με τους χριστιανούς και πόσο δεκτικοί είναι οι κάτοικοι κάθε συνοικίας προς τους αλλόθρησκους γείτονες τους σε όλο το εύρος του δήμου, περιορίζουμε τα κριτήρια στον παράγοντα των ρατσιστικών επιθέσεων σε μετανάστες γενικά και στα ποσοστά κομμάτων της δεξιάς που βρίσκονται στη Βουλή, ανά δημοτικό διαμέρισμα, κατά τις εκλογές του 2010. Σύμφωνα με τον παρακάτω χάρτη παρατηρούμε ότι στο σύνολο του δήμου υπάρχει ποσοστό της τάξης του 5,29%. Ειδικότερα, στο έκτο διαμέρισμα το ποσοστό αυτό ξεπερνά το 8,00%, ενώ στο γειτονικό τέταρτο διαμέρισμα πλησιάζει το 7,00%. Αντιθέτως εκεί που σημειώνονται τα μικρότερα ποσοστά είναι στο έβδομο και δεύτερο διαμέρισμα, περιοχές στις οποίες δεν υπάρχουν αναπτυγμένα κοινωνικά δίκτυα μεταναστών. Όσον αφορά τις ρατσιστικές επιθέσεις με θύματα μετανάστες, αυτά συγκεντρώνονται κατά πλειονότητα καθαρά στο δημοτικό διαμέρισμα όπου η Χρυσή Αυγή συγκεντρώνει τις περισσότερες ψήφους. Υπάρχουν κάποια μεμονωμένα περιστατικά στην πλατεία Ομονοίας και στην συνέχεια διασκορπίζονται σε όλο το εύρος του δήμου.¹⁸⁴

184 Τουρνικιώτης Π., (2011), «Μεταλλασσόμενοι χαρακτήρες και πολιτικές στα κέντρα πόλης Αθήνας και Πειραιά», Αθήνα

Χάρτης 3.14: Κοινωνική αποδοχή μεταναστών στον δήμο της Αθήνας, Πηγές: map.crisis-scene.net, «Μεταλλασσόμενοι χαρακτήρες και πολιτικές στα κέντρα πόλης Αθήνας και Πειραιά», Τουρνικιώτης Π., Αθήνα, 2011

ενότητα 03

ενότητα 03

Θεωρούμε ότι το κριτήριο της κοινωνικής αποδοχής των μεταναστών είναι εξίσου σημαντικό με αυτό της κοινωνικής δραστηριοποίησης, καθώς είναι πολύ σημαντικό για τους πιστούς να αισθάνονται ασφάλεια κατά την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων τους. Έχει μεγάλη σημασία οι μουσουλμάνοι να μπορούν να κυκλοφορούν στην ευρύτερη περιοχή του ισλαμικού κέντρου ελεύθεροι, χωρίς φόβο για την σωματική τους ακεραιότητα, έτσι ώστε να μπορούν να συμβιώνουν αρμονικά με τους αλλόθρησκους κατοίκους της περιοχής. Σε περιβάλλον εχθρικό προς την διαφορετικότητα υπάρχει περίπτωση να αναπτυχθεί καθεστώς αλληπάλληλων συγκρούσεων και από τα 2 μέτωπα, κάτι το οποίο αντίκειται στην επιθυμητή ομαλή ένταξη των μεταναστών στην κοινωνία. Στο παρακάτω χάρτη επιχειρούμε να αποδώσουμε με εντονότερο χρώμα τις περιοχές που είναι λιγότερο «επικίνδυνες» με βάση τις θέσεις των ρατσιστικών επιθέσεων και το ποσοστό ακροδεξιών κομμάτων στην Βουλή (ακτίνα επιρροής: 500μ γύρω από κάθε τοποθεσία επίθεσης θεωρείται επικίνδυνη περιοχή και με διαβαθμίσεις φωτεινότερου χρώματος –άρα πιο επικίνδυνα- σημειώνονται τα δημοτικά διαμερίσματα με μεγαλύτερο ποσοστό ακροδεξιών ψηφοφόρων).

Χάρτης 3.15: Χάρτης καταλληλότητας περιοχών του δήμου της Αθήνας βάση κοινωνικής αποδοχής,
Πηγή: ίδια επεξεργασία

ενότητα 03

Διαβαθμίσεις κοινωνικής ένταξης
κλίμακα 1:50.000

ενότητα 04

4. Συμπεράσματα

Σύμφωνα με τα παραπάνω κριτήρια επιχειρήσαμε να καταλήξουμε σε μια ευρύτερη περιοχή που πληροί τις προϋποθέσεις που θέσαμε ως απαραίτητες στην μελέτη χωροθέτησης με στόχο την φιλοξενία ενός ισλαμικού κέντρου. Θα πρέπει να επισημάνουμε το γεγονός ότι η προσπάθεια αυτή βασίζεται σε υποκειμενικά κριτήρια και τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της πόλης της Αθήνας: δεν αποτελεί κανόνα εφαρμόσιμο σε άλλες περιοχές και ακόμη και στην περίπτωση που κανείς μελετά την ίδια την πρωτεύουσα, το συμπέρασμα μπορεί να καταρριφθεί αν τονιστούν περισσότερο διαφορετικές πτυχές του θέματος από αυτές που εμείς θεωρήσαμε σημαντικές.

Έτσι σε μια προσπάθεια συνολικής απόδοσης όλων των χαρακτηριστικών που εξετάσαμε παραπάνω, καταλήξαμε στην συγκέντρωση όλων των κριτηρίων της ενότητας 3: προσπαλεσιμότητα, κοινωνική δράση, κοινωνική ένταξη και συμβατότητα με το ΓΠΣ της Αθήνας και την συνθετική χαρτογραφική απόδοσή τους. Καθώς δεν θεωρούμε όλα τα κριτήρια εξίσου σημαντικά, επιχειρήσαμε να αποδώσουμε σε αυτά βαθμό σημαντικότητας: θεωρούμε ότι βασικότερο κριτήριο είναι αυτό της προσπελασιμότητας και του δίνουμε συντελεστή 1, ενώ λιγότερο σημαντικά θεωρήσαμε τα κριτήρια της κοινωνικής ένταξης και κοινωνικής δράσης των μουσουλμάνων στις επιμέρους περιοχές δίνοντας τους συντελεστή 0,5. Σύμφωνα με τις παραπάνω υποθέσεις φτιάξαμε τον χάρτη 4.1 όπου με εντονότερο χρώμα φαίνονται οι περιοχές που είναι πιο κατάλληλες σύμφωνα με τα δικά μας κριτήρια.

Στον χάρτη 4.1 φαίνεται ότι οι καταλληλότερες περιοχές για την φιλοξενία ενός τεμένους-ισλαμικού κέντρου είναι όσες βρίσκονται μέσα στο ιστορικό τρίγωνο της πόλης με προέκταση προς το δυτικό τμήμα της πρωτεύουσας, καθώς και κάποιες περιοχές στο ανατολικό τμήμα του δήμου. Οι περιοχές αυτές είναι κατάλληλες από άποψη χρήσεων γης.

ενότητα 04

Χάρτης 4.1 Καταλληλότητα των περιοχών της Αθήνας με βάση τους συντελεστές σημαντικότητας που αποδώσαμε στα κριτήρια χωροθέτησης.

ενότητα 04

Λαμβάνοντας υπ όψιν ότι η πίστη στο Ισλάμ είναι τρόπος ζωής για τους μουσουλμάνους σε ολόκληρο τον κόσμο, καθώς και το γεγονός ότι η προσευχή συγκαταλέγεται στα βασικά καθημερινά καθήκοντα των πιστών, καταλαβαίνουμε ότι η ύπαρξη ενός χώρου για προσευχή είναι απαραίτητη. Στον ευρωπαϊκό χώρο οι μουσουλμάνοι κάτοικοι ανήκουν κατά βάση στην κατηγορία των οικονομικών μεταναστών και προσφύγων, κάτι το οποίο δίνει στην θρησκευτική τους ταυτότητα ακόμη πιο ισχυρό ρόλο, καθώς αποτελεί συνδεδετικό κρίκο με την πατρίδα τους και βοηθά την εκάστοτε κοινότητα να μείνει ενωμένη. Το γεγονός ότι τα θρησκευτικά τους καθήκοντα ασκούνται σε περιβάλλον που είναι στις περισσότερες περιπτώσεις αλλόθρησκο, φαίνεται να επηρεάζει τόσο την θέση που ένα τέμενος κατασκευάζεται μέσα στον αστικό ιστό, όσο και το κατά πόσον αυτό γίνεται αντιληπτό ως τέτοιο από τον περιπατητή (αν διαθέτει μιναρέ, διακόσμηση ισλαμικού τύπου κλπ). Παρόλα αυτά όλες οι ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, πέραν της Αθήνας, διαθέτουν τουλάχιστον ένα επίσημο τέμενος, προκειμένου να γίνει σωστή καθοδήγηση κατά το μάθημα της Παρασκευής, προς αποφυγήν ακραίων συμπεριφορών (ύπαρξη επίσημου ιμάμη). Όπως παρατηρήσαμε κατά την ανάλυση των 6 ευρωπαϊκών πόλεων που προηγήθηκε, στις περισσότερες περιπτώσεις οι χώροι προσευχής και τα κέντρα που σχετίζονται με παρεμφερείς δραστηριότητες τοποθετούνται εκεί όπου εντοπίζεται κατά μεγαλύτερες συγκεντρώσεις η κατοικία των μεταναστών. Σε γειτονίες όπου το στοιχείο της διαφορετικότητας είναι έντονο, είναι πιο εύκολο και για τους κατοίκους να αποδεχτούν μια ξένη θρησκεία, αλλά και για τους ίδιους τους μουσουλμάνους να ασκήσουν άφοβα τα θρησκευτικά τους καθήκοντα. Συνήθως οι περιοχές αυτές εντοπίζονται είτε στο κέντρο της πόλης είτε στα προάστια.

Η χωροθέτηση ενός τεμένους-ισλαμικού κέντρου στην Αθήνα θα πρέπει να γίνει με μεγάλη προσοχή καθώς αποτελεί ιδιόζουσα περίπτωση: το πρόσφατο οθωμανικό παρελθόν της χώρας καθώς και οι τεταμένες σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας σε συνδυασμό με την ταύτιση της εθνικής με την θρησκευτική ταυτότητα στην συνείδηση του ελληνικού λαού, έχουν οδηγήσει μεγάλη μερίδα του πληθυσμού στο να θεωρεί απειλή το ισλαμικό στοιχείο. Για τους παραπάνω λόγους προσπαθήσαμε να εντάξουμε στην μελέτη μας κοινωνικά στοιχεία που αφορούν τους μουσουλμάνους, αλλά και τους υπόλοιπους κατοίκους της Αθήνας παράλληλα με την χωρική μελέτη επιμέρους περιοχών.

ενότητα 04

"O you who have believed, when you rise to [perform] prayer, wash your faces and your forearms to the elbows and wipe over your heads and wash your feet to the ankles. And if you are in a state of janabah, then purify yourselves. But if you are ill or on a journey or one of you comes from the place of relieving himself or you have contacted women and do not find water, then seek clean earth and wipe over your faces and hands with it. Allah does not intend to make difficulty for you, but He intends to purify you and complete His favor upon you that you may be grateful."¹⁸⁵

Κοράνι Κεφάλαιο (5) sūrat I-māidah (The Table spread with Food)

"Ω εσείς που έχετε πιστέψει , όταν πρόκειται να προσευχηθείτε, να πλένετε τα πρόσωπά σας και τα χέρια σας μέχρι τους αγκώνες και να σκουπίζετε τα κεφάλια σας και να πλένετε τα πόδια σας μέχρι τους αστραγάλους. Και αν είστε ακάθαρτοι εξαγνιστείτε. Αλλά αν είστε άρρωστοι ή σε ταξίδι ή κάποιος από σας έρχεται από ένα μέρος ανακούφισης ή έχετε έρθει σε επαφή με γυναίκες και δεν βρίσκετε νερό, τότε ψάξτε για καθαρό χώμα και σκουπίστε τα πρόσωπά και τα χέρια σας με αυτό. Ο Αλλάχ δεν έχει πρόθεση να σας δημιουργήσει δυσκολία, έχει πρόθεση να σας εξαγνίσει και να ολοκληρώσει την χάρη Του σε σας, κι εσείς να είστε ευγνώμονες"

βιβλιογραφία

βιβλιογραφία

5. Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία:

1. Aazam, Z. (2007). «The Social Logic of the Mosque: a study in the relationships between building typology and urban morphology.», Κωνσταντινούπολη
2. Αντωνίου Δ., (2003), «Muslim Immigrants in Greece: Religious Organization and Local Responses», άρθρο, Immigrants & Minorities: Historical Studies in Ethnicity, Migration and Diaspora, τόμος 22, τεύχος 2-3
3. Archdaily, «AD Classics: Institut du Monde Arabe / Jean Nouvel», άρθρο, www.archdaily.com
4. Ardhiati Y. (9/2003), «The new architecture of mosque design to express the modernity of Moslems», Global Advanced Research Journals
5. Baus U., «Islamic Forum», άρθρο, www.mimoo.eu
6. Βεικού Μ. και Τριανταφυλλίδου Α., (Ιούνιος 2002), «The hierarchy of Greekness: Ethnic and national identity considerations in Greek immigration policy», Άρθρο, «Ethnicities» vol. 2 no. 2 189-208, έκδοση: Sage
7. Biondo V. F., (16/04/2007), «The Architecture of Mosques in the US and Britain», άρθρο, Journal of Muslim Minority Affairs
8. Cerulus L. (Σεπτέμβριος 2012), «Under Greece's radar: the Pomak minority in Thrace », youropa.org
9. Choudhury T. και ομάδα ερευνητών, (2009), «Muslims in Europe: A report on 11 EU cities», At Home in Europe Project, Open Society Institute, Budapest
10. Clyde Haberman, 31/07/1989, «Rome Journal: A Mosque Is Built, Finally, in the City of St. Peter», άρθρο, www.nytimes.com
11. Cooperman A. και ομάδα ερευνητών, (Οκτώβριος 2009), «Mapping the Global Muslim Population – A report on the size and distribution of the world's Muslim population», Αναφορά, Pew Forum on Religion & Public Life, Washington
12. Euro-Islam, (05/10/2008), «Islam in Amsterdam», άρθρο, www.euro-islam.info
13. Euro-Islam, (05/10/2008), «Islam in Berlin», άρθρο, www.euro-islam.info
14. Euro-Islam, (05/10/2008), «Islam in Denmark», άρθρο, www.euro-islam.info
15. Euro-Islam, (05/10/2008), «Islam in London», άρθρο, www.euro-islam.info
16. Euro-Islam, (05/10/2008), «Islam in Paris», άρθρο, www.euro-islam.info
17. Google earth
18. Google maps
19. Hackett C., Grim B. και ομάδα ερευνητών, (18/12/2012), «The Global Religious Landscape- A Report on the Size and Distribution of the World's Major Religious Groups as of 2010», δημογραφική έρευνα, Pew Forum on Religion & Public Life, Washington
20. History of LMC», archive.eastlondonmosque.org.uk

Βιβλιογραφία

21. «History», www.iccuk.org
22. Islamic-arts.org Team, (05/09/2012), «Great Mosque of Paris», Άρθρο, islamic-arts.org
23. Kern S. (2011), «Greece to Build First Official Mega-Mosque in Athens», άρθρο, www.examiner.com
24. Kern S., (9/10/2013), «Islamophobia Dictionaries New Mega-Mosques and Other Recent Events Muslims in Copenhagen», άρθρο, counterjihadreport.com
25. Kern S., (9/9/2013), «The Biggest Mega-Mosque in Scandinavia», άρθρο, www.gatestoneinstitute.org
26. Leise E., (09/07/2007), «Germany Strives to Integrate Immigrants with New Policies», άρθρο, www.migrationpolicy.org
27. Migrant Integration Policy Index, www.mipex.eu
28. Mimeo, «Arab World Institute», άρθρο, www.mimeo.eu
29. MobileReference, «Travel Amsterdam: Illustrated City Guide, Phrasebook, and Maps», έκδοση: MobileReference.com, 2007
30. Modood T., Τριανταφυλλίδου Α., Zapata-Barrero R. (2006), «Multiculturalism, Muslims and Citizenship, a European approach», έκθεση, έκδοση: Routledge, Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και Καναδάς
31. Morbidoni, M. (2012). The Mosque in the European City: Testing the Cohabitation. Φλωρεντία: Planum: The Journal of Urbanism.
32. Nana C., (19/04/2007), «With Strict Policies in Place, Dutch Discourse on Integration Becomes More Inclusive», άρθρο, www.migrationpolicy.org
33. Nasir Ahmad B.A., LL.B, «A Brief History of The Berlin Muslim Mission (Germany) (1922-1988)», Άρθρο, www.aail.org
34. Ομάδα ερευνητών Open Society Foundations, (2010), «Muslims in Amsterdam», αναφορά, έκδοση: Open Society Foundations, Λονδίνο
35. Ομάδα ερευνητών Open Society Foundations, (2010), «Muslims in Berlin», αναφορά, έκδοση: Open Society Foundations, Λονδίνο
36. Ομάδα ερευνητών Open Society Institute (2011), «Muslims in Copenhagen», έκθεση, έκδοση: Open Society Foundation, Νέα Υόρκη
37. Ομάδα ερευνητών Open Society Institute (2011), «Muslims in Europe», έκθεση, έκδοση: Open Society Foundation, Νέα Υόρκη
38. Ομάδα ερευνητών Open Society Foundations, (2012), «Muslims in Paris», αναφορά, έκδοση: Open Society Foundations, Λονδίνο
39. Ομάδα ερευνητών Temporary Scientific Commission for Minorities Policy, (Μάιος 1997), « Immigrant Policy for a Multicultural Society: A comparative study of integration, language and religious policy in five Western European countries», Αναφορά, έκδοση: Migration Policy Group, Βρυξέλλες
40. Παύλου Μ. και Χριστοσούλου Ν. (Νοέμβριος 2008), «Living Together Program», ερευνητικό πρόγραμμα British Council Migrant Cities Research, Αθήνα
41. Peach C. Glebe G., (1995, published online: 13/09/2010), «Muslim Minorities in western Europe», Άρθρο,

Magazine of Ethinc and Racial Studies

42. Riccardo Valsecchi, 12/08/2010, σχόλιο εικόνας, www.demotix.com
43. Ρομπόλης Σ., (2009), «Immigration in Greece: Over view and Perspectives», άρθρο, εξαμηνιαία επιστημονική επιθεώρηση «Κοινωνική συνοχή και ανάπτυξη, Θέμα: μετανάστευση εργασίας και κοινωνική πρόνοια» τόμος 4 τεύχος 1, εκδόσεις Διόνικος , Αθήνα
44. Σκουλαρίκη Α. (2010), «Old and new mosques in Greece: a new debate haunted by history», Allievi S. «Mosques in Europe: Why a solution has become a problem», Alliance Publishing Trust, Λονδίνο
45. Stegers R. (2008), «A Design Manual: Sacred Buildings», Medialis, Βασιλεία, Βοστώνη και Βερολίνο
46. Τριανταφυλλίδου Α. και Gropas R. (11/06/2009), «Constructing the difference: The mosque debates in Greece», άρθρο, Journal of Ethnic and Migration Studies,τόμος 35, τεύχος 6
47. Ulrike Knöfel, (15/10/2008), «Confrontational Architecture: Europe's Mosques Move from Back Alleys to Boulevards», Άρθρο, www.spiegel.de
48. «El Tawheed Masjid, Amsterdam», www.halaltrip.com
49. «YesilVadi Mosque», άρθρο, <http://www.worldbuildingsdirectory.com/index.cfm>
50. Zincone G. και Caponio T., «Immigrant and immigration policy-making: The case of Italy», έκθεση IMISCOE
51. (20/10/2008), «First Mosque in East Berlin Opens», Άρθρο, www.cbn.com
52. (17/10/2008), «Eastern Germany's First Mosque Opens Amid Protests», Άρθρο, www.dw.de
53. (10/13/2010), «The Great Mosque of Paris» , Άρθρο, www.islamicity.com
54. 20/10/2010 , «The Mosque of Rome», άρθρο, www.islamicity.com
55. islamiccc.com
56. www.uoa.gr
57. smarthistory.khanacademy.org

Ελληνική Βιβλιογραφία:

1. Αβραμόπουλος Π.Ν. (03/01/14), «Κουκάκι – Γαργαρέτα - Μακρυγιάννη (Ιστορική αναδρομή στην Αθήνα μας)», άρθρο, www.ranosavramopoulos.blogspot.gr
2. Αγκριαντώνη Χ. «Η Αθήνα τον 19ο αιώνα. Συνοικία Μεταξουργείο», www.eie.gr
3. (2001,)«Αρχιτεκτονικός διαγωνισμός των τεσσάρων πλατειών της Αθήνας : Ομόνοια - Σύνταγμα - Μοναστηράκι - Κουμουνδούρου : κατάλογος συμμετοχών», έκδοση: Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας, Αθήνα
4. Βαΐου Ν. (επιστημονική υπεύθυνη) και ομάδα ερευνητών, (2007), «Διαπλεκόμενες καθημερινότητες και χωροκοινωνικές μεταβολές στην πόλη: μετανάστριες και ντόπιες στις γειτονίες της Αθήνας», τελική έκθεση ερευνητικού προγράμματος, Ε.Μ.Π. Σχολή αρχιτεκτόνων , Τομές πολεοδομία και χωροταξίας, πρόγραμμα Πυθαγόρας 2, Αθήνα

Βιβλιογραφία

5. Βαΐου Ν. και Στρατηγάκη Μ., (2009), «Το φύλο της μετανάστευσης», εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα
6. Γκαβός Θ. (28/12//12), «BBC: Αθήνα, η μόνη πρωτεύουσα στην Ε.Ε. χωρίς τζαμί», άρθρο, www.skai.gr
7. Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.), (2009), «Διεθνής μεταναστευτική νομοθεσία: Γλωσσάριο για την μετανάστευση», έκδοση: Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.)
8. Δουρίδα Ε. (Ιούνιος 2011), «Το Ισλάμ στην Ελλάδα: Θρησκευτική Ταυτότητα και Πρακτική μεταξύ Αυτοχθόνων και Μουσουλμάνων μεταναστών», Ημερίδα, συνοπτική παρουσίαση του σχεδίου δράσης «Αναζητώντας τόπους συνύπαρξης», Αθήνα
9. Έκθεση του Υπουργείου Εσωτερικών για την εφαρμογή του νόμου 3838/2010, www.tovima.gr
10. Καρλατήρα Π. (24/05/2011), «Η ανθρωπογεωγραφία των λαθρομεταναστών στο κέντρο της Αθήνας», άρθρο, www.protothema.gr
11. Καρύδης Δ.Ν. (2008), «Τα επτά βιβλία της πολεοδομίας», εκδόσεις Παπασωτηρίου β' έκδοση, Αθήνα
12. Κοιλιάρη Α. (1997) «Ξένος στην Ελλάδα-Μετανάστες γλώσσα και κοινωνική τάξη: Στάση της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στους μετανάστες ομιλητές», εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη
13. Κοσμάκη Π., Λιάπης Γ., Λυκόπουλος Δ., Μαντουβάλλου Μ., Πολύζος Γ. (1990-92), «Ανάπλαση κεντρικών περιοχών κατοικίας: Μελέτη περίπτωσης Κάτω Πατήσια», ερευνητικές δημοσιεύσεις, έκδοση: Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας Ε.Μ.Π.
14. Λινάρδου Γ. (07/04/13), «Το κινούμενο τέμενος των Αθηνών», άρθρο, Ελευθεροτυπία
15. Μέλισσας Δ.Κ. (2010) «Οι χρήσεις γης, το γενικό πολεοδομικό σχέδιο & η ζώνη οικιστικού ελέγχου», εκδόσεις Σάκκουλα, β' έκδοση, Αθήνα-Θεσσαλονίκη
16. Μπενέκου Β. (08/06/13), «Άναψε «πράσινο φως» για το τέμενος της Αθήνας», άρθρο, Έθνος
17. Μπούρας Χ. Θ. (2001), «Ιστορία της αρχιτεκτονικής», εκδόσεις Μέλισσα γ' έκδοση, Αθήνα
18. Ομάδα ερευνητών Public Issue (7/2009), «Οι Έλληνες και το Ισλάμ: Τι γνωρίζει και τι πιστεύει η κοινή γνώμη», Αθήνα
19. Ονισένκο Κ. (04/08/13), «Το τζαμί των άγονων διαγωνισμών και το παρασκήνιο», άρθρο, Καθημερινή της Κυριακής
20. Οντέτ-Κυπριωτάκη Σ. (13/01/2010), «Κουκάκι, το μικρό Παρίσι της Αθήνας», άρθρο, www.athensvoice.gr, τεύχος: 285
21. Παραδεισάνος Α., «Το φαινόμενο της μετανάστευσης», άρθρο, www.astynomia.gr
22. PoliceNet of Greece (2002-3), «Συνθήκη Σένγκεν», www.freewebs.com
23. Σαρηγιάννης Γ.Μ. (2000), «Αθήνα 1830-2000 Εξέλιξη-Πολεοδομία-Μεταφορές», εκδόσεις Συμμετρία, Αθήνα
24. Συνεντεύξεις με μουσουλμάνους της Αθήνας
25. Τεύχη δημοπράτησης έργου: «Κατασκευή Τεμένους με μετασκευή υφιστάμενου κτιρίου στην περιοχή Βοτανικού»
26. Τουρνικιώτης Π. (2011), «Μεταλλασσόμενοι χαρακτήρες και πολιτικές στα κέντρα πόλης Αθήνας και Πειραιά», ερευνητικό πρόγραμμα, Αθήνα

βιβλιογραφία

27. Τριανταφυλλίδου Α., (Δεκέμβριος 2005), «Ελληνική Μεταναστευτική Πολιτική: Προβλήματα και Κατευθύνσεις», ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ), Αθήνα
28. Τσέγκα Μ. (05/12/13), «Τζαμί Βοτανικού: Η σύμπραξη: Η σύμπραξη (μεγαλοεργολάβων), ο αρχιτέκτονας (συγγενής του Σαμαρά) και το γουρούνι», άρθρο, www.freepen.gr
29. ΦΕΚ Αρ. Φύλλου 264 5/12/2006
30. Χατζάκη Ε. και Χατζάκη Σ., «Ισλαμισμός», άρθρο, sites.google.com
31. Χεκίμογλου Α. (02/11/11), «Την άνοιξη το τέμενος των Αθηνών», άρθρο, Το Βήμα
32. (Σεπτέμβριος 1992) «Πολεοδομική μελέτη χρήσεων γης στις γειτονιές πλατείας Βικτωρίας και Αριστοτέλους του 6ου δημοτικού διαμερίσματος, σε τμήμα της γειτονιάς Μουσείου και σε τμήμα γειτονιάς Ιουλιανού-Φιλαδέλφειας του 1ου δημοτικού διαμερίσματος» Ά φάση έκθεσης, Δήμος Αθηναίων, διεύθυνση σχεδίου πόλεως
33. (16/11/13) «Κοινοπραξία κατασκευαστικών εταιρειών αναλαμβάνει το τζαμί στον Βοτανικό», Άρθρο, Καθημερινή

Διπλωματικές, Διαλέξεις και σπουδαστικές εργασίες:

1. Αλεξανδροπούλου Σ. (2009), «Πλατεία Συντάγματος: μια ζωντανή πλατεία», Μεταπτυχιακή εργασία στα πλαίσια του μαθήματος "Ανθρωπολογικές προσεγγίσεις της πόλης", ΔΠΜΣ Αρχιτεκτονική και Σχεδιασμός του Χώρου κατεύθυνση Πολεοδομία – Χωροταξία ΕΜΠ, Αθήνα
2. Γκανιάς Κ. (2006), «Η αναβάθμιση της περιοχής του Ψυρρή», Διπλωματική μεταπτυχιακού «Βιώσιμης ανάπτυξης», Τμήμα Οικιακής οικονομίας και οικολογίας Χαροκοπέιου, υπεύθυνη καθηγήτρια: Ρόιδω Μητούλα, Αθήνα
3. Ζιούβας Ν.Σ. (2001), «Προοπτικές αναβάθμισης μιας αστικής περιοχής : Άγιος Πεντελεήμονας - Πλατεία Αττικής», Διπλωματική, τμήμα Αγρονόμων Τοπογράφων μηχανικών, επιβλέπων: Άγγελος Σιόλας, Αθήνα
4. Θεοδωροπούλου Α. (Ιούλιος 2012), «Νηπιαγωγείο στα Κάτω Πατήσια», Διπλωματική εργασία τμήματος Αρχιτεκτόνων μηχανικών Ε.Μ.Π., επιβλέπουσες καθηγήτριες: Μπαμπάλου Μπούκη, Μίχα Ειρήνη, σύμβουλος καθηγητής: Βασιλάτος Παναγιώτης, Αθήνα
5. Λαμπροπούλου Λ. και Σπαθή Θ. (2013), «Μετανάστες στην Αθήνα-Κοινωνικοί και πολεοδομικοί μετασχηματισμοί», Σπουδαστική Διάλεξη, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π., Τομές Πολεοδομίας και Χωροταξίας, επιβλέπων καθηγητής: Καρύδης Δ., Αθήνα
6. Μπατατούδη Α. (2008), «Πολεοδομική και κυκλοφοριακή μελέτη της πλατείας Ομονοίας και άλλων κεντρικών πλατειών του κέντρου της Αθήνας-Πρόταση ανάπτυξης της πλατείας Ομονοίας», Διπλωματική εργασία, Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων μηχανικών, Τομέας Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού, επιβλέπων καθηγητής: Βλαστός Θ., Αθήνα

Βιβλιογραφία

7. Τζατζάνης Κούβελας Μ., (2013), «Ένταξη και εγκατάσταση των μεταναστών στην Ελλάδα: μελέτη περίπτωσης των Πολωνών», πτυχιακή εργασία Τμήματος Γεωγραφίας Χαροκοπέιου πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα
8. Στεφανάτου Ρ. (2010), «Φαινόμενα Gentrification: Διερεύνηση του αστικού εξευγενισμού στο Γκαζοχώρι και σύγκριση με την διεθνή εμπειρία», Μεταπτυχιακή εργασία, Δ.Π.Μ.Σ. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» Ε.Μ.Π., επιβλέπων καθηγητής: Σάγιας Ι., Αθήνα
9. Φρατσέα Μ., (2012), «Απασχόληση και ένταξη μεταναστών στις τοπικές κοινωνίες», μεταπτυχιακή εργασία προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών «Ολοκληρωμένη ανάπτυξη και διαχείριση του αγροτικού χώρου» τμήματος αγροτικής οικονομίας και ανάπτυξης Γεωπονικού πανεπιστημίου Αθηνών, επιβλέπων καθηγητής: Κασίμης Χ., Αθήνα
10. Χαβδούλα Ε. (Ιούλιος 2013), «Σταθμοί και πόλεις: Σταθμός Λαρίσης», , Προπτυχιακή διάλεξη, τμήμα Αρχιτεκτόνων μηχανικών Ε.Μ.Π., επιβλέπων καθηγητής: Μπελαβίλας Νικόλαος, Αθήνα

Πηγές εικόνων πινάκων και χαρτών

Εικόνες

Ενότητα 01

Εικόνα 1.1: Παγκόσμιος μουσουλμανικός πληθυσμός

Σχέδιο 1.1: Το τέμενος του Καϊρουάν με τα βασικά τυπολογικά χαρακτηριστικά

Σχέδιο 1.2: Το τέμενος της Κόρδοβας με τα βασικά τυπολογικά χαρακτηριστικά

Σχέδιο 1.3: Το τέμενος του Ισφαχάν με τα βασικά τυπολογικά χαρακτηριστικά

Σχέδιο 1.4: Το τέμενος της Αγίας Σοφίας στην Κων/πολη με τα βασικά τυπολογικά χαρακτηριστικά

Σχέδιο 1.5: Το τέμενος Suleymaniye στην Κων/πολη με τα βασικά τυπολογικά χαρακτηριστικά

Πηγές

Cooperman A. και ομάδα ερευνητών, (Οκτώβριος 2009), «Mapping the Global Muslim Population – A report on the size and distribution of the world's Muslim population», Αναφορά, Pew Forum on Religion & Public Life, Washingtonn dome.mit.edu, ίδια επεξεργασία

islamicartandarchitecture.blogspot.gr, ίδια επεξεργασία

dome.mit.edu, ίδια επεξεργασία

atheism.about.com, ίδια επεξεργασία

en.urbarama.com, ίδια επεξεργασία

βιβλιογραφία

Σχέδιο 1.6: Το Islamic Forum of Penzburg με τα βασικά τυπολογικά χαρακτηριστικά

en.urbarama.com, ίδια επεξεργασία

Σχέδιο 1.7: Το Institute du Monde Arab

www.lerendezvousdumathurin.com

Σχέδιο 1.8: Το τέμενος Bin Madiya με τα βασικά τυπολογικά χαρακτηριστικά

Design manual, ίδια επεξεργασία

Σχέδιο 1.9: Το τέμενος Yesil Vadi με τα βασικά τυπολογικά χαρακτηριστικά

openbuildings.com, , ίδια επεξεργασία

Ενότητα 02

Πίνακας 2.1: Μουσουλμανικός πληθυσμός ανά ήπειρο

Cooperman A. και ομάδα ερευνητών, (Οκτώβριος 2009), «Mapping the Global Muslim Population – A report on the size and distribution of the world's Muslim population», Αναφορά, Pew Forum on Religion & Public Life, Washington

Πίνακας 2.2: Μουσουλμανικός πληθυσμός στις χώρες της Ευρώπης

Cooperman A. και ομάδα ερευνητών, (Οκτώβριος 2009), «Mapping the Global Muslim Population – A report on the size and distribution of the world's Muslim population», Αναφορά, Pew Forum on Religion & Public Life, Washington

Πίνακας 2.3: Πίνακας Πολεοδομικών χαρακτηριστικών τεμενών και οργανισμών του Λονδίνου

Πηγές: google earth, google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS)

Πίνακας 2.4: Πίνακας Πολεοδομικών χαρακτηριστικών τεμενών και οργανισμών του Παρισιού

google earth, google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS)

Πίνακας 2.5: Πίνακας Πολεοδομικών χαρακτηριστικών τεμενών και οργανισμών του Βερολίνου

google earth, google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS)

Πίνακας 2.6: Πίνακας Πολεοδομικών χαρακτηριστικών τεμενών και οργανισμών του Άμστερνταμ

google earth, google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS)

Βιβλιογραφία

- Πίνακας 2.7: Πίνακας Πολεοδομικών χαρακτηριστικών τεμενών και οργανισμών του Βερολίνου
 google earth, google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS)
- Πίνακας 2.8: Πίνακας Πολεοδομικών χαρακτηριστικών τεμενών και οργανισμών του Βερολίνου
 google earth, google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS)
- Χάρτης 2.1: Διανομή μουσουλμανικού πληθυσμού στην Ευρώπη
 Google earth, Google maps, www.city-data.com, ίδια επεξεργασία
- Χάρτης 2.2: Χάρτης μουσουλμανικών τεμενών, οργανισμών και πυκνότητας κατοίκησης μουσουλμάνων του Λονδίνου
 Google earth, Google maps, www.city-data.com, ίδια επεξεργασία
- Χάρτης 2.3: Πυκνότητες συγκέντρωσης τεμενών, οργανισμών και κατοίκησης σε ακτίνες 5, 10, 15, 20 χμ
 Google maps, ίδια επεξεργασία
- Χάρτης 2.4: East London Mosque & London Muslim Centre θέση στον αστικό ιστό, πρόσβαση και χρήσεις γης
 Google maps , Land use/cover area frame survey (LUCAS), ίδια επεξεργασία
- Χάρτης 2.5: The Islamic Cultural Centre and The London Central Mosque θέση στον αστικό ιστό, πρόσβαση και χρήσεις γης
 Google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS), ίδια επεξεργασία
- Χάρτης 2.6: Χάρτης μουσουλμανικών τεμενών, οργανισμών και πυκνότητας κατοίκησης μεταναστών του Παρισιού
 Google earth, Google maps, www.iau-idf.fr, ίδια επεξεργασία
- Χάρτης 2.7: Πυκνότητες συγκέντρωσης τεμενών, οργανισμών και κατοίκησης σε ακτίνες 5, 10, 15, 20 χμ
 Google maps, ίδια επεξεργασία
- Χάρτης 2.8: Grande Mosquée de Paris θέση στον αστικό ιστό, πρόσβαση και χρήσεις γης
 Google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS), ίδια επεξεργασία
- Χάρτης 2.9: Χάρτης μουσουλμανικών τεμενών, οργανισμών και πυκνότητας κατοίκησης μεταναστών του Βερολίνου
 Google earth, Google maps, FrömmelC., (2012), «Screeninguntersuchungen auf Hämoglobinopathie», έκδοση: Charité-Πανεπιστήμιο Ιατρικής του Βερολίνου Ινστιτούτο Εργαστηριακής Ιατρικής, Κλινικής Χημείας και Παθοβιοχημείας, Βερολίνο, ίδια επεξεργασία

βιβλιογραφία

Χάρτης 2.10: Πυκνότητες συγκέντρωσης τεμενών, οργανισμών και κατοίκησης σε ακτίνες 5, 10, 15, 20 χμ

Χάρτης 2.11: Khadija Mosque θέση στον αστικό ιστό, πρόσβαση και χρήσεις γης

Χάρτης 2.12: Berlin Mosque θέση στον αστικό ιστό, πρόσβαση και χρήσεις γης

Χάρτης 2.13: Χάρτης μουσουλμανικών τεμενών, οργανισμών και πυκνότητας κατοίκησης μεταναστών με προέλευση από χώρες της ανατολής του Άμστερνταμ

Χάρτης 2.14: Πυκνότητες συγκέντρωσης τεμενών, οργανισμών και κατοίκησης σε ακτίνες 5, 10, 15, 20 χμ,

Χάρτης 2.15: El Tawheed Mosque θέση στον αστικό ιστό, πρόσβαση και χρήσεις γης

Χάρτης 2.16: Χάρτης μουσουλμανικών τεμενών, οργανισμών και πυκνότητας κατοίκησης μεταναστών της Κοπεγχάγης

Χάρτης 2.17: Πυκνότητες συγκέντρωσης τεμενών, οργανισμών και κατοίκησης σε ακτίνες 5, 10, 15, 20 χμ

Χάρτης 2.18: Islamic Cultural Center θέση στον αστικό ιστό, πρόσβαση και χρήσεις γης

Χάρτης 2.19: Grand Mosque θέση στον αστικό ιστό, πρόσβαση και χρήσεις γης

Χάρτης 2.20: Χάρτης μουσουλμανικών τεμενών, οργανισμών και ορίων κέντρου πόλης της Ρώμης

Χάρτης 2.21: Πυκνότητες συγκέντρωσης τεμενών, οργανισμών και κατοίκησης σε ακτίνες 5, 10, 15, 20 χμ

Google maps, ιδία επεξεργασία

Google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS), ιδία επεξεργασία

Google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS),ιδία επεξεργασία

Google earth, Google maps, BooiH., VanBoven J., MichonL. Και SlotJ., (2013), «Scorekaart Burgerschappen Diversiteit 2009-2011»,Bureau Onderzoeken Statistiek, Άμστερνταμ , ιδία επεξεργασία

Google maps, ιδία επεξεργασία

Google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS),ιδία επεξεργασία

Google earth, Google maps, kbhkort.kk.dk,ιδία επεξεργασία

Google maps, ιδία επεξεργασία

Google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS),ιδία επεξεργασία

Google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS),ιδία επεξεργασία

Google earth, Google maps, ιδία επεξεργασία

Google maps, ιδία επεξεργασία

Βιβλιογραφία

Χάρτης 2.22: Islamic Cultural Centre and Mosque of Italy θέση στον αστικό ιστό, πρόσβαση και χρήσεις γης

Google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS), ίδια επεξεργασία

Εικόνα 2.1: East London Mosque & London Muslim Centre

archive.eastlondonmosque.org.uk/home

Εικόνα 2.2: The Islamic Cultural Centre and The London Central Mosque

www.beautifulmosque.com

Εικόνα 2.3: Grande Mosquée de Paris

Φωτογραφία του E.Parker, 05/09/2012, islamic-arts.org

Εικόνα 2.4: Khadija Mosque

www.panoramio.com

Εικόνα 2.5: Berlin Mosque

aaiil.org

Εικόνα 2.6: El Taweed mosque

www.parool.nl

Εικόνα 2.7: Grand Mosque

cphnews.mediajungle.dk

Εικόνα 2.8: Islamic Cultural Centre and Mosque of Italy

www.mimoa.eu

Ενότητα 03

Πίνακας 3.1: Εκτίμηση στατιστικών μουσουλμανικού πληθυσμού στην Βαλκανική χερσόνησο από το 1950 έως το 2020

Muslim Population in Europe: 1950 – 2020

Πίνακας 3.2: Κατανομή μουσουλμάνων πολιτών στην ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή

Αντωνίου Δ., (2003), «Muslim Immigrants in Greece: Religious Organization and Local Responses», άρθρο, *Immigrants & Minorities: Historical Studies in Ethnicity, Migration and Diaspora*, τόμος 22, τεύχος 2-3

Πίνακας 3.3: Θεματική ανάλυση του ελληνικού Τύπου με επίκεντρο την κατασκευή τεμένους στην Αθήνα

Αντωνίου Δ., (2003), «Muslim Immigrants in Greece: Religious Organization and Local Responses», άρθρο, *Immigrants & Minorities: Historical Studies in Ethnicity, Migration and Diaspora*, τόμος 22, τεύχος 2-3

Χάρτης 3.1: Χάρτης δήμου Αθηνών

Google maps, ίδια επεξεργασία

βιβλιογραφία

Χάρτης 3.2: Κατανομή μεταναστών στην Αττική

Βαΐου Ν. (επιστημονική υπεύθυνη) και ομάδα ερευνητών, (2007), «Διαπλεκόμενες καθημερινότητες και χωροκοινωνικές μεταβολές στην πόλη: μετανάστριες και ντόπιες στις γειτονίες της Αθήνας», τελική έκθεση ερευνητικού προγράμματος, Ε.Μ.Π. Σχολή αρχιτεκτόνων, Τομές πολεοδομία και χωροταξίας, πρόγραμμα Πυθαγόρας 2, Αθήνα, ίδια επεξεργασία

Χάρτης 3.3: Επιλεγμένη τοποθεσία σε σχέση με το ιστορικό τρίγωνο

Google maps, ίδια επεξεργασία

Χάρτης 3.4: Πυκνότητα κατοίκησης μουσουλμάνων στον δήμο Αθηναίων

Βαΐου Ν. (επιστημονική υπεύθυνη) και ομάδα ερευνητών, (2007), «Διαπλεκόμενες καθημερινότητες και χωροκοινωνικές μεταβολές στην πόλη: μετανάστριες και ντόπιες στις γειτονίες της Αθήνας», τελική έκθεση ερευνητικού προγράμματος, Ε.Μ.Π. Σχολή αρχιτεκτόνων, Τομές πολεοδομία και χωροταξίας, πρόγραμμα Πυθαγόρας 2, Αθήνα

Χάρτης 3.5: Ο διαχωρισμός της πρωτεύουσας σε ανατολικό και δυτικό τμήμα κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας

Τραυλός Ι., (2005), «Πολεοδομική εξέλιξη των Αθηνών», εκδόσεις Καπόν, γ' έκδοση, Αθήνα (σελ.221)

Χάρτης 3.6: Θέσεις και μεγέθη προσφυγικών οικισμών στη πρωτεύουσα

Σαρηγιάννης Γ.Μ. (2000), «Αθήνα 1830-2000 Εξέλιξη-Πολεοδομία-Μεταφορές», εκδόσεις Συμμετρία, Αθήνα

Χάρτης 3.7: Οι συνοικίες της Αθήνας

Google maps, ίδια επεξεργασία

Χάρτης 3.8: Θέσεις των άτυπων χώρων λατρείας στην Αθήνα

www.islam.gr

Χάρτης 3.9: Προσβασιμότητα

www.ploigos.gr, Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου-ΓΠΣ Δ. Αθηναίων

Χάρτης 3.10: Περιοχές εύκολης προσβασιμότητας

Google maps

Χάρτης 3.11: Χρήσεις γης στον δήμο Αθηναίων

Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου-Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Δήμος Αθήνας, ίδια επεξεργασία

Βιβλιογραφία

Χάρτης 3.12: Καταλληλότητα χρήσεων γης στον δήμο της Αθήνας

ιδία επεξεργασία

Χάρτης 3.13: Κοινωνική δραστηριοποίηση της μουσουλμανικής κοινότητας στον δήμο της Αθήνας

«ΟΔΗΓΟΣ ΜΚΟ και Συλλόγων Μεταναστών», Παπαδόπουλος Α., Αθήνα, 2009, 6dim-diap-elefth.thess.sch.gr, «Οδηγός Κοινοτήτων των μεταναστών στην Ελλάδα», Ελληνο-Σουδανικός Σύνδεσμος Φιλίας, Αθήνα, 2008, www.islam.gr

Χάρτης 3.14: Περιοχές μέγιστης κοινωνικής δραστηριοποίησης

ιδία επεξεργασία

Χάρτης 3.15: Κοινωνική αποδοχή μεταναστών στον δήμο της Αθήνας

mar.crisis-scape.net, «Μεταλλασσόμενοι χαρακτήρες και πολιτικές στα κέντρα πόλης Αθήνας και Πειραιά», Τουρνικιώτης Π., Αθήνα, 2011

Χάρτης 3.16: Χάρτης καταλληλότητας περιοχών του δήμου της Αθήνας βάση κοινωνικής αποδοχής

ιδία επεξεργασία

Εικόνα 3.1: Χρονολόγιο χωροθέτησης τεμένους

Αντωνίου Δ., (2003), «Muslim Immigrants in Greece: Religious Organization and Local Responses», άρθρο, *Immigrants & Minorities: Historical Studies in Ethnicity, Migration and Diaspora*, τόμος 22, τεύχος 2-3

Εικόνα 3.2: Αντιδράσεις

ellinorthodoxia.blogspot.gr

Ενότητα 04

Χάρτης 4.1: Καταλληλότητα των περιοχών της Αθήνας με βάση τους συντελεστές σημαντικότητας που αποδώσαμε στα κριτήρια χωροθέτησης

ιδία επεξεργασία

παράρτημα

παράρτημα

6. Παράρτημα

6.1 Αναλυτικοί πίνακες τεμενών και οργανισμών

6.1.1 Λονδίνο

Αριθμός	Όνομα	Απόσταση από το κέντρο	Προσβασιμότητα με MMM	Χρήσεις γύρω περιοχής
1	East London Mosque & London Muslim Centre	4,24 χλμ	Whitechapel (μετρό/τρένο 3 γραμμές)	Συνεχής αστικός ιστός
2	The Islamic Cultural Centre and The London Central Mosque	3,53 χλμ	Baker Street (μετρό 5 γραμμές)	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με περιοχή αστικού πρασίνου
3	The London Mosque	8,56 χλμ	Sothfields (μετρό)	Συνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
4	Finsbury Park Mosque	6,27 χλμ	Finsbury Park (μετρό 2 γραμμές/εθνικός σιδηρόδρομος)	Συνεχής αστικός ιστός - γειτνίαση με περιοχή αστικού πρασίνου και βιομηχανική εμπορική περιοχή
5	Brick Lane Jamme Masjid	3,90 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Συνεχής αστικός ιστός - γειτνίαση με περιοχή αστικού πρασίνου και βιομηχανική εμπορική περιοχή
6	Brixton Mosque and Islamic Cultural Centre	4,90 χλμ	Brixton (μετρό/εθνικός σιδηρόδρομος)	Συνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
7	Suleymaniye Mosque	4,49 χλμ	Haggerston (τρένο)	Συνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
8	Shepherd's Bush Mosque	7,35 χλμ	Shepherd's Bush Market (μετρό 3 γραμμές)	Ασυνεχής αστικός ιστός
9	North London Mosque	7,42 χλμ	Stoke Newington (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με περιοχή αστικού πρασίνου και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή

10	Euston Masjid	2,25 χλμ	Euston Square (μετρό 3 γραμμές)	Συνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
11	Islamic Culture and Education Centre	5,53 χλμ	Clapham Junction (τρένο/εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με περιοχή αστικού πρασίνου και με εγκαταστάσεις σιδηρόδρομου
12	Chingford Islamic Society	13,60 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός - γειτνίαση με περιοχή αστικού πρασίνου
13	Mayfair Islamic Centre	1,67 χλμ	Hyde Park Corner (μετρό)	Συνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
14	Esha Atul Islam Mosque	4,86 χλμ	Whitechapel (μετρό/ τρένο 3 γραμμές)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
15	Islamic Centre of England	5,33 χλμ	Kilburn Park (μετρό/τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
16	Palmers Green Mosque	11,95 χλμ	Palmers Green (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός
17	Masjid Daar us Sunnah	7,07 χλμ	Shepherd's Bush Market (μετρό 2 γραμμές)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή – γειτνίαση με περιοχή αστικού πρασίνου
18	Hendon Mosque and Islamic Centre	11,01 χλμ	Hendon (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
19	Leytonstone Mosque	11,66 χλμ	Leytonstone (μετρό)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή και περιοχή αστικού πρασίνου
20	Greenwich Islamic Centre	14,59 χλμ	Plumstead (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή

παράρτημα

21	Islamic Association of North London	11,97 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
22	Baitul Aziz Islamic Cultural Place	2,49 χλμ	Borough (μετρό)	Συνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου – γειτνίαση με βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
23	Edmonton Mosque	12,47 χλμ	ACS Car Services (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
24	Aziziye Mosque	6,27 χλμ	Rectory Road (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
25	Madina Masjid Islamic Association	12,72 χλμ	East Ham (μετρό 3 γραμμές)	Ασυνεχής αστικός ιστός
26	Islamic Centre	0,80 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Συνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
27	Noor Ul Islam	10,76 χλμ	Leyton (μετρό)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
28	South London Islamic Centre	8,96 χλμ	Streatham (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
29	Madina Mosque Trust	7,38 χλμ	Clapton (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός - γειτνίαση με περιοχή αστικού πρασίνου και με βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
30	New Peckham Mosque	4,35 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Περιοχή αστικού πρασίνου και υδάτινο περιβάλλον
31	West London Islamic Centre	13,92 χλμ	West Ealing (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός
32	Waltham Forest Islamic Association	10,08 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή

33	Masjid e Ilyas	9,19 χλμ	WestHam μετρό 4 γραμμές/τρένο/ (εθνικός σιδηρόδρομος)	Βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
34	UK Islamic Mission	2,24 χλμ	Euston Square (μετρό 3 γραμμές)	Συνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
35	Balham Mosque	7,11 χλμ	Balham μετρό/ (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
36	Al Muzammil Mosque	9,19 χλμ	Tooting Broadway (μετρό)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή – γειτνίαση με περιοχή αστικού πρασίνου
37	Shahjalal Mosque	13,29 χλμ	Manor Park (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός
38	Islamic Universal Association	6,00 χλμ	Holland Park (μετρό)	Ασυνεχής αστικός ιστός - γειτνίαση με περιοχή αστικού πρασίνου
39	Muslim Cultural Heritage Center	5,62 χλμ	Westbourne Park (μετρό 2 γραμμές)	Ασυνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
40	Tooting Islamic Centre	8,89 χλμ	Tooting Bec (μετρό)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
41	Lansbury Masjid	7,48 χλμ	Langdon Park (τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
42	Sheikh Nazim Sufi Centre	8,50 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
43	Westferry Community Organization	7,10 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Συνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου – γειτνίαση με υδάτινο περιβάλλον

παράρτημα

44	Church Road Mosque	13,11 χλμ	Woodgrange Park (τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
45	Hyderi Islamic Centre	9,88 χλμ	Streatham Common (εθνικόςσιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός
46	London Islamic Cultural Society	8,84 χλμ	Hornsey (εθνικόςσιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή και περιοχή αστικού πρασίνου
47	Peckham Islamic Centre	6,01 χλμ	Peckham Rye (τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
48	Al hira Educational Centre	11,45 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
49	Central Mosque of Brent	8,22 χλμ	Willesden Green (μετρό)	Ασυνεχής αστικός ιστός και εγκαταστάσεις σιδηροδρόμου
50	Hussainiat Al-Rasool Al-Adham	8,10 χλμ	Cricklewood (εθνικόςσιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή και εγκαταστάσεις αθλητισμού ή αναψυχής
51	Masjid Abu Bakr	10,88 χλμ	Walthamstow Central (μετρό/ εθνικόςσιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
52	Qur'ani Murkuz Trust	14,24 χλμ	South Woodford (μετρό)	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με περιοχή αστικού πρασίνου και με βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
53	Masjid Uthman	12,81 χλμ	Norwood Junction (τρένο/ εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
54	Masjid ul Qudus	3,95 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
55	Stockwell Green Mosque	4,61 χλμ	Stockwell (μετρό 2 γραμμές)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή

παράρτημα

56	Arabic Tutor	5,31 χλμ	Shadwell (τρένο/ εθνικόςσιδηρόδρομος)	Περιοχή αστικού πρασίνου και υδάτινο περιβάλλον
57	Masjid-e-Usman	10,72 χλμ	Leytonstone High Road (τρένο/ (εθνικόςσιδηρόδρομος)	Συνεχής αστικός ιστός
58	Masjid Al-Falah	10,83 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
59	LKIC	9,84 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή - γειτνίαση με περιοχή αστικού πρασίνου
60	Faizan e Islam	12,38 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
61	Marathon School	6,15 χλμ	SurreyQuays (τρένο/εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
62	Poplar Shahjalal Mosque	7,49 χλμ	All Saints (τρένο)	Βιομηχανική ή εμπορική περιοχή με περιοχή αστικού πρασίνου
63	Al-hudaa Islamic Prayer Group UK	7,15 χλμ	Homerton (τρένο/ εθνικόςσιδηρόδρομος)	Βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
64	Sakina Trust Mosque	11,37 χλμ	Walthamstow Central (μετρό/ (εθνικόςσιδηρόδρομος)	Συνεχής αστικός ιστός
65	Idara-e-Jaafariya	9,63 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
66	Bait Al Aman Mosque	4,74 χλμ	Kentish Town West (τρένο/ (εθνικόςσιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή και περιοχή αστικού πρασίνου
67	Darul Ummah Mosque	4,68 χλμ	Shadwell (τρένο/εθνικός σιδηρόδρομος)	Συνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή και περιοχή αστικού πρασίνου

παράρτημα

68	Alruqyah	10,98 χλμ	Hendon (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός – γεινίαση με περιοχή αστικού πρασίνου και υδάτινο περιβάλλον
69	Masjid Ibrahim and Islamic Centre	11,48 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Συνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
70	Islamic Canvas	11,16 χλμ	Upton Park (μετρό 3 γραμμές)	Ασυνεχής αστικός ιστός
71	Wimbledon Mosque Prayer Hall	9,49 χλμ	Wimbledon Park (μετρό)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή και περιοχή αστικού πρασίνου
72	Eritrean Muslim Community Association	3,45 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Συνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
73	Forest Gate Mosque	11,95 χλμ	Woodgrange Park (τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός
74	Baitul Mamur Academy	5,81 χλμ	Bethnal Green (μετρό)	Συνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
75	e-Teaching Quran	5,80 χλμ	Dalston Kingsland (τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός με βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
76	Poplar Mosque and Community Centre	8,05 χλμ	All Saints (τρένο)	Βιομηχανική ή εμπορική περιοχή και περιοχή αστικού πρασίνου
77	Al-Huda Mosque	5,38 χλμ	Stepney Green (μετρό 3 γραμμές)	Συνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
78	London Iqra Academy	10,38 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
79	East End Islamic Centre	11,22 χλμ	Upton Park (μετρό 3 γραμμές)	Ασυνεχής αστικός ιστός

80	Jammia Darus Sunnah	11,46 χλμ	WansteadPark (μετρό/εθνικός) (σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός
81	York Way Mosque	3,88 χλμ	Caledonian Road and Barnsbury (τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
82	Anjuman-e-Islamia Jamia Mosque	12,75 χλμ	East Ham (μετρό 3 γραμμές)	Ασυνεχής αστικός ιστός
83	Wood Green Fatih Mosque	9,67 χλμ	Wood Green (μετρό)	Βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
84	North Finchley Mosque - IANL	11,95 χλμ	West Finchley (μετρό)	Ασυνεχής αστικός ιστός
85	Lea Bridge Road Mosque	10,08 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
86	Bilal Mosque	2,56 χλμ	East Ham (μετρό 3 γραμμές)	Συνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
87	Hendon Mosque Funeral Services	10,88 χλμ	Hendon (εθνικός σιδηρόδρομος)	Βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
88	Holloway Mosque	4,83 χλμ	HollowayRoad (μετρό/εθνικός σιδηρόδρομος)	Συνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
89	Charlton Mosque	11,41 χλμ	Charlton (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική εμπορική περιοχή
90	Seven Sisters Masjid	9,33 χλμ	Seven Sisters (μετρό/εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή

παράρτημα

91	The Baitul Futuh Mosque	13,44 χλμ	Morden (μετρό/εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή και περιοχή αστικού πρασίνου
92	Masjid-e-Umer	10,52 χλμ	Wathamstow Queen's Road (τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
93	Harrow Central Mosque and Masood Islamic Centre	16,90 χλμ	Harrow and Wealdstone (μετρό/τρένο/εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
94	Wembley Central Masjid	12,83 χλμ	Wembley Central (τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός με βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
95	Acton Masjid	10,05 χλμ	Acton Central (τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός
96	Wimbledon Mosque	9,44 χλμ	Wimbledon Park (μετρό)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή και περιοχή αστικού πρασίνου
97	Poplar Central Mosque	8,04 χλμ	All Saints (τρένο)	Βιομηχανική ή εμπορική περιοχή και περιοχή αστικού πρασίνου
98	Azhar Academy	10,93 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
99	Thornton Heath Mosque and Islamic Centre	12,48 χλμ	Thorntosn Heath (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός
100	Ilford Muslim Society	15,06 χλμ	Ilford (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός
101	Barking Muslims Association	14,61 χλμ	Barking (μετρό 2 γραμμές/τρένο)	Συνεχής αστικός ιστός
102	Croydon Masjid and Islamic Centre	13,28 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή

103	Quwwat UI Islam Masjid	11,23 χλμ	Forest Gate (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
104	Hounslow Jamia Masjid and Islamic Centre	18,18 χλμ	Hounslow (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
105	Mitcham Islamic Centre	11,66 χλμ	Mitcham Eastfields (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
106	Stepney Shahjalal Masjid and Cultural Centre	6,00 χλμ	Stepney Green (μετρό 3 γραμμές)	Ασυνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
107	Kingston Muslim Association	15,82 χλμ	Kingston (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
108	East London Markazi Masjid	4,24 χλμ	Shadwell (τρένο/εθνικός σιδηρόδρομος)	Συνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
109	Wightman Road Mosque	8,83 χλμ	Hornsey (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
110	Limehouse Mosque	6,74 χλμ	Westferry (τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός
111	Central Jamia Masjid Mosque	18,03 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
112	Islamic Cultural Centre (Monks Park Masjid)	11,19 χλμ	Stonebridge Park (τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
113	Ahmadiyya Muslim Association	13,95 χλμ	WestCroydon τρένο/εθνικός) (σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
114	London Islamic Turkish Association Mosque	5,91 χλμ	Dalston Kingsland (τρένο)	Βιομηχανική ή εμπορική περιοχή

παράρτημα

115	Sri Lanken Muslim Cuture Center	17,81 χλμ	Harrow and Wealdstone μετρό/τρένο/εθνικός) (σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
116	Greenford Central Madina Mosque	15,88 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή και εγκαταστάσεις σιδηροδρόμου
117	An Noor Cultural and Community Centre	10,07 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
118	Bilal Masjid	15,01 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και αγροτική ή ημι-αγροτική περιοχή
119	Jalalia Jamme Masjid	16,22 χλμ	Southbury (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός με βιομηχανική ή εμπορική περιοχή και αγροτική ή ημι-αγροτική περιοχή
120	The Muslim Community Centre and Mosque	11,62 χλμ	Forest Gate (εθνικός σιδηρόδρομος)	Συνεχής αστικός ιστός
121	Eman Foundation	17,49 χλμ	Goodmayes (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός με βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
122	The Mosque	14,07 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
123	Edgware Community Mosque	15,45 χλμ	Edgware (μετρό)	Ασυνεχής αστικός ιστός με βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
124	Jamia Masjid Townsend	18,07 χλμ	Southall (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός
125	Mohammedi Park Masjid Complex	17,05 χλμ	Northolt (μετρό)	Βιομηχανική ή εμπορική περιοχή και περιοχή αστικού πρασίνου

126	Al Furqan Islamic Centre	17,33 χλμ	Hounslow Central (μετρό)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
127	West London Muslim Centre	16,61 χλμ	Hounslow Central (μετρό)	Ασυνεχής αστικός ιστός
128	Gants Hill Masjid – Redbridge Islamic Centre	15,31 χλμ	Gants Hill (μετρό)	Ασυνεχής αστικός ιστός
129	Seven Kings Mosque	16,72 χλμ	Seven Kings (εθνικός σιδηρόδρομος)	Συνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
130	Makkah Masjid Mitcham	11,58 χλμ	Mitcham Eastfields (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
131	Mahfil Ali SICM	18,44 χλμ	North Harrow (μετρό)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
132	Watford Islamic Mosque	24,61 χλμ	Watford High Street (τρένο)	Βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
133	Masjid-e-Dawatul Islam	15,27 χλμ	Ilford (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
134	Redbridge Masjid	14,44 χλμ	Redbridge (μετρό)	Ασυνεχής αστικός ιστός
135	Darussalam Masjid and Cultural Centre	18,99 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
136	Uxbridge Masjid	25,09 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
137	Quba Islamic and Education Centre	20,64 χλμ	Hayes and Harlington (εθνικός σιδηρόδρομος)	Βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
138	Masjid Imam Muqbil	17,24 χλμ	South Harrow (μετρό)	Βιομηχανική ή εμπορική περιοχή και αγροτική ή ημι-αγροτική περιοχή

παράρτημα

139	Epsom and Ewell Islamic Society	21,29 χλμ	Epsom (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός με βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
140	Loxford Muslim Society	15,01 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
141	Havering Islamic Cultural Centre	22,33 χλμ	Romford (εθνικός σιδηρόδρομος)	Βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
142	Hayes Muslim Centre	χλμ 20,28	Hayes and Harlington (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
143	Shahjalal Education and Cultural Centre	18,28 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
144	Einfield Islamic Centre	16,23 χλμ	Southbury (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός
145	Hujjat Stanmore Mosque	18,68 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Αγροτική ή ημι-αγροτική περιοχή και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή και περιοχή αστικού πρασίνου
146	Cranford Mosque	20,38 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός - γειτνίαση με αγροτική ή ημι-αγροτική περιοχή και δάσος
147	Central Jamia Masjid Heathrow	20,38 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός - γειτνίαση με αγροτική ή ημι-αγροτική περιοχή και δάσος
148	Al Zahra Centre	25,02 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
149	Harrow Town Mosque	16,55 χλμ	Harrow-on-the-Hill (μετρό)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
150	Hillingdon Borough Central Mosque	21,04 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός

151	Masjid Al-Habib	10,04 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
152	Al Falah Muslim Centre	24,29 χλμ	West Drayton (εθνικός σιδηρόδρομος)	Συνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
153	Al-Muhassin Mosque	30,93 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Αγροτική ή ημι-αγροτική περιοχή και δάσος
154	Gillingham Mosque	48,46 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
155	Chatham Mosque	48,20 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
156	The Minor Land of Fadak	30,93 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Αγροτική ή ημι-αγροτική περιοχή και δάσος
157	Al-Tawheed Islamic Education Centre	41,33 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
158	Shah Jahan Mosque	35,74 χλμ	Woking (εθνικός σιδηρόδρομος)	Ασυνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική ή εμπορική περιοχή
159	Totteridge Road Mosque	44,84 χλμ	High Wycombe	Αγροτική ή ημι-αγροτική περιοχή και δάσος
160	WISE Masjid Salam	44,84 χλμ	High Wycombe	Αγροτική ή ημι-αγροτική περιοχή και δάσος
161	North Jamia Watford Mosque	27,24 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός

Πηγές: google earth, google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS)

παράρτημα

6.1.2 Παρίσι

Αριθμός	Όνομα	Απόσταση από το κέντρο	Προσβασιμότητα με MMM	Χρήσεις γύρω περιοχής
1	Centre Socio-Culturel Tawhid	8,61 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Συνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική-εμπορική περιοχή
2	Mosquée ESSALAME de Saint-Ouen	5,99 χμ	Σταθμός μετρό: MairiedeSaint-Ouen (1 γραμμή), Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Saint-Ouen (1 τρένο)	Βιομηχανική εμπορική περιοχή – γειτνίαση με περιοχή ασυνεχούς αστικού ιστού
3	Khalid Ibn Walid Mosque	3,44 χμ	Σταθμός μετρό: Château Rouge (1 γραμμή)	Συνεχής αστικός ιστός
4	Mosquée Abou Bakr As Sadiq	2,45 χμ	Σταθμός μετρό: Couronnes (1 γραμμή)	Συνεχής αστικός ιστός
5	l'Olivier de la Paix-Zeytouna Centre Culturel Musulman	5,47 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
6	Grande Mosquée de Paris	1,60 χμ	Σταθμοί μετρό: PlaceMonge(1 γραμμή) και Censier – Daubenton (1 γραμμή)	Συνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
7	Mosquée Othman	3,41 χμ	Σταθμός μετρό: Olympiades (1 γραμμή)	Συνεχής αστικός ιστός
8	Mosquée de Javel	5,24 χμ	Σταθμός μετρό: Charles Michels (1 γραμμή)	Συνεχής αστικός ιστός
9	Mosquée de Montrouge	5,36 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Συνεχής αστικός ιστός
10	Mosquée d'Aubervilliers (Hassan bounamcha)	6,00 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Βιομηχανική εμπορική περιοχή – γειτνίαση με περιοχή συνεχούς αστικού ιστού

11	Mosquée Sahaba	10,84 χμ	Σταθμός μετρό: Créteil – Université (1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός
12	Mosquée De Bagnolet	4,79 χμ	Σταθμός τραμ: Adrienne Bolland (1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με περιοχή συνεχούς αστικού ιστού
13	Mosquée de Drancy	8,84 χμ	Σταθμός τραμ: Gaston Roulaud (1 γραμμή)	Βιομηχανική εμπορική περιοχή – γειτνίαση με περιοχή ασυνεχούς αστικού ιστού
14	Mosquée - Kardeslik Vakfi	5,17 χμ	Σταθμός μετρό: Robespierre (1 γραμμή)	Συνεχής αστικός ιστός
15	Mosquée Islah	5,37 χμ	Σταθμός μετρό: Robespierre (1 γραμμή)	Συνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
16	Masjid Grande mosquée de Clichy	5,80 χμ	Σταθμός μετρό: MairiedeClichy (1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός
17	Mosquée Levallois-Perret	5,81 χμ	Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Clichy – Levallois (1 τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με περιοχή συνεχούς αστικού ιστού
18	Mosquée l'Olivier	8,96 χμ	Σταθμός μετρό: Billancourt (1 γραμμή)	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή – γειτνίαση με περιοχή ασυνεχούς αστικού ιστού και αστικού πρασίνου
19	Mousala Foyer Bara	5,22 χμ	Σταθμός μετρό: Robespierre (1 γραμμή)	Συνεχής αστικός ιστός
20	Mosquée Fraternité (AFT)	7,16 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
21	Mosquée d'Orly	12,56 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
22	Mosquee de Sevran	15,53 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός

παράρτημα

23	La mosquée Al IHSAN d'Argenteuil	13,66 χμ	Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Val d'Argenteuil (1 τρένο)	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή – γειτνίαση με αγροτική περιοχή
24	Masjid An-Nour	5,78 χμ	Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Saint-Ouen (1 τρένο)	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή και περιοχή ασυνεχούς αστικού ιστού
25	mosquée de Bondy	10,54 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
26	Mosquée Al-Falah	6,09 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
27	Mosquée Okba Ibnou Nafaa	11,55 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με βιομηχανική-εμπορική περιοχή
28	Mosquée d'Aulnay-sous-Bois ACMA	14,84 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
29	Mosquee «Mousala»	6,90 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
30	Mosquée de Clamart	10,82 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
31	foyer africain	7,16 χμ	Σταθμός μετρό: Carrefour Pleyel (1 γραμμή)	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή
32	Mosquée de Vigneux sur Seine	17,31 χμ	Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Vigneux-sur-Seine (1 τρένο)	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή
33	Mosquée du Bourget	9,66 χμ	Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Le Bourget (1 τρένο)	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή – γειτνίαση με περιοχή ασυνεχούς αστικού ιστού

34	Mosquée Foi et Unicité	13,51 χμ	Σταθμός τραμ (1 γραμμή) και σταθμός εθνικού σιδηροδρόμου (1 τρένο): Garges - Sarcelles	Ασυνεχής αστικός ιστός
35	Mosquée Al Oumma	8,16 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή και περιοχή ασυνεχούς αστικού ιστού
36	foyer adoma de romainville avec mosquée	7,42 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
37	mosquee Al islah	13,75 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
38	Mosquée de Valenton	14,52 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
39	Association des Musulmans de Versailles	17,01 χμ	Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Versailles – Chantiers (3 τρένα)	Ασυνεχής αστικός ιστός
40	mosque de nur islam	9,26 χμ	Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Les Ardoines (1 τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με βιομηχανική- εμπορική περιοχή
41	Mosquée de Rueil Malmaison	11,56 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
42	rokiaislam	12,34 χμ	Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Argenteuil (1 τρένο)	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή και περιοχή ασυνεχούς αστικού ιστού
43	Al Amel	11,56 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με περιοχή αστικού πρασίνου

παράρτημα

44	La Mosquée de Tremblay-en-France	18,82 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή και περιοχή ασυνεχούς αστικού ιστού
45	mosquée el amir abdelkader	12,12 χμ	Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Nanterre – Ville (1 τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με βιομηχανική-εμπορική περιοχή
46	Mosquée Arrahma	17,09 χμ	Σταθμοί Εθνικού Σιδηροδρόμου: GrosNoyer - Saint-Prix (1 τρένο) και Franconville - LePlessis-Bouchard (2 τρένα)	Ασυνεχής αστικός ιστός
47	MOSQUEE EMILE ZOLA	15,06 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
48	Associations des Musulmans d'Inspiration Sounnite en France	13,98 χμ	Σταθμοί τραμ (1 γραμμή) και σταθμός εθνικού σιδηροδρόμου (1 τρένο): Garges - Sarcelles	Ασυνεχής αστικός ιστός
49	Mosquée El Asr	13,99 χμ	Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Les Baconnets (1 τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός
50	Mosquée de Bobigny	8,64 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή
51	mosquée el emir abdelkader	11,99 χμ	Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Nanterre – Université (2 τρένα)	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με βιομηχανική-εμπορική περιοχή
52	mosquée gagny	15,04 χμ	Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Le Chénay – Gagny (1 τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός

53	Mosquée Al-Ihsan	14,43 χμ	Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Noisy-le-Grand - Mont d'Est (1 τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός
54	Association Culturelle des Musulmans de la Rose des Vents	15,67 χμ	Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Villepinte (1 τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός και περιοχή αθλητικών εγκαταστάσεων
55	La mosqué de Cité des Indes	14,80 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή και περιοχή ασυνεχούς αστικού ιστού
56	Mosquée Ennour de Sartrouville	15,35 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
57	Salle de prière	22,27 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή και περιοχή ασυνεχούς αστικού ιστού
58	Mosquee palaiseau	17,53 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή
59	Association D Unification Islamique	8,76 χμ	Σταθμός τραμ: Mairie de Villeneuve-la-Garenne (1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός
60	Association Des Musulmans de Rosny	10,97 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
61	Mosquée	2,45 χμ	Σταθμός μετρό: Couronnes (1 γραμμή)	Συνεχής αστικός ιστός
62	mosquée de bagneux	7,25 χμ	Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Bagneux (1 τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός
63	La Mosquée Salam	12,29 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός

παράρτημα

64	Al Imane	9,69 χμ	Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Le Bourget (1 τρένο)	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή και περιοχή ασυνεχούς αστικού
65	Arab World Institute	0,93 χμ	Σταθμός μετρό: Jussieu (2 γραμμές)	Συνεχής αστικός ιστός
66	Institute of Islamic culture	3,47 χμ	Σταθμός μετρό: Château Rouge (1 γραμμή)	Συνεχής αστικός ιστός
67	Centre Culturel Islamique Turc de Paris	6,57 χμ	Σταθμός μετρό: Église de Pantin (1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με βιομηχανική-εμπορική περιοχή
68	Ass Islamique Aboubaker Essadik	18,83 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Περιοχή αστικού πρασίνου και ασυνεχής αστικό ιστός
69	Institut Awesta	3,77 χμ	Σταθμός μετρό: FranklinD. Roosevelt (2 γραμμές)	Συνεχής αστικός ιστός
70	Centre Musulman d'Issy [C.M.I.]	8,06 χμ	Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Issy (1 τρένο)	Συνεχής και ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με βιομηχανική-εμπορική περιοχή
71	Ass Projets Bienfaisance Islamique Fra	4,25 χμ	Σταθμός μετρό: Simplon (1 γραμμή)	Συνεχής αστικός ιστός

Πηγές: google earth, google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS)

6.1.3 Βερολίνο

Αριθμός	Όνομα	Απόσταση από το κέντρο	Προσβασιμότητα με MMM	Χρήσεις γύρω περιοχής
1	Khadija Mosque	6,14 χμ	Σταθμός τραμ: Rothenbachstraße (1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός και χώροι πρασίνου

2	Haci Bayram Moschee e.V.	4,70 χμ	Σταθμός τραμ: Drontheimer StraÙe (2 γραμμές)	Συνεχής αστικός ιστός
3	Aksemseddin Moschee u. Koran-Schule e.V.	4,02 χμ	Σταθμός τραμ: Grüntaler StraÙe(2 γραμμές)	Συνεχής αστικός ιστός
4	Kocatepe Camii	9,57 χμ	Σταθμός μετρό: Rohrdamm (1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με βιομηχανική-εμπορική περιοχή
5	Haus der Weisheit	5,17 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Συνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με βιομηχανική-εμπορική περιοχή
6	Berlin Mosque	7,29 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
7	Mevlana Moschee e.V.	2,51 χμ	Σταθμός μετρό: Kottbusser Tor (2 γραμμές)	Συνεχής αστικός ιστός
8	Omar Moschee	2,74 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Συνεχής αστικός ιστός
9	DITIB Sehlik Türkisch Islamische Gemeinde zu Berlin-Neukölln e.V.	4,24 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Περιοχή αστικού πρασίνου
10	Türk Sehlik (τέμενος νεκροταφείου)	4,26 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Περιοχή αστικού πρασίνου
11	Ditib Berlin Osmangazi Camii (Moschee)	7,53 χμ	Σταθμός μετρό: Sophie-Charlotte-Platz (2 γραμμές)	Ασυνεχής αστικός ιστός
12	Sultan Ahmed Mosque	3,53 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός

παράρτημα

13	Gazi Osman Pasa Moschee e.V.	6,02 χμ	Σταθμός μετρό (1 γραμμή) και Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου (5 τρένα) : Neukölln	Ασυνεχής αστικός ιστός
14	ISU Beu Moschee e.V.	4,53 χμ	Σταθμός μετρό: Rathaus Neukölln (1 γραμμή)	Συνεχής αστικός ιστός
15	Imam Riza Moschee und Solidaritätsverein e.V.	4,57 χμ	Σταθμός μετρό: Rathaus Neukölln (1 γραμμή)	Συνεχής αστικός ιστός
16	Ayasofya Moschee	4,42 χμ	Σταθμός μετρό: Birkenstraße (1 γραμμή)	Συνεχής αστικός ιστός
17	Imam Cafer Sadik Moschee e.V.	4,94 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με περιοχή συνεχούς αστικού ιστού
18	Neukölln Moschee	5,64 χμ	Σταθμός μετρό: Leinestraße (1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός και χώροι πρασίνου
19	Hermannplatz Moschee	4,01 χμ	Σταθμός μετρό: Hermannplatz (2 γραμμές)	Συνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με περιοχή αστικού πρασίνου
20	Al-Nur Moschee	7,42 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή
21	Mescidi Aksa Moschee	4,68 χμ	Σταθμός τραμ: Drontheimer Straße (2 γραμμές)	Συνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με περιοχή ασυνεχούς αστικού ιστού
22	Emir Sultan Mosque	4,85 χμ	Σταθμός μετρό: Kleistpark (1 γραμμή) και Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Julius-Leber-Brücke (3 τρένα)	Ασυνεχής αστικός ιστός
23	Spandau Büyük Moschee	14,36 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός

24	Anadolu Moschee	3,97 χμ	Σταθμός μετρό: Yorckstraße (1 γραμμή) και Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Yorckstraße (3 τρένα)	Ασυνεχής αστικός ιστός
25	Moabit Moschee	3,63 χμ	Σταθμός μετρό: Turmstraße (1 γραμμή)	Συνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με περιοχή ασυνεχούς αστικού ιστού
26	Saleemia Mosque	10,94 χμ	Σταθμός μετρό: Alt-Tegel (1 γραμμή) και Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Tegel (2 τρένα)	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με βιομηχανική-εμπορική περιοχή
27	Ashabe Kahf Mosque	2,39 χμ	Σταθμός τραμ και μετρό: Bernauer Straße (από 1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός
28	Vakif Mosque	3,43 χμ	Σταθμός μετρό: Schönleinstraße (1 γραμμή)	Συνεχής αστικός ιστός
29	Ulu Moschee	3,65 χμ	Σταθμός μετρό: Schlesisches Tor (1 γραμμή)	Συνεχής αστικός ιστός
30	Yeni Mosque	14,11 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Συνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική-εμπορική περιοχή – γειτνίαση με περιοχή ασυνεχούς αστικού ιστού
31	Orhan Gazi Moschee	6,21 χμ	Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Neukölln (5 τρένα)	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με περιοχή συνεχούς αστικού ιστού
32	Ender Ender Cetin	7,11 χμ	Σταθμός μετρό: Sophie-Charlotte-Platz (2 γραμμές)	Συνεχής αστικός ιστός
33	DITIB Türkisch-Islamische Union der Anstalt für Religion e.V.	2,89 χμ	Σταθμός μετρό: Gutenbergstraße (1 γραμμή)	Συνεχής αστικός ιστός

Πηγές: google earth, google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS)

παράρτημα

6.1.4 Άμστερνταμ

<u>Αριθμός</u>	<u>Όνομα</u>	<u>Απόσταση από κέντρο</u>	<u>Προσβασιμότητα με MMM</u>	<u>Χρήσεις γης γύρω περιοχή</u>
1	Haci Bayram Osdorp Mosque	7,34 χμ	Σταθμός τραμ: BadenPowellweg (1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός
2	Ihsaan Mosque	6,58 χμ	Σταθμός τραμ: LambertusZijlplein (1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός
3	Stichting Mescid-I-Ak-sa Moskee	4,37 χμ	Σταθμός τραμ(2 γραμμές) και μετρό (1 γραμμή): Burg. deVlugtlaan	Ασυνεχής αστικός ιστός
4	Stichting Milli Görüs «Mevlana Moskee»	3,79 χμ	Σταθμός τραμ(2 γραμμές) και μετρό (1 γραμμή): Burg. deVlugtlaan	Ασυνεχής αστικός ιστός
5	Stichting Moskee El Mohammadi	3,68 χμ	Σταθμόςτραμ: Jan Voermanstraat (1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με περιοχή αστικού πρασίνου
6	El Tawheed Mosque	2,14 χμ	Σταθμός τραμ: TenKatestraat (2 γραμμές)	Ασυνεχής αστικός ιστός
7	Stichting Moskee Sonat	1,60 χμ	Σταθμός τραμ: Frederik Hendrikplantsoen (1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με βιομηχανική-εμπορική περιοχή
8	Moskee Elmouhssinine	1,89 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερού δικτύου	Ασυνεχής αστικός ιστός
9	Stichting ULU Camii/ Grote Moskee	3,01 χμ	Σταθμός τραμ: Zeeburgerdijk (1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός και λιμάνι
10	Stichting De Moskee «Nasr»	2,80 χμ	Σταθμοί τραμ: Muiderpoortstation Και Muiderpoortstation (από 1 γραμμή) Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Muiderpoort (7 τρένα)	Ασυνεχής αστικός ιστός
11	Stichting Moskee Arrahman, Markez Dawat Tableegh	1,83 χμ	Σταθμοί τραμ: Ceintuurbaan/VanWoustraat και Amsteldijk (από 1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός
12	Stiching «De Moskee Nour»	2,46 χμ	Σταθμός τραμ: Van Kinsbergenstraat (1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός
13	Stichting Moskee Arrabitha Al-Islamia	7,51 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερού δικτύου	Ασυνεχής αστικός ιστός

14	Stichting «De Moskee»	2,13 χμ	Σταθμός μετρό: Wibautstraat (3 γραμμές)	Ασυνεχής αστικός ιστός
15	Stichting Moskee Belal Habashi	2,81 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερού δικτύου	Λιμάνι και ασυνεχής αστικός ιστός
16	Stichting Moskee Al Fath Al Moebien	2,40 χμ	Σταθμός μετρό: Wibautstraat (3 γραμμές)	Ασυνεχής αστικός ιστός
17	Vereniging Moskee Arrayan	4,91 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερού δικτύου	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με περιοχή αθλητικών εγκαταστάσεων
18	De Grote Moskee van Amsterdam	7,69 χμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερού δικτύου	Ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με περιοχή αστικού πρασίνου και αγροτικές περιοχές
19	Westermoskee	2,39	Σταθμός τραμ: Postjesweg/de Withstraat (1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός
20	Moskee Alkabor	2,12 χμ	Σταθμός μετρό: Wibautstraat (3 γραμμές)	Ασυνεχής αστικός ιστός
21	Vereniging Moskee IJburg	6,93 χμ	Σταθμός τραμ: Vennepluimstraat (1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός
22	Al Karam Mosque	1,82 χμ	Σταθμός τραμ: Amsteldijk (1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός
23	Moskee Taqwah	3,95 χμ	Σταθμός μετρό: Isolatorweg (1 γραμμή)	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή – γειτνίαση με λιμάνι και περιοχή αστικού πρασίνου
24	Stichting Islamitisch Centrum Amsterdam-West	4,51 χμ	Σταθμός μετρό (1 γραμμή) και τραμ(2 γραμμές) : Lelylaan, Σταθμός Εθνικού Σιδηροδρόμου: Lelylaan (5 τρένα)	Ασυνεχής αστικός ιστός
25	Stichting Welzijn Voor Moskee	7,74 χμ	Σταθμός μετρό: Ganzenhoef (1 γραμμή)	Ασυνεχής αστικός ιστός

Πηγές: google earth, google maps, Land use/cover area frame survey (LUCAS)

παράρτημα

6.1.5 Κοπεγχάγη

Αριθμός	Όνομα	Απόσταση από το κέντρο	Προσβασιμότητα με MMM	Χρήσεις γύρω περιοχή
1	Muslim Cultural Institute	1,84 χλμ	Enghave St (τρένο 2 γραμμές)	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή
2	Masjid al-Nour	1,34 χλμ	Nørreport (μετρό 2 γραμμές/τρένο 3 γραμμές)	Συνεχής αστικός ιστός
3	Det Islamiske Forbund i Danmark	3,56 χλμ	Nørrebro St (τρένο)	Συνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με βιομηχανική-εμπορική περιοχή
4	Det Islamiske Trossamfund	4,52 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
5	Islamic Cultural Center	5,17 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός και περιοχή αστικού πρασίνου
6	Islamic Society in Denmark	4,50 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή
7	Islamic Center Jafferia	2,95 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Συνεχής αστικός ιστός
8	Dansk Islamisk Center	1,26 χλμ	Nørreport (μετρό 2 γραμμές/τρένο 3 γραμμές)	Συνεχής αστικός ιστός
9	Anwar al-Madinah	4,64 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Βιομηχανική-εμπορική περιοχή και ασυνεχής αστικός ιστός
10	Nusrat Djahan Mosque	6,27 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Ασυνεχής αστικός ιστός
11	Islamisk Forum	16,85 χλμ	Taastrup St (τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός
12	Grand Mosque	3,79 χλμ	Bispebjerg St (τρένο)	Συνεχής αστικός ιστός και βιομηχανική-εμπορική περιοχή με γειτνίαση σε περιοχή αστικού πρασίνου

Πηγές: google earth, google maps, salatomatic.com, islamicfinder.com , Land use/cover area frame survey (LUCAS)

6.1.6 Ρώμη

Αριθμός	Όνομα	Απόσταση από το κέντρο	Προσβασιμότητα με ΜΜΜ	Χρήσεις γύρω περιοχής
1	Islamic Cultural Centre and Mosque of Italy	4,61 χλμ	Campi Sportivi (τρένο)	Περιοχή αθλητικών εγκαταστάσεων, αστικού πρασίνου και συνεχούς αστικού ιστού
2	Masjeed e Rome	5,08 χλμ	Torpignattara (τρένο)	Συνεχής αστικός ιστός
3	Masjeed e Noor	4,44 χλμ	Villini (τρένο)	Συνεχής αστικός ιστός
4	Mosque	1,56 χλμ	Vittorio Emanuele (μετρό/τραμ)	Συνεχής αστικός ιστός
5	Mosque	1,75 χλμ	Vittorio Emanuele (μετρό/τραμ)	Συνεχής αστικός ιστός
6	Masjeed e Baytur Rahman	2,13 χλμ	Vittorio Emanuele (μετρό/τραμ)	Συνεχής αστικός ιστός
7	Masjeed e Makki	3,59 χλμ	Prenestina-Piazzale Prenestino (τραμ) S. Elena (τρένο)	Συνεχής αστικός ιστός
8	Masjeed e Quba	5,08 χλμ	Torpignattara (τρένο)	Συνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με αγροτική περιοχή
9	Masjeed e Tauhid	5,70 χλμ	Battistini (μετρό)	Συνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με ασυνεχή αστικό ιστό
10	Centocelle Moschea	6,76 χλμ		Συνεχής αστικός ιστός και αγροτική περιοχή

παράρτημα

11	Muslim Cultural Institute and Mosque	24,62 χλμ	Lido Nord (τρένο)	Ασυνεχής αστικός ιστός
12	Islamic Faith Centre	1,52 χλμ	Vittorio Emanuele (μετρό/τραμ)	Συνεχής αστικός ιστός
13	Rome Muslim Centre	2,71 χλμ	Re Di Roma (μετρό)	Συνεχής αστικός ιστός
14	El Fath	4,50 χλμ		Ασυνεχής αστικός ιστός
15	<u>Masjid Bayt ul Mukarram</u>	5,07 χλμ	Marconi (μετρό)	Ασυνεχής αστικός ιστός
16	Masjid Al Aqsa	6,12 χλμ	Quintiliani (μετρό)	Ασυνεχής αστικός ιστός και αγροτική περιοχή
17	Al Huda	7,27 χλμ	Centocelle (τρένο)	Συνεχής αστικός ιστός και αγροτική περιοχή
18	Moschea Al Manar	11,85 χλμ	Δεν εξυπηρετείται από συγκοινωνία σταθερής τροχιάς	Συνεχής και ασυνεχής αστικός ιστός – γειτνίαση με αγροτική περιοχή

Πηγές: google earth, google maps, salatomatic.com, islamicfinder.com, Land use/cover area frame survey (LUCAS)

6.2 Θεματολόγιο συνεντεύξεων:

- 1) Πόσα μέλη έχει περίπου η αιγυπτιακή κοινότητα στην Αθήνα?
- 2) Σε ποιες περιοχές κατοικεί η κοινότητα σε μεγαλύτερες συγκεντρώσεις? Υπάρχουν κάποιες συγκεκριμένες ή ζουν διάσπαρτοι στον αστικό ιστό?
- 3) Που δραστηριοποιείται χωρικά η κοινότητα? Υπάρχει επίσημη καταγραφή συλλόγων ενώσεων ή χώρων λατρείας?
- 4) Έχουν παρατηρηθεί φαινόμενα έλλειψης ασφάλειας-επιθέσεων σε μέλη της αιγυπτιακής κοινότητας? Που εντοπίζονται αυτά χωρικά?
- 5) Γνωρίζετε που εντοπίζονται οι ανεπίσημοι χώροι λατρείας? Τι δυναμικότητας είναι? Τι ανάγκες καλύπτουν και τι προβλήματα έχουν?
- 6) Υπάρχει η ανάγκη για επίσημο χώρο λατρείας?
- 7) Τι χαρακτηριστικά θα θέλατε να έχει ο χώρος που θα τοποθετηθεί το τέμενος?
- 8) Θεωρείτε ότι το τέμενος στον Ελαιώνα θα καλύψει τις θρησκευτικές ανάγκες της ισλαμικής κοινότητας?
- 9) Ποια είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο ισλαμιστής στην Αθήνα?

6.3 Συνεντεύξεις

Συνέντευξη 1η (Στρατιωτικός ακόλουθος της αιγυπτιακής πρεσβείας)

_Do you know about how many immigrants from Egypt live here in Athens?

_About 100.000

_Do you know if there are any specific areas of Athens where a lot of Egyptians choose to live?

_Maybe the largest population is in Omonia, I think

_Do you know where their everyday activities take place here in Athens?(I mean socializing with other members of the minority, Egyptian unions etc)

Παράρτημα

_No, no, no there are no activities for the most of the Egyptians here, officially if you are talking about the embassy or something diplomatic

_No in general, I mean if there is a specific place here in Athens where there are unions shops...

_I understand no, no

_Do you know if there are members of the Egyptian minority that have experienced a physical attack?

_No, I don't know. You are asking me about if I know some cases?

_Yes, has anything been reported?

_No, for the Egyptians no

_There are some unofficial prayer rooms, do you know where they are located?

_No for me I haven't been praying in a specific place, I pray in my office and my house

_Privately

_Yes, as company no

_So you don't participate...

_In a place?

_Yes

_No, just in the embassy maybe. Sometimes in the embassy in private, maybe but not always

_Do you think that Muslims need an official mosque here in Athens?

_Not only Egyptians, all the Muslims. Because I am a diplomat I traveled all over the world, you can find churches and mosques, even for the Jews you will find places for their pray, but here it's a pity to not find an official place. It will be better for your community, really. It's against the human rights.

_Which criteria should the chosen area for the official mosque to be built, fulfill? Which is your ideal location?

παράρτημα

_In Islam, as a concept, any place could be our mosque, any place.

_Yes, but which are the factors that would make it easier for you to go and pray?

_It would be better to be near to the most of the Muslim people. So, from my point of view, the most of the Muslims here are living in Omonia, so it would be better to be in the center. Not in Glyfada, no one will come to pray in Glyfada. But in Omonia... someone need to research or to make a report. From my point of view in the center it would be perfect. But I think that you don't have a free space, it's so crowded.

_There are some...

_Do you think that the mosque in Elaionas will cover the religious needs of the Muslim community?

_That's according to the square meters, the area, the location.

_Do you think that most of the Muslims of Athens will go the distance and get there to pray?

_Sure, from my case

_ It will be for about 350 people

_It's quite enough, at the beginning it's fair enough

_What are the problems that Egyptians face in their everyday life here in Athens?

_Let's not talk about Egyptians, let's talk about the strangers, it means all the nationalities officially from Asia and from Africa. The Greek people are friendly, but according to the financial crisis they cannot accept another nationality to share the atmosphere the economical ...you know? That's the most important that are facing all the nationalities.

_Do you have any thoughts of how this can be improved? I mean by making an official place for you to pray would that be something positive?

_Sure it will be positive yeah sure. Look, we say in Islam the land is for everybody but the religion is for God. So give me a mosque to pray, it's very important. In Egypt there are a lot of churches, Egypt is an Islamic country and the Christians in Egypt are not the majority, but according to their number, I can guarantee that we have more than 50.000 churches all over Egypt, more maybe more.

_Mosques in European countries are something more than just a place to pray, it's a meeting point for the community. It's a very important place in order for the community to be reminded of their country. Do you think that this is the case here in Athens?

Παράρτημα

_It's a good thing yeah. Yes I think it will be like this. It will be something like a small union for all the Muslims.

_I will tell you something, it will be better for your country, why? Since there is no official mosque the Muslims will be enforced to take non-governmental places such as unofficial houses department to take it as a small mosque, and this is not good. Maybe all over the world we have some extremes, maybe some of the extreme people take these non-governmental places to make non-governmental or illegal actions. According that your government does not take official places...

_Do you think that if an official place does exist it will be a center of illegal activities?

_No, if you give me a mosque I will use this place as a mosque. For example you are a drunk person, and you are going into the church, you will take the bottle with you inside? No, you will go into the church make your pray and when you go outside your will take your bottle, the same in Islam. Maybe I am doing drugs or something, but I want to pray, I will go to pray, it's between me and my God. After I leave...

_Does this means that even if people, Muslims, want to do wrong things in the mosque the other people won't let them?

_Sure, 100%. And you will not find something like this. You will not find a person that went to the mosque to make a problem. It's impossible.

Συνέντευξη 2^η (Αιγύπτιος γείτονας)

_Do you know if there are specific areas in Athens where a lot of Muslims choose to live?

_Yes

_Where?

_Kallithea, Pireas, I think these are the two areas, we are talking about Athens. I think about 70% of the Egyptian people live in these two areas Pirea and Kallithea

_Not in the center?

_Center of Athens? No, these are the two places. This is what I know, I think it's 60-70%

_Do you know where their everyday activities take place in Athens? I mean socializing with other members of the minority...

παράρτημα

_You must keep in your mind the category of the Egyptian people here it is very low, you understand what it means very low they are workers. Working in the building construction is their main...

_I'm not talking about the jobs...

_I know because nobody from these people here the ,Egyptians I think it's what I think 70-80% it's workers, the workers they don't have... where they spend their time where they go...

_Do you socialize with other...

_Myself i don't have friends here I only have an Egyptian, one guy in Voula, he is working also, he have a small construction company and a small market, he has a Greek passport for 30 years

_Is he Muslim?

_No, no it's Christian this, the other I have today 7 workers, Egyptians and this my style I prefer to help them. I need people to work in the company, people to work for the... if I have one container the two person is a driver and the two guys from the store are Egyptians. As you see, if you ask how they spend their time what's their life...and 70% of them is not married

_I mean if there are some areas with unions...

_A they have, they have the Egyptian club

_Where?

_That's in 3 September

_That is Greek, I'm talking about Egyptian

_Egyptian they have this, you have this I don't know the area about this name is Samanodidid you hear this name before? these are shipping.... this is like...these are before they have shipping company it has come old now and they stopped activity and they have another one now. But these are not Muslim, between Muslim and Christian it's Egyptian it's not specific... Tell me what you need, what's your idea for this question about the life of the Egyptian and I think I can help

_I need to know if there is an area in Athens where a lot of...

_These are the two areas workers go. They have one in Kallithea nargila and also it's not many because it's expensive, 1nargila 7 euro, 10 euro or something you don't go, but for like what you say club or place or... no. A they had one building before the crisis, they had one building in Pirea, 25 persons lived in these 5-6

Παράρτημα

apartments. They rent one apartment and they come 6-7 persons

_Because they come to work and get money for their families in Egypt

_Or for himself, but it's not open account here, 400-300 per month which can transfer it. It's 4000 Egyptian pounds which is good. But they don't have this like Kuwait like Saudi Arabia like Egyptian you know thousand and here also, after this crisis started official from 2010, many people returned. If you have money you try to go to Paris in France

_How many Egyptians are here in Athens?

_I think now more than 60.000

_Only?

_Yes

_But before there used to be more

_Before more, more like 100.000. Also the main worker is the main job for the Egyptian here: construction one, two...

_Fishing...?

_Fishing is outside in the islands because fishing the Greek kiss their hands for coming the only job coming and stay legal and have since they send the visa for coming first and the market for the meat, you can have many people working also Egyptians working. Construction...and I will tell you something construction people here the painting all this these are high university, they learn here how to build. They bring the box... it is not like Egypt, it is our professional and understand no nonothe guy work in my store is a painter, and these are I think something

_So they do not gather somewhere...?

_You cannot say I go today at this place because all...

_Some cafeteria...?

_Cafeteria, only the Egyptian in cafeteria they have argila

_Where is this?

παράρτημα

_One in Kallithea, two in Kallithea, two in Pirea something, but also now the Greek people go more

_Do you know if there are any members of the Egyptian minority that have experienced a physical attack?

_...

_Because you listen to the news what happens sometimes, these guys from xrisiaugi they go and they attack the foreigners...

_Listen, I think it is a rumor , I don't know why...

_You don't know an incident for an Egyptian...?

_I hear about one time, in front of one cafe that in Kallithea the people some 5-6 persons make noises, a guy say what, stop and because these people come to...but I don't feel it I don't hear it too much. It happened to these Pakistani and make problems...two Pakistani or something...

_But not with Egyptians...?

_With Egyptians it is a rumor, I think it's not correct I mean you see every Friday It is not something

_Do you know where the unofficial prayer rooms are located in Athens?

_They one here in Pireos street, this is a center, it took about...

_Unofficial pray...

_A yes, they have here one guy he come from Saudi from 5-6 years and they have big center here, but they don't give them the name of mosque, they say Islamic center

_In Moschato...

_Yes in Moschato, this it is very good place and full air-condition, full moketa

_Do they pray there?

_Yes, it is open like everything...

_You went there?

_Yes many times, it is very good. He is waiting they don't give him license and in any feast the police is coming because they pray outside and they give him. And the other one name this one Palestini guys back

Παράρτημα

from Intercontinental. Marriot! Back from Marriot. And they have one in Pirea also...everywhere I can bring for you the addresses and also in Aharnon you have Philadelfeia you have many places under the building. This guy Rasas very old name in Neos Kosmos, it is very big it takes all a garage and they make it from 20 years.

_Is it operating now?

_Operating yes and many elder people help and...

_So there are many areas...

_They have, legal they don't have

_How many Muslims can use them?

_You can see it in Friday, every Friday I think this one and this one is full. The Moschato and Neos Kosmos. And in Ramadan and this...

_How many people...?

_Moschato you can take minimum 100

_And it's full...

_ It's full, I saw...I go only Friday

_ Are they enough for the entire Muslim community?

_ The point... I'm not talking about enough or not enough... I'm talking about the facilities, it is not the correct facility, and also it is not (...)

_What are the problems?

_Moschato they need only τον μιναρέ. Moschato I don't know if you have seen this building or not... it is very good, it's clean and new building, but this other one...

_Do you think that Muslims need an official mosque?

_Yes

_Why is that?

παράρτημα

_If the mosque is official and legal you have control for who speaks to the people, this is very important because, I don't know if you hear about El Azharis the big union for the Muslim in Egypt the old old old mosque and it is.... The position, like the pope or the Prime Minister for the country, the same level, he is a very strong person. He controls all the people in Egypt, the official mosque he controls it. And now I don't know how...any mosque open in Europe or 70% from all the African country, 1 Sheikh, you know sheikh?

_Imam

_Yes, they come from Egypt. The Azhar the big mosque in Egypt says that all the people you can speak or have their responsibility about the mosque is sent from Egypt. They stay two years, three years and like they go teach and come back to Egypt. For this point he control the people he speak, because this guy is like...I don't know if you hear what happened in Egypt for this Muslim, he made many problems he kill, they say he killed people destroyed the country and he got...all these people in the street make or come like this because in Friday or all the week they go to pray in the mosque and they found somebody have the mic and talking about ooh the Muslim must make this wrong or right. For this if the mosque come legal somebody control it. Not the Greek government control it, they send they must ask for official and always come from Egypt, and the guy coming he knows. They have system, what he must say and what...Mostly it's 100% necessary. Because there are some family that like to make mosque alone and they go and say what they like, learn what they like

_Which criteria should the chosen area for the official mosque to be built, fulfill?

_It must be near from the...the center of the people. It's not good you build one mosque and you find 40 person in Friday, it's not good it's not nice

_So the location is one criteria...

_Yes you can't make one mosque in Kifissia.

_Transportation?

_Yes that's normal you cannot make it outside...you need one taxi or go one hour two hours to go to this place...

_Would you like to able to walk to get there or you wouldn't mind to take the metro?

_You know we talk about European country it means... in Egypt it's like the church here every... only in Greece I see all these churches in France I don't see church. It is better near but we have what you say now with the accept. Kallithea is the area you have most Muslim people. For this...I tell you it's not nice to go to mosque and not find people

Παράρτημα

_Do you think that this mosque in Elaionas will cover the religious needs of the Muslim minority?

_100% it covers because...

_Do you think that it will be enough?

_You said something before would you like to go by walk this is the point because I tell you like the church... I have two here. You cannot make this searching about...this area it wouldn't this...I think you have metro or underground...it's ok. Because from this... I tell you Friday you find 400-300 in this center in Moschato, but other day you cannot find 20-30. You have 5 prays per day only in Friday, forget Ramadan this is another story, the other day is at home. 1 line, if you find 1 line in the mosque it is good 1 line means 20-30 persons. It is something because I hear here they are fighting long time until they make this, after 2004 I think they take the decision here but it is not... it is good but you cannot make because now you tell me they make something nice in this area. For fashion they will go everybody to see but after he prefer walk, go by walk

_After the official mosque will be built will you go just there to pray or you go once and then go to the one in Moschato that is close to your house?

_Let me tell you something, I don't know this project in Elaionas because you must you need to make something for people going, you must make something like small reception, have one doctor they make this now they make the...every mosque the big ones they make place for pray, they make place for people going to marry, they make place for people go to read, they make some activity for the Muslim people going to study Quran or sometimes...I am talking about Egypt, if you make something like this here...like in the church they give food for help people. You make this I think must also, and you make marriage inside and you make some lessons. People coming outside for the time for the pray going to learn something.. I think it is lessons. This also point you make something for help the people you make a place one person good person is somebody give old clothes, give food give... help people, it is good. Especially here these are coming in Europe in Athina, these are ... you help the people to go to pray. You know you take one box with food with... or you take clothes or...the families you have family... I think also family is they send their kids for learn the Quran. It is also good idea for make like what you say for make community center...

_The question is that if we build the mosque and you go once and then you don't go... so we make one project and nobody goes...?

_No, because the people going...

_You will go again and again...?

_Yes if it's something legal...If you go to this place to visit back of Marriot it is... go like down garage. But you make moketa you make air-condition you make everything. Because the people every time they go

παράρτημα

they put something in one box put money for maintenance for air-condition or to change the carpet make nice carpet

_So it's not just a place to pray it's a center of a community

_Yes, and it is also this what you say now, because they don't see all the people all the week Friday is time you go pray stay outside on the street 200 300 persons talking but you don't have a place to sit down

Συνέντευξη 3^η (Τ. Ασλάμ: πρόεδρος Πακιστανικής Κοινότητας Ελλάδας)

_Καλωσορίσατε. Είμαι επικεφαλής Πακιστανικής Κοινότητας Ελλάδος, Πρόεδρος Ένωσης Μεταναστών Εργατών και μέλος Συμβουλίου Ένταξης Μεταναστών μέσα στον δήμο Αθήνας.

_Γενικά δηλαδή των μεταναστών... Ωραία. Γνωρίζετε πόσα μέλη έχει, περίπου, η Πακιστανική Κοινότητα εδώ στην Αθήνα?

_Πακιστανική Κοινότητα Ελλάδος περίπου τώρα που έχουν φύγει περίπου %55-50 τα τελευταία 3 χρόνια λόγω φασισμού και δεν υπάρχει ασφάλεια και δολοφονίες και αυτά. Με κρίση, ο άνθρωπος ο νεαρός που θέλει να ζήσει, αφήνει την χώρα του όταν είναι πόλεμος, δεν θέλει να πεθάνει θέλει να ζει και ψάχνει που μπορεί να είναι ζωντανός. Όταν τα είδανε εδώ, 800-900 άτομα που χτυπήθηκαν και κάποιοι δολοφονήθηκαν, δεν έχουνε ασφάλεια δεν έχουνε δικαιώματα, σεβασμό και τέτοια, τότε φύγανε για να μην πεθάνουνε.

_Αυτά έγιναν σε μεμονωμένες περιπτώσεις, ή σε ομάδες?

_Ε, αυτά ήταν τα τελευταία 3 χρόνια όταν βλέπανε άτομα μεμονωμένα, μέρα-νύχτα, κάνανε τέτοιες επιθέσεις...

_Οπότε γνωρίζετε που περίπου ήταν αυτά τα σημεία, σε ποιες περιοχές?

_Άρχισε από Άγιο Παντελεήμονα και μετά ήταν σε πάρα πολλά σημεία. Δεν ήταν σε 1,2,3,5,10 σημεία. Δηλαδή μόνο σε Νίκαια, Ρέντη, πλατεία Αγίου Νικολάου και Village Cinemas πάνω από 300 άτομα χτυπήθηκαν. Γύρω αυτά σε κόσμο, σε πλατείες. Εγώ λέω που είμαι από 18 χρονών εδώ, ήρθα σαν φοιτητής, όταν τελείωσα Πολιτικές Επιστήμες και λέω να πάω κάπου να μάθω κάποια πράγματα που έπρεπε να χρησιμοποιηθούνε σε χώρα μου και εντάξει, εγώ θεωρώ, δεν ξέρω μπορώ να πω ή όχι, αισθάνομαι μήπως εδώ είμαι και όλα κάνω εδώ μέρα-νύχτα, όλη τη ζωή δηλαδή, 20 χρόνια δεν είναι λίγα χρόνια. Και θεωρώ εδώ αν υπάρχει φωτιά θα μας κάψει όλους δεν θα βλέπει ούτε χρώμα ούτε θρησκείες ούτε σύνορα. Έπρεπε όλοι να προσέχουμε ένα και το άλλο. Αυτό είναι που έπρεπε να το κάνουμε. Και, εκείνη την εποχή νομίζανε ο μετανάστης έπρεπε να πεθάνει, αλλά εντάξει, πεθάνανε κάποιοι, χτυπηθήκανε κάποιοι, φοβηθήκανε κάποιοι, τρομοκρατηθήκανε

παράρτημα

κάποιοι, αλλά τελικά τι έγινε? Μήπως οι πολιτικοί θέλανε όλοι να μιλάνε για τους μετανάστες, μην μιλάνε για λάθη που κάναμε εμείς. Ο άνθρωπος που κυβερνάει, που είναι πρωθυπουργός, που είναι υπουργός, που είναι κάτι υπεύθυνος, αυτός δηλαδή έκανε κάτι λάθος και ήρθε κρίση. Κόσμος έχασε σύνταξη, έχασε δουλειές, έχασε μεροκάματα, έχασε τέτοια πράγματα. Κι ο πολιτικός δεν ήθελε να μιλήσει κανέναν. Αν είσατε μαθητής σε ιστορία, όλοι εμείς ξέρουμε πριν χιλιάδες χρόνια σε Ρώμη που ήταν ένα πολύ-πολύ μεγάλο δύναμη στον κόσμο είχανε φέρει ένα πολύ μεγάλο στάδιο, 500-300-200-100 χιλιάδες κόσμος ερχότανε εκεί και εκεί αφήνανε σκλάβους. Κι αφήνανε ένα λιοντάρι, να φάει, να τρώει, να τσακίζει, και κόσμος έλεγε είναι πολύ ωραίο, τι ωραία πράγματα. Δηλαδή, κόσμος ξεχνάει κάποια πράγματα που θέλουνε να κρύβουνε οι πολιτικοί για να μην μιλάνε, να μην σκέφτονται. Και πάλι έλεγα μήπως είναι τέτοιο κόλπο μην μπορέσουνε ο κόσμος, οι νεαροί, οι φοιτητές, τί είναι αυτά τα πράγματα που κάνει. Τελικά έγινε πολύ-πολύ μεγάλη ζημιά. Δηλαδή εσείς εδώ, που γεννήθηκε δημοκρατία 2.500 χιλιάδες χρόνια πριν είχατε, όλος ο κόσμος ήξερε έχετε δημοκρατία, έχετε σεβασμό, έχετε δικαιώματα, όλα αυτά δηλαδή τα τελευταία 3 χρόνια, όταν ο κόσμος έβλεπε ειδήσεις, ντοκιμαντέρ, τέτοια πράγματα έλεγαν σε Ελληνική χώρα γίνονται τέτοια πράγματα και η αστυνομία, η κυβέρνηση δεν παίρνει κανένα μέτρο. Τι ήταν το μεγάλο..Ζημιά δεν ήταν για τον πολιτισμό? Ήταν. Κι αυτά δεν έπρεπε να γίνουν. Για αυτόν τον λόγο χρειάζεται για να μπορεί σοβαρή πολιτική και που δεν θα μπορέσει να φέρει ο πολιτικός, δεν θα μπορέσει να φέρει κάποιος αυτά. Πάντα φταίει ένας απλός άνθρωπος. Εγώ, σαν ένας μαθητής του Πολιτικού, λέω δύναμη είναι ένας απλός άνθρωπος. Δηλαδή αυτοί οι εκατοντάδες, οι χιλιάδες, οι εκατομμύρια άνθρωποι, αυτοί είναι πραγματική δύναμη. Δεν είναι κάποιος 1,2,3,5 κι εμείς κάνουμε λάθος, εμείς δεν θέλουμε να είναι σωστά πράγματα, για αυτό κάνουνε μπάχαλο και ότι θέλουνε. Έπρεπε εμείς, ένας απλός άνθρωπος να είναι σωστός, να έχει σεβασμό σε διπλανό του, σεβασμό σε πράγματα που έχουνε αξία. Αυτά που γίνανε τελευταία 3 χρόνια, αν μπαίνει κάποιος άνθρωπος τρελός, ρατσιστής, φασίστας, τρομοκράτης μέσα σε ένα λεωφορείο και είσατε 20 άτομα. 20 νεαρά παιδιά αν δεν θα μιλήσουνε, τότε αυτός ένας τρελός θα κάνει ότι θέλει σε αυτό το λεωφορείο. Δηλαδή ποιος φταίει? Όλο το λεωφορείο μαζί με οδηγό που δίνει άδεια να κάνουνε αυτά που θέλουνε, ότι θέλουνε. Αυτά.

_Ναι... Εμείς προσπαθούμε να ερευνησουμε το δικαίωμά σας στην θρησκεία αλλά εννοείται ότι αφορά γενικότερα θέματα όπως η ισότητα, η ελευθερία που είναι πολύ σημαντικά. Για να έχω μια καλύτερη εικόνα όμως.. Πόσα άτομα είστε εσείς, ως κοινότητα, αφού το 50% που είπατε έχει φύγει?

_Ήμασταν περίπου 90.000, τώρα συνολικά θα είμαστε περίπου 35 με 45 χιλιάδες

_Και... Αυτός ο πληθυσμός συγκεντρώνεται σε συγκεκριμένες περιοχές για κατοικία, ή για αναψυχή...

_Βρίσκεται όπου υπάρχει εργασία.

_Μάλιστα... Και όσον αφορά τους χώρους λατρείας? Βρίσκονται διάσπαρτα ή υπάρχουν κάποιες ενώσεις-σύλλογοι σε συγκεκριμένα σημεία?

παράρτημα

_Η Πακιστανική Κοινότητα Ελλάδος που είναι η μόνη στην Ελλάδα, και υπάρχουν και μικρά-μικρά 15-20 και όλοι συμμετέχουν σε εκλογές κάθε 3 χρόνια.

_Εσείς προσεύχεστε σε ανεπίσημους χώρους? Ή γενικά?

_Για εμάς αυτοί οι χώροι προσέλκυσης-μαζέματος είναι σε 20-30 σημεία. Για παράδειγμα σε Περιστέρι έχουμε 2-3, εδώ Ομόνοια – Σοφοκλέους και Μενάνδρου – έχουμε περίπου 10. Εγώ όπου είναι ώρα, όπου είναι δίπλα πάω και προσεύχομαι. Για να το ξέρετε, χώρος αυτός που είναι για την θρησκεία, για προσευχή, αν είναι Άραβας, από Μπαγκλαντές, Αφγανός είναι, για εμάς δεν υπάρχει καμία διαφορά.

_Υπάρχουν κάποια προβλήματα? Θα μπορούσατε να μας πείτε κάποια?

_Έπρεπε εδώ να είναι ένας αξιοπρεπής χώρος, όπως σας έλεγα δεν υπάρχει μέχρι τώρα, όλος ο κόσμος ξέρει, να υπάρχουν σεβασμός και δικαιώματα, όπως λέει το Ελληνικό Σύνταγμα, κάθε άνθρωπος να έχει το δικαίωμα να κάνει πράξη την θρησκεία του. Αν δεν υπάρχει ένα κανονικό τέμενος, τότε είναι κενό. Υπάρχει πρώτα από όλα η ανάγκη μέσα εδώ για να πάει ένα κλίμα σε όλο τον κόσμο να υπάρχουν σεβασμός και δικαιώματα, υπάρχει Δημοκρατία, αυτό είναι πρώτα από όλα. Βέβαια εμείς είμαστε σε υπόγεια μικρά, αλλά σεβασμό του Ελληνικού Κράτους σε όλο τον κόσμο για να ξέρει, να μάθει. Για αυτό είναι πολύ σημαντικό.

_Και η περιοχή που θα υπάρχει αυτός ο χώρος..Εσείς τι πιστεύετε ότι θα πρέπει να έχει? Τι χαρακτηριστικά?

_Να το ξέρετε... Είμαστε εδώ στην Αθήνα πάνω από 100.000 μουσουλμάνοι, μόνο στην Αθήνα. Κι έπρεπε να είναι χώρος που να χωράει, όπως εσείς έχετε Χριστούγεννα και Πάσχα, κι εμείς έχουμε Ίντ αλ Άντχα (Eid al-Adha) και Ίντ αλ Φιτρ (Eid al-Fitr, τέλος μήνα Ραμαντάν) και κάθε Παρασκευή, Τζουμά, αυτές οι μέρες χρειάζονται ένα πολύ μεγάλο χώρο. Δηλαδή να χωράνε χιλιάδες άτομα. Όπως λέει η θρησκεία μας, δίνει ένα δρόμο να είσαστε όλοι μαζί για να μπορέσετε να συζητήσετε αν έχει κάποιος πρόβλημα, δηλαδή αλληλεγγύη και ανθρωπιά. Να είσαστε όλοι, και σε κάποιες προσευχές καθημερινές, να έχετε, εντάξει, δίπλα από το σπίτι σας.

_Και όσον αφορά γενικά την περιοχή?...Θα θέλατε να είναι κοντά στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς?

_Κανονικά θα έπρεπε σε περιοχές όπως το Περιστέρι ή Ομόνοια ή κάτι τέτοιο, που μένουνε 5.000 άτομα γιατί να πάνε Καλλιθέα ή Μαρούσι ή.. Έπρεπε να είναι στο Περιστέρι. Δηλαδή Περιστέρι έχουμε εμείς 4 χώρους. Και κάθε χώρος χωράει 600-400 άτομα. Και έπρεπε να είναι στο χώρο που μένει κόσμος ένας επίσημος χώρος.

Συνέντευξη 4^η (Ν. Ελγαντούρ: πρόεδρος της μουσουλμανικής κοινότητας Αθήνας)

παράρτημα

Ξέρετε περίπου πόσος κόσμος συνιστά την ισλαμική κοινότητα στην Αθήνα?

_Κοίταξε επίσημος αριθμός δεν υπάρχει, όποιος λέει ότι είναι επίσημο... Εμείς με τον δήμο της Αθήνας μια φορά το 2009 με την κυρία Έβερτ, μαζέψαμε τα στοιχεία πόσοι έχουν άδεια παραμονής στον νομό Αττικής και ανάλογα με τις υπηκοότητες γιατί δεν γνωρίζανε τότε ας πούμε ότι 58% από τους Πακιστανούς είναι μουσουλμάνοι και 100% από τους Αλβανούς είναι μουσουλμάνοι και έτσι βρήκαμε πόσο πόσο... βγήκανε μισό εκατομμύριο που είχανε χαρτιά. Μισό εκατομμύριο είχαν άδεια παραμονής νόμιμη. Μετά μία δημοσκόπηση μελέτη που έκανε η ελευθεροτυπία που λέει ότι υπάρχουν 250.000 που περιμένουν άσυλο, αυτοί το 98% είναι πάλι μουσουλμάνοι. Άρα ήταν 750.000 και τελευταία φορά τώρα πέρσι αν ψάξεις να βρεις στο google το αμερικάνικο... το υπουργείο εξωτερικών της Αμερικής ανακοίνωσε ότι οι μουσουλμάνοι της Αττικής είναι 750.000... κι ότι λέει η μαμά Αμερική εμείς λέμε αμήν.

_Σε ποιες περιοχές κατοικεί η ισλαμική κοινότητα σε μεγαλύτερες συγκεντρώσεις, υπάρχουν δηλαδή κάποιες συγκεκριμένες περιοχές στην Αθήνα ή είναι διάσπαρτες στον χώρο?

_Κοίταξε αν ξεφύγουμε από το μεταναστευτικό ζήτημα που δημιουργήθηκε στο κέντρο της Αθήνας, είναι σκορπισμένοι σε όλη την Αττική. Δηλαδή, Σαλαμίνα έχει, Πειραιάς, Καλλιθέα, Μοσχάτο, Ταύρος, Ηλιούπολη, Άγιος Δημήτριος... παντού υπάρχουν. Αλλά επειδή δημιουργήθηκε αυτός ο όγκος εκεί στο κέντρο της Αθήνας, που αυτό ήταν σχεδιασμένο με σκοπιμότητα με κάποια σχέδια βρώμικα, μαζευτήκανε αυτοί που δεν είχαν ούτε δουλειά, ούτε οικογένειες και πήγε ο ένας να γνωρίσει τον άλλο και να ασφαλιστεί δίπλα στον άλλο. Τώρα νομίζω ότι έχει φύγει αυτή η κατάσταση, φύγανε οι ξένοι. Μετά τα μαγαζιά που ανοίξανε εκεί στο κέντρο της Αθήνας εκεί στην οδό Σοφοκλέους και Ευριπίδου κοντά στην Αθηνάς εκεί στην καρδιά της Αθήνας... Αυτά τα μαγαζιά όλα ήταν κλειστά... τα μαγαζιά ζωντανέψανε πάλι εκεί... μαζευτήκανε πάλι εκεί... εγώ τώρα άμα θέλω να πάω να αγοράσω μπαχαρικά, πάω εκεί και αγοράζω, θέλω να αγοράσω κάτι αιγυπτιακό πάω εκεί και αγοράζω... κι εκεί δείχνει ότι είναι πολλοί... αλλά δεν μένουν εκεί. Εγώ δεν μένω εκεί, πάω αγοράζω κάτι και φεύγω άρα είναι... έχει στην Κηφισιά, έχει στο Ψυχικό, έχει στην Γλυφάδα, έχει στο Παλιό Φάληρο... Δηλαδή και στις φτωχές περιοχές και στις πλούσιες περιοχές.

_Συγκεντρώνεται όμως χωρικά η δραστηριότητα στο κέντρο... Αυτό που λέγαμε δηλαδή τα μαγαζιά... υπάρχουν πιάτσες?

_Ναι

_Αυτές που είναι?

_Εννοείς πιάτσες μεταναστευτικές ή πιάτσες θρησκευτικές?

_Θα σας αφήσουμε εσάς να μας πείτε... Δηλαδή όχι όσον αφορά γενικά στους μετανάστες, για του μετανάστες που είναι από χώρα που είναι μουσουλμάνοι οι περισσότεροι δηλαδή όπως είπαμε από Πακιστάν...

παράρτημα

_Έχουμε τώρα εμείς ανάλογα με τις ανάγκες, έχουμε φτιάξει χώρους, δηλαδή να σκεφτείς ότι το 1984 είχε έναν χώρο στο Γουδί

_Δεν εννοούμε μόνο τους χώρους προσευχής, εννοούμε μεταναστευτικούς συλλόγους...

_Αυτά όλα δημιουργήθηκαν μετά το 2004 και είναι καινούρια δεν υπήρχε παλιά... Άντε να υπήρχε η αιγυπτιακή κοινότητα που την είχε φτιάξει η πρεσβεία της Αιγύπτου γιατί όταν θα έρθει κάποιος πολιτικός να δει ότι υπάρχει μια και με επιδότηση από την αιγυπτιακή πρεσβεία. Αυτό δεν μετράει. Το ίδιο και η Πακιστανική κοινότητα... αλλά δεν υπήρχε. Δεν υπήρχε μετά το 2004 άρχισαν. Εμείς ιδρυθήκαμε το 2003 η μουσουλμανική ένωση... αλλά ήταν για όλους. Δεν είχαμε οργανωμένα... δεν είχε και όποιος σου λέει ότι υπήρχε οργάνωση... που είναι η δραστηριότητα σου τι έκανες? Δηλαδή υπάρχουν πολλά πολλά που λένε τώρα και δυστυχώς έχει μπει η πολιτική στην μέση και οι επιδοτήσεις από το εξωτερικό και χάλασε το... δεν υπάρχει. Θα σου πω γιατί δεν υπάρχει... Γιατί τώρα ένας Αφγανός που έχει πρόβλημα δεν φωνάζει την Αφγανική κοινότητα να τον υποστηρίξει... φωνάζει εμένα... εχθές ήμουν μέχρι αργά το βράδυ στους Μπαγκλαντές που τους κλείσανε τον χώρο προσευχής η αστυνομία. Δεν φωνάξανε την κοινότητα τους εμένα φωνάξανε. Αυτό σου δείχνει ότι κάτι δεν πάει καλά με τις κοινότητες έτσι... Φτιάχνανε μία κοινότητα σφραγίδα για να βγει ένα εκπρόσωπος να μιλάει για την κοινότητα αλλά στ αλήθεια δεν υπάρχει, δεν υπάρχει κόσμος από πίσω... φούσκες. Υπεύθυνα στο λέω όποιος έχει αντίρρηση να έρθει να με συναντήσει να μου πει τι λες

_Άρα είναι πιο σημαντική η θρησκεία παρά η εθνικότητα δηλαδή... Τι είναι αυτό που σας συνδέει περισσότερο?

_Η θρησκεία... δηλαδή εγώ δεν ξεχωρίζω έναν μουσουλμάνο από το Μπαγκλαντές ή από την Αίγυπτο ή Άραβα, είναι όλοι το ίδιο. Κι όποιος έχει ανάγκη... δεν θα κοιτάξω αν είσαι Άραβας θα σε βοηθήσω πριν από τον Μπαγκλαντεσιανό ή πριν τον Πακιστανό... δεν υπάρχει αυτό γιατί το πιο καλό που έκανε η θρησκεία είναι ότι έσπασε εντελώς τον ρατσισμό. Και όποιος έχει ρατσισμό βγαίνει από την θρησκεία εκείνη την στιγμή... δηλαδή τώρα εγώ αν βλέπω κάτι με ρατσισμό εκείνη την στιγμή δεν είμαι μουσουλμάνος, τόσο πολύ. Όπως ας πούμε λέει ο προφήτης μας ο μουσουλμάνος όταν κλέβει ή ληστεύει δεν είναι μουσουλμάνος, όταν κάνει κάποια λάθη εγκληματικές... δεν είναι μουσουλμάνος. Ναι μπορεί να το μετανιώσει και να ξαναγυρίσει και να πει Θεέ μου συγχώρεσε με ξέρω γω... βέβαια η συγχώρεση θα μπορούμε σε άλλη ιστορία τώρα... πρέπει η συγχώρεση πρώτα από τον άνθρωπο που τον έχω βλάψει και μετά από τον Θεό... σε πήγα αλλού. Αλλά οι κοινότητες εδώ δεν έχουν ουσία δεν έχουν δραστηριότητα και υπάρχουν και ξένα δάχτυλα από πίσω. Δηλαδή παραδείγματος χάριν θα βλέπεις τους Αμερικάνους να πάρουν κάποιον από την Αφγανική κοινότητα για να τον πάνε σε σεμινάριο στην Αμερική, ή να του βρούνε κάποια επιδότηση μέσα σε κόμμα πολιτικό... δηλαδή υπάρχουν μυστήρια πράγματα, δηλαδή δεν συμμετέχω εγώ σ αυτά

_Υπάρχουν και κάποιοι άτυποι χώροι λατρείας, αυτοί είναι...

παράρτημα

_ Σε όλη την Αττική?

_ Ναι

_ Στον δήμο της Αθήνας?

_ Ε όχι στον δήμο της Αθήνας δεν έχουμε μετρήσει αλλά τα ξέρει η αστυνομία... Αν σε εξυπηρετεί αυτό εγώ μπορώ να ρωτήσω την αστυνομία και άκου υπάρχει ένα site Islamic finder αυτό άμα μπεις μέσα στο site και το κάνει αγγλικά και μπεις στην Ελλάδα, θα σου βγάλει όλους τους χώρους προσευχής με τα τηλέφωνα και τις διευθύνσεις, όλους. Βέβαια ξέρεις εμείς κάθε χώρο που ανοίγει τα στέλνουμε εκεί για να ξέρει ο άλλος που έρχεται από το εξωτερικό ότι αν είναι κοντά του έτσι θα το βρεις. Αυτά οι άτυποι χώροι προσευχής... στην αρχή σας λέω το '84 άνοιξε ένας το είχε ανοίξει ένας Σουδανέζος ο δόκτωρ Μονίρ Αμπουρασού που είναι στο Γουδί ακόμα λειτουργεί αυτό και το 2° το 1989 το άνοιξα εγώ πάλι με δικά μου χρήματα στον Πειραιά λειτουργεί και τώρα. Και μετά μέχρι το 2004 είχαμε 14 χώρους μετά έγινε χαμός. Φυτρώσανε δεν ήταν όλα με σκοπιμότητα λατρείας... υπάρχει ας πούμε ένας... πες ότι εγώ δεν έχω δουλειά και θέλω να οικονομίσω κάποια λεφτά για να ζήσω, ανοίγω έναν χώρο προσευχής και λέω στον κόσμο που έρχεται βάλτε λεφτά για τον Θεό για να πληρώσουμε το ενοίκιο και βγάλω κι εγώ ένα μεροκάματο από κει έτσι... Βέβαια αυτά τα ξέρουμε και υπήρχαν άλλα που κρύβανε για να δουλεύουνε με τα χαρτιά ή να μαζέψουνε κόσμο για να κοιμάται... τα ξέρουμε αυτά, κι εμείς περιμένουμε να γίνει ο επίσημος χώρος για να μπορούμε να τα κλείσουμε χωρίς αντίρρηση και χωρίς αντίδραση από κανέναν, τα ξέρουμε

_ Υπάρχουν κι άλλα προβλήματα σχετικά με αυτούς τους χώρους που είναι ανεπίσημοι? Γενικά ποια είναι τα προβλήματα αυτών των χώρων?

_ Κοίταξε, είναι πολλά τα προβλήματα... ας το κοιτάξουμε σαν άνθρωποι έτσι... εμείς τώρα, σας είπα ότι έχω 8 παιδιά τα μεγάλα είναι στα πανεπιστήμια... και στο πολυτεχνείο πες ότι είσαι κι εσύ και ότι είναι στο δικό σου πανεπιστήμιο, ο γιός μου και θέλει να κάνει προσευχή έτσι... και ο γιος μου θα είναι ένα παιδί που δεν είναι ούτε φτωχός ούτε πλούσιος είναι ένας νορμάλ άνθρωπος, έχει ελληνική υπηκοότητα, τον βλέπεις ας πούμε μπροστά σου δεν τον ξεχωρίζεις από πού είναι. Αλλά την ώρα της προσευχής εσύ θα πας στην εκκλησία σου με αξιοπρέπεια κι αυτός θα πάει σ ένα υπόγειο, τι θα αισθάνεται...? Αυτό τώρα ένα θέμα έτσι, ότι αισθανόμαστε ότι είμαστε δεύτερη κατηγορία ανθρώπων, πολίτες, που το σύνταγμα της χώρας λέει ότι είμαστε όλοι το ίδιο, αλλά ποιο είναι το παραμύθι δηλαδή ποιος μας λέει ψέματα το σύνταγμα λέει ψέματα ή η πολιτεία δεν ξέρουμε. Από τη στιγμή που μας χωρίζει λόγω θρησκείας να κάνω εγώ στο υπόγειο προσευχή ή σε ταρατσα ή σε γκαράζ και ο Έλληνας πάει στην εκκλησία του... εντάξει είναι χριστιανική χώρα και ήρθαμε εμείς, αλλά γεννήθηκαν γενιά που δεν γνωρίζει άλλη πατρίδα και υπάρχουν και οι Έλληνες, που θα έρθει η Άννα τώρα, που ήτανε χριστιανή κι έγινε μουσουλμάνα. Κι έχουμε πάρα πολλούς, γυναίκες και άντρες που έχουν γίνει μουσουλμάνοι, αυτοί γιατί να κάνουν στα υπόγεια? Πληρώνει κάποιος άλλος παραπάνω φόρο από αυτούς? Δεν υπηρετούνε στον στρατό? Γιατί να κάνει στο υπόγειο προσευχή? Αυτό, αυτό είναι πολύ μεγάλο πρόβλημα. Το δεύτερο: δεν έχουμε έναν επίσημο λειτουργό, θεολόγο. Και όχι ότι δεν

παράρτημα

μπορούμε να φέρουμε, εγώ μπορώ να του δώσω μισθό, δεν έχω πρόβλημα, όπως εγώ πληρώνω νοίκια σε μερικούς χώρους από την τσέπη μου. Δεν το κάνω για φιγούρα, το κάνω... ξέρω ότι κάνω το σωστό. Αλλά να φέρω τώρα έναν που έχει σπουδάσει και έχει τελειώσει πανεπιστήμιο και είναι ντοκτορά, έχει τελειώσει μάστερ και και και, και όταν θέλω να του βγάλω άδεια παραμονής δεν θα τον δεχτούνε σαν θεολόγο, σαν καθηγητή και πρέπει εγώ να πάω από την πίσω πόρτα να γράψω ότι είναι υδραυλικός ή οικοδόμος ή μαραγκός ή καθαριστής... Γιατί να πάρω έναν άνθρωπο που θα είναι σίγουρα πάνω από 50 χρονών και να τον ξεφτιλίσω, όχι για το επάγγελμα αν ήθελε ο άνθρωπος να βγει υδραυλικός ας έβγαине υδραυλικός αλλά αυτός δεν είναι υδραυλικός γιατί να τον γράψω ότι είναι υδραυλικός και να πω ψέματα για έναν θεολόγο. Αυτό είναι μεγάλο πρόβλημα δεν έχουμε επίσημο ιμάμη στην Αθήνα. Κι εμείς δεν έχουμε καμία δουλειά με την Θράκη και την Κομοτηνή, εντάξει κι αυτό είναι το πιο σοβαρό, που εδώ δυστυχώς η πολιτεία δεν λειτουργεί επαγγελματικά με μυαλό, λειτουργεί έτσι όπως... αν βλέπετε τα έργα τα ασπρόμαυρα του '40 και ξέρω γω και τον χωροφύλακα θυμάσαι στα έργα... το ίδιο ακριβώς μέχρι τώρα. Εδώ καταφέραμε εμείς σαν μουσουλμάνοι να φυλαξουμε την Ελλάδα από το ακραίο Ισλάμ που δεν φύτρωσε ποτέ εδώ. Και ο Θεός φυλάει την Ελλάδα όχι η αστυνομία

Είπαμε πριν λίγο ότι εμπορικά μαγαζιά Ισλαμιστών συναντάμε στην Ευρυπίδου... πιο συγκεκριμένα αυτά που εντοπίζονται στο κέντρο? Σε ποιους δρόμους πέρα από την Ευρυπίδου?

Σοφοκλέους, μετά έχεις στην πλατεία Κουμουνδούρου γύρω γύρω, και πίσω και κοντά στο ΣΥ.ΡΙΖ.Α το κόμμα όλο αυτό είναι ξένοι και... Αριστοτέλους, Σωκράτους όλα τα μαγαζιά που είναι κινητά τηλέφωνα όλοι οι Πακιστανοί εκεί πάνε και τα έχουνε, έχουνε το επάγγελμα αυτό, κινητά, μεταχειρισμένα και καινούρια και αυτά.

Έχουνε παρατηρηθεί φαινόμενα έλλειψης ασφάλειας, επιθέσεις δηλαδή στα μέλη της ισλαμικής κοινότητας. Αυτά που εντοπίζονται χωρικά στην Αθήνα? Σε ποιες περιοχές? Αποφεύγετε κάποιες περιοχές?

Στο κέντρο... εσύ, εσείς τώρα δεν ξέρω αν ξέρετε αυτό που έγινε 30 Οκτωβρίου 2011 που πήγε η χρυσή αυγή σ έναν χώρο προσευχής και τράβηξε την πόρτα κι έβαλε λουκέτο, και είχε 40 άτομα μέσα, κι έσπασε το τζάμι και τους έριξε φωτιά μέσα για να τους κάψει ζωντανούς. Και από τότε έχω μία πίκρα ότι δεν ασχολήθηκε κανένας κι εγώ έφερα το CNN, έφερα το BBC, έφερα το Reutersto γαλλικό πρακτορείο, έφερα τους Σουηδούς, τους Νορβηγούς, τους Γερμανούς έγινε χαμός... έστειλα στην διεθνή αμνηστία για να κουνηθούν εδώ οι Έλληνες, οι αρχές δυστυχώς... Και τι βγήκε? Τίποτα, δικάστηκε κανείς? Μου κάνανε επίθεση 200 άτομα εκεί με την κυρία Σκορδέλη επειδή πήγα να υποστηρίξω τα παιδιά από το Μπαγκλαντές και ευτυχώς που εγώ είχα άμεση επαφή με τον αρχηγό στην αστυνομία στο υπουργείο και έστειλε περιπολικά και με πήραν από μέσα, με πήγανε στο τμήμα κι αυτοί ήρθαν να κάνουν επίθεση στο τμήμα που είναι εκεί στον Άγιο Παντελεήμονα... και ζούμε έτσι αν... εγώ αν δεν ήμουν έτσι γνωστός και ξέρουν ότι έχω κόσμο από πίσω θα με είχανε φάει αλλά φοβούνται τι θα συμβεί... Κι αυτό πάλι δεν μου αρέσει εγώ δεν ήθελα να ζήσω και να κοιτάω πίσω μου όταν περπατάω και να... εγώ ήρθα εδώ γιατί είναι ασφαλής χώρα, δίκαια, έχει δικαιοσύνη, αλλά αυτό, όλο αυτό χάλασε τα τελευταία 5 χρόνια... και μας απειλούν συνέχεια... εντάξει δεν

παράρτημα

φοβόμαστε τις απειλές... τώρα αυτό θα γίνει και μπορούμε να απαντήσουμε αλλά εγώ μέχρι τώρα δεν θέλω να κάνω αυτό να απαντήσουμε γιατί μετά δεν θα το μαζέψει... Μας είχαν σχεδιάσει ότι να γίνει αυτό... να γίνει αυτό για να ασχοληθεί ο κόσμος με έναν έτσι σαν εμφύλιο μεταξύ μουσουλμάνων και χρυσή αυγή... μετά θα πούνε βέβαια ο χρυσαυγίτης τι είναι? Δεν είναι παιδί Ελλήνων και έχει οικογένεια μάνα και πατέρα και αδέρφια και ξαδέρφια...? Άρα θα τα βάλουν με τον ελληνικό λαό και θα γινόταν χαμός έτσι... Δόξα τω Θεώ καταφέραμε να το ξεπεράσουμε... δεν τα καταφέρανε να μας ρίξουνε σ αυτήν την παγίδα. Και με τις απελάσεις που μας στείλανε... Εσύ θα βρεις πολλά στοιχεία αν χτυπήσεις το όνομα μου στο google το ελληνικό και θα δεις πως με βρίζουν και θα δεις τι έχει γίνει και στα αγγλικά θα δεις... τα αραβικά εντάξει δεν... αλλά στα ελληνικά και τα αγγλικά θα δεις πάρα πολλά... θα δεις τι έχει συμβεί με τον ρατσισμό

Αυτοί οι ανεπίσημοι χώροι λατρείας τι δυναμικότητας είναι δηλαδή τι ανάγκες καλύπτουν?

Ανάγκες της προσευχής... της Παρασκευής παραδείγματος χάριν όταν πρέπει να ακούσουμε το μάθημα της Παρασκευής, όπως είναι ο λόγος της Κυριακής στην εκκλησία. Και συνήθως μαζευόμαστε μετά τις δουλειές τα βράδια τις 2 τελευταίες προσευχές και η πρώτη προσευχή που είναι 5.30 ώρα το πρωί και δηλαδή κάνουμε την προσευχή και μετά ξεκινάμε για δουλειά

Δηλαδή για πόσα άτομα περίπου μιλάμε?

Σε κάθε χώρο?

Ναι

Εξαρτάται μπορεί ένας χώρος να χωράει 200 άτομα και άλλος 100 και άλλος 50... αφού κάνεις αυτήν την εργασία να σε στείλω να βγάλεις φωτογραφία εκεί στον Νέο Κόσμο, αυτό μπορεί να χωρέσει 500 άτομα αλλά είχαν μαζευτεί και 1500 άτομα

Δεν καλύπτει δηλαδή τις ανάγκες...?

Δεν καλύπτει, όχι

Γιατί υπάρχει η ανάγκη για έναν επίσημο χώρο στην Αθήνα?

Πρώτον είναι λόγω ανθρωπότητας, πολιτισμού. Δεύτερον για να υπάρχει ένας επίσημος ιμάμης. Τρίτον για να αλλάξει την εικόνα της Ελλάδας στο εξωτερικό ότι είναι πολιτισμένη χώρα. Τέταρτον να έρθουν μουσουλμάνοι τουρίστες που όταν ακούνε ότι δεν υπάρχει τζαμί θυμώνουν πάρα πολύ και δεν έρχονται... γιατί να έρθουν? Θα πάνε στην Τουρκία... μια χαρά. Παρόλο που εμείς του λέμε έλα στην Ελλάδα, η Ελλάδα είναι όμορφη γιατί... εγώ έχω κάνει μία... εγώ είχα συμμετέχει στον στόλο της ελευθερίας πήγαμε να σπάσουμε τον αποκλεισμό της Γάζας το 2010 που κάνανε επίθεση οι Ισραηλινοί και σκοτώσανε 9 άτομα... το ξέρετε αυτό? Δεν έχετε διαβάσει δεν έχετε... για τον στόλο της ελευθερίας που πήγε για να σπάσει τον

παράρτημα

αποκλεισμό της Γάζας στην Παλαιστίνη και επιτέθηκαν οι Ισραηλινοί κομάντος στο πέλαγος και σκοτώσανε 9 άτομα και μας πήγανε φυλακή και ήρθε ένα στρατιωτικό αεροπλάνο και μας πήρε από το Ισραήλ 30 άτομα Έλληνες... δεν τα ξέρετε καθόλου? Αυτό εντάξει τελοσπάντων... μετά από αυτό η Τουρκία το εκμεταλλεύτηκε πολιτικά και οικονομικά και τράβηξε πάρα πολύ τουρισμό από τα ισλαμικά κράτη και τα αραβικά. Οι μουσουλμάνοι και οι Άραβες παιδιά σαν τουρίστες είναι αστέρια, είναι σαν τον Έλληνα τουρίστα, τρώει, αγοράζει έτσι... κι ο Έλληνας είναι καλός τουρίστας τρώει, αγοράζει. Οι υπόλοιποι άμα έρθει ένας Γερμανός τρώει μια χωριάτικη σαλάτα... έτσι... ο Αμερικάνος μπορεί να φάει ένα τοστ και μια κόκα κόλα. Οι άλλοι αυτοί που σου λέω οι τουρίστες που αφήνουν λεφτά πάνε και στα μαγαζιά και ψωνίζουν και μένουν σε 5 αστέρια ξενοδοχεία.. έτσι... εγώ ήθελα τέτοιους τουρίστες να έρθουν εδώ και λέω παιδιά και η Ελλάδα ήταν στον στόλο της ελευθερίας σαν όχι ότι παρακολουθούσε τους Τούρκους... όχι οι Τούρκοι μας παρακολουθούσανε, εμείς είμαστε οργανωτές. Και λένε εντάξει να έρθουμε, αλλά θέλουμε έτσι λίγο σεβασμό έτσι... πήγα συνάντησα το σωματείο ξενοδόχων και εφοπλιστών και μου λένε αυτά που μα λες θα τα πούμε στο υπουργείο τουρισμού τέλος πάντων το μασήσανε και κλάσανε. Πήγα στο Ledra Marriot τους λέω παιδιά, θέλετε να είναι το ξενοδοχείο σα γεμάτο? Θα κάνετε αυτό κι αυτό κι αυτό... πολύ απλά πράγματα, χωρίς κόστος. Το ξέρεις ότι το Ledra Marriot είχε %97 πληρότητα όλο το χρόνο... όλο το χρόνο, και τι... Πρώτα πρώτα το πρωινό, το πρωινό είναι υποχρεωτικό σε όλα τα ξενοδοχεία πας και τρως το πρωινό, το μεσημεριανό και το βραδινό μπορείς έξω το τρως. Τους λέω μην βάλετε στον μουσουλμάνο αλλαντικά από χοιρινό, και κάνανε μια γωνιά ότι αυτό είναι από μοσχάρι, από κοτόπουλο από γαλοπούλα εδώ για τους μουσουλμάνους να κόσμος. Τους λέγανε ότι εδώ κοντά έχει έναν χώρο προσευχής. Αυτοί, όταν θέλεις να έρθει αυτός... έκανα κι ένα συνέδριο σε κάτι Κουβετιανούς, από το Κουβέιτ και οι μουσουλμάνοι από την Ευρώπη στο Ledra Marriot. Αυτοί οι άνθρωποι από το Κουβέιτ πήγανε στα μαγαζιά... άφηναν εδώ 1500... ψώνια, 3000 εδώ... Μέχρι τώρα περνάω από τα μαγαζιά ... του Βαν Κλίφ... κύριε Γαντούρ ευχαριστούμε να έρθουν ξανά. Τέτοιος τουρισμός να αφήσει λεφτά να χαμογελάει ο κόσμος... όχι αυτόν τον τουρισμό της μίας κόκα κόλας και μία χωριάτικη σαλάτα... ας έρθει κι αυτός εντάξει αλλά να φέρουμε κόσμο, ποιότητα, να ξοδέψει... Αυτοί θέλουν χώρο προσευχής... Όταν εσύ θέλεις να έρθει και να του πάρεις τα λεφτά και μετά να το στείλεις σε ένα υπόγειο για να κάνει την προσευχή του είναι ντροπή. Εμείς έχουμε μουσουλμάνο που έχει αεροπορική εταιρεία... να τον βάλω σ ένα υπόγειο να κάνει προσευχή είναι ντροπή. Εντάξει κάνει στο υπόγειο την προσευχή μαζί μας όποιος περνάει εδώ... κάνει μαζί μας κι αυτή είναι πολύ κακή εικόνα για την Ελλάδα. Από την στιγμή... όταν πάνε και παρακαλάνε για να πάρουν δουλειά στον Περσικό κόλπο από το Κατάρ και το Μπαχρέιν κλπ... και να έρθει αυτός ο επιχειρηματίας και να πάει σ ένα υπόγειο... Εσύ τον παρακαλός να έρθει να κάνει επένδυση και μετά θα τν στείλεις σ ένα υπόγειο να κάνει προσευχή? Δεν είναι ντροπή? Ε? Πως το σκέφτεται? Επειδή πάλι έχεις πρόβλημα με τους Τούρκους... τι δουλειά έχουμε εμείς με τους Τούρκους, και το πρόβλημά σου με τους Τούρκους? Αίσχος

_Τι χαρακτηριστικά θα θέλατε να έχει ο χώρος που θα τοποθετηθεί το τέμενος?

_Κοίταξε άλλο τι θα θέλαμε εμείς κι άλλο τι θέλει η πολιτεία

_Εσείς τι θέλετε?

παράρτημα

_Εμείς θέλουμε έναν χώρο προσευχής, όπως είναι όλοι οι χώροι προσευχής που υπάρχουν στον κόσμο. Έχουν ένα χαρακτηριστικό... το βλέπεις ότι είναι ισλαμικό. Εδώ, θα μας κάνουν μια παράγκα και παρόλα αυτά τους λέμε ευχαριστώ πολύ καν την εσύ, γιατί εγώ ο στόχος μου είναι ο ιμάμης όχι ο χώρος... Ε και εδώ λένε ότι δεν θα έχει μιναρέ... εντάξει να μην έχει... αλλά υπάρχει μια εκκλησία χωρίς καμπαναριό... θα μου πεις ότι τώρα στην σύγχρονη ζωή δεν χρειάζεται το καμπαναριό, εμείς έχουμε εδώ 100 αλάρμ να μας πούνε η ώρα είναι έτσι της εκκλησίας και δεν θα χρειαστεί καμπαναριό, αλλά... μπορεί να μην είναι θρησκευτικό αλλά είναι κάτι που συνδέει την αίσθηση σου με τον χώρο που πας. Εμείς δεν έχουμε σύμβολα δεν έχουμε εικόνες δεν έχουμε τέτοια πράγματα. Έχουμε έναν καθαρό χώρο με τα αναγκαία βοηθητικά... ας πούμε χώρο να πλυθούμε κλπ. Δεν έχει πολλά...

_ **Ναι από άποψη τοποθεσίας... δηλαδή ποια θα ήταν η ιδανική τοποθεσία? Ποιά περιοχή δηλαδή...**

_ Η περιοχή... κοίταξε, επειδή πάλι... ας πούμε πάλι οι Έλληνες και οι Τούρκοι ξέρω γω... δεν είπαμε εμείς, η εκκλησία το διάλεξε να είναι στον Βοτανικό που δεν έχει σπίτια... όποιος λέει είμαι κάτοικος του Βοτανικού πες του είσαι ψεύτης δεν υπάρχουν εκεί σπίτια. Αν υπάρχουν 5-6 παράγκες και τους βάζουμε τώρα να πούνε ότι είναι κάτοικοι στον Βοτανικό... είναι πάλι πολιτικό... χρυσαυγίτικο και Καρατζαφέρη λίγο με την άκρα δεξιά λίγο αλλά στην ουσία δεν υπάρχει...

_ **Άμα δεν υπήρχε αυτή η συζήτηση εσείς τι θα λέγατε? Άμα δεν υπήρχε όλη αυτή η συζήτηση από πίσω...**

_ Εμείς θέλουμε έναν χώρο που να υπάρχει πρόσβαση με μετρό, με λεωφορείο... δεν έχουν όλοι αυτοκίνητα... κι ο τουρίστας που έρχεται προτιμάει να χρησιμοποιεί το μετρό έτσι... εγώ τώρα άμα είχα δουλειά στην Αθήνα έχω βάλει το αυτοκίνητο μου κάτω στο παρκινγκ και θα πήγαινα με το μετρό και θα γύρναγα... και είναι πολύ καλή θέση στον Βοτανικό γι αυτό που θα γίνει τώρα. Και στο μέλλον αν γίνεται σε άλλες περιοχές πάλι θα πρέπει να υπάρχει... να μην είναι μακρινό έτσι... να θέλεις ταξίδι για να πας... εμείς κάνουμε 5 φορές προσευχή την ημέρα, δεν είναι μια την εβδομάδα, άρα αν το κάνω μακριά δεν θα πάει κανένας, θα πάει μόνο την Παρασκευή... είναι κρίμα να ξοδέψετε τόσα λεφτά για ένα χώρο που θα πάμε μία ώρα την βδομάδα

_ **Θεωρείτε ότι το τέμενος στον Ελαιώνα θα καλύψει τις θρησκευτικές ανάγκες της ισλαμικής κοινότητας?**

_ Όπως είπα πάλι, σαν ανθρωπότητα δεν θα καλύψει, αλλά ο στόχος είναι να υπάρχει ένας ιμάμης που να μαζέψει όλα αυτά που είναι τώρα στην Αθήνα... ο κάθε υδραυλικός ο κάθε οικοδόμος και ο κάθε φούρναρης να κάνει τον ιμάμη

_ **Σαν βασικό αίτημα για κάποιες εγκαταστάσεις, ποιο είναι? Είναι το νεκροταφείο, είναι το τζαμί? Είναι κάποια πολλά τζαμιά?**

_ Πολλά τζαμιά... αυτό θα δείξει στο μέλλον αν ας πούμε... στον Πειραιά, αλλά τώρα στον Πειραιά θα γίνει το μετρό, και θα είναι 5-6 στάσεις και πάλι δηλαδή σε 5' φτάνεις στον Βοτανικό. Εμείς έχουμε έναν χώρο

παράρτημα

στην Σαλαμίνα... θα χρειαστεί ένας χώρος στην Σαλαμίνα... θα χρειαστεί ένας χώρος στο Λαύριο, θα χρειαστεί ένας χώρος ας πούμε Ηλιούπολη, θα χρειαστεί ένας χώρος στο Ψυχικό... όλες οι πρεσβείες είναι στο Ψυχικό. Αυτά δεν είναι στην ατζέντα τώρα είναι για το μέλλον

Γενικά ποια είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ένας ισλαμιστής στην Αθήνα?

_Κοίταξε... εγώ προσωπικά ποτέ δεν αντιμετώπισα πρόβλημα για την προσευχή μου... ποτέ δηλαδή εγώ... και χωρίς να είχαμε χώρους προσευχής εγώ έχω το χαλί της προσευχής στο αυτοκίνητο μου και αν είμαι κάπου... στην παραλία από δω από κει, βγάζω το χαλί μου δίπλα από το αυτοκίνητο κάνω την προσευχή μου δεν μ'ενοχλεί κανείς και δεν με κοιτάει κανένας παράξενα. Τώρα αυτό που δημιουργήθηκε με τον ρατσισμό και την πολιτική ατζέντα της ακροδεξιάς να είναι θέμα. Είναι θέμα, το βάλανε στον στόχο ότι οι μουσουλμάνοι είναι οι ακραίοι είναι τσαμπουκάδες είναι είναι... παρόλο που δεν έχει ποτέ ακουστεί ότι οι μουσουλμάνοι εδώ κάνανε κάτι να βλάψουνε την χώρα. Έχετε ακούσει εκρήξεις στο Λονδίνο, έχετε ακούσει εκρήξεις στην Μαδρίτη έχετε ακούσει που γίνονται στην Ολλανδία και σε όλη την Ευρώπη... εδώ τίποτα, τίποτα. Μέχρι που ένας αστυνομικός έσκισε το Κοράνι, πάλι εγώ το μάζεψα για να μην δημιουργηθούν φασαρίες και είπαμε να το πάμε δικαστικά και να αποφασίσει η δικαιοσύνη έτσι... Παρόλο που υπήρχαν τα κόμματα που ήθελαν να ανάψουνε φωτιές... τους είπα σας παρακαλώ μην ανακατεύετε τα θρησκευτικά μας. Εσύ δεν θα στεναχωρηθείς για το Κοράνι, εγώ ξέρω τι να κάνω. Δηλαδή έβγαλα τα πολιτικά... ένα κόμμα που θέλει να ρίξει το κόμμα που κυβερνάει θέλει να δείξει ότι είναι... Όχι, άστο θα το λύσω εγώ

Συνέντευξη 5^η (Εκπρόσωποι Ελληνο-αραβικού Πολιτιστικού Κέντρου: ιμάμης, δικηγόρος, γραμματέας)

Πόσος κόσμος είναι η μουσουλμανική κοινότητα της Αθήνας?

_Τώρα έχουν φύγει... Κάποτε ήταν 700.000, τώρα μειώθηκαν αρκετά. Τώρα είναι 300-350.000, το 50%. Είναι μέσα και οι Αλβανοί, Άραβες, Πακιστανοί, όλοι οι Ασιάτες μέσα στον αριθμό. Γενικά, 300.000 περίπου. Δεν υπάρχει ούτε επίσημα ούτε ανεπίσημα αριθμός μουσουλμάνων στην χώρα.

_Και Έλληνες μετράμε

_Βέβαια οι Έλληνες που είναι στην Θράκη, στη βόρεια Ελλάδα είναι 150.000 .160.000-150 το λιγότερο. -160 170.000 περίπου που έχουν τούρκικη καταγωγή.

Σε ποιες περιοχές κατοικεί η κοινότητα σε συγκεντρώσεις. Λέμε δηλαδή, εκεί υπάρχουν πολλοί μουσουλμάνοι...

_Είναι στην Ομόνοια, Αττική, πλατεία Κολιάτσου, πλατεία Αμερικής, Άγιος Νικόλαος, εκεί οι περισσότεροι είναι Ασιάτες και Αφρικανοί. Άραβες είναι στην Καλλιθέα, Νέος Κόσμος, Πειραιάς.

παράρτημα

_Εκεί πέρα κατοικούν λόγω της δουλειάς τους ή επειδή πήγε κάποιος και μετά κάποιος άλλος?

_Εμείς περισσότερο συνδεόμαστε με το τζαμί. Οι μουσουλμάνοι πιστοί πηγαίνουν προς τα εκεί, τους αρέσει να είναι κοντά στο τζαμί

_Άρα το τζαμί έφτιαξε την κοινότητα γύρω του, ή εκεί που ήταν η κοινότητα ιδρύθηκε το τζαμί?

_Ιδρύθηκε όπου είναι πολύ κοινότητα και μετά οι άλλοι μόλις έμαθαν ότι είναι εκεί το τζαμί έρχονται πιο πολλοί. Και τα δύο.

_Για παράδειγμα, Σάντα Μάνγκα όταν φτιάξανε...

_Που δραστηριοποιήστε χωρικά? Υπάρχει δηλαδή κάποιος χώρος στην Αθήνα που υπάρχουν πολλά μαγαζιά? Καφενεία? Κάποια περιοχή συγκεκριμένα...

_Αυτές οι συνοικίες που σας είπα έχουν και μαγαζιά από Ασιάτες ή Αφρικανούς, εστιατόρια. Είναι εκεί που μένουν.

_Είπατε πριν ότι έχουν φύγει πολλοί μουσουλμάνοι από την Αθήνα...

_Με την κρίση ναι... Και πρόκειται να φύγουν κιάλας...

_Έπαιξαν κάποιο ρόλο και οι φασιστικές οργανώσεις? Υπήρχε επιθέσεις?

_Ήταν η αφρόκρεμα της κρίσης. Μόλις εμφανίστηκαν αυτοί ήταν άσχημα. Γι αυτό και οι περισσότεροι, έχει επηρεάσει την κατάσταση...

_Εσείς γνωρίζετε κάποια φαινόμενα, περιοχές που δεν έχουν ασφάλεια?

_Μοιράσανε σε όλα τα τζαμιά χαρτιά, απειλές «μέχρι την τάδε ημερομηνία πρέπει να φύγετε». Έχουν κάψει κάποια και είχαν πάει στα Καμίνια, επίσης στον Πειραιά. Μοτοσυκλέτες, αρκετή ομάδα, πάνω από 30-50, εκεί περίπου, πήγαν έτσι απειλητικά. Δεν κάνανε καμία φασαρία. Είχαν γράψει φύγετε από δω.

_Και εδώ μια φορά που είχαμε προσευχή ήταν έξω και φωνάζανε, βρίζανε «να πάτε πίσω στην χώρα σας, τι θέλετε εδώ», χωρίς βέβαια να ασκηθεί βία, μόνο λεκτική. Έχουνε κάψει ορισμένα τζαμιά και μαγαζιά Ασιατών στον Άγιο Παντελεήμονα, έχουν κάνει αρκετές απειλές και βία.

_Υπάρχουν κάποιες περιοχές που αποφεύγεται λόγω αυτού του φαινομένου?

_Ήταν ναι. Αρκετοί από Αττική και γύρω, έφυγαν αρκετοί.

παράρτημα

_Και όσον αφορά τα τζαμιά που υπάρχουν, στα υπόγεια υπάρχουν παντού. Πόσα άτομα μπορούν να χωρέσουν αυτοί οι χώροι περίπου?

_Ανάλογα από την περιοχή και το τζαμί. Συνήθως, είναι μεγάλα αλλά ο κόσμος είναι λίγος, ο αριθμός. Παρασκευή γεμίζουν.

_Εδώ χωράνε 2.000 άνδρες και γυναίκες.

_Βέβαια επειδή δεν είναι περιοχή όπου κατοικείται από κόσμο, είναι δύσκολο οι άνθρωποι να έρθουν κοντά. Στις γιορτές όμως, το Ραμαζάνι, μετά το Ραμαζάνι υπάρχουν τρεις μέρες γιορτής, κάνουν ομαδική προσευχή οπότε είναι κόσμος μέχρι έξω.

_Τί προβλήματα έχουν οι ανεπίσημοι χώροι?

_Αυτό είναι το πρόβλημα, ότι είναι ανεπίσημοι.

_Έχουμε κάνει αίτηση, εδώ το κέντρο, από πριν τα Χριστούγεννα στο Υπουργείο Παιδείας για να μας αναγνωρίσει ως επίσημο χώρο λατρείας του Ισλάμ, ενώ έχουμε όλα τα χαρτιά που μας έχουν ζητήσει, δεν έχουμε καμία απάντηση έως τώρα.

_Η αλήθεια είναι ότι όπου και να κάνουμε προσευχή, αρκεί για την ασφάλεια, να ξέρουν ότι δεν είναι άνθρωποι της φασαρίας κι ότι δεν θα κάνουν, δεν θα προχωρήσουν οι πολιτικές, οπότε δεν έχουμε πρόβλημα. Μπορούνε να κάνουν οι άνθρωποι προσευχή. Ποτέ δεν υπήρχε τέτοιο θέμα, να διακόψουν την προσευχή. Και τόσα χρόνια, πάνω από 100 μέρη προσευχής. Το θέμα είναι, όπως είπε ένας αξιωματούχος της κρατικής ασφάλειας, εμείς δεν έχουμε πρόβλημα. Αλλά όποτε είναι φασαρία αναγκαζόμαστε να μπαίνουμε. Οπότε ποτέ δεν έχουν σταματήσει.. Τώρα όμως τελευταία, έχουν κλείσει ορισμένα τζαμιά σε μερικά μέρη για τους Ασιάτες. Οι οποίοι έχουν τα φαγητά τους, επειδή οι περισσότεροι μένουν μέσα για να βοηθήσουν στο ενοίκιο, φτιάχνουν φαγητά με πολλά μπαχαρικά, και αυτά τα μπαχαρικά, έχουν μυρωδιά που τρέχει μακριά. Εκεί τζαμιά έχουν κλείσει. Αττική, εκεί γύρω πλατεία Βικτωρίας, Ομόνοια τρία, τέσσερα ζήτησαν αρκετά χαρτιά για να... Δεν έχουν πρόβλημα με τους ανθρώπους, ο γύρω κόσμος που μένει, μαζέψανε υπογραφές και το πήγαν στην ασφάλεια και ασφάλεια έκλεισε. Τα υπόλοιπα δεν μας ζήτησαν τίποτα. Στο τζαμί όπου είμαι και όπου πηγαίνω τότε.

_Γιατί υπάρχει η ανάγκη για επίσημο χώρο λατρείας κι όχι ανεπίσημο? Τι προβλήματα θα σας λύσει?

_Πρέπει να είναι επίσημο κάτι όπως στις άλλες Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες. Για να μην φοβάται πλέον ο κόσμος που έρχεται να κάνει την προσευχή του. Για την ασφάλεια του ανθρώπου. Να ξέρει ότι κάνει κάτι σωστά, καλά αυτό το ξέρει, αλλά και το κράτος να τον αποδέχεται.

_Όταν υπάρχει ανεπίσημος χώρος, υπάρχει ιμάμης?

παράρτημα

_ Σε όλα τα μέρη εδώ στην Ελλάδα υπάρχει ιμάμης. Όλοι, κάθε τζαμί έχει ιμάμη. Αλλά... Εσείς πόσο ανάγκη έχετε να υπάρχει επίσημοι γονείς? Οπωσδήποτε ανάγκη. Μπορεί γονείς να μην είναι επίσημοι, όμως καταλαβαίνετε πόσο μέσα του θα έχει ανάγκη να έχει επίσημους γονείς. Για εμάς το τζαμί είναι η ζωή μας. Επειδή η θρησκεία διέπει όλη τη ζωή μας. Κάθε κίνηση, κάθε σκέψη, θρησκεία μας ελέγχει. Επειδή αγαπάμε τον Αλλάχ, είναι κάτι να αγαπάς περισσότερο κι απ την ζωή μας ακόμα. Ο Θεός λέει ότι αυτό είναι το σπίτι μου. Η ανάγκη να έχεις μέσα στο σπίτι το Θεό, φως. Ο Θεός είναι φως, και το τζαμί είναι φως. Μετά οι άγγελοι, επειδή είναι σπίτι του Θεού, οι άγγελοι βρίσκονται είναι δημιουργημένοι από φως. Η προσευχή που κάνεις είναι φως. Η παράδοση του προφήτη είναι φως. Όλα είναι φως, ένα μέρος τέτοιο. Άμα μένεις 1,2,3 μέρες σε μια ήρεμη ζωή, όλα αλλάζουν μέσα.

_ Οι άλλες θρησκείες στην Αθήνα έχουν επίσημα. Γιατί όχι εμείς?

_ Από την ώρα κιόλας που το Ελληνικό Σύνταγμα κατοχυρώνει την ανεξιθρησκία, το δικαίωμα του καθενός να πιστεύει σε ότι θρησκεία θέλει. Ενέχει ρατσισμό το ότι οι προτεστάντες μπορούν να έχουν εκκλησία, οι καθολικοί μπορούν, αλλά οι μουσουλμάνοι δεν μπορούν να έχουν χώρο προσευχής

_ Τί χαρακτηριστικά θα θέλατε να έχει ο χώρος που θα τοποθετηθεί το τέμενος? Δηλαδή, ποια περιοχή της Αθήνας θα ήταν ιδανική για να φιλοξενήσει έναν τέτοιο χώρο?

_ Δεν έχουμε τέτοια πολυτέλεια να επιλέξουμε. Όπου να ναι... Αρκεί να είναι επίσημο.

_ Είναι σπίτι του Θεού. Ο Θεός είναι καλός. Όλες οι καρδιές να πάνε προς τα εκεί, δεν έχουμε πρόβλημα. Αρκεί να έχω τέτοια ικανότητα να το κάνω.

_ Ναι, αλλά για να λειτουργήσει αυτός ο χώρος, δεν θα πρέπει να είναι προσβάσιμος?

_ Οπωσδήποτε. Αλλά μέχρι τώρα, με τόσα χρόνια, αν έχουν ικανότητα και θέλουν θα το είχαν κάνει. Παντού όλες οι χώρες στην Ευρώπη. Σας λέω εγώ, που είμαι τόσα χρόνια, δεν έχω πρόβλημα. Όπου πηγαίνω κάνω προσευχή. Ξέρω όλα τα τζαμιά στην Αθήνα και δεν έχω πρόβλημα. Αλλά για την Ελλάδα, για την Αθήνα, που αγαπάμε όλοι στην Αραβία, όλοι στην Αραβία. Ο Έλληνας είναι ο πιο αγαπητός ξένος στις Αραβικές χώρες. Το γνωρίζω πολύ καλά. Γιατί να μην έχουμε εφόσον η Ελλάδα έχει εκεί εκκλησίες? Εμείς κάνουμε προσευχή, σας λέω κάνουμε. Και δεν έχουμε πρόβλημα. Αλλά νομίζω και για την Ελλάδα, θα τιμήσει την Ελλάδα, έτσι δεν είναι?

_ Και αυτός ο χώρος θα προτιμούσατε να είναι απλά χώρος προσευχής ή να είναι όπως εδώ που έχετε και σχολείο...

_ Θέλουμε μια κοινότητα για όλους... Αφού βλέπετε αμέσως κόσμος τρέχει προς τα εκεί να μείνει να ψάξει για κατοικία. Επίσης για τα παιδιά μας, κι αυτό είναι το πρόβλημά μου. Τώρα που είμαι 42 χρονών σκέφτομαι να φύγω από την Ελλάδα. Δεν έχει χώρο να ηρεμήσουν τα παιδιά μας, να κάθονται. Είναι και δική μας

ανικανότητα πράγματι που δεν κάναμε μέρος.

_Έτσι κάνουν και άλλες χώρες. Δηλαδή κάνοντας την προσευχή τους όλη τη βδομάδα, και Σαββατοκύριακο έρχονται να παιδιά τους να μάθουν Αραβικά και το Κοράνι. Στο Παρίσι και στην Ολλανδία.

_Τί άλλες δραστηριότητες?

_Όχι τίποτα αυτά και να βρίσκονται οι γυναίκες μεταξύ τους, τα παιδιά μας να μάθουν το Κοράνι σε μια ξένη για αυτούς χώρα.

_Όπως και Έλληνες κάνουν...

_Δεν έχουμε πρόβλημα εμείς. Όλοι οι Έλληνες μπορούν να έρθουν...

_Εσείς είστε ο ιμάμης σε αυτό το τζαμί. Πηγαίνετε και σε άλλα τζαμιά?

_4 χρόνια είμαι σε όλα τα τζαμιά. Με ξέρουν όλοι και πάω

_Θεωρείτε ότι το τέμενος που θα κατασκευαστεί στον Ελαιώνα θα καλύψει τις ανάγκες της κοινότητας?

_Από ότι έχω διαβάσει είναι πολύ μικρό και κάνουν πολλούς χώρους. Οπότε θα το φτιάξουν και θα μείνει εκεί.

_Δηλαδή δεν θα πηγαίνει ο κόσμος?

_Θα πούμε μόνο ότι έχουμε ένα επίσημο τζαμί. Κάποια στιγμή με τα πολλά χρόνια, αν θα κατοικήσουν άνθρωποι, υπάρχουν γύρω-γύρω κατοικίες, ο κόσμος θα πηγαίνει. Αλλά τα τζαμιά που έχουμε φτιάξει εμείς είναι εκεί κοντά που μένουμε.

_Σαν πρώτο βήμα το θέλουμε.

_Αφού ο βασιλιάς της Σαουδικής Αραβίας ήταν έτοιμος και έβαλε ένα εκατομμύριο δολάρια στην τράπεζα εδώ για να φτιάξει το τζαμί. Αλλά η Ελλάδα άλλαξε γνώμη ενώ η Σαουδική Αραβία ήταν έτοιμη να το φτιάξει. Χάσανε. Η Σαουδική Αραβία σε όλη την Ευρώπη έχει φτιάξει. Ήταν μεγάλη η ανάγκη αυτή και για όλους μας τους Άραβες. Τώρα η Ελλάδα έχει κρίση για να φτιάξει κάτι. Θα φτιάξει όπως-όπως. Εκεί ήταν ένα Ισλαμικό κέντρο, οπωσδήποτε θα κάλυπτε όλες τις ανάγκες. Τώρα το κάνουνε τζαμί. Από ότι διάβασα προχθές, 350 άτομα μόνο θα κάνουνε προσευχή. Εδώ κάνουνε περισσότεροι. Οπότε θα προτιμήσουνε αυτό παρά εκείνο. Αλλά πάλι για την Ελλάδα, εικόνα της Ελλάδος στις Αραβικές χώρες.

_Και Ευρωπαϊκές χώρες, να έχει κάτι πίσω, αυτό.

παράρτημα

_Πρώτα Σαουδάραβες, με το πρωτοπήκαν στην πρεσβεία, ερχόντουσαν εδώ. Αλλά όταν δεν έβρισκαν το '81-'82 δεν υπήρχε τζαμί, φεύγανε πηγαίνανε Τουρκία. Να το πάρουμε από πλευράς τουρισμού, σίγουρα θα φέρνει κόσμο, τουρισμό από Αραβικές χώρες. Γιατί Σαουδική Αραβία έχει χρήματα και έφτιαχνε τζαμιά με την ισλαμική αρχιτεκτονική και δεν ήταν ένα μόνο μέρος για προσευχή, είναι και ένα καλλιτέχνημα που το βλέπεις και χαίρεσαι.

_Άμα προχωρήσουμε την σκέψη μας ένα βήμα παραπέρα, θα προτιμούσατε να επισημοποιηθούν αυτοί οι χώροι που λειτουργούν ως τώρα, να φτιαχτεί ένα τέμενος που θα έχει συμβολικό χαρακτήρα ή κάτι άλλο? Δηλαδή άμα ξεχάσουμε την συζήτηση που υπάρχει ήδη, ποιο πιστεύετε ότι θα ήταν το καλύτερο για την κοινότητα?

_Και τα δύο. Σας λέω για την Ελλάδα, μεγάλη τιμή για τους Άραβες. Γιατί η Ελλάδα τόσα χρόνια, ανέκαθεν ήταν φιλική αυτή η φιλία μεταξύ ελληνικός κόσμος και αραβικός κόσμος. Και για τους Έλληνες που ζούσαν στις αραβικές χώρες είχαν άνετα εκκλησίες. Δόξα το Θεό εμείς έχουμε. Όμως για την Ελλάδα, και τιμή της Ελλάδας, τώρα άλλος δεν έρχεται εδώ. Δεν έχει τζαμί. Πηγαίνουν στη Τουρκία και σε άλλες χώρες.

_Το ερώτημα είναι θα προτιμούσατε να έχουμε έναν επίσημο χώρο συμβολικό, ή περισσότερους μικρότερους χώρους πιο διάσπαρτους...

_Αυτές οι ερωτήσεις έρχονται από την Κρατική Ασφάλεια.

_Όχι, εμείς κάνουμε αυτήν την έρευνα γιατί στην πτυχιακή μας εργασία θέλουμε να κατασκευάσουμε ένα τέτοιο χώρο, ένα τζαμί ή ένα μουσουλμανικό κέντρο. Και θέλουμε να καταλάβουμε ποιες ακριβώς είναι οι ανάγκες της κοινότητας. Δηλαδή θα ήταν καλύτερο για εσάς αν βρίσκαμε χώρους πιο διάσπαρτους στον αστικό ιστό, ή έναν μεγάλο συμβολικό χώρο κάπου. Για να ξέρουμε κι εμείς με τι θα ασχοληθούμε στην συνέχεια.

_Εμείς πάντα πρέπει να είναι εκεί που κατοικούμε γιατί έχουμε πέντε προσευχές την ημέρα. Οι άνθρωποι που δεν έχουν δουλειά θα πάνε. Κάθε βήμα για μένα σβήνει μια αμαρτία. Γιατί να μην έχω κοντά μου και μακριά. Όσο είναι μακριά παίρνω περισσότερους βαθμούς. Τόσα βήματα θα περπατήσω, τόσα θα έχω. Αυτά δεν τα γνωρίζετε εσείς βέβαια. Είναι λεπτομέρειες. Εγώ πάντα προτρέπω τα παιδιά να περπατάνε, να πάνε όσο κι αν είναι μακριά γιατί μαζεύεις βαθμούς. Αύριο που πεθαίνουμε θα τα βρούμε μπροστά μας. Και να υπάρχει εκεί και να υπάρχει εδώ. Μια Παρασκευή να πάρω τα παιδιά μου να πάμε να κάνουμε την προσευχή εκεί. Να χαίρονται τα παιδιά ότι πηγαίνουμε εκεί, μαζέψουμε τόσους βαθμούς. Αυτό δεν το γνωρίζουν οι επίσημοι αυτά τα πράγματα. Όμως αυτά έχουν σημασία. Εδώ που είναι χριστιανική χώρα, περπατάω σε τζαμί, δεν μου είπε κανείς να πας. Εγώ μόνος μου πηγαίνω. Να σκεφτείτε, ο άνθρωπος που ζει σε ισλαμική χώρα, πηγαίνει στο τζαμί. Αυτός έχει παράγοντες να βοηθήσουν στην λατρεία προς τον Θεό. Έχει τζαμί κοντά του, το βλέπει. Ακούει Αζάν, κάλεσμα για προσευχή. Βλέπει την τελετή όταν πεθαίνει κάποιος, αυτά τα παίρνουμε και τα κουβαλάμε εμείς μέχρι το νεκροταφείο. Για εμάς έχουνε συμβολικό, το βλέπει ο άλλος

παράρτημα

και συνειδητοποιεί ότι κάποια στιγμή θα προχωρήσει κι αυτός στον ίδιο δρόμο. Οπότε για εμάς, ξυπνάει κανείς. Αυτός είναι ένας άλλος παράγοντας. Λοιπόν, έχουν εκεί επίσης θεολόγους. Αυτοί οι παράγοντες βοηθάνε τον άνθρωπο να ξυπνήσει για την μετέπειτα ζωή. Οπότε, είμαι βέβαιος ότι ο Θεός είναι δίκαιος. Δεν μπορεί να δώσει εκεί περισσότερα και εδώ όχι περισσότερα. Εμείς εδώ που πηγαίνουμε και δεν έχουμε τέτοιους παράγοντες για την λατρεία του Θεού, είμαι βέβαιος ότι ο Θεός μας δίνει περισσότερους βαθμούς από τα παιδιά που είναι εκεί. Αυτό είναι σημαντικό. Δεν το γνωρίζει κανείς. Μου το είπε κάποιος θεολόγος στην Ιορδανία το '98. Μου λέει σε ζηλεύω, ένας θεολόγος που εγώ δεν είμαι έχω τελειώσει νομική, μου λέει σε ζηλεύω. Μου λέει εσείς δεν έχετε παράγοντες να σας βοηθήσουν για την θρησκεία σας. Ενώ εκεί, εμείς έχουμε. Εσείς δεν έχετε, παρόλα αυτά, σκεφτόσαστε για το τζαμί, σκεφτόσαστε για τα παιδιά πώς να πάνε στο τζαμί. Αυτό οπωσδήποτε είναι μεγάλο θέμα για εμάς, για τους πιστούς. Αποκλείεται κανείς εδώ, Κρατική Ασφάλεια να ξέρει τέτοιες λεπτομέρειες. Αυτά αφορά αμέσως την πίστη μου.

Ποιά θα λέγατε ότι είναι τα βασικότερα προβλήματα στην καθημερινή σας ζωή εδώ?

Όπως άλλες κοινότητες. Τώρα έχουν κλείσει δουλειές, αυτά. Δεν υπάρχει κάτι που να είναι παράξενο για εμάς. Καθένας που ζει εδώ στην Ελλάδα, εκτός από τον χώρο προσευχής που πρέπει να είναι επίσημο και τα λοιπά, τα άλλα. Ότι πρέπει να βρεις δουλειές, πως τα παιδιά πρέπει να κρατάνε την θρησκεία τους, στο σχολείο. Ε, αυτά.

Όπως δηλαδή κάθε μετανάστης...

Και Έλληνες...

Πάντα τα προβλήματα είναι όπως ο Έλληνας. Κάθε μεγάλο πρόβλημα για τον κάθε ένα, το ίδιο και για τους μετανάστες. Αλλά εμείς οι μουσουλμάνοι έχουμε το πρόσθετο πρόβλημα πως θα πάμε στο τζαμί.

Οι μουσουλμάνοι που κρατάνε την θρησκεία τους. Γιατί υπάρχουν κι άλλοι που είναι με το όνομα. Δεν πιστεύουν. Τρων, πίνουν, χοιρινό... Υπάρχουν που κρατάει, υπάρχουν που δεν κρατάει. Οι περισσότεροι είναι αυτοί που κρατάνε. Εμείς προσπαθούμε να τους κάνουμε να πηγαίνουν. Αυτή είναι η αποστολή μας. Να πάμε να τους υπενθυμίσουμε ότι αύριο πεθαίνει. Ότι αύριο δίνει λόγο. Πού είναι? Γιατί αν είναι καλός, θα είναι καλός για την χώρα ή για την κοινότητα στην οποία ζει. Να μάθουμε δηλαδή στους ανθρώπους να γυρίσουν στον Θεό, να έχει φόβο του Θεού μέσα του.